నరసింగరావు, కసపరాజు

నెపోలియన్ బోనపార్టే జీవితము

చెన్నపురి, 1929

Record no. 746

Narasiṅgarāvu, Kasaparāju

Nepōliyan Bōnapārṭē jīvitamu

Cennapuri, 1929

Record no. 746

Bibliographic Record Target

నరసింగరావు, కసపరాజు.

నెపోలియన్ బోనపార్టే జీవితము : అబ్బటు మాతృకనుండి యాంధ్రీకరణము (ద్వితీయ భాగము) / గ్రంథకర్త కసపరాజు నరసింగరావు.- చెన్నపురి : వావిళ్ళ రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, 1929.

v. <2 > ; 21 cm.

Record no. 746

Narasiṅgarāvu, Kasaparāju.

Nepōliyan Bōnapārṭē jīvitamu : Abbaṭu mātṛkanuṇḍi Yāndhrīkaraṇamu (dvitīya bhāgamu) / granthakarta Kasaparāju Narasiṅgarāvu.- Cennapuri : Vāviḷḷa Rāmasvāmiśāstrulu aṃḍ Sans, 1929.

v. <2 > ; 21 cm.

Record no. 746

962

జీవిత చరిత్ర

శ్రీరస్తు.

నెపోలియన్ బోనపార్టి జీవితము.

ఆఙ్బ్లటుమాతృకనుండి యాంధ్రీకరణము.

ద్వితీయభాగము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండుసన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1929.

నెపోలియన్ బోనపార్టి జీవితము

అబ్బటుమాతృకనుండియాంధ్రీకరణము

ద్వితీయ భాగము

గ్రంథకర్త:

కసవరాజు నరసింగరావు,

ప్లీడరు, కావలి.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే ప్రకటితము.

1929.

Printed at the
SRI RAMA PRESS,
Tondiarpet, Madras.—1929.

విజ్ఞప్తి

మహాశయులారా !

1927-వ సంవత్సరారంభమున నెపోలియన్ జీవితము ప్రథమ భాగమును ముద్రణ పూర్తిజేయించగలిగితిని. ఈ రెండవభాగమును కూడ చాలకాలముక్రిందటనే ఆంధ్రీకరించియు ముద్రణాసౌకర్యము లిక్కడ విశేషించి లేకుండుటాదిగాగలయిబ్బందులచే త్వరలో ముద్రించుటకు లేకపోయిన నాలోపమును మన్నింప వేడువాఁడను. ఇట్టిస్థితిలో చెన్నపురిలోని వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ ముద్రాక్షరశాల ప్రొప్రయిటరు శ్రీయుత వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రి గారు నాయందవ్యాజకరుణయుంచి ఈ రెండవభాగమును తమ శ్రీ 'రామ' ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపించి బహుశీఘ్రముగ బ్రచురించినందులకు వారికి నామనఃపూర్వక కృతజ్ఞతావందనములు.

కావలి.
14-11-29.

కసవరాజు నరశింగరావు,
గ్రంథకర్త.

OPINIONS.

NAPOLEON BONAPARTE, PART I *by Mr. K. Narasinga Rao, Pleader, Kavali; Printed at the Vayunandana Press, Kavali.*

The life of Napoleon Bonaparte by Mr. Abbot is a biography written by one who loved and revered him. "Is he (Napoleon) a tyrant? Are the wars in which he was engaged due to selfishness and aggressive spirit on his part?" Mr. Abbot answers these questions in the negative. The book under review is a Telugu translation of Abbot's Life of Napoleon and has brought out the spirit of the original in all its vigour and freshness. It is claimed to be the first of this kind in the Telugu language and the author has been greatly assisted and encouraged by eminent Telugu scholars like Messrs. C. R. Reddy, R. Venkatasivudu and K. Venkatappiah. The style is very simple and can be easily understood by youngsters whose sense of patriotism will no doubt be roused by a perusal of this book.

[THE HINDU, Dated 11th April 1928, Educational Supplement.]

EMPEROR NAPOLEON BONOPARTE'S LIFE, PART II.

Mr. K. Narasinga Rao Pantulu who has already published Part I, has now brought out Part II of Napoleon's Life. I am glad to see that this part also is written in the same simple and unostentatious style as Part I, and that it maintains the interest of the reader. The chapters describing Napoleon's marriage and coronation and his clemency are particularly well-written. Mr. Narasinga Rao has succeeded in showing to the world what a good and great soul Napoleon had, notwithstanding the calumniations heaped upon him by interested nations. I trust that the Andhra Public will duly appreciate the book and thus give the necessary encouragement to the author to complete the work soon.

GUNTUR,
7—8—29.

R. VENKATASIVUDU, M.A., L.T.

మహారాజరాజశ్రీ, కసవరాజు నరసింగరావు పంతులుగారి సముఖమునకు :—

కొలదికాలముక్రింద తాము దయతో నాకిచ్చిన "నెపోలియన్ చరిత్రము" బహుభాగము చదివితిని. తమయాంధ్రీకరణము మనోహరముగ నున్నది. సాధారణమైన భాషాజ్ఞానము గలవానికి సులభముగ తెలియగలమాటలతో వ్రాయబడినది. మన పురాణపురుషులచరిత్రములవలె మనకు దేశాంతరమహాపురుష చరిత్రములును తెలియుట ముఖ్యము. అట్టివానిని చదువుటవలన మనోవ్యక్తి వికసించి ఉదారభావము లంకురింపగలవు. ఆగ్రంథమును త్వరలో పూర్తిజేసిన ఇతోధికముగు దేశసేవయగును.

స్వకీయుఁడు,

వం. వెంకటరంగయ్య, బి. ఏ., బి. ఎల్., నెల్లూరు.

Dear Sir,

తాము వాత్సల్యముతోఁ బంపిన రెండవసంపుటములోని కొన్నిపుటలను శ్రద్ధగాఁజదివితిని. గ్రంథము భాషాంతరీకరణమైయ్యును మూలములోని భావమును చక్కఁగ వెలిఁబుచ్చుచున్నది. నెపోలియను వీరాగ్రేసరుని యందంత మీ తీరునఁ దేటతెల్లముగను మనోహరముగను విశదీకరించినందులకు తాము సర్వదా వందనీయులు.

Yours most sincerely,
దేశభట్ల లక్ష్మీనరసింహము M. A.,
Lecturer, College, Anantapur

28-6-29.

శ్రీ చక్రవర్తి నెపోలియన్ బోనపారిగారి జీవితము.

రెండవ భాగము.

ఇరువదియాఱవ అధ్యాయము.

(26)

ఇంగ్లండుమీద యుద్ధప్రయత్నములు, స్పెయిన్ రాజు కుట్రలు, నెపోలియన్ సెక్రిటరి, బోలోన్ శిబిరసన్నాహము, ఇంగ్లండు భయకంపములు, నెపోలియన్‌ను హత్యంగావింప నేర్పాట్లు.

నిష్పక్షపాతకులగు చరిత్రకారు లెవ్వరైనను యీ పునర్యుద్ధకారకులు ఇంగ్లండువారని జెప్పితీఱుదురు. నావికాదళసంపన్నులగు ఇంగ్లీషువారు, ఫ్రాన్సునకు సంకటములు గలిగింప సమర్థులుగ నుండి వాణిజ్యయోడల పట్టికొనగలిగి యుండిరి. ఇందుచే వారికి లాభకరమేగాని నష్టమేమియు లేదయ్యెను. మఱియు నీవిధమున తమ ప్రబల శత్రువాధిక్యత నణగింప వీలుగలిగి యుండెను. గనుక సంధిషరత్తుల నెఱవేర్చ రైరి. ఇంగ్లండు, నెపోలియన్ కారోపించియుండు నేరముల కీ క్రిందివిధమున జవాబు లిచ్చినట్లు యోడపార్శ్వముల వ్రాయించబడి యుండినది.

ఇం:—వలసబోయిన ఫ్రెంచిరాజుల సింహాసనము లాక్రమించితివి గదా?

నె:— స్టుయర్టులను వెడలగొట్టి మీరాజు యాక్రమించలేదా?

ఇం:—ఇటలిలోని రీపబ్లికునకు యధ్యక్షుడ వైతివిగదా?

నె:— హానోవరులో (Honover) మీరాజు యలెక్టరుగా లేదా ?
ఇం:—స్విట్ జర్ లాండులో మీసేనల నుంచితివి గదా ?
నె:— స్పెయిన్ లోని జిబ్రాల్టరులో మీసేనల నుంచియుండలేదా ?
ఇం:—ఖండాంతరముల భూఖండముల సంపాదింప దురాశతో నున్నాడవు గదా?
నె:— మీకు పదియుండగ; మా కొక్కటేగదా?
ఇం:—ఈజిప్టు నాక్రమింపఁ దలచితివిగదా?
నె:— ఇండియానంతయు నీ వాక్రమించికొని యుండలేదా?

అంతట ఇంగ్లండు నెల్సన్ నుజూచి, "నావికాసైన్యమును దీసికొని రమ్ము" "వెల్లింగ్టన్" "సైన్యము లాయత్తముఁ జేయుము. ఈమనిషి నణగద్రొక్కవలెను. ఇతనిదురాశ దేశస్వాతంత్ర్యముల నాశన మొనర్చుచున్నది"

"ఇంగ్లండు చరిత్రకారులారా యీబోనపార్టి దుర్మార్గముగ దేశమంతయు నెత్తురుతో ముంచివేయుచున్నాడు అని వ్రాయుడు." అని చెప్పినట్లు పడవపార్శ్వము లందు వ్రాయబడి యుండినది.

ఫ్రెంచిరాయబారి, లండన్ వదలివదలక ముందే, యుద్ధప్రకటన లేకనే, ఫ్రాంసుమీది కింగ్లండు బయలుదేఱినది. ఫ్రెంచియోడలను, అందులోని లక్షలకొలది ధనముతో నెక్కడ యగుపడిన నక్కడనే బట్టికొనసాగిరి. ఫ్రెంచివారివగు రెండు యుద్ధనావలం దాకి, వాటిం బట్టుకొనిరి. ఈ గందరగోళములే యుద్ధ ప్రారంభముం దెలుపు ప్రథమసందేశము లయినవి.

ఈనడతచే నెపోలియన్ కోపోద్రేకుడై, యా సగమురాత్రికాలమందు, పోలీసుమంత్రిని బిలిపించి, 18 మొదలు 60 సం॥ మధ్యనుండు ప్రతియింగ్లీషువానిని ఫ్రాంసుదేశమం దెక్కడనున్నను, బట్టి నిర్బంధమందుంచి సముద్రోపరిభాగంబుల నింగ్లీషువారు బట్టికొనియుండు ఫ్రెంచివారిని, విడిపించువఱకును తాకట్టుగనుంచవలసిన ట్లుత్తరువు జేసెను. ఈకాలమందు వేలకొలది, ఇంగ్లీషువారు ఫ్రాంసుదేశమునకు పర్యటనార్థమై వచ్చి దేశమందంతట నుండియుండిరి. ఇయ్యది యుద్ధవ్యవసాయమందలి ప్రథమ కాఱుఫలితములు.

ఇంగ్లండులోని వేలకొలది గృహములలో, గలిగినక్షోభ యింతింత యనిచెప్ప నలవిగాకుండినది. ఆకాలమందు ఫ్రాంసుదేశమందుండ తటస్థించినవారిలో గౌరవస్తులయిన పండితులు, సంచారులు, వినోదార్థ మరుదెంచినవార లెందరో గలరు. ఆయుద్ధము జఱిగియుండిన ద్వాదశవర్ష కాలములో, యనేకులకు ఫ్రాంసుదేశమే, స్మశాన

ఘట్టమయినది. ఇంగ్లండులో నుండినపసివాండ్రు, పెద్దవారయి వారితలిదండ్రు లెవరో వా రెఱుగకుండిరి. అక్కడాబిడ్డలు, బ్రదికిరో చచ్చిరో వీరికిఁ దెలియకుండెను. ఇక్కడ ఫ్రాంసులో పట్టుబడినవారి భార్యలు, కుమార్తెలు, దుఃఖముతో నెందరో, యక్కడ మృతులయిరి.

ఇంగ్లండులోని పాడుబడిన యోడలే అక్కడ కారాగృహములుగ మార్చబడి వాటిలో నుంచబడిన ఫ్రాంసువా రెందరో! చనిపోయియుండిరి. ఫ్రెంచిరిపబ్లికునకు సంబంధించిన సముద్రతీరములందలి గ్రామములనుండు యింటియాజమాను లింగ్లీషువారిచే పట్టుకొబడి యుండుటచే, దారిద్ర్యక్షుద్బాధలు వారిండ్ల తాండవమాడుచుండినవి. ఈయుద్ధమే లేనిచో, యాతీరములు, సర్వసంపదలతో తుల దూగుచుండెడివి.

విల్లియం పిట్టు(William Pitt) గారు యతిబలవంతుడును బుద్ధిశాలియేగాని, దయాదాక్షిణ్యము లనునవి వారియందు సున్న. ఆయన, దారాపుత్రాదు లననెట్టివో, యెఱుగని సంపన్నుడు. గనుక, భూతదయాపశ్చాత్తాపములు గాని, కరుణానందములు గాని, ఆయనమనోవీధి సమీపింప నర్హత లేకుండినవి. ఖయిదీలుగాబడిన ఇంగ్లీషువారు, ఫ్రెంచివారిచే సన్మానింపబడుచుండిరి గాని, ఫ్రెంచిఖయిదీలు సర్వకష్టము లనుభవింపుచుండిరి. అట్టికష్టములే, ఇంగ్లీషువారికిగూడ గల్పింపఁ దలచియు, యమానుషమని నెపోలియన్ గలిగింపడయ్యెను. ఖయిదీల మార్చికొందమని నెపోలియన్ జెప్పినందుకు ఇంగ్లండు సమ్మతింప దయ్యెను.

నెపోలియన్ శక్తిసామర్థ్యములచే నిప్పుడు ఫ్రాంసు, యుద్ధసంసిద్ధమయినది. హానోవర్, (Honover) ఇంగ్లండురాజుగారిది. యుద్ధారంభమయిన పదియవరోజున, యిరువదివేల సైన్యములతో నెపోలియన్ పోయి, పట్టికొని, 16 వేల ఖయిదీలను, 400 పిరంగులను, 30 వేల తుపాకులను, 3500 గుఱ్ఱములను స్వాధీనము జేసికొని యుండెను. ఇది ఇంగ్లండురాజుగారి పిత్రార్జిత యాస్తియగుటచే, ఆయన చాల దుఃఖించెను. అప్పుడును, నెపోలియన్ సంధివర్తమాన మంపియుండెను గాని ప్రయోజనము లేదయ్యెను.

నెపోలియన్, అమెరికాలోని మిసిసిపి తీరమందు స్పానియర్డులవద్ద 'లూసియానియా' (Lusiania) యనురాష్ట్రమును విక్రయించికొని యుండెను. దీనినే గంటలోనయిన, ఇంగ్లండు నోట వేసికొనగలదని, తక్షణమే యునైటెడ్ స్టేట్సువారి కమ్మియుండెను.

ఇంగ్లండు, సముద్రములమీద ఫ్రెంచివారిని, దెబ్బమీద దెబ్బ వేయసాగినది. సముద్రములమీద వారిబల మప్రతిహతముగ నుండినది. అయితే, లోకమంతయు నా

శ్చర్యమగ్నులయి జూచుచుండగ, ధైర్యసాహసములతో సూక్ష్మబుద్ధితోడను, దీర్ఘాలోచనతోను, యాలోచించియాలోచించి, నెపోలియన్ కట్టకడకు ఇంగ్లండుమీద నేదండు వెడల నిశ్చయించెను. ఇంగ్లీషుఛానలు తీరమందు, యుద్ధప్రయత్నములు జఱుగ సాగినవి. ఇంగ్లండు తత్తరిల్లినది. మూడు లక్షలసైన్యము లాయతము లయినవి. ఫ్రాన్సుదేశమంతయు, పాటుపడ సాగినది. రెండువేల యుద్ధనావల గట్టించి, బొలోన్ తీరమందు జేర్పించెను. వీటిలో, లక్ష యేబదివేలసైన్యములు, పదివేలగుఱ్ఱములు, నాలుగువేల ఫిరంగులను, తీసికొనిబో సమర్ధములుగ గావించెను. ఫ్రాన్సులోని యంత్రశాలలయందు, గొప్పగొప్ప నూతనఫిరంగులు, పరిపరివిధములుగ దయారు జేయించుచుండెను. ఫ్రాన్సులోని ప్రతిరాష్ట్రమువారును, అమితముగ బనిచేయ బూనిరి. యుద్ధఖర్చులనిమిత్తము, నూతనపన్నుల విధింపవలసి యుండెను. జనులు సంతోషముతో భరించెద మనిరి. ఇంతేగాక దేశజనులు సంతోషపూరితులై గొప్పగొప్ప విరాళములను రాజబొక్కసమునకు జేర్పించిరి. రాజకీయోద్యోగమందలి యొకశాఖ స్వయముగ నొకయోడను గట్టించి, రాష్ట్రమున కొప్పగించిరి. చిన్నచిన్నపట్టణములు, చందాలు వేసికొని, కొన్ని పడవలను గట్టించియు, పెద్దనగరములు, యుద్ధనావలఁ గట్టించియు, నిచ్చియుండిరి. పారిసునగరము 120 ఫిరంగులు గలయోడను, లయన్సు నగరము 100 ఫిరంగులు గలయోడను, బోర్డోనగరము 84 ఫిరంగులుగలదానిని, మార్సాలీస్ 74 పిరంగులు గలదానిని, సమర్పించి యుండెను. ఇటాలియన్ రిపబ్లికువారు, 5 కోట్ల ఫ్రాంకులను, వాణిజ్యసమూహము లుదారమగు విరాళములను యిచ్చియుండిరి. మహామహులసభ 120 ఫిరంగులు గలయోడ నిచ్చినది. ఈవిధముగ సమర్పింపబడిన వాటివిలువ, యేబదికోట్లఫ్రాంకులు.

నెపోలియన్ బొలోన్ పట్టణమందు బసచేసెను. సర్వప్రయత్నములు స్వయముగ జేయుచు, ద్రవ్యమువృధా ఖర్చుకాకుండ, జాగ్రతగ వెచ్చించుచుండెను.

ఇట్టిసన్నాహముఁజూచి రష్యా చక్రవర్తిగారగు అలెగ్జాండరు, మధ్యస్థిగ నేర్పడి యుద్ధమాప బ్రయత్నించెను గాని, నెపోలియన్ సిద్ధముగ నున్నను, ఇంగ్లడు వినదాయెను.

నెపోలియన్, జోసఫయిన్‌తోగూడ ప్రయాణమయి, బెల్జియందేశమును రైన్ నదీప్రాంతములను అక్కడి సమరసన్నాహములను, స్వయముగ జూచివచ్చుటకు వెళ్లి, తిఱుగ వచ్చియుండెను.

కలే (Calais) జలసంధివెడల్పు 30 మయిళ్లు, మాత్రమే. ఇక్కడనే, దీనిని నెపోలియన్ దాటి, ఇంగ్లండుమీద దాడివెడల నిశ్చయించికొనినది. దీనిం దాటుట

కు చతురోపాయముల బన్నియుండెను. వేసవికాలమందు 48 గంటలకాలము దీనిలో నీరు కదలకుండును. చలికాలమందుమంచు యావరించి చీకటిగ నుండును. తుపాను సమయములందు, ఇంగ్లండునావ లీకాలువను వదలి సముద్రములోనికిబోవుట గలదు. ఈసమయములందు గాని, లేక, ఫ్రెంచిఫిరంగుల నిరుప్రక్కల నుంచుకొని తటాలున మధ్య బడి దాటుటఁగాని, యీ నాలుగింటిలో నేదో యొకవిధమున నీజలసంధి దాట యత్నించియుండెను.

ఇక్కడస్థితు లిట్లుండగ, స్పెయిన్ నెపోలియన్‌కు మిత్రునివలె నటించుచు, ఇంగ్లండుతో కుట్రలుఁ బన్నుచుండినది. ఈరాజుభార్య వ్యభిచారియు, దుర్మార్గురాలును, అయి ఆమెయుపభర్తయగు (Godoy) 'గోడాయి' యనువాడే, సర్వాధికారమును చలాయించు చుండెను. ఈతను నెపోలియన్ కలక్ష్యభావముతో నొకయుత్తరము వ్రాసియుండెను. అదిజూచి, "నీ పొగరంతయు ఫిరంగిధ్వనితో నంతమగును." యని జెప్పిపంపెను.

ఈకాలమందు, ఖయిదీలలో నొకడగు ఇంగ్లీషుకుఱ్ఱవాడు తప్పించుకొనికొన్ని కొయ్యలుతోడనుమాను పైభాగమందలి తాటలతోడను, యొకచిన్న తేలుడుతెప్పనుఁ గట్టికొని, రాత్రికాలమందు పాఱిపోవుచుండగఁ బట్టుకొని, నెపోలియన్ వద్దికిఁ గొనితెచ్చిరి. వానిం జూచి "ఆవల యొడ్డున నీవు ప్రేమించుస్త్రీయె రైన యుండిరా" అని యడుగగ, "వయోవృద్ధును, అంగహీనురాలును, బీదరాలును, యగు నాతల్లినిఁ జూడవెళ్లఁ దలచితిని" అని జవాబిచ్చెను.

ఇది విని, కొన్ని బంగారుసవరలుఁగల నొకసంచి నిచ్చి; "నేనిచ్చితినని మీతల్లికిమ్ము. తల్లియం దిట్టిప్రేమ గలిగియుండునట్లు కుమారుని బెంచిన యామె సామాన్యురాలుగ నుండజాలదు" అని చెప్పి యాపిల్లవాని నొక పడవనెక్కించి, యుద్ధమాపుదలఁ దెల్పు తెల్లజండాను దానికి గట్టించి, ఇంగ్లండుపడవ యేదయిన, త్రోవలో యగుపడిన నెక్కించిరమ్మని యాజ్ఞాపించి పంపియుండెను.

ఈ కాలమందు గూడ, నెపోలియన్ తనగదిలోఁ గూర్చొని, తనముగ్గురు సెక్రటరీలకును యుత్తరువులఁ జెప్పి వ్రాయించుచుండెను. వీరిలో నొకనికి సాలు 1-కి 6000 ఫ్రాంకులును, సంస్థానమందే భోజనమును, యివ్వఁబడుచుండినది. ఈయన ఋణగ్రస్తుడై, యీసంగతి నెపోలియన్ గారికిఁ దెలియవచ్చునేమో యని భయఁపడుచుండెను. ఋణదాత లీయనను భాధించుచుండిరి. ఇట్లుండగ, నొకరోజువేకువన యాసెక్రటరిగది ముందుగనే, నెపోలియన్ స్నానగదికిఁ వెళ్లుట దటస్థించినది. తలుపు

తెఱచియుండినది. లోపల నెవరో పాడుచుండిరి. తొంగిజూచెను. సెక్రటరి యుండెను. వానితో నిట్లు సంభాషణ గావించియుండెను.

నె:— ఏమి! యింత చీకటియుండగనె బనిచేయుచున్నాడవు. నీ కెంతజీతము?

సె:— అయ్యా నాకు సం, 1-కి 6000 ఫ్రాంకులు.

నె:— పసివాడవు. ఆజీతముతోసుఖజీవనము జేయుచున్నాడవు గనుకనే పాట పాడగలిగితివి.

సె:— నన్ను బాధించు ఇంగ్లీషువారుఁ గలరు. అంధుడును, వృద్ధుడును యగు నాతండ్రియు, అవివాహితులగు తోడబుట్టువులును గలరు. వీరందరు నా వేతనము మీదనే యాధారపడి జీవింపవలసి యున్నది.

నె:— నీతండ్రిని తోడబుట్టువుల బోషించుట నీకు గర్తవ్యము. సరేగాని, ఇంగ్లీషువారంటివే యది యేమిటి?

సె:— ఋణదాతలను, తీర్చలేని ఋణగ్రస్తులు ఇంగ్లీషువారని పిలిచెదరు.

నె:— ఇంతజీతము వచ్చుచుండగ ఋణ మెట్లయితివి? ఋణగ్రస్థులగువారు, నావద్ద నవుకర్లుగ నుండకూడదు. ఈ గంట మొదలు నిన్ను పనిలోనుండితొలిగించితిని"

అనిచెప్పుచు వెళ్లిపోయెను. కొన్ని నిమిషములలో, నొకభటుడు నెపోలియన్ గారి వద్దినుంచి నొకచీటిని దెచ్చియిచ్చెను. అది తన నిలుపుదల యుత్తర్వు యనుకొని వణకుచు తీసికొని చదువగ దానిలో నీ క్రిందివిధమున వ్రాయబడి యుండినది.

"నిన్ను నిలిపివేయ దలచితిని. యాశిక్షకు నీ
వర్హుడవు. అయితే అంధుడును, వృద్ధుడును యగు
మీతండ్రిని పెండ్లిగాని నీతో బుట్టువులను గూర్చి,
వీరలస్థితి నాలోచించి, నిన్ను క్షమించితిని. నీయక్ర
మములకు, వారు శిక్షనొందువా రగుదురను యభిప్రా
యముతో నిన్ను క్షమించి, యొకరోజుమాత్రము
సెలవిచ్చి, యిందుతో, పదివేలఫ్రాంకుల నంపినాడను.
ఈ ద్రవ్యముతో నీ ఋణములన్నియుఁ దీర్చికొని, యిక
ముందు ఋణములఁ జేయక వర్తింపుము. ఇందునకు
దప్పితివా, తిఱుగ రాకుండ నొకే సెలవిచ్చి పంపెదను"
అని వ్రాయబడి యుండినది.

'బొలోన్' నందలి కొండలమీద నెపోలియన్ తనకుగా నొకగుడిసె వేయించికొనియుండి, సెంట్ క్లవుడ్ నగరు నందుండి, రాత్రికాలమందు బ్రయాణమయి, మఱుసటి మధ్యాహ్నమునకు, అలసి జేరుచుండెడివాడు. ఈరెంటి మధ్యదూరము 180 మయిళ్లు. అట్లువచ్చి, విశ్రాంతికయిన కాలము బుచ్చుకొనక జరుగుచుండు ప్రయత్నములన్నియు నాయెత్తున నుండి జూచుచుండెడివాడు. ఫ్రెంచివారి తీరమందు బురుజులఁ గట్టుట, ఫిరంగులఁ నెత్తించుట, దిబ్బలు రక్షకస్థానములఁ నేర్పరచుట మొదలగుపనులం జేయుచుండగ, వీరి కిబ్బంది గలిగించుటకై, ఇంగ్లీషునావలనుండి గుండ్లు కాల్పబడుచుండెను. అట్లున్నను చలింపక, సైనికులు పాటలఁబాడుచు, తమ పనులు జేయుచుండిరి. బొలోన్ శిఖరములు, జూచుటకొక నగరముగ గన్పట్టుచుండినవి. బాటలు మొదలగుసౌకర్యములు గలుగచేయబడి యుండినవి. పడవలనుండి గుఱ్ఱముల దింపుటకు యంత్రము లేర్పరుపబడినవి. గుఱ్ఱముల నెక్కించుటలు దింపుటలు, యుద్ధనావలు డీకొనినపుడు తప్పించుకొనుమార్గములు యీమొదలగునవి తర్ఫీదు గాబడుచుండినవి. శత్రుయోధలనుండి గుండ్లు బడుచుండగ, శత్రుతీరములందు సేనలెట్లు దింపుటలును గుఱించి, తర్ఫీదు చేయుచుండిరి. అప్పటి యాప్రయత్నముల విపులముగ వ్రాయవలనన్న నెన్నియో సంపుటము లగును. చదువరుల యూహలకే విడిచెదను.

ఫ్రెంచిసేన లీవిధమున సన్నాహములఁ జేయుచుండగ, ఈప్రయత్నములం జూచి, ఇంగ్లండు భయపడసాగినది. ముప్పదిమైళ్లదూరములో, యొకలక్ష ఏబదివేల సైన్యములు, 2000 యుద్ధనావలు, పదివేలగుఱ్ఱములు, నన్నూరు ఫిరంగులు వచ్చి దిగియుండినవి. ప్రఖ్యాతిజెందిన నెపోలియనే, లండన్ మీదికి సైన్యముల నడపించువాడై యుండెను. నెపోలియన్ నాయకత్వముక్రింద, నింత గొప్పసైన్య మున్నదనినమాత్రముననే, యేప్రభుత్వమే గాని, గడగడ వణకవలసి యుండెను. నావికాదళనాయకులే, సందేహింపసాగిరి. ఒకమంచు రాత్రిగాని, యొకచలి రాత్రిగాని, యేర్పడినచో, ఫ్రెంచివారి నీతీరముజేరకుండ నడ్డుజేయుట, దుస్సాధ్యమని దలంచియుండిరి.

పార్లమెంటులో, నీవిషయమైన తీవ్రచర్చలు జరుపబడినవి. ఇంగ్లండు దేశమందు 17 సంవత్సరములు మించి, 50 సంవత్సరములు లోపుగల పురుషులందరును, యుద్ధములో జేరవలసిన ట్లుత్తర్వు లాయెను. ఇంగ్లండులోని ప్రతిగ్రామమందును జనులు తర్ఫీదు యగుచుండిరి. వీరిని, వలసవచ్చిన ఫ్రెంచి ప్రభువులక్రింద నుంచసాగిరి. సైన్యములను, సామానులను, జేర్పించుటకు బండ్లఁ దయారుజేయుచుండిరి. నగరమందలి

స్త్రీలు. రానున్న కష్టనష్టములను చింతించి భయకంపముల నొందసాగిరి. ప్రపంచ మెన్నడుం జూచియుండని యుద్ధసన్నాహముల నెపోలియన్ జేసియుండెను.

ఈసందర్భములలో నెపోలియన్‌ను జంపుటకు హంతకుల నేర్పాటుజేసి ధన సహాయ మొనర్చుచుండిరి. ఈహంతకులను ఫ్రాన్సుతీరముల దింపుటకు నింగ్లీషుయోడలు సిద్ధముగ నుంచబడి యుండినవి. ఏయేమార్గముల నేయేయుపాయముల జంపవలయునది, వారివారి యుక్తియుక్తములకే విడిచిపెట్టిరి. 34 సంవత్సరముల వయస్సుగల "డ్యూక్ డియంగియన్" అను ఫ్రెంచిరాచకొమారుడు రైన్‌నదీతీరమందలి ఎట్టెన్‌హీం (Ettenheim) గ్రామమందును, డ్రేక్ అనువాడు మ్యూనిక్ (Munich) నందును, స్పెన్సర్ స్మిత్ యనువాడు. స్టట్‌గార్డు (Stuttguard) నందును యింకను 'కాసెల్ బరన్', హాంబర్గు, నగరములందును, బ్రిటిష్‌వారివల్ల వేతనముల బుచ్చుకొని హంతకులకు సహాయపడుటకు నేర్పాటుగాబడియుండిరి.

ఇరువదియేడవ అధ్యాయము.

(27)

లండన్‌లోని కుట్రలు. బ్రిటిషువారిసహాయము. మోరో. పిచిగ్రూలు పారిసుజేరి నెపోలియన్ హత్యకొఱకు ప్రయత్నములు. డియంఘియన్ పట్టుబడలవిచారణ. శిక్ష.

లండన్ నగరమందు ఫ్రాన్సునుండి వలసవచ్చిన కౌంటు డి ఆర్టాయిస్ (Count d Artois) యును, మరికొందఱును గలిసి, యొక ద్రోహకుట్రను బన్నియుండిరి. కావలయు ద్రవ్యమంతయు నింగ్లీషువా రిచ్చిరి. లండన్‌లోని స్టేటుసెక్రటరియును ఫ్రాన్సుఎల్లలనుండు రాష్ట్రములలోని ఇంగ్లీషురాయబారులును రహస్యసందేశముల గావించికొనుచు ఫ్రాన్సుమీద తిరుగుబాటునకు యత్నించుచుండిరి. నెపోలియన్‌ను హత్యగావించుటకు పన్నుకొనియుండిన కుట్ర యీక్రిందివిధమున నుండినది.

ధైర్యవంతులగు 100 మంది మనుష్యులు జార్జికడౌడల్ అనువాని యాధిపత్యము క్రింద దొంగతనముగ ఫ్రాన్సు జేరునట్లును, నెపోలియన్ మెల్‌మైసన్ నగరునకు బోవుచుండగ త్రోవ నకస్మాత్తుగ నడ్డగించి దేహరక్షకభటులను పదుగురిని చంపి, నెపోలియన్‌ను పొడిచి జంపునట్లును అయియుండినది. ఇయ్యది యుద్ధ మనిపించుకొనునే గాని హత్యగానేరదని తమలోదాము సమాధానము జెప్పికొనిరి. అయితే మరియొకస్థితి తటస్థింపగలదని యనుకొనిరి. ఎట్లన్న, యిట్లు జరిగినవెంటనే గలుగగల కల్లోలములో ఫ్రెంచిరాజులకు రాజ్య మేలాగు రాగలదు? అను యంశ మొకటి యేర్పడినది. ఇది నెరవేరుటకు సైన్యములను లోబరచుకొనవలసి వచ్చుననుకొనిరి. ఇది సులభమని వారు తలంచియుండిరి. ఎట్లన్న, 'మోరో' సైన్యనాయకుడుగ నుండెను. ఈయనభార్యకును జోసఫైన్‌కును చిరకాల మనస్పర్థ గలదు. ఈయన తన భార్యపక్షపాతి. ఇదియే నెపోలియన్ మోరోలకును మనస్పర్థకు కారణభూతమైనది. ఒకనాటి విందుసమయమున నెపోలియన్ మోరోను బిలువడయ్యెను. ఈమనస్పర్థలే ఫలవంతమై ఆఖరునకు విరోధముగ పరిణమించుటచే నౌకరిగూడ వదలి స్వగ్రామముం జేరి నెపోలియన్‌కు

విముఖుఁడై యుండెను. గనుక మోరోను తమలోఁ జేర్చుకొనుటయు తన్మూలమున సేనల లోఁబరచుకొనుటయు సులభోపాయమని దలంచియుండిరి.

నెపోలియన్‌ను జంపుటతోడనే రాజాభిమానులు తిరుగబడునట్లును ఇంగ్లండులోనుండు ఫ్రెంచిరాజులు యింగ్లీషు ధనసహాయముతో ఆయుధపాణులై ఫ్రాన్సుయెల్లల గాచియుండి, తక్షణమే ఫ్రాన్సు జొరబడునట్లును, వారిని పునః ఫ్రాన్సుపీఠాధిపతులుగఁ జేయునట్లును, కుట్రపన్నిరి.

అయితే, యిందునకు మరియొక ప్రత్యవాయ మేర్పడినది. 'మోరో' శుద్ధమైన జనపక్షావలంబకుడు (Republican). నెపోలియన్ జీవితాంతమంతయు మొదట కాన్సల్ పదవి, ఆయనయం దుండకూడదని వాదించినవాడు. ఇట్టి యీయనను లోఁబరచుకొనుటెట్లు? ఫ్రెంచిరాజులు తిరుగ వచ్చుట కెట్లు సమ్మతించును? అను గొప్పసందియ మేర్పడినది. అయితే నిందున కొకసమాధానమును జెప్పికొనిరి. ఎట్లన్న, జెనరల్ పిచిగ్రూ అనుఆయన రాజపక్షపాతియై, లండన్ నగరమం దుండెను. వారిమూలమున 'మోరోను' బలవంతపెట్టగలుగుదు మనుకొని, పిచుగ్రూను యీకుట్రలోనికిఁ దీసికొనిరి. ఇట్లన్ని యేర్పాట్లుం జేసికొని జనరల్ కడోడల్, రాక్షసకాయులై ఆయుధపాణు లగువారిని వెంటనిడుకొని, ఇంగ్లండువా రిచ్చిన ధనసహాయముతో, లండన్ నుండి, పారిసునకు బ్రయాణమాయెను.

నార్మండీతీరమందలి కొండపేటుల ప్రక్కన, నొకబండచీలి అయ్యది యొక రహస్యమైన దొంగలదారిగా నుపయోగపడుచుండినది. ఎట్లన్న, ఆకొండచీలుపు పైభాగముననుండి యొకత్రాటి నిచ్చెనదింపిన, యది 200 అడుగుల క్రిందనుండు సముద్ర నీటిమట్టముమీదికి వచ్చును. ఓడదొంగలీత్రాటి నిచ్చెనమీదనెక్కి యాకొండలమధ్య చీలుపుగుండ నెవ్వరికి యగుపడక, కొండ పైభాగమునకు దొంగసొత్తులతో బాఱిపోవుచుండిరి. దీనిని, యెట్లనో దొంగలకు కొంత డబ్బునిచ్చి, యీమార్గమును గనుగొనిరి. ఈశిఖరమార్గముగుండ ఫ్రాన్సుతీరముఁ జేరి, అక్కడనుండి బహిరంగమార్గములు, డొంకలు విడచి సాగుబడి చేలమధ్యనుండు కాపరుల గుడిసెలలో నక్కడక్కడ బసలు జేయుచు, యొకచోటునుండి మరియొకచోటునకు, యీవిధముగ పొలములలోనే ప్రయాణములుజేయుచు రాజవర్గమునకు జేరినవా రిండ్లలో, నక్కడక్కడ రహస్యబస లేర్పాటుజేసికొని, రెండవవాని కంటబడకుండ, బహిరంగమైన బాటలు, మార్గములు, సత్రములు వీనినెల్లను వదలి, పారిసుజేరవలసిన ట్లేర్పఱచుకొనిరి. ఇంగ్లీషు నావికోద్యోగియగు 'కెపెటన్‌రైట్' యనువా డీహంతకులను రహస్యముగ తనపడవలో నెక్కించి

కొని, పైన జెప్పిన పర్వతశిఖరపాదమందుండు సముద్రతీరముఁ జేర్చి యుండెను. పైన జెప్పియుండు మార్గములలో నీదుర్మార్గు లాచోటునుండి,యాచోటి కీవిధమున నమ్మకభటులు కొందఱితో, పారిసునగరముం జేఱఁగలిగిరి. అక్కడనుండి ఫ్రాన్సుమీద తిఱుగబడుటకు, ప్రోత్సహించుటకై చారుల కపారధనమిచ్చి పలుచోట్లకు బంపుచుండిరి. అయినను, అందరు నెపోలియన్‌ను ప్రేమించువారుగ నుండిరి. ఇదియునుగాక, రాజవర్గములోని వారునుగూడ నెపోలియన్ యొక్క సత్పరిపాలనకు దృష్టిఁజెంది, వారియందును తిఱుగబడువారు గానరారైరి. ఈసంగతు లాయనకు నిరుత్సాహము గలిగింపసాగినవి. మతగురువులుగూడ, నెపోలియన్‌ను గౌరవింపుచుండిరి. రెండుమాసములు, భగీరథప్రయత్నముల జేసినమీదట,ముప్పదిమంది తిరుగబాటగువారినిమాత్రము జేర్పగలిగిరి. వారును విశేషధన మడిగియుండిరి. జార్జికడోడల్, యీవిధమున నీప్రయత్నములలోనుండగ, పిచుగ్రూయును, ఆయన సహచర్లును, మోరోగారిని లోఁబఱచుకొన బ్రయత్నములఁ జేయుచుండిరి.

'మోరో' క్రింద యుద్యోగియగు 'లజలో' యనువానిని, సులభముగ లోఁబఱచుకొనిరి. ఆయనమూలముగ, మోరో మొదటికాన్సలు ప్రభుత్వ మంతమొందింప, సిద్ధముగ నున్నట్లు దెలిసికొనిరి. అయితే యీదుర్మార్గపు కుట్రలుగాని, నెపోలియన్ హత్య విషయమయిగాని, ఆయనతో జెప్పక మోరోగారికుండిన ప్రభుత్వాభిప్రాయమును మాత్రమే కనుగొని యింతమాత్రముననే, యేపనిఁ జేయుటకును 'మోరో' సిద్ధుడుగ నున్నాడని భావించి, యితరుల కగుపడకుండ, విశేష చుట్టుమార్గమగు హాంబర్గుమార్గమున, లండన్ జేరి, వారికి నచ్చజెప్పెను. ఈ హంతకులందరు, లండన్ నగరమందుసభ జేరిరి. ఆసభకు (Count d' Artois) కవుంట్ డి అర్టాయిస్ యధ్యక్షుడుగ నుండిరి. 'పిచిగ్రు' 'రివియర్' సేనానులు 'కడోడలు'ను గలియుటతోడనే, లండన్ లోనుండు ఫ్రెంచిరాజులగు చార్లసుగారును, వీరికుమారుడగు 'బెర్రి'(Berry) ప్రభువునుగూడ పారిసుజేరి, వారిభాగపుద్రోహమును వారు జేయునట్లును, తీర్మానించికొనిరి.

పిచిగ్రుయును ఆయన సహచరులును, యొకచీకటిరాత్రిలో పడవమీద బయలుదేరి, పైకొండశిఖరముక్రిందఁ జేరి, యాత్రాటి నిచ్చెనమీదఁ బ్రాకి, శిఖరముఁజేరి, నీడనీడలఁదాగి ప్రయాణములఁ జేసి జార్జికడోడలును పారిసునగరమందు గలిసికొనిరి. 'మోరో' 'పిచిగ్రూ'లు యొకరాత్రికాలమందు గలియునట్లనుకొనియుండిరి. 1804 సం. జనవరి నెలలో, నొకచీకటి రాత్రిలో కొన్ని గుర్తులమూలమున, యుభయులు గలిసికొనియుండిరి. వీ రుభయులు చాలసంవత్సరముల క్రిందట రైన్‌నదీతీరములందు

గలియుట తప్పు, యీమధ్య గలియరైరి. వీరిట్లు గలిసియుండగ, జార్జికడౌడలును, వచ్చిగలిసెను. ఈయన వచ్చుటతోడనే యీయన ముఖసందర్శనము 'మోరో' గారి కిష్టపడక, మఱియొకరోజు, తనయింటియందు పిచిగ్రూను గలియవలసినదిగ జెప్పి, తటాలున లేచి వెళ్లియుండెను. ఆవెంబడి కొద్దిరోజులకు, 'మోరో' 'పిచిగ్రు' లిద్దరునుగలిసికొనిరి. అపుడు, ఫ్రాన్సు ప్రభుత్వము తన యధీనమం దుండవలయు నని, మోరో గోరియుండెను. దీనినిజూచి, పిచిగ్రు నిశ్చేష్టితుం డయ్యెను. తన యుద్దేశము విఫలమాయెను. ఈసంగతి కడౌడలుతోం జెప్పగా, జ్ఞాన, దయా, దాక్షిణ్య, శూన్యుడగు వీనికంటె, నెపోలియనే నిశ్చయముగ తగిన వాడని జవా బిచ్చెను. ఈవిధమున నీకుట్రకారకులకు, శృంగభంగమయినది. ఎక్కడ శోధించినను, నెపోలియన్‌కు విరోధు లగుపడరైరి. సర్వజను లాయననే, ప్రేమించుచుండిరి. ఇంగ్లండులో ననుకొనియుండిన యాలోచనలకు, నిక్కడి పరిస్థితులకు, విపరీతముగనుండి యుండెను. తుద కాయనమీద కష్యగట్టుటకుగూడ తగినంతమంది దొరకకుండిరి.

పారిసునగరమందు జరుగుచుండు సంగతులవలన, యొక ద్రోహకుట్ర పన్నబడుచున్నదని మాత్రము ప్రథమకాన్సలు గ్రహింపగలిగియుండెను. ఇదియునుగాక, హెస్సి, వర్టంబర్గు, బవేరియా రాష్ట్రములనుండు ఇంగ్లండు రాయబారులు, పారిసు దిఱుగబాటునకు బ్రయత్నించుచున్నారని, వారు వ్రాసికొనుచుండిన యుత్తరప్రత్యుత్తరముల మూలమున దెలియవచ్చినది. ఎట్లన్న, బవేరియాలోనుండు ఇంగ్లీషు రాయబారి, 'డ్రేక్' దొర, యొకఫ్రెంచివానికి జీతమిచ్చి, సమాచారములు జెప్పు గూఢచారునిగ నియమించికొనియుండెను. వాడు, ఆడ్రేక్ గారి వద్దినుంచివచ్చు యుత్తరముల నన్నిటిని, నెపోలియన్‌కు దెచ్చి యిచ్చుచుండెను. వాటికి జవాబులు నెపోలియన్ మనసోదా వ్రాయించి యిప్పించుచుండెను. అట్టియుత్తరములలో నొకటిక్రిందివిధమున యుండినది.

"ప్రథమకాన్సలుమీద ప్రయత్నింపబడిన,
అన్నివిధములగు ద్రోహములకును ప్రయత్నపడవలసినది.
వేటకాండ్రగు మీరంపరు, మాటుపెట్టుకొని యుండ
వలసినదేగాని, యెవనిచేత నామృగము జంపబడినను
యొక్కటే"

నని వ్రాయబడి యుండినది. ఈయుత్తరములనన్నిటిని, సర్వప్రపంచసముఖమున నుంచుటకై నెపోలియన్ భద్రపఱచుచుండెను. ఈగూఢచారులను, పారిసునందలి పోలీసువారు బట్టికొని గాల్చివేయుచుండిరి. అందులో నొకడు, యురిమానువద్దికి గొనిపోబడునపుడు

తాను జార్జికడౌడలుగుంపునకు జేరినవాడనియు కుట్రలనుగురించియు పరిపూర్ణముగ జెప్పియుండెను. మిగత ద్రోహులను పట్టుబఱచుకొనిరి. వీరిలో 'యం, లోజయర్' అనువాడు చదువుకొనినవాడు. ఈతడు, యీకుట్రలలో 'మోరో' గలిసియుండెననియు ప్రథమమందు సైన్యముల చీలదీసి, రాజవర్గమునకు సహకారుడ నయ్యెదననినమ్మించి, కుట్రదారులు పారిసుంజేఱినతదనంతరము 'మోరో' తిఱిగిపోయి, ప్రథమ కాన్సలుపదవి తనకుం గావలెనని గోరెననియుం జెప్పెను. ఈసంగతిని, నెపోలియన్ ప్రథమమందు నమ్మజాలకుండెను. గనుక తక్షణ మందు మంత్రులనాహ్వానించి యాలోచింప దొడంగెను. ఆఖరునకు మోరోను, ఖయిదుంజేయ తీర్మానించిరి. సామాన్యన్యాయసభ లీనేరమును విచారింప జాలవనియు, (కోర్టుమార్షల్) యుద్ధసభవారివిచారణ కర్హుడనియుం దీర్మానించిరి. అయితే యిందునకు నెపోలియన్ సమ్మతింపకుండెను.

మఱునా డుదయమున మోరోను పట్టుబఱచుకొనిరి. టెంపిల్ కోర్టునకు నడపించిరి. పారిసునగర మీవార్త విని, యాశ్చర్యసాగరమున మునిగియుండినది. వీని స్నేహితులు, కుట్రలును, ద్రోహతలంపులును మిథ్యాకల్పితములనియు, ద్రోహులనిజెప్పు జార్జికడౌడలుగాని, పిచిగ్రూగాని, పారిసునగరమందు లేనేలేరనియు, సర్వమబద్ధములనియు, వాదింప గడంగిరి. మోరోను తుదముట్టింప, నీయుక్తి ప్రథమకాన్సలు బన్నినాడనిరి. ఫ్రెంచి జనక్షేమమే, తనక్షేమముగ బాలించు నెపోలియన్‌కీమాటలు, కర్ణశూలములుగ నుండినవి. గనుక, తన గౌరవముం గాపాడుకొనుటకును, యీవిషయము సంపూర్ణముగం బయటదీయుటకును, నెపోలియన్ నిశ్చయించెను. ఏలననగ, పలుమారు యిట్టి ద్రోహకుట్రలకు లోబడవలసి వచ్చుటయును, వీటిని బయటదీయ బ్రయత్నించినపుడెల్ల, యీ ద్రోహకుట్రలు, తన కారోపింపబడుటయు, యొకరినిజూచి నోర్వలేదని యనిన యపకీర్తికిని, యొకని ప్రాణములం దీయ, నేరములం గల్పించినాడని యేర్పడిన నిందలం దొలంగించుకొనుటకును, పూర్ణవిచారణ జరిగించి, ఆమూలాగ్రముం బయటందీయ బ్రయత్నించెను.

ఈరాజవర్గమువా రేమియు, నెపోలియన్‌గారిచే పదభ్రష్టులయినవారు గారు. ఈయన పదవి నధిష్ఠించుటకుబూర్వమే, పదభ్రష్టులయి యుండిరి. ఆయన పదస్థుడయినవెంటనే, వలసబోయి యుండినవారి నెందరినో, దేశమునకు రండనియు, వారిగౌరవమున కేహానియు గలుగనివ్వననియు జెప్పిపుచ్చియుండెను. ఇట్టి కృతజ్ఞతకు మాఱుగ నీవిధమున, కృతఘ్నులయిరి గనుక, మఱి కొంతపట్టుదలతో నీవిచారణ జరిగింపవలసి వచ్చినది.

నేరస్థులనేకులు పట్టుబడుచుండిరి. నేరముల నొప్పుకొనిరి. పసివాడగు నొక ఫ్రెంచిప్రభు వీకుట్రలకు కారకుఁడని జెప్పిరి. కడౌడలు, పిచిగ్రూలింకను పట్టుపడకుండిరి. వారు పారిసునగరమందే యున్నట్లు, ప్రత్యక్ష సాక్ష్యముండినది. గనుక వీరికి రక్షణనొసగు ఎవ్వడేని మరణదండనార్హుడగునని, తక్షణమే చట్ట మేర్పరచిరి. వారు దాగియుండుచోట్లు దెలిసియు జెప్పకుండిన, వారికి ఆఱుసంవత్సరముల కారాగృహప్రాప్తి యగునని, శాసనసభవారు శాశించిరి.

పారిసు నగరద్వారములఁ గాచియుండిరి. ఎవ్వరేగాని పట్టణప్రాకారముల నెక్కిన గాల్చివేయవలసినదిగ యుత్తరు వాయెను. ఇపుడు పిచిగ్రూ కడౌడలుగార్ల స్థితి సంకటమయినది. పారిసునగరమందు రాత్రివేళల కొన్నిగంటలకాలము దాగనిచ్చినందులకు, అయిదు మొదలు పదివేలప్రాంకుల నిచ్చి, తల దాచికొనుచుండిరి. ఒక సాయంత్రమందు, పిస్తోలు దీసికొని యాత్మహత్యగావించుకొన పిచిగ్రూ ప్రయత్నించగ వెంబడి యుండిన స్నేహితుడు వారించెను. ఒకరాత్రి నెపోలియన్ మంత్రులలో నొకరగు 'మర్ బొయిస్' గారింటికే, పిచిగ్రూ వచ్చియుండెను. ఆరాత్రికి రక్షణనివ్వమని ప్రార్థించెను. ఆయన కీయన పూర్వస్నేహితుఁడగుటచే, యారాత్రి యుండనిచ్చి, మఱుదినమున తాను జేసినపనినిగురించి నెపోలియన్‌తోనే జెప్పెను. ఆయన, తనస్నేహితునకు జేసిన యుపకారమునకు సంతోషించెనే గాని, కోపగింపదయ్యెను. ఆఖరున పిచిగ్రూ పట్టుబడెను. ఒకరాత్రి నిద్రపోవుచు, ప్రక్కన కత్తియు, పిస్తోళ్లను, యుంచుకొని యుండెను. భటులకస్మాత్తుగ పైనదూకి పట్టుకొని నెపోలియన్ సముఖమునకు దెచ్చిరి. ఆవెంబడే కడౌడలు యొకబండిలో బోవుచుండెను. ఒకభటు డదిగని పెట్టి, గుఱ్ఱమునాపగా, లోపలినుండి వానినిగాల్చి, గుఱ్ఱమును బఱుగెత్తించెను. గాని, మఱియొక రడ్డమువచ్చిరి. వానినిజంపి బఱుగెత్తుచుండగ జనులు వెంబడించి పట్టుకొని తెచ్చిరి. ఆయనవద్ద యొకకత్తియు, పిస్తోళ్లను, 60 వేల బంగారునాణెముల నోట్లును, యుండినవి. ప్రథమ కాన్సలుగారిప్రాణములఁ దీయుటకై, ఫ్రెంచిరాజులతోఁ గూడి బనిజేసితినని, స్పష్టముగ నేరము నొప్పుకొనియుండెను.

ఇపుడు, 'మోరో' పిచిగ్రూలమీద నేరస్థాపన పూర్తి రుజువయినది. వీరికి మరణదండనతప్ప వేఱుమార్గము లేకుండినది.

ఈవిధముగ, ప్రాణాపాయము దొలగినందున కభినందించుచు, మహామహులసభ (Senate) వారొకయుత్తరమును వ్రాసిరి. నెపోలియన్ దానికీ క్రిందివిధమున జవాబిచ్చియుండెను.

"నెమ్మదిగ గృహస్థసౌఖ్యము లనుభవించుప్రాప్తము నాకులేదని చాలకాలముక్రిందటనే నట్టినాయాసలు విరమించికొని యున్నాడను. నావిధియును, ఫ్రెంచి జనాభిప్రాయమును, న న్నాజ్ఞాపించిన మేఱకు, నాకృత్యములు నెఱవేర్చుటలోనే, నాకాలమంతయు గడచిపోయినది. ఈ ఫ్రాన్సుదేశమును, యాసర్వరక్షకుడేగాపాడి, యీకుట్రల నిర్మూల మొనరింపగలడు. జనులు నిర్భయాత్ములై యుండగోరితిని. ఫ్రెంచిజాతి వారి కెంతకాలము, నాప్రాణము లుపయోగపడవలసి యున్నవో, నంతకాలమును, నాప్రాణభయ ముండ జాలదు. అయితే, వారి కృపావిశ్వాసముల కెన్నడు నేను దూరస్థుడ నగుదునో, యపుడుమాత్ర మీప్రాణము లుండియు నిష్ప్రయోజనమని దలంచినాడ నని గ్రహింపగోరితిని"

అని వ్రాసియుండెను.

'మోరో' 'పిచిగ్రూ'లను గురించి నెపోలియన్ పశ్చాత్తాపపడ జొచ్చెను. గనుక యొకభటుని మోరోవద్దకు బంపి నేరమునొప్పుకొని క్షమాపణగోరిన శ్రేయస్కరమని జెప్పించెను. నెపోలియన్ క్షమింప నొప్పుకొనినను, అట్టిక్షమాపణ నంగీకరింపనంతటి యహంభావ మత డవలంబించి యుండెను.

పిచిగ్రూ ప్రఖ్యాతివడసిన నాయకుడు. ఈయనకు ప్రాప్తించిన దుర్గతికి నెపోలియన్ చింతించి యీవిధముగ తన మంత్రిగారిమూలమున జెప్పిపుచ్చెను.

"హాలెండును జయించిన నాయకశ్రేష్ఠునికా యిట్టి దుర్గతి! కేయన్నిలో (Cayanne) నొకరాష్ట్ర నిర్మాణ గావింప దలచితిని. ఆ నిర్మాణమునకు దగినసమర్థత, వీరియం దుండుటచే, యీయన నక్కడికంప నిశ్చయించినాడను. గనుక నిర్బంధమున నున్న ఆయనవద్దకువెళ్లి, ఆయనను క్షమించినాడననియు, మోరో పిచిగ్రూలఁ బోలునాయకులమీద కఠినముగ వర్తింప నిష్టముగాకున్నదనియు, యాదేశనిర్మాణమున కెంత ద్రవ్యజనసామగ్రులు గావలసి యుండునో వాటినంత

యు దీసికొని వెళ్లి ఫ్రాంసు దేశసేవ జేసి కీర్తిపొందు
మని జెప్పుము''

యని చెప్పిబంపగ ప్రథమకాన్సలుగారి యద్భుతయుదార కరుణాస్వభావమునకును తన దుర్మార్గస్వభావమునకును తలపోసికొని సిగ్గుపడి, తలవంచికొని వెక్కి-వెక్కి యేడువ సాగెను. ఈవిధమున పిచిగ్రూ దీనుడై కారాగృహమందు పడియుండెను.

ఫ్రెంచిప్రభువులు తమప్రాణముల దప్పించుకొనుటకై వలసపోయి యిపు డొరుల ప్రాణములం దీయుటకు జేయుచుండు ప్రబలయత్నములం జూచి వారు జిక్కుపడకుండుటకు విచారపడుచుండెను. ఒకదినమందు 'టెలెరాండు' మొదలగు మంత్రులతో నాలోచించి యేయేప్రభు వెక్కడెక్కడయుండునది సవిస్తరముగ దెలిసికొనెను. వారిలో ప్రముఖుడగు (Duke d Enghien) యంగియన్ యనుఫ్రెంచిప్రభువు స్ట్రాస్‌బర్గు సమీపమందుండు 'యట్టన్‌హీం' గ్రామమందుండి, జర్మని బవేరియా రాష్ట్రములనుండు యింగ్లీషు రాయబారులతో దురాలోచనలు జేయుచున్నాడని దెలియవచ్చినది. వెంటనే నొకచారుని బంపగ, అక్కడ 'రొహాన్'యను రాచకన్యను ప్రేమించి, ఆమెతో నివసించియున్నాడనిగూడ తెలిసినది. ఈయన బ్రిటిషువారిచే రహస్యవేతనముందీసికొనుచు, నెపోలియన్ హత్యగావింపబడిన మఱుక్షణమున ఫ్రాంసు జేరవలసినదిగ నింగ్లండుచే నాజ్ఞాపింపబడి, పొంచియుండెను. ఇది గొప్ప దేశద్రోహనేరము. ఫ్రాంసులో జొఱబడుటకు సమయ సమాచారములం గాచియుండెను.

అయితే నెపోలియన్ హత్యవిషయమయిన యాలోచన యీయనకు దెలియనట్లు, యీవల యేర్పడినది. ప్రథమమున దెలిసియుండెనేని, యీయన పట్టుదలకు కూడ నెపోలియన్ సమ్మతించి యుండడు. ఏలననగ, పోగొట్టుకొని యుండినరాజ్యమును సంపాదింప యత్నించుట మానవసహజమని భావించువాడు.

ఈపరిస్థితుల నాలోచించుటకై, మంత్రులును, నెపోలియనును సభగూడిరి. కొందరు, ఆప్రభువును, కాగితములను అనుచరులను పట్టుకొవలసిన దనిరి. కొందరు ఆయన నివసించుగ్రామము, జర్మనికి జేరినది గనుక, యాదేశమందు జొఱబడుట సరిగా దనిరి. కట్టకడకు, మూడువందలభటులు ప్రయాణమయి, రైన్‌నదీతీరమును జేరి దాటి, 'యట్టన్‌హీం' గ్రామముట్టడి గావించి, యాప్రభువును, యనుచరులను, కాగితములను సహా, స్ట్రాస్‌బర్గునకు గొనిరావలసినట్లు దీర్మానించిరి. ఈ ప్రకారము జరిగినవెంటనే (Colonel Calaincourt) కర్నలు కలెన్ కోర్టు జర్మనిలోని (Baden) బేడెన్ ప్రభువును సందర్శించి, వారి యనుజ్ఞ బొందకనే, వారి

రాష్ట్రప్రవేశము గావించినందునకు, ప్రథమకాన్సలుగారు క్షమాపణ గోరినారని మనివి జేయవలసినట్లును, ప్రస్తుత విషమస్థితులలో, దేశద్రోహులగువారు యెల్లలనుండుట, దేశోపద్రవముగ నున్నందున, వారిని బట్టుపరచుకొను టావశ్యకముగ నేర్పడి, యనుజ్ఞతీసికొను యవకాశము గూడ, కాలయాపన జేయగూడక వచ్చినందున, యిట్లొనర్పబడినదని మనవి చేయవలసినదిగగూడ నాజ్ఞాపించిరి. నెపోలియన్ యొక్క యీమర్యాదకు బేడెన్ ప్రభువు సంతోషించి యుండెను.

1804 సం॥ మార్చి తే 15 ది అకస్మాత్తుగ నా ఫ్రెంచిప్రభువు పడకమీదినుండి నిద్ర లేవకపూర్వమే, పోయిచుట్టుకొని, పట్టుబరచుకొని, యొకబండిలో వేసికొని, స్ట్రాస్‌బర్గు జేర్చి, యక్కడనుండి పారిసునగరమునకు సమీపములోనుండు 'విన్‌సెన్నెస్' నగరునకు గొనివచ్చిరి. యుద్ధసభ గూడినది. విచారణ కారంభించిరి. ముద్దయిని హాజరు పెట్టిరి. ఆదురదృష్టుడు తనకు ప్రాప్తించబోవు దుర్గతిం దెలియక, గర్వముతో నిలిచికొని యుండెను. హత్యవిషయమయి, తన కేమియుం దెలియదనియు, ఫ్రాంసుమీద కత్తిగట్టినదిమాత్రము సత్యమనియు, ప్రస్తుతమందు ఫ్రాంసుప్రభుత్వమునకును, నెపోలియన్‌కును, తాను తనపుట్టుక, యుద్దేశ్యములచేతనే విరోధిగనుండక విధిలేదనియు, వాదించెను. ఈవాదన లంగీకరింపక, దేశద్రోహియని తీర్మానించిరి. ఇందునకు మరణదండనే శిక్ష జెప్పవలసియుండినది. అపుడు నెపోలియన్‌గారిని దర్శించుటకు సెలవివ్వుడని యానేరస్థుడు ప్రార్థించెను గాని సెల నివ్వరైరి. ఇచ్చియుండిరేని, నిశ్చయముగ క్షమించియుండెడివాడు.

ఇట్లుండగ నేరస్థాపన అయియుండు యీ ఫ్రెంచిప్రభువునకు సంభవించిన దురదృష్టమునకు నెపోలియన్ చింతించి, ఆ సాయంకాలమందు, యొకచీటిని 'యం, రీల్'గారికి వ్రాసియుండెను. అందులో, వీరు స్వయముగ విన్‌సెన్నిస్‌నగరునకు బోయి ఖయిదులోనుండిన యాప్రభువును జూచి, ఆయన యేమి జెప్పకొనునది స్వయముగ విచారించిరమ్మని, వ్రాసియుండెను. ఈ 'రీల్' దొరగారు, చాలరోజులుగ రాత్రింబగళ్లు నిద్రలేక యలసియుండుటచే, తన నెవ్వరుగాని లేపగూడదని భటుల కుత్తరవు జేసి, యాసాయంకాలమే పరుండబోయెను. నెపోలియన్‌గారు వ్రాసియుండినచీటి యాసాయంత్ర మాయనకు జేరదయ్యెను. యాచీటిని, మఱునాటియుదయము 5గంటలకు ఆయనచేతి కిచ్చిరి. లోగడి సాయంత్రముననే, కోర్టువారు, పాప మాదురదృష్ట ఫ్రెంచి ప్రభువునకు, మరణశిక్ష జెప్పియుండినందున దివిటీలవెలుతురులో దీసికొనివెళ్లియుండిరి. సూర్యోదయములోపలనే, తలవరు లాయనను గాల్చివేయ సిద్ధముగ నుండిరి.

అంతట తనజుట్టును తానే గోసికొని, తన జేబులోనుండిన గడియారమును దీసి, సమీపమందుండిన యొకయుద్యోగునిం జీరి, ఆయన చేతికిచ్చి, దీనిని జోసఫయిన్ గారు దయయుంచి 'రోహన్' రాజకన్యకకు, నాప్రేమాసూచనగ బంప బ్రార్థించితినని జెప్పి యిచ్చి, సైన్యమువంక జూచి, నారాజుకొఱకును ఫ్రాంసుదేశముకొఱకును, నాప్రాణ సమర్పణ జేయుచున్నాడనని జెప్పెను. ఉత్తర్వు యివ్వబడినది. యేడుగుండ్లు ఆయన దేహములో జొఱబడినవి. క్రిందపడెను. ఈవిధముగ నాప్రభునకు దుర్మరణము సంభవించినది. ఇది నెపోలియన్ విని మిక్కిలి దుఃఖపడెను.

ఈవిధముగ, ఫ్రెంచిప్రభువు గాల్చివేయబడెనని యూరపు రాజవర్గమువారు కోపావేశు లయిరి. ఇతరదేశములును, ఫ్రాంసుదేశస్థితియం దుండునట్లు దటస్థించెనేని వారును అట్లే జేసియుందురని నెపోలియన్ సమాధానము జెప్పుచుండెను. రష్యాచక్రవర్తిని హత్యగావింప యత్నించువారు, ఆదేశయెల్లలలో, నొకదిన ప్రయాణపుదూరములో నుండునట్లు దటస్థించెనేని రష్యా యెట్లు వర్తించునని యడుగగ, రష్యాచక్రవర్తి సిగ్గుపడి యూరకుండెను.

'పిచిగ్రూ' కారాగృహమందుండి యుండెను. అప్పటి కార్యావసరములచే వీని దురదృష్టవశాత్తు నెపోలియన్ వద్దనుండి వీరివిషయమయిన ప్రస్తావనరాక, కాలము జరిగిపోవుచుండినది. విచారణలు శిక్షలనొందుట కిష్టపడక, ఆత్మహత్యను గూర్చి రోమన్ తత్వవేత్తయగు 'శినీకా' వ్రాసిన యుపన్యాసమును జదువుచు, పుస్తకమావలనుంచి, తన కారాగృహగదియందే, నురివేసికొని ఆత్మహత్య జేసికొని యుండెను. మిగత రాజ ద్రోహ దేశద్రోహులవిచారణ నెత్తికొనిరి. 'మోరో' గారింతకుపూర్వము జేసియుండిన దేశసేవను యాలోచించి, రెండుసంవత్సరములు కారాగృహప్రాప్తికి పాత్రుడుగ శిక్ష విధించిరి. ఇది విని, నెపోలియన్ క్షమాపణ నొసగి, అమెరికాకు వెళ్లిపోవ సెలవిచ్చెను. అంతట తనకు ఫ్రాంసునందుండు భూస్థితుల నమ్మజూపగ, వాటిని క్రమమయినవెలకంటె జాస్తివెలనిచ్చి విక్రయించికొని, ఆయన ప్రయాణ ఖర్చులకును నెపోలియన్ ద్రవ్యమిచ్చి పంపించెను.

'జార్జికడౌడలు', 'పాలిగ్నాక్', 'రివరి' మొదలగు దేశద్రోహులవిచారణ యారంభించిరి. మరణదండన విధించిరి. జార్జికడౌడలు ధైర్యసాహసముల కాశ్చర్యపడి, యట్టివీరుడు చనిపోవుట కిష్టపడక, నెపోలియన్ క్షమించి తనవద్ద రక్షకభటునిగ నుంచుకొనియెదనని గూడ తెల్పెనుగాని యాపాపాత్ము డొప్పక శిక్షననుభవించెదనని, యా సాయంత్రము, ఒకశీసా మంచిసారాయి తెచ్చియివ్వమనెను. జెయిలరు తెచ్చియిచ్చెను. దానిని త్రాగి, మంచిది కాదనియెను. "నీహోటిదుర్మార్గున కదిచాలును" అని యా

జెయిలరనగనే చేతిలోనుండిన సారాయిసీసాను దీసి కొట్టెను. యాదెబ్బలో నాయుద్యోగి తక్షణమే జనిపోయెను. వీని నురిదీసిరి.

'పాలిగ్నాక్' భార్య, జోసఫయిన్ మూలముగ నెపోలియన్ పాదములంబడి తనపతిని రక్షించి, పతిభిక్షనొసగమని ప్రార్థించెను. "ఈయన చిన్నతనమందు నాకు సహపాఠిగ నుండెను, నాప్రాణములం దీయ సాహసించి యున్నవాడు. అయినను నీదుఃఖమును జూచి నీభర్తను క్షమించితిని"అని జెప్పి క్షమించెను. జనరల్ 'లజాలన్'కు'గూడ మరణదండన విధింపబడి యుండినది. ఆయన కొకకుమార్తె గలదు. ఆచిన్నది యొకయుదయముననే బయలుదేరి నడచి సెంట్ క్లవుడ్ నగరు సమీపించినది. నగరివాకిట అతిదీనముగ నేడ్చుచుండెను. ఆమె ముఖవర్చస్సు, చక్కదనము, పసితనము, యామె దుఃఖములనునవి యేకమయి, యానగరి ద్వారపాలకులమనసుల గరగింప సమర్థమయినవి. వారు తిన్నగ జోసఫయిన్ గారి దర్శనమగునట్లు గావించిరి. ఆమె యీ చిన్నదానిదుఃఖమునకు పశ్చాత్తాపపడి భర్తగారితో మనవి జేసినది, గాని, ఇట్టివిషయముల జోక్యము గలిగించుకొనగూడదని యామెను మందలించి వెళ్లిపోవుచుండెను. ఆసమయమం దాచిన్నది నెపోలియన్ పాదములంబడి పాదములం బట్టికొని వదలకుండెను. నెపోలియన్ మనసుకరిగి యామెను జూచి యిట్లనెను.

నె:—నీవెవరు ?

చిన్నది:—అయ్యా, లజలోన్ కుమార్తెను. నాతండ్రి ప్రాణరక్షణ దయచేయం గోరుదానను.

అని బిగ్గరగ నేడ్చెను. నెపోలియన్ కు కరుణపుట్టినది. క్షమించితి ననెను. చక్రవర్తిగారి యీవుత్తర్వును, తక్షణము పరుగెత్తివెళ్లి, పారిసులోని కారాగృహమందుండు తండ్రినిజూచి కవుగలించికొని, చెప్పెనుగాని, కొన్నినిమిషములలోనే యాచిన్నదానికి మిడిగుడ్లుపడి కండ్లుతిరిగి స్మృతితప్పినది. ఆవల కొంతసేపటికి స్మృతి వచ్చినది గాని, యానిమిషముమొద లాచిన్నది, పిచ్చిదిగ మాఱిపోయినది. ఈసంగతి నెపోలియన్ విని చాలచింతించి, యాచిన్నదానిని, యామెతల్లిని, పోషింపదగు నేర్పాట్ల కుత్తరువు జేసెను. హంతకులలో నింకను యిద్దరి నురిదీసిరి. ఈవిధముగ బోర్బన్ లద్రోహకుట్ర లానాటి కంతమయి యుండినవి.

ఇరువదియొనిమిదవ అధ్యాయము.

(28)

నెపోలియన్ వివాహము. నెపోలియన్ చక్రవర్తియగుట. పట్టాభిషేకము.

ఈరీతిగ ఫ్రెంచిప్రభువులు, నెపోలియన్‌ను హత్యగావింప జేయుచుండెడి దుష్ప్రయత్నములచే, నూతనప్రభుత్వస్థాపన స్థిరపఱుపవలయునను కోరికె, ప్రజల మనముల ప్రబలించినది. ఫ్రెంచిప్రభువును గాల్పించిరని ఫ్రెంచిజనులయందు, యూరపురాజుల కసూయ జనించినది. నెపోలియన్‌గారి చక్కని ప్రభుత్వమునకు జను లానందించి యుండిరి. వారి కృతజ్ఞతాసూచకముగ, శాసన సభలయందును, పారిసువీథులందును, రాష్ట్రమందలి ముఖ్యనగరములందును, నెపోలియన్‌గారిని ఫ్రాన్సురాజ్యపట్టభద్రునిగ జేయుదుమని ప్రతిమనుజుడునుఁ జెప్పసాగిరి. ఈ యభిప్రాయమును, నెపోలియన్‌గారికి విన్నవించుటకై, 'ఫౌచి' గారు వెళ్లియుండిరి. సర్వజనాభిప్రాయపూరితమగునీపదవి నంగీకరింపుడని, ప్రజలు మనవుల నంపికొనిరి. ఇట్లంగీకరించుటచే, జనప్రభుత్వస్థానమం దొకరాజప్రభుత్వ మేర్పడినదని, శత్రురాజుల కోపాగ్ని శమింపగలదనియుంగూడ జనులు దలంచిరి.

నెపోలియన్, యీఫ్రాన్సు జనాభిప్రాయమును యూరపునందలి సర్వరాజసమూహమునకు దెలియజేసి, వారి యభిప్రాయ మడిగియుండెను. ఇందులో, శత్రుకోటికిం జేరిన ఇంగ్లండు, రష్యా, ప్రభువులుమాత్రము జేర్పబడకుండెను. ఈ యిద్దరుఁగాక, తక్కినరాజకోటి యీ యుద్యమమున కెంతయు సంతసించితి మనిరి. ఇట్లుండగ, ఫ్రాన్సులోని మహామహులసభ, (Senate) యేకగ్రీవముగ నెపోలియన్ బోనపార్టి "చక్రవర్తి"యను బిరుదుతో, ఫ్రాన్సురాజ్యపరిపాలన గావించునట్లు డిక్రి జేసిరి. ఈ డిక్రిని, 1804 సం. మే నెల తే 18 దిన, సెంట్‌క్లవుడ్ భవనమందు, సెనేట్ సభ్యులందరు నెపోలియన్‌గారికి సమర్పించి, చక్రవర్తి యని వారికి తమవందనము లర్పింపవలసినట్లును తీర్మానించికొనిరి. ఆదినమందు, సభ్యులు బండ్లనెక్కి యుత్సవముతో, గుఱ్ఱపుదళసమేతులై సెంట్‌క్లవుడ్ భవనమునకై బయనమయిరి. నెపోలియన్‌యును, తన సహజనెమ్మదితో వారి నాహ్వానించి యుండెను. నెపోలియన్ జోసఫయిన్‌లు,

యుచితస్థలముల నలంకరించి యుండిరి. పూర్వక్షణపర్యంతము, తన సహోద్యోగియు, తత్క్షణమందు చక్రవర్తియు, గాబోవు నెపోలియన్‌కు, సభాధ్యక్షుడగు కాంబెసిర్సు (Cambaceres) పాదాభివందన మొనర్చి యీక్రిందివిధమున విన్నవించెను.

"ప్రభో" నాలుగువత్సరములకు పూర్వమే తమయందు ఫ్రెంచిజనులకుండు ప్రేమాకృతజ్ఞతలతో వారు రాజ్యసమర్పణ గావించుటే గాక, తమయనంతర మీసింహాసనమధిష్టింప నియమించుటకును, తమకే స్వాతంత్ర్య మొసంగియుండిరి. ఇపుడు తమ కొసగబడు బిరుదుచే, ఫ్రెంచిజనులు తమను తాము గౌరవించుకొనుటే తప్ప, వేఱు గానేరదు. తాము ప్రభుత్వపాలన జేయబూనినదాదిగ, జనులనుభవించు సుఖనెమ్మదులకు, మఱి యేమూలముగ తమకృతజ్ఞతం జూపసమర్థు లగుదురు ? మాసైన్యములు నాశనమయి, బొక్కసమున యొకరువ్వగుండను లేక, దేశమందు నమ్మకమనునది నశించి కక్ష్యలు యేర్పడి, మతనాశనమయి, వ్యభిచారభూయిష్ఠమయి యున్న యాకాలమందు, తమరు బయలువెడలి, మాసేనల జయవంతములుగ జేసితిరి. రాచప్రయములకు కట్టుబాట్ల నేర్పరచితిరి. రాష్ట్రాదాయముల, మీ రుపయోగించిన విధమును జూచి, జనులకు నమ్మక మేర్పడినది. కక్ష్యలు పోఱుమాని సఖ్యత నొందిరి. మతము తిఱుగ తలనెత్తగలిగినది. జనులు చట్టబద్ధులగున ట్లొనర్చితిరి. ఇట్లెన్నియో మహోపకారములం జేసితిరి." అని యనుటతోడనే, జక్రవర్తికి జయమగుగాక! యని జయజయధ్వనులు గావించిరి. ఇదివిని నెపోలియన్ యీక్రిందివిధమున జవా బిచ్చియుండెను.

"ఫ్రాన్సుదేశ క్షేమకరమగు సర్వము నాకును సుఖదాయక మగును. మీజాతివారికి గౌరవమని యెంచి, నాకొసగిన యీబిరుదు నే నంగీకరించితిని. ఈపదవి, వంశపరంపరగా నుండవలయునా యనుయం

శము, ప్రజాతీర్మానమునకే వదలినాడను. నాకుటుంబమునకు మీరిచ్చియుండు యీబిరుదుల కనువగురీతిని వర్తించి, మీరు చింతింపకుండునట్లు వర్తింపగలనని పలుచెదను. ఈఫ్రెంచిజాతివారి ప్రేమానమ్మకములకు, నావంశస్థులెన్నడు దూరస్థులగుదురో, యానాడు, నా యాత్మ నావంశమం దుండజాలదు" అని ముక్తసరుగ జవాబిచ్చెను.

'కాంబెసిర్సు' జోసఫయిన్‌గారి నభినందింపగ, నామె యానందభాష్పముల విడచుచుండినది. నెపోలియన్, పోపుగారిచే పారిసునగరమందు, కిరీటధారణ పొందునట్లును దీర్మానింపబడినది. అప్పటి 7 వ పోపుగారు, నెపోలియన్ మిత్రుడగుటచే, పారిసునకేతెంచి పట్టాభిషేకముగావింప నొప్పికొని యుండెను.

పట్టాభిషేకమునకు బూర్వమే, ఇంగ్లండుమీద దాడివెడల నిశ్చయించి యుండెను. సర్వము సిద్ధమయినది. తీరమందలి ప్రతిశిబిరమును, స్వయముగ వెళ్లిచూచి, ప్రతిపడవను స్వయముగ బరీక్షించి యుండెను.

ఇప్పు డింగ్లండు కంపమొందసాగినది. ఇంగ్లండును జయించుట యెంతకష్టసాధ్యమో, యట్టియుద్యమమునకు సరిపోవు వస్తుసంబారము లాడగూర్పబడి యుండినవి. యొకవంక పట్టాభిషేకప్రయత్నములును జఱుగుచుండినవి. ఆల్ప్స్ పర్వతములు దాటి, పట్టాభిషేకనిమిత్తము, పోపుగారేతెంచెదరని విని జను లానందమొందిరి. నెపోలియన్ వినయవిధేయతలతో, పోపుగారికి వ్రాయించిన యుత్తరమునుబట్టి వారు వచ్చెదమని వ్రాసి యుండిరి.

ప్రకృతమందు తనభర్తకు లభింపనున్న పదవినిగూర్చి, జోసఫయిన్ కలవరపడసాగినది. చక్రవర్తి యగుటతోడనే, వారి తదనంతరము, రాజ్యార్హులగు సంతానముండవలసినది విధిగ నేర్పడుననియు, జోసఫయిన్‌ను విడనాడి, మఱియొకవివాహము జేసికొనవలసి వచ్చుననియు, జనవదంతు లుండియుండెను. ఈమెయు, భర్తతోగూడ పట్టాభిషిక్తురాలగుటకు, కుతూహలపడుచుండినది. జోసఫయిన్ మనోవేదన గుర్తెరిగి, పరిస్థితు లెట్లు పరిణమించినను, తనను విడనాడనని మాత్రము నచ్చజెప్పి యుండెను.

ఇపుడు నవంబరుమాసాంతము. పట్టాభిషేకప్రయత్నములన్నియు, నాటర్‌డెంలో (Notredam) సిద్ధమయినవి. 7 వ పోపుగారు, రోమునగరమునుండి బయలువెడలి, పారిసునకు ప్రయాణమై వచ్చుచుండెను. నెపోలియన్, గుఱ్ఱముమీద యెదురుజని, యాహ్వానించెను. మార్గమధ్యమందు ఫాంటెన్‌బ్లోనగరునందు, 3 రోజులు విశ్రాంతితీసికొని, వీరుభయులు నొకేబండిలో నాశీనులయి పారిసు జేరిరి. టులరిన్‌భవ

నమును, సర్వాలంకారభూషితగ నొనర్చి, పోపుగారికి విడిదిగ నేర్పరచిరి. వీరి దర్శనార్థమై, వేనవేలుజనులు వచ్చి గవాక్షప్రాంతముల గాచియుండిరి. ఇది చూచి, పోపుగారు అప్పుడప్పుడు నెపోలియన్‌గారితో బయటవచ్చి దర్శన మిచ్చుచుండిరి. జనులు సాష్టాంగనమస్కారములు జేయుచుండిరి. చూడుడు! ఈ పారిసువాస్తవ్యులు, రోము మతగురువులను వీధులవెంట దఱిమి, వేటాడి కాల్చివేసినది, యిప్పటికి పదిసంవత్సరముల క్రిందటనే! ఇపు డెట్లుమాఱిరో చూడుడు!

నెపోలియన్ జోసఫయిన్‌ల వివాహకర్మ, లోగడ అమంత్రకముగ జరిగియుండినది. తన తోబుట్టువును మూరట్‌న కిచ్చి, వివాహము జరిగించినపుడు, మంత్రపూర్వముగ జరిపించియుండెను. జోసఫయిన్, తనవివాహమును మతాచారవిధిప్రకారము తిఱుగ జరిపించి, సక్రమవివాహమని స్థిరపఱుపుమని పోపుగారిని బ్రార్థించినది. పట్టాభిషేకమయిన నాటిరాత్రి, టులరిన్‌నందలి దేవళములోనే, యాదంపతులకు తిఱుగ వివాహకర్మ జరిగింపబడినది. ఆనాడు, జోసఫయిన్‌కు గలిగిన యానందమువలన, యానందభాష్పములు సదా కండ్లవెంట గారుచుండుటచే, కండ్లు యెఱ్ఱబారి, మఱిరోజువరకును యట్లనే యుండియుండెను.

ఈ పట్టాభిషేకము 1804 సం, డిసంబరు తే 2 దిన జరిగినది. ఆ మహోత్సవమును జూచుటకు, పారిసునగరమంతయు కుతూహల పడుచుండినది. నాటర్‌డెం ప్రార్థనామందిరమును, పట్టు పరదాలు, తివాసులతో నలంకరించి, క్రిందినుండి, యిఱువది నాలుగు సోపానోపరిభాగప్రదేశమం దొకవేదిక, నిర్మింపబడినది. ఇక్కడ రాజదంపతులు పట్టాభిషేక మొందుటకై, సింహాసనముల నమర్చియుండిరి. చక్రవర్తి రథారూఢుడై వచ్చి, ప్రార్థనాలయము బ్రవేసించెను. 500 మంది మేళగాండ్రు మంగళవాయిద్యములు వాయించుచుండగ, పోపుగారు చక్రవర్తి కభిషేకము గావించి ఆయనకత్తిని, డాలును, మంత్రపూర్వముగ నాశీర్వదించెను. వెంటనే, కిరీటమును తనహస్తములతో నెత్తి, నెపోలియన్ శిరస్సున నుంచబోవుసమయమున, నెపోలియన్, యాకిరీటమును తానే తనహస్తములం దీసికొని, శిరస్సున నుంచికొనెను. చక్రవర్తినిగారి కిరీటమును, తానేయెత్తి యామెశిరస్సున ధరింపజేసెను. దంపతు లిరువురు యీ మహావైభవోపేతముగ లభించిన తమపదవుల కానందించి, నేత్రానందముగ నొకరినొకరు జూచికొని, యానందసముద్రమున నోలలాడుచుండిరి. జోసఫయిన్ తలవంచి భర్తగారికి నమస్కరించినది. వెంటనే, చక్రవర్తి దంపతులకు జయమని జయధ్వనులుజేసి, ఫిరంగులు గాల్చియుండిరి. ఇపుడు, నెపోలియన్ ఫ్రాంసుసామ్రాజ్య చక్రవర్తి యయ్యెను.

ఆనాడు నాటర్‌డెం దేవళమునుండి, క్రిక్కిరిసిన వేనవేలుగల యీ జనసముద్రములో, దారిజేసికొని టులరిన్ భవనప్రవేశ మగుసరికి సూర్యు డస్తమించియుం

డెను. రాజసౌధమంతయు, ఉద్యానవనమును, దీపములతో నలంకరింపబడి శోభాయమానమయి యుండినది. బండిదిగి, జోసఫయిన్ తనగదికి వెళ్లి, మోకాళ్లమీదబడి, యాభగవంతునికి వందనములర్పించి ప్రార్థించినది. డాంబికవేషముల కసహ్యపడు నెపోలియన్, తనగదికివెళ్లి నిలిచియుండిన రాజభటునివంక దృష్టిసారించి, "వెళ్లిపో. వెళ్లిపో". యని చెప్పి, తాను ధరించియుండిన పట్టాభిషేకదుస్తుల నూడదీసి యొకమూలను, నగిషి పనిజేసియుండిన పెద్దచొక్కాయి నొకమూలనుం బారవేసి, యిన్నిగంటలు వృథా కాలహరణము జేసితిమిగదా యని తనలోతాను జెప్పికొనుచూ, వెళ్లిపోయెను.

పూర్వపు ఫ్రెంచిప్రభువుల కాలమందు, రాజాంతఃపురములు, సకల దురాచార దుర్మార్గదుర్నడతలకు బుట్టినిండ్లయి యుండినవి. నెపోలియన్ నగరు, సర్వరాజలోకము వారి కొకయుదాహరణగ నుండునంతటి, పవిత్రతలోనుంచి యుండెను. దుర్నడవడి గలవాడు, తక్షణమే నవుకరిలో నిలుపుదల కాబడుచుండెను. యాకాలమందు డి అయిగిలన్ (d' Aiguillon;) యను ఫ్రెంచిరాణి భర్తను విడనాడి యిష్టమొచ్చినట్లు చరించుచుండినది. జోసఫయిన్ కష్టదినములలో యామెకీమె సహాయమొనర్చి యుండెను. ఇపుడు, యారాణిని నగరునకు రప్పించి, తనకృతజ్ఞతం జూపుటకు సెలవు గోరినది. నెపోలియన్ యంగీకరింపక యామె తన యంతఃపురము బ్రవేశింప ననుజ్ఞ నివ్వకుండెను. చలికాలమగుటచే పోపుగారు వెంటనే తిరిగిపోవుటకు లేక, కొంతకాలమక్కడనే నివసించవలసిన ట్లేర్పడినది.

నెపోలియన్ 'చక్రవర్తి' యని నామమాత్రమే గాని, ప్రభుత్వపాలనయంతయు జనులయందే యుంచియుండెను. జనుల ప్రాణములకును, సొత్తునకును భద్రమయినది. రాజకీయోద్యోగముల కందరు నర్హులైరి. ఇష్టమగు మతస్వీకరణమున కడ్డులేదయ్యెను. సర్వమతములు, గౌరవపాత్రములుగ జేయబడినవి. (Legion of honour) బహుమానబిరుదుల నొందుటకు నందరు నర్హులైరి. ఫ్రాంసు, జనపాలనా సామ్రాజ్యముగ నేర్పడినది గాని నిరంకుశసామ్రాజ్యము గానటుయ్యెను. పూర్వకాలమందు, బలవంతులాధిక్యతనొందుట, సామాన్యుల బాధించుటలు, ఉద్యోగస్థులబాధలు, భూఖామందుల యౌన్నత్యములు, మితిలేని భూస్థితులు ననుభవించు మతములు, వంశపరంపరాది హక్కులు గల, గురుసాంప్రదాయములు, రాజ్యవరుంబడియంతయు, నొకపనికిమాలినరాజు నిరంకుశముగ వ్రయపర్చుటలు, మొదలగునవి పూర్వ ప్రభుత్వకళలుం తర్కించిజూచిన ప్రస్తుత నెపోలియన్ రాజ్యస్థాపనకు మించినది మఱియొకటి యుండజాలదని బుద్ధిమంతు లెవ్వరైనను జెప్పితీఱుదురు.

ఇరువదితొమ్మిదవ అధ్యాయము.

(29)

నెపోలియన్ ఇంగ్లండురాజునకు వ్రాయించిన యుత్తరము, ఇటలీప్రయాణము, రిపబ్లికునకు సిసల్పైన్‌నకు రాజగుట, బీదరాలుసంభాషణ, నెపోలియన్ ప్రతిదినకృత్యములు, సైనికునిభార్య, భర్తయక్రమవర్తనకు శిక్ష.

ఈవిధమున ఫ్రాంసునందు తిఱుగ నొకరాజప్రభుత్వ మేర్పడుటచే యూరపు రాజవర్గము సంతోషించి వారిద్వేషబుద్ధి మానుదురని దలంచెనే గాని, ఇంగ్లండు మాత్ర మాద్వేషము వదలినదికాదు. అయినను, మఱియొకమాఱు ఇంగ్లండురాజుగారికీక్రిందివిధమున నెపోలియన్ వ్రాసియుండెను.

"ప్రభో, అన్నయ్యా, సభవారును, దేశప్రజలును, నాసైన్యములును, భగవంతుడును సహాయపడి సింహాసన మధిష్ఠింపబడిన నేను ప్రప్రథమమున యభిలషించునదంతయు ప్రజాసెమ్మదిమాత్రమే. ఇంగ్లండు ఫ్రాంసుదేశములు రెండును, వారివారి క్షేమాభివృద్ధులు భంగపరచుకొని, అనేకవత్సరములు యుద్ధమాడగలవు. అయితే, యిట్టిదీర్ఘకాలము, యొకలాభముగాని, యొకయంతముగాని లేకనే, యింతనెత్తురు వ్రయపరచుకొని పోట్లాడుచుండుట వారివారిప్రభుత్వముల కుండదగు పవిత్రకర్తవ్యము లగునా? ప్రప్రథమమున నేనే సంధికి దిగుటలో, నా కవమానము రాజాలదు. యుద్ధమనిన నాకు భయము లేదనియు, నన్ను భయపరచునది, యుద్ధమందొకటి లేదనియు,

ప్రపంచ మెఱిగియున్నదనియు దలచెదను. నేను నెమ్మదిని గోరువాడనయినను, యుద్ధము నాకెప్పుడును బ్రతికూలముగ బరిణమించినది గాదు. ప్రపంచ నెమ్మది గలిగించుట కాలస్య మొనర్పకుడని వేడుచున్నాడను. మన వెనుక వచ్చువారు దానిని గావించి, సౌఖ్యపడునట్లు జేయకుడు. ఇందున కింతకంటె,మంచి సమయసందర్భములు రాజాలవు. ఇట్టిసమయమును బోగొట్టితిమా, పో రెంతకాలమునకుఁ బరిసమాప్తి గాగలదో నాలోచింపుడు! గడచిన దశాబ్దములలోపల, మీ ప్రభుత్వము విశేషధనదేశముల నార్జించినది. మీ ప్రజలు, ద్రవ్యవంతులుగను సుఖవంతులుగ నుండియున్నవారు. ఇకను యుద్ధమువలన మీకు గావలసినదేమిటి? మన రెండురాష్ట్రములవారికి గావలయునంత దేశము ప్రపంచమందున్నది. మన యుభయులమును, సమాధానవర్తుల రగుదుమేని దేశమును సుఖవంతముగ జేయ మార్గములు దొరకగలవు. సర్వవిధముల నాకు ప్రియమయి పవిత్రమయిన నాకర్తవ్యమును నెరవేర్చినాడను. ఈ నాయుద్దేశ్యము మనఃపూర్వకమయినదని నమ్మగోరితిని'' అని వ్రాసియుండెను.

ఇందున కింగ్లండు మంత్రివర్గము, నిరాదరణ సూచించు నొకజవాబును వ్రాసి అందులో, దేశమందలి ప్రభువులతోడను, ముఖ్యముగ రష్యాచక్రవర్తితోడను సహాల నొందక, సంధిజేయ వలనుపడదని వ్రాసియుండిరి. ఇందుచే మఱియొకతుపాను ఉత్తరదిశను గూడు గట్టుచున్నదనియు, దాని ఫలాఫలములమీద ఫ్రాంసుగతి యాధారపడియున్నదని జెప్పుట తప్ప వేఱుగాదు.

ఇట్లుండగ, ఇటలీలోని 'సిసల్ ఫైన్' రీపబ్లికుగూడ తమకొక రాజుండుట యావశ్యమనియు, ఫ్రాంసువలెనే దానును యుండదలచితిమనియు, తమదేశస్థునిగ భావించుచుండిన నెపోలియన్ నే, లాంబార్డిరాజుగ పట్టాభిషేక మొందవలసినదిగ బ్రార్థించిరి. ఇటలిప్రజలయొక్కయు, సభవారియొక్కయు ప్రార్థనల నతిక్రమింపజాలక, యాభారమునుగూడ భరింపసమ్మతించెను. ఇందుకొరకు, చక్రవర్తియు, రాణియు, పోపుగారును పారిసువదలి ఇటలికి బ్రయాణమయిరి. త్రోవలో తనబాల్య

దశం గడపిన బ్రియన్నిలో మజిలిజేసి,అక్కడనుండి గదలి,ఆల్ పెన్ పర్వతముల దాటి, మార్గమందు తానాపర్వతముల నారోహణావరోహణముల బడినబాధలు, కష్టములు, యుద్ధరంగములు మొదలగు పూర్వపరిచయస్థలములం జూపుచు,జెప్పుచు ప్రయాణము సాగించి ట్యూరిన్ (**Turin**) జేఱి యుండిరి. అక్కడ పోపుగారిని వదలి సెలవు దీసికొని, తనభటులతో (**Marengo**) మెరెంగో మైదానముం జేఱియుండెను. అక్కడ తన రాణిగారు వినోదించుటకు 30 వేల సైన్యములం జేర్చి తమాషాయుద్ధ మాడించియుండెను. మే నెల తే 26 ది మిలన్ (**Milan**) నగరమందలి దేవళములో పట్టాభిషిక్తు లయిరి. అపుడు పూర్వరాజులు పట్టాభిషిక్తు లగునపుడు ధరింపబడుచుండిన ఇనుపకిరీటమును 'మాంజా' దేవాలయమునుండి గొనిరాబడినది. సభవారి యెదుట తానే యెత్తికొని ధరించి, పట్టాభిషేకకాలమం దారాజులుజెప్పు పూర్వాచారము ననుసరించి, ''భగవంతునిచే నిది నాకివ్వబడినది. దీనిని తాకెడువాడు నాశనమగును'' అని ఘట్టిగ నఱచి చెప్పెను.

మిలన్ నగరమందు, మాసపర్యంతము నివసించి, రాజ్యాంగవిషయమగు కట్టుబాట్ల నేర్పరచుటయందు అహర్నిశలు గడపుచుండెను. ఈసమయమందు, నెపోలియన్ జోసపయిన్ లు, షికారువెళ్లుట దటస్థించినది. ఆనాడొక బీదరాలిగుడిసెకనాహూయముగ వెళ్లి, యామె స్థితిగతుల విచారించిరి. వీరెవరో నామెకు దెలియదాయెను. విచారింపగ, తనభర్తకు కూలి దొరకలేదనియును, బీదరాలననియు, బిడ్డల బోషింపలేక శ్రమపడుచున్నాననియు తనకష్టములన్నియు ప్రసంగవశాత్తు నామెచెప్పినది.

అంతట నెపోలియన్ యామెను జూచి ''నీవు సుఖజీవనము జేయ నెంత గావలయు?'' నని యడిగెను. ''అయ్యా నా కింతగావలెను. ఇచ్చెడువారెవరు? అనెను. ''ఎంత'' అని తిఱుగ నడిగెను. ''నాకు 400 ఫ్రాంకులు గావలెను. ఒకరికి 400 ఫ్రాంకు లెట్లు రాగలవు?'' అని యాబీదరా లనెను. ప్రక్కనయుండు సేవకుని జూచి. మూడువేలఫ్రాంకుల నామెముందర బోయించెను. ఆబీదరాలు యొకనిమిషము నిశ్చేష్టితురాలయి ''అమ్మా'' నాతో నెగతాళి యేల? నేను బీదరాలను'' అనియనెను. జోసఫయిన్ ''లేదు. లేదు.'' ఈ సొమ్మంతయు నీయది. దీనితో భూమిని మేకలను విలువకుఁ దీసికొని నీకుటుంబము సుఖముగ జీవించుడు'' అనిజెప్పి వెళ్లిపోయిరి.

మిలన్ నగరమందుండగ, ఇండియాదేశమందు బ్రిటిషువా రాక్రమించిన దేశములనుగురించి, (**Lord Wellesley**) లార్డు వెల్లెస్లిగారు, ఇంగ్లండునకు వ్రాసి

యుండిన యుత్తరముల, త్రోవలో బట్టుపఱచికొని, నెపోలియన్‌కు దెచ్చియిచ్చిరి) ఇంగ్లండువారిండియాకు వ్రాసినయుత్తరములు గూడ నందులో యుండెను. ఆయుత్తరములలో యూరపుఖండమం దెంతజనసంఖ్య గలదో, అంత జనసంఖ్యగలదేశముల నిండియాలో నాక్రమింపుమని, వ్రాయబడిన యుత్తరము లుండినవి.

మిలన్ నుండి యా రాజదంపతులు జినోవా (Genoa) వెళ్లియుండిరి. అక్కడ వీరి యాహ్లాదముకొరకు ఫలభరితమగు కమలాచెట్లు గలయొకతోట సముద్రములో తేలుచున్నట్లు, తేలుడుతోట. (Floating garden) నొకటి నిర్మించియుండిరి.

తిఱుగ వచ్చునపుడు, ఆల్ప్స్ పర్వతముల దాటుచుండగ నెపోలియన్ పాదచారియై ముందు వచ్చుచుండెను. యొకముసలిది వడివడిగ బోవుచు నెదురుపడెను. ఇట్లు సంభాషణ జరిగినది. "ఎక్కడికి బోవుచున్నదానవు. చక్రవర్తిని జూడబోయ్యెదను" "ఎందుకు; ఒకక్రూరునికిబదులు మఱియొకక్రూరుడు ఆయన నెందుకు చూచుట?" అని అనెను "అయ్యా, నెపోలియన్ మాబీదలకు రాజు. పూర్వరాజులు, ప్రభువులకును గొప్పవారికిని రాజులు." అని జెప్పుచు వడివడిగ బోవుచుండినది.

ఇటలీలో తనస్థానే "యూజినిబాహార్నెసును" (జోసఫయిన్ ప్రథమభర్తసంతు) రాజప్రతినిధిగ నేర్పరచి, పారిసునకు వచ్చియుండెను.

నెపోలియన్ ప్రతిదినకృత్యము లీవిధమున నుండినవి.

ఉదయముననే లేచి, ఆదిన మివ్వవలసియుండెడి యుత్తర్వుల నిచ్చి, తనదర్శనమున కనుజ్ఞనొందినవారిని దర్శించి, మాట్లాడి బంపుసరికి, ఉదయము 9 గంట లగును. అపుడు స్వల్పాహారమును దీసికొనును. ఈకాలము 8-9 నిమిషములు. వెంటనే తనగదికి వచ్చి మంత్రుల బిల్వనంపును. వారివారికి సంబంధించిన సర్వవిషయములు, వారితో జర్చించును. ఇదియంతయు సాయంత్రము ఆఱుగంటలవరకు సమాప్తమగును. అప్పుడే భోజనము. భోజనబల్లముందర సహజముగ దంపతులిద్దరే గూర్చుందురు. వంట యొక్కే తరహా గలది. వారుత్రాగునది కైపులేని ప్రెంచి ద్రాక్షరసము. అందులోను నీరుఁ జేర్చును. ఈభోజనకాలమంతయు 20 నిమిషములకు మించుట లేదు. అంతట లేచి మరియొకగదిఁ జేరును. అక్కడ గాచియుండు భటుఁడొక గిన్నెడు కాపినిచ్చును. తిఱుగ తనగదికివెళ్లి పనిఁ జేయును. ఈనాడు జేయవలసినది, రేపటికి నిలుపుటయనునది, ఆయనపద్ధతిగాదు. నెపోలియన్ లేచివెళ్లగనే, రాణిగారు క్రిందికివెళ్లి, కాచియుండు గౌరవనీయులగు దొరసానులతో మాట్లాడును. నెపోలియన్ భోజనానంతర మెపుడయిన జోసఫయిన్ గదికివెళ్లి అక్కడ జేరియుండు దొరసానులతో, నొకటిరెండు

మాటలాడి వచ్చెడువాడు. పూర్వరాజుల వేషాడంబరము లీయనవద్దఁ గానరావు. బోలోన్ తీరమందలి ప్రయత్నములంజూచి ఇంగ్లండు భయఁపడి, ప్రాంసునకు చిక్కులుఁ గలిగింపనెంచి, ఆస్ట్రియా, రష్యా, స్వీడన్ దేశములకు నెపోలియన్ మీద నసూయ జనింపఁ జేసినది. గనుక నందరుఁ గలసి ప్రాంసు యుత్తరభాగమున జర్మనిమీదుగా, ప్రాంసుమీదఁ బడుటకుఁ దీర్మానించికొనిరి. ఈయుపాయము నింగ్లండు పన్ని, తమ లండన్ మీద నెపోలియన్ యత్నము మాన్పించుటకై బన్నినది. ఆరాష్ట్రములు వీరి మాటలకు లొంగిపోయి నెపోలియన్ మీద దాడి వెడలఁ బూనిరి.

నెపోలియన్ స్థితి సందిగ్ధముగ నుండినది. ఇంగ్లీషుఛానలు దాటి ఇంగ్లండుమీదఁ దాడివెడలుటా! లేక ఉత్తరమునవచ్చు శత్రువులఁ దాకుటా! అనుసంశయమేర్పడినది.

ఇట్లుండగ, ఏర్పాటుమేరకు, కేప్ ఆర్టిగల్ నుండి, నెపోలియన్ నావికాదళము రాకుండెను. అది వచ్చినఁగాని, సముద్రయుద్ధమనుమాట తలపెట్టఁ గూడకుండెను. మూడురోజులపర్యంతము, చుక్కాణిలతో తీరముల జూచుచుండిరి, గాని, వచ్చుజాడలుఁ గానరావయ్యెను.

అంతట నింగ్లండుమీద దాడివదలి, తక్షణమే సేనలు మందుగుండు సామానులు, ఉత్తరదిశలో జర్మనివైపున గదలున ట్లాజ్ఞాపించెను.

నెపోలియన్ నడవడి బహుచిత్రమయినది. ఏసందర్భమున జూచినను, భూతదయపశ్చాత్తాపములు పరిపూర్ణముగ ప్రతిఫలించుచుండినవి. ఒకపుడు గుఱ్ఱము మీద శిబిరమందు బోవుచుండగ, నొకప్రదేశములో నొకస్త్రీయును, యామెకొమరుడు నగుయొక కుఱ్ఱవాడును యుండిరి. స్త్రీ యేడ్చుచుండినది. ఎందున కేడ్చెదవని యడిగెను, గాని, యామె జెప్పకుండెను. ఇంతలో నాకుఱ్ఱవాడు, తనతండ్రి తన తల్లినిఁ గొట్టినాడనియు, నందుచే నేడ్చుచున్నదనియు, తండ్రి సమీపమందుండు సైన్యపుగ్రాణ కాపుదలభటు డనియు జవాబిచ్చెను. ఆతని పేరేమని తిఱుగ నామె నడిగెను. జవా బివ్వదయ్యెను. ఏలనన, ఆయన శిక్షింపబడునేమో నని యాయమ భయము. అంతట, నెపోలియన్ యామెనుజూచి నిన్నుకొట్టిన నీభర్తపేరు చెప్పకున్నదానవు. నీయందెంత తప్పుండియుండునో" యని యనెను. "లేదండీ కెప్టన్ గారు, ఆయనదగ్గిర నన్నియు మంచిగుణములు. అయితే అతియనుమానము. తొందరకాడు. నన్ను పెండ్లియాడినభర్త ఈబిడ్డలకు తండ్రి" అని యాబిడ్డల ముద్దుపెట్టుకొనినది. ఆబిడ్డలు తిఱుగ నామెను ముద్దాడిరి. ఇదియంతయు నెపోలియన్

జూచి తిఱుగ నిట్లనెను. 'అతనిపేరు చెప్పను. నేను చక్రవర్తిగారితో చెప్పెదను' అనగనే, 'ఒకవేళ నీవే యాచక్రవర్తివయిననుఁగూడ నేను జెప్పను.'' ఆయనను శిక్షింతురు' అనెను. ఈ చిన్నదాని యోగ్యతకు సంతోషించి, స్త్రీమూర్ఖతకు నవ్వి, వెళ్ళిపోయెను. వెంటనే పుగ్రాణయధికార్ల రప్పించి, యామనిషి భర్తయెవరో విచారించగ, మంచినడవడి గలవాడనియు, అయితే నిర్నిమిత్తముగ భార్య ననుమానించువాడనియుఁ దెలియవచ్చినది. వానిని తనవద్దకు రప్పించెను, ఈతఁ డాసరికి నెపోలియన్‌ను జూచి యెఱుగడు, క్రొత్తగ నవుకరిలో జేరియుండెను. తన ఎదుటవచ్చినపుడు' ''నాయనా, నీభార్య చిన్నది. మానవతి. నీకంటె గుణవతి. యామె నెందుకపొవ యట్లు కొట్టెదవు''అని యనెను. అందునకు ''ఆడువారిమాటలు ఓంటిమేని,వారు తప్పే జేయనట్లేర్పడును. ఎవ్వరితోడను మాట్లాడవద్దని చెప్పితిని. వినక నాతోడి యుద్యోగులతో మాట్లాడుచుండును. అది నాకు తలవంపులుగ నున్నది'' అనెను. ''ఇక్కడనే నీతప్పుసుమా! ఆడువారిని మాట్లాడవద్దనెదవు. అట్లనుట డాన్యూబ్‌నదిని మఱియొకవంక బాఱునట్లు జేయుటకు బ్రయత్నించుట వంటిది. ఇకమీదఁ గొట్టకుము. నాయుత్తరువు నీవు వినకుండినట్లయిన, చక్రవర్తిగారికిఁ దెలియగలదు. చక్రవర్తినిన్ను చీవాట్లుపెట్టిన, ఆప్పుడేమి చేయగలవు.'' అనెను. అందున కాసైనికుడు ''నాభార్య నాయది. నాయిష్టమొచ్చినట్లు గొట్టవచ్చును. నీశత్రురాజులపని నీవు జూచికొని, నాభార్యసంగతి నాకు విడిచిపెట్టుడని యందును.'' అనెను. ఇందునకు నెపోలియన్ నవ్వి ''ఓ పిచ్చివాడా, నీవిపు డాచక్రవర్తితోనే మాట్లాడుచున్నావని'' దెలియుమని మందలించెను. ఇది విని, దిగ్భ్రమజెంది తలవంచి ''చిత్తము ఆలాగే నడచుకొనెదను'' అని చెప్పి వందనము గావించెను. కొన్ని సంవత్సరములకావల, యొకతరుణమందు ఆయమ, దూరముననుండగ, గుర్తుపట్టి, ఆమెవద్దకు గుఱ్ఱమునుఁ బఱుగెత్తించి, ఆమె క్షేమలాభముల విచారించి, కొన్ని బంగారునాణెము లామెకిచ్చి, వెంటనే గుఱ్ఱమునుఁ బరుగెత్తించి వెళ్ళిపోయెను.

ముప్పదియవ అధ్యాయము.

(30)

బొలోన్ ప్రయత్నవిఫలము.

ప్రయాణము. అల్మ్‌యుద్ధము. శత్రువుల ఆయుధవిసర్జన. కార్సికా పాలకుని కొమరితెను మార్గమందు చోరులుగొట్టుట. పసివాడగు యంత్రజ్ఞునికృతజ్ఞత.

వెనుకటిఅధ్యాయమందు, ఉత్తరమున తుపానుగూడు కట్టుచున్నదని జదివియున్నారు. ఇకముందు జదువఁ బోవు అల్, ఆస్టరిలిట్జి. (Ulm Austerlitz) అను సంగ్రామములే యా తుపానుఫలితములు.

నెపోలియన్‌మీద, నకస్మాత్తుగ సేనల నడపింపసాగిరి. యుద్ధప్రకటనఁగూడ జేయరైరి. పారిసులోనుండు ఆస్ట్రియామంత్రియు నక్కడనే యుండెను. సర్వముఁ గోప్యముగనుంచిరి. నెపోలియన్ నాశనము నిశ్చయమనుకొనిరి. ఆస్ట్రియానాయకుడగు జనరల్ మేక్ (G- Mack) 80 వేల సైన్యములు గలిగి, ఫ్రాంసువెల్లఁ బొంచియుండెను. రష్యా, ఒకలక్ష పదుహారువేల సైన్యములతో పోలండుమార్గమున వచ్చి, ఆస్ట్రియాసేనలం గలియునట్లనుకొని యుండిరి. వెయ్యిమయిళ్ళదూరమందు, సముద్రతీరమున నెపోలియన్ యున్నాడనియు, తమసన్నాహము లాయనకుఁ దెలియవనియు, నమ్మియుండిరి.

ఆస్ట్రియన్‌లు ఎల్లలఁదాటివచ్చి జొఱబడి, ఫ్రెంచివారి విహితునిదియగు, బవేరియారాజ్యమును బట్టికొని, యారాజును తమలో గలియమనిరి. మ్యూనిక్ అల్మ్ (Ulm) పట్టణములం బట్టికొనిరి. నల్లయడవిఁ బ్రవేసించి రైన్ తీరమందు రక్షణ నేర్పరచికొనిరి. వీరినింగలియ, రష్యాసేన లొకప్రక్క వచ్చుచుండెను. కడకొక ప్రబల శత్రువు నేమార్చి, వానిదేశమందు జొఱబడ గలిగితి మని యానందించుచుండిరి. గాని నెపోలియన్ అట్లు మోసపడువాడు గాడు.

శత్రువు లీవిధమున దాడివెడలి యున్నారను వర్తమానము, బొలోన్ తీరమందుండగవిని, తక్షణమే, దేశమందలి వార్తా పత్రికలుగాని తంతెలుగాని, తనసైన్య

ముల పోకలు, కదలుటలు ప్రచురింపగూడదని శాసించెను. 20 వేలబండ్లను సిద్ధపర్పించి, తనసైన్యసామగ్రులఁ గదలించెను. తత్పూర్వము, సైనికుల తనయెదుటికి రప్పించి దుర్మార్గులగు శత్రువుల దాడినిగురించియు, తత్క్షణమున తాము జర్మనిం జేరవలసివచ్చిన యావశ్యకతనుఁ గూర్చియు జెప్పుటతోడనే, సంతోషముతో చప్పట్లఁ గొట్టిరి. ఒక గంటలోపల సైన్యములు గదల నారంభించినవి. ప్రతిసేనానియు దినమున కెన్నిమయిళ్లు నడువవలసినదియు, మజిలీ లెక్కడెక్కడఁ జేయవలసినదియు, ఏమార్గముల బోవలసినదియు, నంతయుఁ జెప్పి పటములవ్రాయించి యిచ్చియుండెను. ఈవిధముగ రెండు లక్షలసైన్యములు రైన్ డాన్యూబ్ నదులం దాటి బోవుచుండినవి.

> ఇట్లు సైన్యముల సాగించి, తాను పారిసునకు వచ్చి మహామహుల సభనాహ్వానించి యీరీతిగ జెప్పెను. "మహామహులారా, యూరపుయొక్క ప్రకృతస్థితులను, నాయుద్దేశమును, మీకుజెప్ప నవసర మేర్పడినది. నేను ఫ్రాంసు జనక్షేమరక్షణలకొరకును నామిత్రుల సహాయార్థమును, రాజధానినివదలి, సేనా నాయకత్వము వహింపఁబోవలసిన ట్లేర్పడినది. గనుక బోవ నున్నాడను. మనదేశవిరోధుల కోర్కెలు ఫలించినవి. జర్మని రాష్ట్రగర్భమున, కలత లుద్భవింప జేయ గలిగిరి. ఆస్ట్రియా, రష్యా లింగ్లండువారినిఁ జేఱినవి. మనలను తిఱుగ యుద్ధమునం దింపియున్నారు. కొన్ని దినముల క్రిందటివఱకును, నెమ్మదికి భంగము రాజాలదని నమ్మియుంటిని. ఆస్ట్రియన్ సేనలు 'ఇన్' నదిని దాటి 'మ్యూనిక్' (Munich) ను జయించినవి. బవేరియారాజును వెడలఁగొట్టిరి. సంధికై, నేజేసిన ప్రయత్నములన్నియు విఫలమయినవి." అనిచెప్పెను.

నెపోలియన్, జోసఫయిన్‌తోగూడ బ్రయాణ మయ్యెను. సైన్యము లాజ్ఞ ప్రకారము బోవుచుండినవి. ఇపుడు, నెపోలియన్ వద్ద ప్రబలమగు సైన్యమున్నయది. ఒకలక్ష యెనుబదివేలసైన్యములు గలవు. 38 వేల సైనికులు గాలితోసమానముగ, నేదిక్కుంజూపిన నాదిక్కునం బోవ సమర్థులుండిరి. 340 ఫిరంగు లుండినవి. ఇట్లున్నను శత్రువుల ప్రబలసైన్యముల నెదుర్కొనవలసి యుండెను. వారివద్ద ఆస్ట్రియా, రష్యా, ఇంగ్లండు, స్వీడన్ నేపిల్సుసైన్యములుఁ గలసి, అయిదులక్షలు గలరు. ఇదియునుఁ

గాక, ఫ్రెంచివారి కేమాత్ర మపజయసూచనలు గనుపడిన, యాక్షణమందు, శత్రువులగలియుటకు రెండులక్షల ప్రష్యాసేనలు ఎల్లల సిద్ధముగ వేచియుండినవి.

నెపోలియన్ వచ్చి తనసేనలఁగలియగనే జయధ్వనుల గావించిరి. వారిని పురికొల్పెను. ఆస్ట్రియా సేనానాయకుడగు మేక్ (Mack) స్థితి సంకటములోనికి వచ్చినది నెపోలియన్ సేనలచే వీనిని ముట్టడింపఁ జేసెను. నెపోలియనే సర్వము స్వయముగ జూచికొనుచుండెను. నిద్రగాని యాహారముగాని లేక, గుఱ్ఱముమీఁద రాత్రిఁబగలని యెఱుఁగక పఱుగెత్తుచుండెను. ఆయన మనోదేహములు అలసటయనునది యెఱుగవు. ఈసమయములో, నొకరాత్రి కుంభవర్షము గురియుచుండినది. ముద్దగట్టిపోవునంతటి చలిగాలి వీచుచుండెను. తడిసి ముద్దయి యాచీకటి రాత్రిలో తెల్లవారువఱకును, గుఱ్ఱముమీఁద, నొకచోటనుండి మఱియొకచోటునకు బఱుగెత్తుచుండెను. మఱియు, డాన్యూబ్ యుపనదులు పొంగి పొర్లి ప్రవహించుచుండినవి. మంచుచే నావరింపఁబడి త్రోవలు గానరాకుండెను. నోరుయెత్తక నిశ్శబ్దముతో, సకలకష్టము లనుభవించుచు, యా బురదలోనే, సైన్యములు ఫిరంగులు సాగిపోవుచుండినవి. నెపోలియన్ యిట్లు వచ్చెడితన సైన్యభాగము నొకదానిని గలసికొనెను. అపుడు వారితో, ప్రాప్తించిన సంకటములను, తమకర్తవ్యమును, రాగల అపాయములను, శత్రుసన్నాహములు మొదలగునవి యొకతండ్రి తన కష్టసుఖములను కొడుకులకు బోధించురీతిన బోధింపఁగ, సైన్యము లమితోత్సాహమొంది, ధైర్యసాహసము లినుమడించి నడువసాగినవి. కొన్నిదినములు రాత్రింబవళ్లు వర్షములు గుఱియుటచే, ఫిరంగిబండ్లు బురదలో చిక్కుకొనియుండినవి. సైన్యములు వాటినిలాగికొని ఏర్పాటుమేరకు నడచుచుండిరి.

నెపోలియన్ పన్నినవ్యూహములు, సంపూర్ణముగ జయప్రద మయినవి. ఇరువదిరోజులలో నెపోలియన్ సైన్యములు పలుమార్గముల వచ్చి యొకచోటనుగూడ బలమయిన యుద్ధమాడకనే, కొద్ది స్వల్పతాకుడులు మాత్రము గలిగి, ఆస్ట్రియా యొక్క 80 వేల సైన్యమును ముట్టడించినవి. ఇందుచే, వారు హతమగు స్థితికి వచ్చియుండిరి. వీరిలో 30 వేలు ఖయిదీలుగ శరణుజొచ్చిరి. 36 వేల సైనికులు (Ulm) అమ్ కోటలో చిక్కిపోయిరి. ఈవిధముగ కేవలముట్టడితో, నింతటిప్రబలసైన్యము నోడింపఁగలిగి యుండెను.

ఒకనాడు, నెపోలియన్ తడిసి బురదతోనిండిన యుడుపులఁ ధరించి, అధమము తప్పెటవానికంటె హీనుడుగ, సైన్యమధ్యమునఁ బోవుచుండఁగ, నొక ఆస్ట్రియాసైనికు డేమో యనెను. అది విని "మీ యజమాని, న న్నీసైనికవృత్తిని దీసికొన బలవంతపరచియున్నాడు. నారాజపద వేమాత్రమును నన్నివృత్తిని మఱి

పింప సమర్థముగా లేదని, యింతటనైన వారు నమ్ముదురుగాక'' అని జెప్పి వెళ్లి పోయెను. ఈసమయమందు ప్రవాహమువలె, అహర్నిశ లెనిమిదిరోజులు వర్షము గురియుచున్నపుడు, మోజాలనుంగాని, యుడుపులంగాని దీయక, కొద్ది విశ్రాంతి కైనను బరుండినవాడు గాడు.

ఈసమయములో, నెపోలియన్ గుఱ్ఱముమీఁద బోవుచుండఁగ నొకబండి యెదురయ్యెను. అందులో నొకస్త్రీ యేడ్చుచుండినది. నిలిచి, యామెను విచారించెను. ఆమెను దొంగలు గొట్టిరనియు, వెంటనుండిన రక్షకభటునిఁజంపి, సొత్తంతయుం దీసికొనిపోయిరనియుఁ జెప్పినది. మఱియుం దాను, నెపోలియన్ జన్మదేశమగు కార్సికాను బాలించుచుండినవానికూతురనియు, తమకుటుంబముతో చక్రవర్తికి పరిచయమున్నందున, వారిని దర్శించి దారి తోడడిగి తీసికొని, వెళ్లదలఁచి వారివద్దకుఁ బోవుచున్నాననియుఁ జెప్పినది. నెపోలియన్ యామెపే రడుగగ, 'మార్బోఫ్' కుమార్తెనని జెప్పినది. వెంటనే యామెను గుర్తించి, 'అమ్మా! మీకు కొంతసహాయపడగల శక్తిగలిగియున్నందునకు సంతోషించుచున్నాడను. నేనే యా చక్రవర్తిని. మార్బోఫ్‌గారి కుటుంబస్థులందరు నాకృతజ్ఞత కర్హులు.' అని చెప్పి మర్యాదగ నాదరించి, చోరు లపహరించినద్రవ్యమునకు సరిపోవుద్రవ్యమంతయు నిప్పించి, తనరక్షకభటులను వెంటనిచ్చి పంపియుండెను.

Ulm 'అమ్' కోటలోనివారు తక్షణము ఆయుధవిసర్జన జేసి శరణు పొంద వలసినదిగ, జనరల్ శేగర్ (General Segur) అను సేనానిచేత జెప్పిపుచ్చెను. ఆరాత్రి కుంభవర్షము, గాలి యేర్పడి, ఫ్రెంచిశిబిరమునుండి బోవుటకు మార్గము గూడ గనుపడకుండెను. ఆరాత్రిలోనే, యూరాయబారి పోయియుండెను. 36 వేల మంది, కోటగోడలలో మలమల మాడుచుండిరి. నెపోలియన్ ఫిరంగులు, పట్టణమును, కోటను, బాడుచేయగల యున్నతప్రదేశమం దెక్కింపఁబడియుండినవి. అప్పుడప్పుడును గాల్చుచుండిరి. గనుక, కోటలోనివారికి శరణుతప్ప వేఱుగత్యంతరము లేకుండినది. నెపోలియన్ సముఖమునకు ప్రిన్సు మారిస్ (Prince Maurice) అను ఆయన వచ్చియుండెను. కండ్లకు గుడ్డకట్టి, నెపోలియన్ వద్దికిం గొని రాబడెను. శరణుగోరివచ్చు వారీపద్ధతి నవలంబించు టాచారమట. ఆయన, తనసైన్యముల కిబ్బందిలేక, ఆస్ట్రియాకువెళ్లుట కనుజ్ఞ నివ్వవేడెను. అందునకు నెపోలియన్ గారిట్లు జెప్పిరి.

''ఈమీప్రార్థన నంగీకరింపందగుకారణ మగుప
డదు, ఒకవారములో, నేషరత్తులు లేకనే, నాచేతులం

జిక్కుదరు. మీస్థితిగతులు నాకు దెలుసును. రష్యాసే
నలు త్వరలో నాపైబడునని తలంచితిరి గాబోలు!
అవి, యిప్పటికి బోహీమియా జేరియుండవు. మిమ్మున
విడచితినేని, మీరు రష్యావారినిం గలియరని, నా
కెట్లు నమ్మకము? మీనాయకులు, పలుమారు నన్ను
మోసగించిరి. మెరెంగోయుద్ధమందు 'మేలాస్'
నిట్లనే బోనిచ్చితిని. ఆయనే నామీఁదికి తిఱుగ
వచ్చెను. మీఆస్ట్రియారాజుగా రప్పటి సంధిషరత్తుల
నొప్పడయ్యెను. ఆసైన్యములను తిఱుగ, నేను జయింప
వలసి వచ్చినది. మీరాజుగారి నమ్మక మిట్లున్నందున,
మిమ్మున బోనివ్వజాలను. యుద్ధము, నే గోరియుండు
నది గాదు. నీవు నీ సేనానాయకునివద్దకు వెళ్లి, ఆయన
గోరున ట్లనుజ్ఞ యివ్వబడదని జెప్పుము. అధికార్లు
మాత్ర మాస్ట్రియాకు వెళ్ల సమ్మతించెదను. సైన్య
ములు, ఖయిదీలుగ నుండవలసినదే. ఏదోనొకమాట
జెప్పుమనుము. కాలము వృథాపుచ్చజాలను. ఎంతయా
లస్యముం గావించునో, అంతనష్టము తనకును, తన
సేనలకును, గలుగగలదనియుం జెప్పుము. వెళ్లు.''
అని జెప్పిపంపెను.

మఱునాడు సేనానాయకుఁడు 'మేక్' గారే వచ్చిరి. నెపోలియన్‌తో మాట్లాడిరి. నెపోలియన్ యొప్పకుండెను. గనుక శరణుఁజొచ్చిరి. ఆమఱురోజు, ప్రస్తుత యుద్ధములందు కనివిని ఎఱుగని, యద్భుతప్రదర్శన మొకటి గావింపఁబడినది. 36 వేల సైనికులు, అమ్ (Ulm) కోటద్వారములనుండి బయటవచ్చి, తమ ఆయుధములను నెపోలియన్ ముందుసమర్పించిరి. నెపోలియన్, తన రక్షకభటసమూహముతో, నెత్తైన యొకప్రదేశమందు గూర్చొనియుండెను. ఈ ఆయుధసమర్పణ అయిదుగంటలకాలము పట్టినది. నెపోలియన్ ముఖమున, సంతోషచిహ్న మేమియు లేక, గంభీరముగ నుండి వారి కిట్లుపన్యసించెను.

''పెద్దమనుష్యులారా, యుద్ధము, జయాపజయ
ములతోడం గూడినది. పలుమాఱు జయప్రదముగ
నుండినను, యొకప్పు డపజయము రాగలదు. మీ

రాజు, నామీఁద యక్రమయుద్ధమునకుం గడంగెను. నేను ఎందున కీయుద్ధ మాడుచున్నాఁడనో, నాకే దెలియకున్నయది. నావలన ఆయనకేమి గావలసియున్నదో నాకు దెలియదు. ఒకకాలమందలి నా సైనికవృత్తి, నే మఱచిపోకుండ, మీప్రభువు నన్ను హెచ్చరించునట్లుగ నున్నది. పూర్వపు నాకర్తవ్యమును, నేను మఱచియుండలేదని యింతటనైన గనుగొని నమ్మును గాక! భూమిమీఁద నాకు గావలసినదెద్దియు లేదు. నాకు గావలసినదంతయు, ఓడలు, ఖండాంతరములలో భూవసతులు (Colonies), వాణిజ్యమునుమాత్రమే. "అవి నావలె మీకును యావశ్యము." అని చెప్పి సైన్యాధికార్లం జూచి యిట్లుపన్యసించెను.

"గౌరవముగల మీబోటి ధైర్యసాహసులను, నిష్ప్రయోజకముగ, వృథాయుద్ధములలో మీ పిచ్చి మంత్రులు మిమ్ముఁ దింపినందునకు, నాకు చాలచింత గలుగుచున్నయది. యుద్ధప్రకటన లేకనే, నామీఁద దండువెడలుట గొప్ప నేరము గదా? అంతకంటే విశేషమేమన్న, మన తగవులలో, ఆసియాఖండరాక్షసులగు రష్యనులతో గలియుటకంటె, మించిన తప్పొకటియుం గానరాదు. వారితో జేరుట, కుక్కలు తోడేళ్లంగలసి, గొఱ్ఱెలమీఁద బడుటవంటిదే తప్ప, వేఱు గాఁజాలదు. ఫ్రాంసు, యుద్ధములో నోడిపోయి యుండెనేని, మీరొనర్చిన తప్పిదమునకు, మీరు జింతించి యుందురు." అని చెప్పెను.

తనసైనికులం జూచి, తనకుగలిగిన యీజయమునకు తనసైన్యములే కారకులని బహూకరించి, రష్యాసేనలు రానున్నవనియు, వీరిగతియే వారికనొనర్చి బంపనుద్యుక్తు లగుడని ప్రోత్సాహపఱచి యుండెను.

శత్రువులవద్దినుండి దీసికొనిన జండాలను, పారిసునకంపుచూ, బవేరియారాజును దిఱుగ సింహాసన మెక్కించితిననియు, ఈశ్వరకటాక్షముచే, త్వరలో శత్రు

నాశన మొనర్చివచ్చెదననియు వ్రాసియుండెను. ఆకాలమందే, జయమునుగూర్చి దేవాలయముల భగవంతునికి వందనములు, ప్రార్థనలుఁ గావింపుఁడని గురువులకును వ్రాయించియుండెను.

వియన్నానగరమునకు మార్గముఁగనిపెట్టి రావలయునని యొకపసివాఁడగు (Captain Bernard) కెప్టన్ బర్నార్డు అను యంత్రజ్ఞున కాజ్ఞాపించెను. ఆయన వెళ్లి మార్గములం గనిపెట్టివచ్చి, కొన్నిసలహాల నిచ్చుటకు సాహసించెను. అందునకు కోపగించి

"నీవు నాకు సలహానిచ్చుటకు సాహసించుట గర్వపోతుడవనమేగాని వేఱుగాఁజాలదు. వెళ్లు. నా యుత్తరవుల నిరీక్షింపుచుండుము" అని చెప్పి పంపివేసెను. ఆకుఱ్ఱవాఁడు వెళ్లగనే, ప్రక్కనయుండిన 'జనరల్ రాఫ్' గారినిం జూచి "యీకుఱ్ఱవాఁడు బుద్ధిశాలి. నే ననుకొనినట్లు జెప్పియున్నాఁడు. ఇతనిని గుండుదెబ్బలు తగులగల అపాయస్థళముల నుంచరాదు. గనుక 'ఇల్లీరియాకు' వెళ్లిపో నుత్తరవు జేసితినని జెప్పుము"

అని చెప్పి పంపెను. ఆవల యీయన నెపోలియన్ రక్షకోద్యోగియై, ప్రపంచఖ్యాతి వడసిన ఇంజనీర్లలో నొకఁడయ్యెను. తనప్రభువుగారి యంత్యావస్థలో, అనేకరాష్ట్రములవారు ఉద్యోగమునకై బిలిచినను వలవని, అమెరికాకు వెళ్లిపోయెను.

నెపోలియన్ జేసిన యుత్తరవులమేరకు, ఎట్టి యిబ్బందులుగలిగినను వర్షము పిడుగులు బడుచున్ననుం గూడ, నిర్ణయగంటకు నిర్ణయస్థళమునకు నాయకులును సైన్యములును రావలసి యుండెను. తననాయకులలో త్రాగుట కలవాటుపడినవారిని హోదాతగ్గించి బుద్ధివచ్చునట్లు జేయుచుండెను. వారిలో (General Vandamme) జనరల్ వండెమి యొకడు.

ఈకాలములో నొకదినమందు యొకసైన్యనాయకుఁడు ప్రవాహమునంబడి కొట్టుక పోబడుచుండెను. ఒకసైనికుఁ డదిచూచి దూకి, వానిప్రాణముల రక్షించెను. వీడు యింతకుపూర్వ మానాయకునిచేతనే పనినిలుపుదల గాబడియుండెను. ఈసంగతి నెపోలియన్ విని పిలుపించి, "నీధైర్యమునకు మెచ్చుకుంటిని. నీవు నవుకరిని వదలియుంటివి గాని, నేను నిన్ను వదలకున్నాఁడను. క్వార్టర్ మెస్టర్ యుద్యోగము

నిచ్చితిని. మరియును గౌరవబిరుదును నొసంగితిని. ఈయభివృద్ధి నీ నాయకునివల్లనే గలిగినది గనుక వెళ్లి వారికి నమస్కరింపుము” అని చెప్పిపంపెను.

అక్టోబరు నెల తే 17-ది యొకనిమిషమునుగూడ విరామము లేక, గుఱ్ఱము మీద 42 మయిళ్లు ప్రయాణముజేసి, మోజాలుగాని గుడ్డలను గాని, దీయక, బురదతోగూడిన యా యుడుపులతోనే, యారాత్రి యొకని యావులదొడ్డిలో గడ్డిమీద నొకగంటమాత్రము నిద్రించియుండెను. ఈయన పరుండినచోటికి మయిలు దూరమందు ఆగస్‌బర్గు (Oxburg) మతగురువు తననగరు నలంకరించి, తల్పమును వేయించి, చక్రవర్తికొఱకు గాచియుండెనుగాని, తనసైన్యములు బురదలో చలిలోనుండగా తాను సుఖపడుట కలవాటుపడిన స్వభావముగలవాడు గాడు:—

ముప్పదియొకటవ అధ్యాయము.

(31)

నెపోలియన్ అపాయస్థితి. ప్రష్యారాణి. రష్యాప్రష్యా ప్రభువులప్రమాణము. ఆస్టిర్‌లిట్జ్ యుద్ధము. ఆస్ట్రియా రష్యాచక్రవర్తులతో సంభాషణ. సఖ్యము.

1805 సం. అక్టోబరు తే 20 ది (Ulm) అస్వాధీనమయినది. ఈదండయాత్ర యింతజయవంతముగ నుండినను, నెపోలియన్‌కు మఱియొక యపాయ మెదురు జూచుచుండినది. ఒకలక్ష పదియాఱువేల సైన్యములతో, రష్యాచక్రవర్తి పోలండు మీదుగ వచ్చుచుండెను. ఇంతేగాక, వీరిం గలియుటకై, ఆస్ట్రియాసేనలు నలుదిక్కుల వచ్చుచుండెను. రష్యాచక్రవర్తి స్వయముగ బర్లిన్ నగరమునకేతెంచి, రెండులక్షలసైన్యములు తనలో గలియునట్లేర్పాటుజేసికొనెను.

ఆ ప్రష్యారాణిగారు బుద్ధిశాలియు, గర్వబోతును, దురాశాగ్రస్తురాలును, గనుక, యీ యిద్దరుచక్రవర్తుల స్నేహ మెప్పటికిని, భంగము గాకుండుటకై, యీ చక్రవర్తులిరువురు, ఫ్రెడరిక్ ది గ్రేట్ (**Frederik the great**) గారిసమాధి సన్నిధిలో యొకరాత్రికాలమందు గలిసి, ఉభయులు ప్రమాణము జేసికొనునట్లొడంబఱచి, ఆప్రకారము జేయించినది. ఇదియునుంగాక, వీరలసైన్యముల గలియుటకు హానోవరువద్ద యింగ్లీషువారి 30 వేల సైన్యము లుండినవి.

ఇట్టి విషమస్థితిలో, వెనుకకు మఱలుటో లేక రక్షణగలచోట నాగుటో, విధిగ నెపోలియన్ జేయవలసి యుండును. అట్లు జేయక, అడవులు, కొండలు, నదులు, అని యెంచక, యొకగంటగూడ విశ్రామమివ్వక, తనసైన్యముల శత్రుమధ్యమునకే నడపించుచుండెను. ఇది జూచి, యూరపుఖండమంతయు నాశ్చర్యపడిరి. మూడవరోజున, బవేరియారాష్ట్రము బ్రవేసించి, అక్కడ యొకగంటకూడ నిలువక, సర్వసేనాసమేతుడై, ఆస్ట్రియా రాజధానియగు వియన్నామీదికే సైన్యముల నడపించుచుండెను. పిడుగుబడినట్లు అకస్మాత్తుగ దటస్థించిన యీ సంకటమునకు,

యాదేశమంతయు తత్తరిల్లినది. రాజు పాఱిపోయెను. నగరమంతయు క్షోభించి యల్లకల్లోల మయినది. ఫ్రెంచిసేనలు నగరప్రవేశమగుటం జూచి, అక్కడనుండిన ఆస్ట్రియా రష్యాసేనలు పాఱిపోయి, సహాయమొచ్చుచుండిన రష్యన్ల గలియ బోయిరి. మార్చి తే 13 ది యుదయమున, వియన్నానగర బహిఃప్రదేశమందుండు, యున్నతప్రదేశముమీద, ఫ్రెంచిసేనలు తళతళమని మెఱయు నాయుధములతో దృష్టి గోచరమయిరి. పురజనులు వెంటనే నెపోలియన్‌ను దర్శించి, ప్రాణదాన మొసంగుడని ప్రార్థించిరి. నెపోలియన్ సమ్మతించి, వారి ప్రాణధనముల కేమాత్రము తొందర గలుగనివ్వ దయ్యెను.

అంతట వియన్నానుండి బయలుదేఱి, ఉత్తరమున వచ్చుచుండిన శత్రుసేనలను ఆస్టర్ లిడ్జ్ (Auster lidz)వద్ద దాకెను. ఇక్కడికి పారిసునగరము పదియైదు వందల మయిళ్లదూరమున యున్నది. ఇద్దరుచక్రవర్తులు లక్షసైన్యముల నడపించుకొని వచ్చుచుండిరి. నెపోలియన్ వద్ద 70 వేలుమాత్రమే గలవు. డిసంబరు తే 1 ది ఉదయమగుసరికి ఉభయులకుమధ్య, కనుచూపుమేరలో నుండిరి. వారిసైన్యములు గదలుటలు బరీక్షించి జూచి, వారు ఏభాగమం దేదిక్కున, తనను దాకదలచినదియు గమనించి, తనకే జయమగుననియు, రేపు సూర్యాస్తమయ మగులోపల, యా శత్రుసైన్యములు తనస్వాధీనమగుననియుః జెప్పెను. ఆదినమంతయు నశ్వారూఢుడై, యుత్తరువులిచ్చుటలు, అవిజరిగించబడెనా లేదా యని జూచుటలతోడనే, గడచినది. వ్యూహములుబన్ని సేనల నడపుచుండెను. ఆరోజు నెపోలియన్ చక్రవర్తిగారి పట్టాభిషేకసంవత్సరజయంతి. ఆరాత్రి యొకసైనికుడు తన పడకకై యిచ్చియుండినగడ్డిచుట్టి, కాల్చి, పైకియెత్తెను. వెంటనే సైన్యమంతయు నావిధముననే జేసి, తమసంతోషమును వెలిబుచ్చిరి. అప్పటికి నిశీథరాత్రి అయియుండినది. అపుడు తాను తిరుగ డేరాలోనికి వెళ్లి యీక్రిందిప్రకటన జెప్పి వ్రాయించి సైన్యముల కంపించియుండెను.

> 'సైనికులారా, అమ్ (Ulm) నందు మీ రాస్ట్రియన్లకు గలిగించిన పరాభవమునకై, మీమీద బగతీర్చుకొనుటకై, రష్యాసేనలు మిమ్మెదురింప వచ్చియున్నవి. మీరు (Hollabrum) హాల్లాబ్రన్‌లో జయించినవీ సైన్యములే. మనము మంచిరక్షణగలిగి యున్నారము. నేను మీసైన్యభాగముల నడపుచుం

> దును. శత్రువులు నాకుడి భాగమున దిరుగునప్పుడు వారిపార్శ్వసైన్యములు మీసూటికి గుఱియగును. మీ సహజధైర్యములతో, వారిని చీకాకుపరచి, మొదటి దెబ్బలోనే జయమొందకపోతిరేని, మీచక్రవర్తినే, వారు తొలిముద్దగా దెబ్బగొట్టుదురు. ఈసమయములో జయము సందేహములో నుండరాదు.'' అని వ్రాసిపంపెను.

ఉదయము నాలుగుగంటలకు శత్రుసైన్య భాగములు, బారులుదీరుట కారంభమయినవి. నెపోలియన్ కుడిభాగమందుండు సైన్యములను, శత్రువులు దాక నిశ్చయించిరి. ఇట్లు జేయుటచే తమ మధ్యభాగము బలహీనమగు నని వారెఱుగకుండిరి. ఫ్రెంచి సైన్యములును వ్యూహములు బన్నికొని బారులుదీరినవి. అప్పటికింకను నక్షత్రములుండినవి. తెల్లవారకుండినది. శత్రుసేనలు తప్పువ్యూహముల బన్నికొనుటంజూచి తనసేనల నిరువది నిమిషము లాగమనెను. వారిని తొందరం జేయగూడదనెను. రష్యాసేనల గుండ్లధ్వని విని, "యిప్పుడు గదలు"దని యాజ్ఞనిచ్చెను. తాను గుఱ్ఱముమీద పఱుగెత్తుచుండెను. సేనలు వెంబడించినవి. "శత్రువులు తెలివిహీనులై మనబారిః దప్పించుకొనలేరైరి. కాల్చుడు" అని యఱచుచు, పఱుగెత్తి పురిగొల్పుచుండెను. రక్షణలేని యా శత్రుమధ్యమందు, ఫ్రెంచిసేనలు జొఱబడి, సవ్యాపసవ్యముల దిరిగి నరికి చెండాడి నాశనమొనర్చినవి. శత్రుసేనలు, గుఱ్ఱములు, నాశనమయిరి. మఱియొక యనర్థముంగూడ ఘటిల్లించినది.

ఆ యుద్ధరంగ సమీపమున, అగాధలోతుగల యొక చెరువుండినది. మంచుచే నీళ్లుపేఱి, గడ్డకట్టియుండినవి. దిక్కుదోచక దానిమీదుగ శత్రుసైన్యములు, గుఱ్ఱములు ఎన్నియో వేలు దాటి ప్రాణములు దక్కించుకొన దలచి, యాపేఱుడుమీద బాఱిపోవుచుండినవి. ఈసైన్యముల బరువునకు, అద్దము వలె పేఱియుండిన యామంచు, పగులుట కారంభించినది. ఇంతలో, ఫ్రెంచివారు గుండ్లవర్షము గురిపింప నారంభించిరి. ఈ రెండుకారణములచే, పేఱియుండిన మంచుపగిలి, మీదనుండినవేలకొలది సైనికులు, గుఱ్ఱములు, సామానులు నొక్కసారిగా నాయగాధములో మునిగి పోయిరి. వెంటనే వారిపయిన, యథాప్రకారము మంచు పేఱిపోయినది. ఈఘోరమగు దుర్మరణముల రష్యా ప్రష్యాచక్రవర్తులు దూరముననుండి జూచుచుండిరి. కొందరి భటులను వెంటనిడుకొని, వీరును యాపాఱిపోవువారిని గలిసి, యుద్ధరంగము విడచి పఱుగెత్తిపోయిరి. ఆరాత్రి చీకటిలోనే మొరేవియా (Moravia) మైదానమునం బడిరి. ఈవిధ

ముగ, ఆస్టర్లిడ్జి యుద్ధసమాప్తమయినది. శత్రువులలో 15 వేలజనులు చచ్చియు, 20వేలుఖయిదీలుగను చిక్కియుండిరి. 180 ఫిరంగులును జిక్కినవి. ఫ్రెంచిసేనల 45 వేలమందినిమాత్రమే యుద్ధరంగమున కంపినది. ఈవిధమున శత్రువుల 90 వేల సైన్యములను నెపోలియన్ యోడించి యుండెను. ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి సర్వనాశనమగు నీయపజయమునకు, ఖిన్నుడై, (Prince John) ప్రిన్సు జాన్ అనువారిని సంధి నిమిత్తము నెపోలియన్ వద్ద కంపి యుండెను. యుద్ధమాపుడని గోరెను. ఆయనవచ్చునప్పటికి, నెపోలియన్ స్వయముగ, గాయపడిన సైనికుల కుపచారాదులు గావించుచుండెను. వణుకుచుండినవారికి, తన చేతులతో గుడ్డలు గప్పుచుండెను. ఆస్ట్రియా రాయబారివచ్చెనని మనవి జేసిరి. సంధికి తనకు సమ్మతమనియు, రేపటియుదయమున ఆస్ట్రియాచక్రవర్తిని చూడగలుగుదు నని జెప్పుమనియు జెప్పి పుచ్చెను.

ఈలోపల పాఱిపోవు శత్రువుల వెంబడించుట కుత్తరవుచేసి యుండెను. నెపోలియన్ సంకటము లింకను విముక్తిగాకుండినవి. ఉత్తరమున నుండి, రష్యాచక్రవర్తిగారి గొప్పసైన్య మొకటి వచ్చుచుండినది. నెపోలియన్ వెనుక భాగమందు ఫర్డినాండు ప్రభువు (Prince Ferdinand) 80 వేల సైన్యముతో వియన్నా సమీపించుచుండెను. ఇదియునుగాక, 2 లక్షలసైన్యము సిద్ధపరచి తనవెనుక, ప్రష్యా సమయముకొరకు గాచియుండెను. ఇట్టిసంకటములతో గూడియుండెను.

మఱుసటియుదయమున, ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి ఆఱుగుఱ్ఱముల గట్టిన బండినెక్కి నెపోలియన్ శిబిరమున కఱుదెంచెను. ఆకాలమందు నెపోలియన్ సైనికుల చలిమంటలవద్ద నిలచియుండెను. చక్రవర్తి బండి దిగుటతోడనే, నెపోలియన్ గౌరవపూర్వముగ నాహ్వానించి, రెండుమాసములుగ తానే నగరునందు నివసించునట్లేర్పడినదో, యానగరునందే చక్రవర్తిగారి నాహ్వానింపవలసిన ట్లేర్పడినదని వినోదసంభాషణ గావించి యుండెను. చక్రవర్తిగారును, దానికి మీరట్టి యోగ్యతగల్పించి సౌకర్యయోగ్యముగ జేసికొంటిరి గదా! యనిసమయానుకూలమగు జవాబిచ్చెను. ఉభయులును, రెండుగంటలకాలము సంభాషణలో నుండిరి. ఇంగ్లీషువారు వర్తకజాతి గనుక, లోకవాణిజ్యమంతయు దామాక్రమింపదలచి, ప్రపంచమును యుద్ధములో ముంచివేయుచున్నారని చెప్పెను. ఇట్లు సంభాషణ జరిగి, తన కనుకూలమగు షరత్తుల నేర్పరచికొని, తనమిత్రమగు రష్యాచక్రవర్తిని గురించి ప్రసంగించెను. అందునకు, రష్యాసైన్యములు ముట్టడింపబడి యున్నవనియును, మరల్పోవుట కొకడును గూడ లేకుండునట్లు జేయబడుననియు చెప్పి, అయినను, యాచక్రవర్తి కుదురుగ రష్యాకు వెళ్లున ట్లొడంబడునని, మీరు వాగ్దాన మొనర్చితిరేని నాసైన్యములు, వారిని దాకకుండున ట్లాపెద ననెను. అట్లే జేయుదునని, ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి ప్రమాణము గావించెను.

నెపోలియన్ వెంటనే జనరల్ సావెరి (General Savary) అనువానిని రష్యాచక్రవర్తికడ కంపగ, ఆయన వీనిని సన్మానించి తాను రష్యాకు వెళ్లిపోదుననియును, ఫ్రెంచిసేనలు తనమీద బడకుండ జేయమని ప్రార్థించితిననియు, జెప్పి పంపెను. ఎపుడైన సెంట్ పీటర్సుబర్గునకు రమ్మని యీజనరల్‌ను యాహ్వానించియుండెను.

ఇపుడు, శత్రుత్వమున కొకయంత మేర్పడినది. పరాజితులగు శత్రుసేనలు, యితరబాధల నొందక తమదేశములకు బోగలిగినవి. నెపోలియన్ వియన్నాకు వచ్చుచుండగ, మార్గమందు గాయపడిన శత్రుసైనికులు ఔషధాలయములకుం గొనిరాబడుచు నెదురైరి, వారినిజూచి, బండి దిగి, టోపినిదీసి, "యాపదలోనున్న ధైర్యవంతులగు మీకు వందనములు" అని చెప్పి గౌరవించెను.

ఇప్పటి యుద్ధఖర్చులన్నియు ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి భరించున ట్లొప్పికొనెను. బవేరియా, వర్టంబర్గు ప్రభువులకు రాజబిరుదు లిచ్చి శత్రుదేశములగు రష్యా, ప్రష్యా ఆస్ట్రియాలమధ్య స్వతంత్రరాజులుగ జేసియుంచెను. ఆస్ట్రియాప్రాంసునకు చాల దూరమం దుంచదలచి (Venice) వీనిసు ను ఇటలిలో గలిపికొని, యందునకు బదులుగ (Stratsburg) స్ట్రాట్స్‌బర్గు నిచ్చివేసెను. ఇదిఅంతయు ప్రాంసును శత్రుదాడులనుండి దప్పించి, భద్రముగ నుంచుట తప్పవేఱుగాదు. సంధిపత్రములు సంతకము లయినవి. తన సేనల దేశసేవాదుల గూర్చి బ్రస్తుతించి, నెమ్మదిగా కొద్దిమజిలీలుగ బ్రయాణములు సాగించి పారిసునకు రండని యాజ్ఞాపించి, తాను ఏకాయకీన, పారిసునకు బ్రయాణమయ్యెను. వీరి నాహ్వానించుటకు పారిసులో విశేషప్రయత్నములు జరిగించి గాచియుండిరి గాని, ఏరికిని దెలియకుండ, యొక రాత్రికాలమందు రక్షకభటులునుగూడ లేకనే పారిసునకుం జేఱియుండెను.

ఈ శత్రుపరంపరత్వము సర్వము, ఇంగ్లండుమంత్రియగు 'విల్లియంపిట్టు'గారిచే ప్రేరేపింపబడి, నెపోలియన్‌చే హతమగుచుండెను. ఆస్టర్లిడ్జి యుద్ధానంతర మీవార్త, పిట్టుగారు విని, నిర్వీణ్యుడై, యూరపుఖండ పటమట్టె నెగాదిగ జూచి, ఖిన్నుడై, యేబదిసంవత్సరములపర్యంతర మాపటమట్లనే యుండగలదని యనెనట. లోపల గంటగంటకు యా'పిట్టుదొర' దేహారోగ్యము క్షీణమగుచు, 1806 సం॥ జనవరి తే 23 దిన నలువదియేడుసంవత్సరములువయస్సున లోకాంతరు డయ్యెను.

సైన్యములలో ధైర్యవంతులకు నెపోలియన్ బహుమానముల నిప్పించెను. చనిపోయిన సైనికుల బిడ్డలందరు తనబిడ్డలనియు, వారికందరికి 'నెపోలియన్' అని పేర్లు పెట్టించి, వారి విద్యాపోషణలు తానే భరించుచుండెను. చనిపోయిన సైన్యోద్యోగుల భార్యలకొక్కరికి, సం 1-కి,6000, 2500,1250,750, ఫ్రాంకులువంతున సంవత్సర విరాళములను వారివారి హోదాలనుబట్టియు, సైనికులభార్యలకు 200 ఫ్రాంకులవంతునను, విరాళ మిప్పించుచుండెను.

ఇట్టి యుద్ధసమయములందు గూడ, జోసఫయిన్ కుత్తరములు వ్రాయుచుండెను. సహజముగ తప్పెటపలకలమీదను, గుఱ్ఱపుజీనులమీదను, కాగితములనుంచి, నిలిచి ఫిరంగిగుండ్లు చుట్టును బడుచుండగ, వ్రాయుచుండును. వాటిలో కొన్నిటి నీక్రింద నుదాహరింపబడినవి.

2 అక్టోబరు. 1805.
10 గంటలు. ఉదయము.

నేను క్షేమము. స్ట్రట్‌గార్డునకు బయలుదేరుచున్నాడను. రాత్రికి జేరుదును. పెద్దయుద్ధ మారంభము. బాడన్ వర్టంబర్గు సేనలు నన్ను గలిసినవి. నేను రక్షణగల మంచిస్థానమం దున్నాడను. నిన్ను ప్రేమించితిని.

నెపోలియన్.

12 అక్టోబరు 11 గంటలు
మధ్యరాత్రి.

నాసేనలు మ్యూనిక్ చేరినవి. శత్రువునుగొట్టితిని. ఇంతత్వరలో జయప్రదముయిన యుద్ధమేదియు నే నాడలేదు. గాలి తీవ్రముగ నున్నది. రెండురోజుల కొకసారే, యుడుపులు విడుచుట. నిన్ను ప్రేమించి గవుగలించితిని.

నెపోలియన్.

మఱియు, అక్టోబరు 19, నవంబరు తే 3 ది రాత్రి 10 గంటలకును, 15 నవంబరున 9 గంటలకును 16 నవంబరు, డిసంబరు తే 3 దిన తే 5 దినసుగూడ నామె గారికి వ్రాసియుండెను.

10 డిసంబరు 1805.

నీవద్దనుండి సమాచారమొచ్చి చాలకాలమయినది. బేడన్, స్టట్‌గార్డ్, మ్యూనిక్‌లోని విందులు తమాషాలును, వానకుతడిసి నెత్తురు బురదలతో నిండుకొన్న యీసైనికులను మరపింప జేసియుండును. నేను వియన్నాకిప్పుడె బోవుచున్నాడను.

రష్యనులు వెళ్లిపోయిరి. చావుదప్పి కన్ను లొట్టబోయి దేశముంబడ, పాఱిపోయిరి. నిన్ను జూచుట కాతురపడుచున్నాడను. శుభము. ప్రియా.

నెపోలియన్.

జాబు వ్రాసియుండలేదను కోపముతో నీ క్రిందివిధమున వ్రాసియుండెను.

ఓ సార్వభౌమిని, 19 డిసంబరు.

స్ట్రాస్‌బర్గునుండి తమరు వెళ్లినతరువాత యుత్తరమే గానను. బాడన్, మ్యూనిక్ స్ట్రెట్‌గార్డులగుండ తాము వెళ్లునపు డొకమాటయిన వ్రాయరైతిరి. అది ప్రేమాంతఃకరుణాసూచనగా నేరదు. నేను బ్రన్‌లోనే యున్నాడను. రష్యన్లు వెళ్లిపోయిరి. యుద్ధ మాపుకొంటిమి. మీ సార్వభౌమోన్నత పదవిలో, కొద్దికాల మీబాపిసలకై యుపయోగించ సమ్మతింపబ్రార్థించు,

నెపోలియన్.

ముప్పది రెండవ అధ్యాయము.

(32)

ఆస్టెర్లిడ్జినుండి వచ్చుట. యూరపురాజుల దౌష్ట్యము. ట్రాఫల్గార్ యుద్ధము. ఫాక్సుదొర. సంధి ప్రయత్నములు. విఫలము.

నెపోలియన్ జోసఫయిన్‌తో గలసి పారిసు జేరునప్పటికి నిశీధిరాత్రి అయి చీకటిగ నుండినది. వచ్చి యొకనిమిషమయిన విశ్రాంతినొందక, బొక్కసమంత్రి నిబిలిపించి, యా రాత్రి యంతయు లెక్కల బరీక్షించుచుండెను. గందరగోళముగ నుంచబడిన యా లెక్కలలోని తప్పులు గనిపెట్టి యుండెను. మఱుదినమున 11 గంటలకు, రాచబొక్కస యధికారులందరు సభజేర నాజ్ఞాపించి, 9 గంటలకాలము వారితో యాలెక్కలం బరీక్షించుచుండెను. యుద్ధరంగమం దెంతబుద్ధికుశలత గనుపఱిచెడునో, రాచకార్యములందును, యంత నిపుణత్వము గలిగియుండెను.

ఇంగ్లండుతప్ప సర్వరాష్ట్రములతో నిప్పుడు సంధి కుదిరినది. ఇగ్లండు, ప్రజలెంత జెప్పినను మొండివహించిసంధినొల్లకుండెను. నెపోలియన్ మొదటికాన్సలన్నను, చక్రవర్తియన్నను, రాష్ట్రపాలనాసూత్రములన్నియు స్వరాజ్యాదర్శములు. నెపోలియన్ జనపక్షపాతి. ప్రభువులపదవిం దగ్గించి. ప్రజలసమానహక్కు స్వాతంత్ర్యముల నెలగొల్పుటే, యాయన యాశయము.

ఇట్టిసమయములందుగూడ, పూర్వరాజుల సమాధులు, దేవాలయములు బాగు జేయించుచుండెను. శత్రువులనుండి లాగికొని యుండిన ఫిరంగులతో నొకకట్టడమునుం గట్టించి, ఆందుమీద నొకశాంతి దేవతావిగ్రహప్రతిష్ఠ జేయనెంచి యుండెను. ఫ్రెంచిజను లా స్తంభమునీద, నెపోలియన్ విగ్రహప్రతిష్ఠ జేయనెంచిరి. అట్లే జేయబడినది గాని, పాతికశతాబ్దములు ఘోరరణములతో దేశమును నెత్తుటముంచి, నెపోలియన్‌ను పదభ్రష్టుని జేసినయనంతర మావిగ్రహమునుం దీసివేసిరి. గాని, నెపోలియన్ యనంతరము సింహాసనారూఢులయిన యా ఫ్రెంచిరాజులు, పునః పదభ్రష్టత నొందగనే మఱల నావిగ్రహ మక్కడ ప్రతిష్ఠింపబడినది.

ఆకాలమందు లవరిం టులరిస్ (Louvre and Tuileries) రాజభవనములు రెండునుగలిపి ప్రపంచమం దద్వితీయముగ జేయనెంచెను. పారిసునగరమందలి విజయద్వారము లగురెండును, యిపుడే యారంభింప బడినవి. ఆస్టర్లిడ్జి వంతెనయును, పారిసునగర నీటివసతికై గొప్పయంత్రములను, స్థాపింపజేసెను. రాష్ట్రమందంతయు కాలువలు త్రవ్వించి యుండెను. క్రొత్తబాటలు వేయించుటలు, ఆరంభించి యుండినవి, పూర్తిజేయించుటలు, 'రూయన్ని' నుండి 'లయిన్సు'న కొక రాజబాటయు, రైన్‌నదీప్రాంతముననే, ఆల్ప్స్ పర్వతములమీదను, యెన్నియో బాటలు వేయించెను. ఇంతేల, జనోపయోగమగు నెన్నియో జేయుచు, దేవాలయములం మఠములు, పునరోద్ధారణ గావించుచుండెను. విద్య నభివృద్ధిజేసి సర్వకళాశాల నొకటి నిర్మించి, ప్రతిపాఠశాలయందును మతవిద్య బోధింపజేసెను. 1806 సం జనవరి మొదలు జులైలోపల నీవిధమున, జనోపయోగకరము లగుకార్యముల పాటుబడుచుండగనే, ఫ్రాంసుమీద దాడి వెడలుచుండిన ఇంగ్లండుబాధనుండి, దేశరక్షణగూడ జేసికొనవలసి యుండెను.

జినోయా (Genoa) యనునది, యొక చిన్నరాష్ట్రము. ఈరాష్ట్రజనులు ప్రజాస్వాతంత్ర్యాభిలాషులై, బలవంతులగు, నొకగొప్ప రాష్ట్రమువారి సహాయసంపత్తిని గోరియుండిరి. ఇయ్యది, ఫ్రాంసున కనతిదూరమందుండుటచే ఫ్రాంసుతో జేరవలంచి యుండినది. గనుక, కొందరిని నెపోలియన్ వద్దకంపిరి. నెపోలియన్ వారి యాశయమునకును, వారి యభీష్టమునకును యానందించి, జినోయా కొచ్చునట్లు జెప్పి పుచ్చి వెళ్లియుండెను. ఆపుర సమీపవర్తియగుటతోడనే, పట్టణదండనాధికారులు యెదురువచ్చి, కోటతాళముల సమర్పించిరి. పట్టణమంతయు దీపములతో నలంకరించిరి. ఆరాష్ట్రమును ఫ్రాంసులో నొకభాగముగ నంగీకరింపబడెను. నేపిల్సు 80.లక్షల ప్రజలు గలరాష్ట్రము. ఇక్కడ ఫ్రెంచిరాజవంశస్థులు నిరంకుశాధికారము గలిగియుండిరి. వీరు, పలుమారు శత్రువులం జేరి నెపోలియన్‌కు తొందర గలిగించుచుండిరి. అక్కడికి వెయ్యిమయిళ్లదూరమున ఆస్టర్లిడ్జి యుద్ధములో నుండగ, యీామర్యాగ్ను డగుప్రభువు వెనుకభాగమందు, ఫ్రెంచిసేనలం దాకనుద్యుక్తుడయి యుండెను. నిన్నిమిత్తముగ ఇంగ్లీషువారిని తనరేవులకు రప్పించి, 50 వేల సైన్యములతో శత్రుసహాయ మొనర్చియుండెను. ఈసంగతులన్నియు ఆస్టర్లిడ్జినుండి రాగనే దెలియవచ్చినవి.

యూరపురాజులందరు, నెపోలియన్‌ను చట్టవిరోధి (Outlaw) యని దీర్మానింప దలచిరి. సంధి కనర్హుడనిరి. ఇప్పటివరకు జరిగియుండిన సంధిపత్రములన్నియు,

పనికిరాని కాగితములనిరి. ఆయన సింహాసనముపై, దిఱుగబడ బురికొల్పుచు, క్రోధాగ్ని ప్రజ్వరిల్ల జేయుచుండిరి. యుద్ధమాడగనే యుద్ధరంగమందు పాదాక్రాంతులయి తమప్రాణములం గాపాడ బ్రార్థించుచుండిరి. ముఖము మఱలింపగనే, వెనుకనుండి పోటుంబొడవ యత్నించుచుండిరి. నాలుగుకోట్లజను లేకగ్రీవముగ నాయనను సింహాసన మధిష్టింపం జేసియుండినను, 'చక్రవర్తి' అనిపిలువ నోర్చరయిరి. త్రాగుబోతనియు, వ్యభిచారియనియు, హంతకుడనియు, నెత్తురుదాహాపుఁడనియు, యెన్నెన్నియో నేరముల నారోపించిరి. యంత్రముల, బాంబులమూలమున హత్యగావించుటకు ద్రవ్య మిచ్చియుండిరి. విషముల బెట్టింప బ్రయత్నించిరి. ఆయుధములచే సాధ్యమయిన జంపుటకును ద్రవ్యము వెచ్చించిరి. ఇవిఅన్నియు, నెపోలియన్‌కుం దెలిసి లక్ష్యపెట్టక, తనమార్గమునం దాను బనిజేయుచుండెను.

ఆకాలమునకు మూడుపర్యాయములు యీనేపిల్సురాజుయొక్క ద్రోహము దెలిసియు ప్రాణములం గాపాడియుండెను. ఇక నూరకుంటం బాడిగాదని, యీక్రింది యుత్తరువు సాదరు జేసియుండెను.

సైనికులారా,

"గడచిన దశాబ్దములుగ నేపిల్సురాజునకు నాచేతనయినంతయుం జేసి ప్రాణదానం బొసంగియున్నాడను. తన నాశనమునకెంత జేసికొనవలయునో నంతయుం జేసికొనియున్నవాడు. లోడి, డీగో, మాండోవి యుద్ధముల యనంతరము, యితను బలహీనుండుగ నుండెను. వీని మాటనునమ్మి, కరుణించియుంటిని. 'మెరెంగో' యుద్ధానంతరము, దానికి కారణభూతుండగు నీతడు, తన మిత్రపరాజయముం జూచి, నన్ను బ్రతిమాలికొనెను. రెండవమారును రక్షించితిని. కొద్దిరోజులక్రిందట, మీరు నేపిల్సునగర ద్వారముల నుంటిరి. అప్పుడు వీనిదుర్మార్గముం దెలిసియు, నూరకుంటిని. తటస్థముగ నుండమంటిని. మిమ్మున నేపిల్సు వదలి రమ్మంటిని. ఈవిధముగ మూడుమారులు రక్షించితిని. కారణ గౌరవములనంగ నెట్టివో యెరుంగని నమ్మకద్రోహియగు నీరాజును, నాలుగవమారును విడిచివేయ వలసినదేనా? లేదు. లేదు. ఇక నేపిల్సురాజ్య

మంతరింపకుండినచో ఫ్రాంసునకు నెమ్మదిగలుగబోదు. గనుక యంతరింపబడినది."

అని ప్రకటించెను. తత్క్షణమే తన సోదరుడగు జోసఫ్‌నకీ క్రిందియుత్తరము వ్రాసియుండెను.

"ఫిబ్రవరి యారంభమందు నేపిల్స్ బ్రవేశించి, ఆనెలాఖరులోపల, ఫ్రెంచిజండా లారాజధాని యందెగురుచున్నవని నాకు వర్తమాన మంపవలయును. సంధిసమాధానము లేవియు మీరు జేయరాదు. ఆ రాజు లారాష్ట్రపాలనలో నుండగూడదని నా యభీష్టము. నావంశస్థునొకని యారాజ్యపాలకునిగ, నియమింపవలసియున్నది. మీకిష్టమగునేని మీరు లేనిచో, మరియొకరు."

అని వ్రాయించెను. వెంటనే జోసఫ్ సైన్యములం దీసికొని, నేపిల్సు బ్రవేశించెను. ఆయన సమీపింపగనే, రాజకుటుంబమును వెంటదీసికొని, ఇంగ్లీషువారు పాఱిపోయిరి. ఈవిధముగ నేపిల్సు నాక్రమించికొనిరని, యూరపురాజుల క్రోధ మతిశయించినది. అయితే, యారాజులనే యుండనిచ్చినచో, యూరపుశత్రువు లేనాడులేచిన, యానాడే వీరును వారింజేరగలరు. గనుక యిట్లుజేయుటే, మంచిదిగ దలంచెను. రాజవర్గమంతయు, అసూయాగ్రస్తులయి యుండుటంజేసి, సింహాసనములమీద స్నేహితులనెక్కించి, తన బలము నూర్జితపఱచికొనుట యుచితమని దలంచెను.

హాలెండుదేశ మొకపల్లపు బురదనేల. చుట్టును సముద్రము బొర్లిరాకుండ, కట్టలచే నాపుకొబడియున్నది. ఈప్రజలు ఫ్రాంసుజనులవలె తామును, స్వరాజ్యాభిలాషులై యుండి నందుకు, ఇంగ్లీషువారు ద్వేషించి, వారి మిత్రమండలితో గూడి, యాదేశము నాక్రమించి, ఖండాంతరములనుండు వీరిభూముల నాక్రమించి, సముద్రముమీద వాణిజ్యనాశన మొనర్చి, ఆదేశరేవులనన్నిటి నాక్రమించి యుండిరి. స్వల్పరాష్ట్రమయి, యితర సహాయహీనులయి యుండుటచే, శత్రువుల నెదిరింప శక్తి లేకుండిరి. గనుక ఫ్రాంసును సహాయము గోరియుండిరి. నెపోలియన్ సహాయపడి శత్రువుల వెళ్లదరిమెను. గనుక బలవంతుల సహాయమావశ్యకమయి, ఫ్రాంసువలెనే తమకొక రాజు నేర్పాటుజేసికొనదలచి, నెపోలియన్ తమ్ముడగు "లూయిబొనపార్టీ"ని **(Louis Bonaparte)** రాజుగనుండమని బ్రార్థించిరి. ఈయనబుద్ధిశాలియు, గౌరవస్తు

డును, మనస్సాక్షిని మించినడచు వాడును గాదు. ఆయనను జనులు ప్రేమించిరి. రాజయ్యెను.

ఇటలీలోని జనప్రభుత్వమగు 'సిసల్ ఫయిన్'నకు, ఇటలీరాష్ట్రమని పేరుండినది. ఇది స్వల్పరాష్ట్రమగుటచే, నెపోలియన్ సహాయములేక నొకగంటగూడ నిలుపుకొనజాలని యసమర్థతలో నుండినది. పుండువంటి చలికాలమధ్యలో, ఆల్ప్స్ పర్వతములు దాటివచ్చి 400 మంది సభికులు ఏకగ్రీవముగ, నెపోలియన్ సహాయముగోరిరి. గనుక వారిమనవి నంగీకరించి, తానేరాజయి, తన తదనంతరము 'యూజిని' (Eugenie) ఆరాజ్యపీఠమెక్కునట్లేర్పాటుజేసి యుండెను. యూజిని యీరాజ్యమును చక్కగ బరిపాలించియుండెను.

పీడిమాంట్ రాష్ట్రమును, పైరాజ్యముల వలెనే ఫ్రెంచివారి సహాయముఁగోరి వశవర్తను లయినందున, ఫ్రాన్సులో గలిపికొనబడినది. పోపుగారి యాధిక్యతకు భంగము గలుగకుండునట్లు గావించియుండెను.

పైమార్పులన్నియు 1802 మొదలు 1806 మధ్యలో జరిగింపబడినవి. రైన్ నది పాయ చరియలలో, పదియాఱు చిన్నచిన్నరాష్ట్రము లుండగ వాటినన్నిటిని అమెరికాలోని యునైటెడ్ స్టేట్స్‌మాదిరి, యొకప్రభుత్వముగ మార్చి, నెపోలియన్ యాప్రభుత్వరక్షణ కంగీకరించెను.

ఈపరిస్థితులకు ముందు పదిరెండువత్సరముల పూర్వమే, స్పెయిన్ దేశము ఫ్రాన్సుతో నొకసంధిజేసికొని యుండినది. అందుచే నవసరమయినపుడు, సేనల సహాయ మంపవలసి యుండెను. కొంతకాలమున కావల సైన్యసహాయమునకు బదులు7½ కోట్లఫ్రాంకులను ప్రతిసంవత్సరమును ఫ్రాన్సునకిచ్చునట్లొడంబడి యుండినది. తటస్థరాజ్యమగు నీస్పెయిన్ యింతమొత్తము శత్రుదేశమగుఫ్రాన్సున కిచ్చుచుండుట జూచి, ఇంగ్లండు యోర్వజాలకుండెను. ఇపుడుస్పెయిన్ కొకసంకట మేర్పడినది. మామూలుగ ఫ్రాన్సున కిచ్చుచుండిన మొత్తము నివ్వకుండెనా ఫ్రాన్సువారితో యుద్ధమగును. యివ్వబూనెనా? ఇంగ్లండుసేనలు తమతీరముల నాక్రమించును. ఇట్టి విషమావస్థలో స్పెయిన్ రాజప్రార్థనలు విజ్ఞప్తులు, యింగ్లండు బెడచెవినిపెట్టి, యుద్ధప్రకటన గావింపకనే, స్పెయిన్ యోడల నాలుగింటిని బట్టికొనినది. ఒకయోడను ఫిరంగులతో గాల్చి ముంచిరి. అందులో 250 మంది జను లుండిరి. మిగత మూడింటిలో అయిదుకోట్ల ఫ్రాంకులుండగ బట్టికొని తీసికొనిరి.

ఈచర్యల నింగ్లండుజనులే యక్రమమని ఖండించిరి. ఫాక్సు మొదలగుప్రముఖులీచర్యలు, యింగ్లీషుజాతికంతయు తలవంపులు గలిగించిన వనిరి.

గనుక స్పెయిన్, ఇంగ్లండుమీద విధిలేక యుద్ధప్రకటన గావించినది. యుద్ధమారంభమయినది. ఫ్రాన్సుస్పెయిన్ యుద్ధనావలు ముప్పది. శత్రువులును అదేసంఖ్య గలిగియుండిరి. ట్రాఫిల్‌గార్ (Battle of Trafalgar) అగ్రమువద్ద 1805 అక్టోబరు తే 21 ది పోఱుజరిగి ఫ్రెంచిస్పెయిన్ యోడలు హతముగావింపబడి ఇంగ్లీషువారు జయమొందిరి.

ఇట్లుండగ, మంత్రిగారగు విల్లియంపిట్టు మరణించి, ఫాక్సుగారు ఇంగ్లండుమంత్రిపదవికి వచ్చియుండెను. ఈయన నెపోలియన్ స్నేహితుడు. వీరు మంత్రిపదవిలో నుండగ, యొకదుర్మార్గుడు, తానునెపోలియన్‌ను జంపెదనని వచ్చియుండెను. వానిని బట్టించి ఫ్రాన్సునకు నెపోలియన్ వద్దకంపి, వారియిష్టప్రకారము శిక్షింపవచ్చునని వ్రాసియుండెను. ఈనడవడి, పూర్వమంత్రుల నడవడికి కేవల వ్యతిరిక్తము.

ఈకాలమందే, నెపోలియన్ ఫాక్సుగారి కొకయుత్తరమును, తనమంత్రియగు టెవిరాండుగారిచేత వ్రాయించి, అందులో మన యుభయదేశములు ఇంకను యుద్ధమాడుచుండవలసినదేనా? సంధిగాకూడదా? యని వ్రాయించగనే యాక్షణముననే, తానుసంధికి సమ్మతించినాడనని జవాబు వ్రాసియుండెను. సంధిషరత్తుల విషయమయి, కొంత కాలయాపన గావలసియుండెను. హానోవరు పూర్వ మింగ్లండువారిది. నెపోలియన్ దానిని తీసికొని, ప్రష్యా కిచ్చియుండెను. దానిని తిరుగ తమ కివ్వమని, యింగ్లండు గోరుచుండెను. ప్రష్యా సమ్మతింపకుండినది. అదియెట్లనో తీర్మానముగాదగి యుండినది గాని, యింతలో ఫాక్సు దొరగారి కకస్మాత్తుగ రుగ్మతగలిగి స్వర్గస్థుడయ్యెను. ఇంతటితో సర్వ సంధిప్రయత్నములును విఫలమయి పూర్వ శత్రుత్వమే శేషించినది.

ముప్పదిమూడవ అధ్యాయము.

(33)

యూరపునందలి కక్ష్యలు. వాటి న్యాయాన్యాయములు. ప్రష్యారాజుగారికి వ్రాయబడిన యుత్తరము. స్పెయిన్ మోసము. జీనా ఆర్‌స్టాట్ యుద్ధము. వీమార్ రాణి.

ఇంగ్లండు, రష్యా, ప్రష్యారాజులందరు ఏకస్థులయి, నెపోలియన్‌ను అణచివేయ పునః నారంభించిరి. నెపోలియన్ జయించిన యుద్ధములకును, యాయన యాక్రమించిన దేశములకునుఁజూడ, దేశ మతిస్వల్పము. ఇదియునుగూడ వారుసహింపలేరైరి. ఒకపుడు "మానిషయర్"యను పత్రికయం దీక్రిందివిధముగ వ్రాయబడినది. ఇది నెపోలియన్ స్వయముగవ్రాసి ప్రకటించినదై యుండుటచే, చదువరులే యుద్ధన్యాయాన్యాయములు, వాటికింగల కారణములును, దెలియగలరు.

"రష్యా ఫ్రాంసుదేశముల కేల యుద్ధము? రెండు రాష్ట్రములును స్వతంత్రములయినవి. ఒకరినొకరేమి జేయుటకును యసమర్థులు. ఉభయులు నైకమత్యులగుదురేని, యుభయులకును లాభకరము. ఫ్రెంచి చక్రవర్తి పలుకుబడి ఇటలీలో గలదనెదరా? రష్యా చక్రవర్తి పలుకుబడి, టర్కి పరిషియాదేశముల నింతకంటె నెక్కువగ గలదు. ఫ్రాంసు అధికారపరిమితి నిర్ణయింప, రష్యాకు హక్కుగలదని వర్తించెనని యంటిరా? అట్టిహక్కు రష్యావారిమీద ఫ్రాంసునకునుఁ గలదు. రష్యాపోలండును పంచికొనియుండలేదా? గనుక బెల్జియం, రైన్ నదీతీరముల, ఫ్రాంసు దీసికొనుట కెట్లాక్షేపింపగలదు? క్రిమియా, కాకసస్, పర్షియా వుత్తరభాగమును, రష్యాదీసికొని యుండలేదా! గనుక ఫ్రాంసు తమదేశ రక్షణలకొరకు,యూరపులో నంతదేశమును గోరుటలో నేమితప్పు? గడచిన ఏబది సంవత్సరములుగ, ఏఏ దేశములవారు ఏఏ దేశముల నాక్రమించిరో, నాయాదేశములను పూర్వపు హక్కుదార్లకు నిచ్చివేయుటకు, ప్రథమమున యారంభింపుడు. పోలండును పంచికొనియున్న వారాయా భాగములవదలి, పూర్వమువలె నుంచుడు. వీనిస్‌ను వదలుడు. ట్రెనిడాడ్, స్పెయిన్ వారికిని, జార్జియా, కాకసస్, పరిష్యాకును, మైసూరును టిప్పుసుల్తాన్ కుమారులకును, మహారాష్ట్రదేశమును, యాదేశ స్వంతదారులకును యిచ్చి, అపుడుఫ్రాంసును నీపూర్వ ఎల్లలలోనికి బొమ్మని జెప్పుట సమంజసమును, ధర్మమగునేగాని, వేఱువిధముగ గానేరదు. ఫ్రాంసు దురాశాగ్రస్తురాలుగ నున్నదని మాట్లాడుట, యొక యాచారమయినది. ఫ్రాంసుదేశము దమజయముల మూలమున, దేశమాక్రమింపదలచి యుండెనేని, ఆస్ట్రియాలో నర్థభాగమును, వీనిస్, నెపెల్స్ రాష్ట్రములును ఫ్రాంసు స్వాధీనములోనుండి యుండును. వాస్తవములో ఫ్రాంసుయెల్లలు రైన్ (Rhine) ఏడిజ్, (Adige) వరకు వ్యాపించియుండినవి. ఇపుడా యెల్లలనేమయిన దాటివచ్చినదా? ఆయెల్లలు, సోల్జా (Solza) డ్రేవ్ (Drave) వరకు వచ్చిననుఁగూడ, యుద్ధజయాతిక్రమణదోషము గానేరదు." అని.వ్రాయబడినది. ఇందునకు యూరపురాజు లెవ్వరును జవాబివ్వ సాహసింపజాలక .యూరకుండిరి.

రష్యాచక్రవర్తి పసివాడును, దురాశాగ్రస్థుడును అయి లెక్కలేని సైన్యముల గలిగి యుండెను. ఆస్‌టర్‌లిడ్జియందు గలిగిన పరాజయమునకు సహింపలేకను, ప్రష్యా తన పూర్వ గౌరవాధిక్యతలకు లోపమేర్పడినదని యారాణిగారి ప్రోద్బలమువల్లను, ఇంగ్లండు, తానురెండు మహాఖండములో,మితిలేని దేశముల సంపాదించి యుండియు, నెపోలియన్ దురాశాగ్రస్తుడయి యున్నాడను నెపముతోడను, కడ కీముగ్గురును, తిఱుగ నేకస్థులయి దండెత్తబూనిరి.

ప్రష్యా రెండులక్షలసైన్యములతో బయలువెడలి సాక్సనిప్రవేశించి సాక్సని రాజును బలవంతపఱచి లోబఱచికొనినది. రష్యా పోలండుమార్గమున త్వరప్రయాణములతో వచ్చుచుండినది. ఇంగ్లండు తన నావికాదళమును బెట్టుకొని మధ్యధరాసముద్రతీరమందు సమయముజూచి పైబడుటకు పొంచియుండినది.

ఈఘోరమగు తుఫాను రేగుటఁజూచి, నెపోలియన్ యిట్లు చింతించెను. "కొద్దికాలముక్రిందటనే, ప్రబల యుద్ధముజేసివచ్చి, కొంత నెమ్మదితో నుండదలచితిని. అయితే, ఒకటిపోయియు పోకనుయుండగనె, మఱియొకటి సిద్ధమగుచున్నది." అని యొకగంటకాలముమాత్రము చింతాపరవశుడై కడకా చింతఁ బాఱదోలి, తటాలున పేనాయెత్తికొని, హాలెండు నేపిల్సులలోనుండు తన సోదరులకీ క్రిందివిధమున వ్రాసిపంపెను.

> "మీరు భయపడనక్కఱలేదు. ప్రష్యాయొక్క ప్రస్తుత వివాదము త్వరలోనే పరిష్కరించెదను. ప్రష్యాను, వారిమిత్రమండలిని, సర్వనాశన మొనర్తును. ఈమాఱు,యూరపుతో పూర్తిపరిష్కారము గావింతును. ఇక దశాబ్దములవరకు, నాశత్రువులు బయటకాలుబెట్టకుండ జేసెదను."

అనివ్రాసి, ఏకముఖముగ 48 గంటలకాలము గదిలోగూర్చొని యుద్ధవిధానములు, ఏర్పాటులు, మకాములు, మొదలగునవి సర్వము నిర్ణయించి, ఆవల మఱి రెండురోజులు, విరామమనునది యెఱుగక, రెండువందల యుత్తరముల జెప్పి వ్రాయించియుండెను. ఈజాబులు, సైన్యనాయకత్వముల గురించియు, రాష్ట్రపాలనావిషయములఁ గురించియు నయి, అద్భుతజ్ఞానవంత మయినవిగ నుండుటచే, యాయుత్తరము లన్నియు, ఫారిసునం దిప్పటికిని దాచియుంచబడియున్నవి. ఆఱువారములలోపల, సర్వసైన్యములు దినమునకు 60 మయిళ్లచొప్పున ప్రయాణము జేయునట్లొనర్చి, రైన్‌నదీతీరముల జేఱబంపి యుండెను.

1806 సం॥ సెప్టంబరు తే 24 ది, తానును భార్యయుఁ గలిసి, సగమురాత్రికాలమందు బయలువెడలి సైన్యములఁ జేఱబోయెను. మార్గమందు 'మెయిన్సు' (Mayence) వద్ద, భార్యనువదలి కొద్దిరోజులు ప్రయాణముసాగించి, తనసర్వసైన్యములతో ప్రష్యాసేనల వెనుకభాగమున జేఱి, వారుపఱుగెత్తి వెళ్లకుండునట్లును, ఆహారములు రాకుండునట్లును, గావించి యుండెను. జయము నిశ్చయమముగ లభించునని జెప్పియుండెను.

ఆకాలమందును, ప్రష్యారాజుగారికీ క్రింది యుత్తరమునువ్రాసి పంపియుండెను.

> "నేనిపుడు సాక్సని రాష్ట్రగర్భమం దున్నాడను. మీసేనలు, చాలకాలము జయవంతముగ నుండజాలవు. అంతటిపనికి గావలయు సైన్యసమేతుడనై యున్నాడనని దెలియగోరితిని. అయితే అంత నెత్తురేల వృధాజేయవలెను? ఏలాభముకొరకు? మనప్రజలొకరినొకరు గొంతులు గోసికొనునట్లేల జేయవలయును? నాబిడ్డలగు సైనికులను, బోగొట్టికొని సంపాదించు జయము, నాకప్రియమయినసంగతి. నేనిప్పుడే యుద్ధములోదిగుచుండు నూతనస్థుడుగ నున్నపుడును యుద్ధమందలి జయాపజయములకు భయపడువాడనైనప్పుడును, యీవ్రాతకంత ప్రాముఖ్యత యుండదు. గాని, ప్రభో, నిశ్చయముగ మీ కపజయమే గలుగగలదు. ప్రస్తుతమందే, సంధిజేసికొంటిరేని మీకు మనశ్శాంతిగలిగి సైన్యముల ప్రాణవ్రయము గాకుండును. ఇపుడు మీగౌరవలోపము గాకుండ నాతో సంధిజేసికొనవచ్చును. ఒకమాసముగడ చనులోపల, మీరే సంధి జేసికొనెదరుగాని, అది వేఱువిధముగ నుండగలదు. ఈనాలేఖ రాజపదస్థులగు ప్రతివానిని ఆగ్రహపఱుపగలదని నే నెఱుంగుదును. అయితే, ప్రకృతస్థితులలో, చాపలకము లేక నిర్మోగమాటముగ వర్తింపవలసి యున్నది.

ఈనాలేఖ ప్రాణుల నెత్తురు వ్రయపడుట కిష్టములేక వ్రాయబడినదేతప్ప, వేఱు యుద్దేశముగాదని, యూహింపబ్రార్థించితిని. ప్రభో, అన్నయ్యా, భగవంతుడు మీ కాయురారోగ్యముల నిచ్చుగాక.

ఏలినవారి ప్రియసోదరుడు.

నెపోలియన్."

ఈయుత్తరమునకు జవాబివ్వరైరి. అయితే యీయుత్తరము, ప్రష్యా యధికారి జేతికివ్వబడినట్లును, జీనా (Jena) యుద్ధము జరుగనున్న యుదయమువరకు, నీ యుత్తర మాచక్రవర్తిగారికి జేరనట్లును దెలిసినది.

గనుక, తనసైన్యములలో దీసికొని, జీనా ఆర్‌స్టాట్, పాళెము (Jena Auerstadt) దగియుండిన ప్రష్యాయొక్క ప్రబలసైన్యములఁ దాకియుండెను. అది అక్టోబరు తే 13 ది సాయంత్రము. అక్కడనుండు (Land Graphen berg) ల్యాండు గ్రాఫన్ బర్గు" అను చిన్నకొండమీద ప్రష్యావారి బహిస్సేనలుండినవి. ప్రథమమున వారిని వెళ్లగొట్టి యాకొండ నాక్రమించెను. అయితే యాకొండమీదికి ఫిరంగుల నెత్తించుట బహుకష్టతరముగ నుండినది. ఆకొండ శిఖరమునుండి జూచిన శత్రుసేన లగుపడుచుండినవి. ఈ ఆర్‌స్టాట్ మయిదానము, 12 మయిళ్ల విశాలము గలది. కొండమీదికి ఫిరంగుల నెత్తించుటకై లాందరవెలుతురున, నెపోలియన్ స్వయముగ, తన చేతిగుద్దలితో బండల బగులగొట్టి ఇంజనీరువలె త్రోవసరాళముగ జేసి, యొకఫిరంగి నాశిఖరమునకు జేర్చి, మిగత, తనసైన్యములం జేర్చమనెను. ఆరాత్రి తెల్లవారులోపల ఫిరంగులన్నియు జేర్పబడినవి. ఆరాత్రి చీకటిలో, వారివారి నిర్ణయస్థలములలో, నానా సైన్యభాగములువచ్చి, కదలకుండ, నేలమీద బరుండవలసినట్లు జేసియుండెను. ప్రష్యన్ సేనలు, వెనుక వెళ్ళిపాఱిపోకుండుటకై గాచియుండుటకు, "సౌట్," "నే." అనునాయకులు, కొంతసైన్యముల దీసికొని వెళ్ళియుండవలసిన ట్లాజ్ఞాపించి, బంపియుండెను.

ఈవిధముగ, సగమురాత్రి వఱకును యుత్తరువులఁ జేసి, సర్వము సమకూర్చి పంపి డేరాలోనికిపోయి, 'మెడెంకాంపెన్' గారు పారిసులో పెట్టదలచి యుండు బాలికాపాఠశాలకు, పాఠములు, ఏమేమి, ఏఏవిధమున, బాలికలకు ఏఏతరగతులుగ జెప్పవలసినందుకు నొకవిధానము నేర్పఱచుచుండెను. చూచితిరా? ఈమానవునిమనో యింద్రియ మెంతవిచిత్రమయినదో! ఏకార్యములోనున్నను, ఏ ఆలోచనలోనున్నను, ఏసమయమున ఎంతటి కష్టములోనున్నను, తనమనసు తటాలున మఱియొకవిషయమునకు త్రిప్పి, ఆవిషయమును నిశ్చింతతో, పూర్ణముగ నాలోచింప సామర్ధ్యముగలది. ఇది అద్భుతము. అతివిచిత్రము. అమానుషము. యుద్ధము జఱుగుచుండుకాలములో కొన్నినిమిషములు సందుజేసికొని, ఫ్రాంసు యభివృద్ధికరమగు విషయములకును రాజ్యాంగవిషయములకును, యుపయోగించుచుండెను.

అట్లు యాబాలికాపాఠశాలపని జూచి బయటవచ్చువరకు, ప్రష్యాసేనలు చలిగాచుకొనుటకు వేయుచుండిన మంటలచే, కనుచూపుకుమించిన దూరములో, చుట్టును మండుచూ, ఆకాశ గుడారమువెంబడి చుట్టు నొక వడ్డాణమువలె, ఎఱ్ఱగ కనుబడినది. ఫ్రెంచిసేనలువచ్చి మధ్యనుండినవి. చలిగాలి వీచుచుండినది. అంతట,

నొకదుప్పటిఁ గప్పికొని, తనసైనికుల తోపాటు తానును యొకగంటకాలము నేల మీద బరుండిలేచెను.

ఇప్పటికి, స్వదేశమువదలి బహుదూర మఱుదెంచియుండెను. తెల్లవారిగలుగగల జయాపజయములమీద, తన సామ్రాజ్య మాధారపడి యుండినది. ప్రబలులగు ముగ్గురు శత్రువుల నెదుర్కొనవలసి యుండినది. అపజయమాయెనా, స్వల్పరాష్ట్రములు గూడఁ దిఱుగబడి నాశన మొనర్చును. ఇట్టి సంకటసమయములోనే, శత్రువుల జాబులు త్రోవలో పట్టికొనబడి, నెపోలియన్ వద్దికి గొనిరాబడినవి. శిబిరపుమంటల వెలుతురులో వాటిని జదివికొనెను. అందులో ట్రాఫిల్‌గార్ యుద్ధానంతరము స్పెయిన్ రాజు ఇంగ్లీషువారిని జేఱుటకు లోలోపల దీర్మానించికొని, వుత్తరప్రత్యుత్తరములు జఱుపుచూ, పైకిమాత్రము ఫ్రాంసుతో సఖ్యముగ నటించుచున్నట్లు తేలినది. ఇంతేగాక, యీరాజు ఇంగ్లీషువారి సహాయముతో పిరనిస్ పర్వతములఁ దాటి నెపోలియన్ వెనుక వచ్చితాకుటకును, యేర్పాటుగా బడియున్నట్లునుఁ దేలినది. ఈజాబులఁ జదివికొని, ఇక ఫ్రెంచి రాజనుమాట, యుండగూడదని నిశ్చయించికొనెను. ఆస్పెయిన్ రాజు, ఫ్రెంచిరాజు వంశస్థుడు. ఈజాబులన్నియుఁ జదివికొని, తిఱుగ దుప్పటిబిగించికొని, పాదములు మంట వెంబడి వెచ్చగనుంచికొని, 'సెంట్‌క్లవుడ్'రాజాంతఃపురసౌధమందలి హంసతూలికాతల్పమున నిద్రబోయినట్లు గుఱకబెట్టి నిద్రపోవుచుండెను.

ఉదయము, నాలుగవగంట కొట్టుసరికి గుఱ్ఱముపై నుండెను. 6-వ గంటకు యుద్ధమారంభమయినది. పోరు ఘోరముగనుండినది. మధ్యాహ్నమగుసరికి, ప్రష్యాసేనానాయకుడు తనకు జయమునిశ్చయమని దలంచెను. నెపోలియన్, ల్యాండు గ్రాఫన్ బర్గుకొండ మీదినుండి జూచుచు యుత్తరువుల నంపుచుండెను. అప్పటికి, సాయంత్రము నాలుగుగంటలయినది. ఆఖరుసమయ మాసన్నమయినదని, నెపోలియన్ గుర్తెఱిగి, తక్షణమందు 12 వేల గుఱ్ఱములదీసికొని, మూరట్‌నువెళ్లితాకి, చెండాడమని యుత్తరువుజేసెను. అట్లే దాకిరి. ప్రష్యన్ సేనలు నాశనమయినవి. నెపోలియన్ సంపూర్ణజయమొందెను. శత్రుసైన్యములు చెల్లాచెదరై పాఱిపోవుచుండగ, ఫిరంగులొకప్రక్క వారిని నాశన మొనర్చనవి. ఏప్రక్కబోయినవారిని, యాప్రక్క నెపోలియన్‌చే నుంచబడిన సైన్యములు నరికివేసినవి. జీనా మైదానములో నిట్లుండగ, అక్కడికి 12 మయిళ్లదూరముననుండు, ఆర్‌స్టాట్ యుద్ధరంగమందును, యిదేవిధముగ నుండినది. ఈరెండు రంగములందును, పరాజితులగు సేనలు, దారిడొంకలేక పఱుగెత్తుచుండగా, వారిని'మూరట్' వెంబడించి, ఫిరంగిగుండ్లు తుపాకిగుండ్ల వర్షములఁ గురిపించుచుండెను. సమీపస్థులను నరికివేసిరి.

ఇంతలో చీకటిపడినది. అప్పటికిని వదలరైరి. ఏప్రక్కపోయినను, అక్కడ నెపోలియన్ సేనలుండి తుండించివేయుచుండినవి. ప్రష్యాచక్రవర్తి కంపలు,గనిమెలు దాటికొని, యొకగుఱ్ఱమెక్కి పఱుగెత్తుచు, తెల్లవారువఱకు అపాయస్థానముల దప్పించికొని వెళ్లిపోయెను. ప్రష్యనులు 20 వేలమంది జచ్చియుండిరి. 20 వేలు ఖయిదీలయిరి. నెపోలియన్ గాయపడినసైనికుల కుపచారముల జేయుచుండెను. పదునాలుగురోజులు, ప్రష్యాసేనల వెదకి వెదకి నాశనమొనర్చి, ప్రష్యాకోటలనన్నిటిని, స్వాధీనపరచికొనియుండెను. ఇంతయు ఫారిసువదలిన మాసమురోజులలోపల పరిసమాప్తిజేసికొని, ప్రష్యారాజధానియగు బర్లిన్‌నగరమందలి రాజసౌధములో నారాత్రి నిద్రించియుండెను. యీసమాచారముదెలిసి యూరపుకంప మొందసాగినది.

ప్రష్యావారితో యుద్ధసమాప్తియయినను, రష్యాచక్రవర్తి, రెండులక్షల దిట్టమయిన సైన్యములతో పోలండుమీదుగా వచ్చుచుండెను. మధ్యలో 'హెస్సియలెక్టరు' (The elector of Hessey) అను దుర్మార్గుడుండి యుండెను. వీనికి 32 వేలసైన్యముగలదు. రష్యావారు వచ్చుచుండు మార్గమందే వారినిదాక నెంచెనుగాని యొకయిబ్బంది రానుండినది. పైనచెప్పినదుర్మార్గుడు మధ్యలోనుండగా వీనిని వెనుకనుంచికొని వారిని దాకుటసరిగాదని, తక్షణమే హెస్సిరాష్ట్రమును, ఆయలెక్టరుపాలననుండి దొలగించితి మనియు, ఫ్రాంసునకు జేర్చుకొనబడినట్లును శాసించి, ఆరాష్ట్రస్వాధీనమునొందుటకును, ఆయన సైన్యభాగముల బగులగొట్టి బంపివేయుటకును, 'మార్షల్ మార్టియర్' అను యుద్యోగుని బంపియుండెను.

వీమర్ రాష్ట్రప్రభ్విణి (Grand Duke of Weimar) రష్యాచక్రవర్తియగు అలెగ్జాండరుగారి తోబుట్టువు, ఈయమ, నెపోలియన్ మీద యుద్ధమాడ పురికొల్పినదైయుండెను. నెపోలియన్ పురప్రవేశము గావింపగనే, ఆయమ నెపోలియన్‌గారిని దర్శించి రక్షింప బ్రార్థించియుండెను. ఆనగరమును ఫ్రెంచిసైనికు లప్పటికే, చాలభాగము నిర్మూలము గావించియుండిరి. ఆయమను, మర్యాదగ నాహ్వానించి "యుద్ధమననెట్టిదో చూచితివా యమ్మా" యనిమాత్రము వెలిబుచ్చి తనకోప మణచికొనెను.

అక్టోబరునెల తే 28 ది, నెపోలియన్ బర్లిన్ పురప్రవేశము గావించి, రాజునగరునందే తాను బసజేసెను. గౌరవమర్యాదల లెస్సగ నెఱిగినవాడగుటచే, రాణిగారి యంతఃపురగదిమాత్ర మెవ్వరు నాక్రమింపగూడదని, కఠినయుత్తరువు జేసియుండెను. పాపము! ఆరాణిగారు ఎక్కడివస్తువు లక్కడనే యుంచి తనజాబులగూడ నట్లేవిడిచి, పాఱిపోయి యుండినది. ప్రష్యా నెపోలియన్‌చే జయింపబడినదగుటచే, వారికి హక్కుగలదిగ నేర్పడిది.

నెపోలియన్ యీ బర్లిన్‌నగరము సమీపించునప్పటికి, యీ పురరక్షకుడు (The Prince of Hatzfield) 'హాట్‌జ్ ఫీల్డుప్రభువు' ఎదురువచ్చి కోటతాళములొప్పగించి శరణుజొచ్చెను. కొన్నియుత్తరములు జిక్కినవి. అందులో యీయన స్నేహితునివలె నటించుచు, యిక్కడిపరిస్థితులు, వలసపోయిన ప్రష్యారాజునకు దెలియజేయుచున్నట్లు తేలినది. ప్రప్రథమమున,తాను నెమ్మదిగ నుండునట్లును, ఫ్రెంచి సైన్యవిరోధముగ వర్తింపకుండునట్లును, ప్రమాణ మొనర్చియుండెను. గనుక వీనినిబట్టికొని కోర్టుమార్షల్ విచారణ గావించిరి. రెండుగంటలలోపల నాతని గాల్చివేయ నుండిరి. ఇంతలో నెపోలియన్ గుఱ్ఱము దిగుచుండగ, నాదురదృష్టునిభార్యవచ్చి నెపోలియన్ పాదములంబడి, పతిభిక్షనొసగమని ఏడ్చి ప్రార్థించినది. నెపోలియన్ మనసు కరగినది. పశ్చాత్తాపపడి, జేబులోనుండిన జాబునుదీసి యీయమచేతికిచ్చి "ఇది నీభర్తగారి హస్తాక్షరములవునా, కాదా," యని యడిగెను. కంపమొంది వణకుచు అవునని యొప్పుకొనెను. ఆప్రక్కననే యొకపొయిలో మంట మండుచుండినది. నెపోలియన్, ఆమెవంక జూచి, "నీచేతిలో నున్నదానిని ఆమంటలో పడవేయుము" అనెను. పాప మామె యేమిచేయుటకును దోచక నిలువబడియుండగ, నామె చేతిలోనియుత్తరమును తాను దీసికొని యామంటలో వేసి, మండి మసి అయిన తదనంతరము "ఇపుడు నీభర్తమీద సాక్ష్యములేదు గనుక నీభర్త బ్రతుకగలిగెను." అని చెప్పి మన్నించి బంపియుండెను.

ఈకాలములోనే, పాట్స్‌డం (Potsdam) లోనికి వెళ్లి, అక్కడనుండు 'ఫ్రెడరిక్ దిగ్రేట్'గారి సమాధిని దర్శించియుండెను. ఇక్కడనే రష్యా ప్రష్యారాజులు నెపోలియన్‌మీద నెత్తినకత్తి వరలో బెట్టకుండునట్లు యన్యోన్యప్రమాణములు జేసికొనియుండినది. ఇట్టి యుద్ధరంగములలో నుండియు, పారిసులోని సుందరమగు మెడిలిన్ దేవళమును గట్టించుటకు, పటముల వ్రాయుచుండెను. 1806 డిసంబరు తే 6 దిన, పాంసన్ గ్రామమందుండి, ఫ్రాంసుదేశమందు భాషాభివృద్ధి విషయమయి, తనమంత్రులకు వ్రాసియుండెను. భార్యయగు జోసఫయిన్ గారికి, చాంబర్గు, జీరా (Gera) జీనా (Gena) వీమార్ మొదలగు రణశిబిరములనుండి యుత్తరముల వ్రాసియుండెను. చూచితిరా! ఆయన మనోవ్యాప్తి.

ముప్పదినాలుగవ అధ్యాయము.

(34)

ఇంగ్లీషువారు ఫ్రాంసువ్యాపారము నడుగంటజేయ ప్రయత్నము.

బర్లిన్‌డిక్రి. విస్ట్యులా నదీప్రాంతమున 'అయిలా' ఘోరయుద్ధము.

కల్లోలము.

దురదృష్టుడగు ప్రష్యారాజు, రాజధానికి 500 మయిళ్ల దూరమందుండు పోలండు యడవులలోనుండి, చెదరిపోయిన యిరువైయైదువేల తన సైన్యములఁ గూర్చికొనుచుండెను. ఆ కాలమందు, రష్యాచక్రవర్తి సేనలతో వచ్చుచుండగ, వారినిగలిసి, ప్రాప్తించిన దురవస్థబాపికొన దలచియుండెను. రష్యాచక్రవర్తి వీరికి గలిగిన దురదృష్టమునకు చింతించి, యాదరించి, వుభయులునుం గలిసి నెపోలియన్ నెదిరింప దలచిరి. వారివారి శక్తిసామర్థ్యములకొలది సైన్యముల గూర్చుచుండిరి.

ఇంగ్లండు, వారి పాలునకు సైన్యములను, ద్రవ్యమును, మందుగుండును, డాన్‌జిక్, కొనిగ్సుబర్గు రేవులఁ జేర్చుచుండినది. ఇంతలో చలికాల మారంభమయినది. ఫ్రాంసునుండి నెపోలియన్ 1000 మయిళ్లదూర మొచ్చియుండెను. శత్రువులింకను చాలదూరమం దుండిరి. చలికాలము వెళ్లులోపల చాలినంత సైన్యముల జేర్చికొని యతి తీవ్రముగ పైబడగలరు.

ఇట్లుండగ, ఇంగ్లండు, నెపోలియన్ విజయసంపత్తిని జూచి యోర్వలేక, ఏదేశమువారును ఫ్రాంసుతో వ్యాపారము జేయగూడదనియును, శత్రుయోడలు సముద్రము మీద బట్టికొనవలసినదనియు, వాటిలోనుండు జనులను ఖయిదీలుగ జేయవలెననియు, నొక సముద్రచట్టము నములులోనికిఁ దెచ్చిరి.

పారిసులోని విదేశమంత్రి, యీవర్తమానమంతయు నెపోలియన్‌కు వ్రాయుచుండెను. ఆ బర్లిన్ నగరమందుండి యీక్రింది డిక్రిని సాదరుచేయించెను. దీనిచే బర్లిన్ డిక్రి' అని యందురు.

బర్లిన్‌లోని మారాజశిబిరము.
26. నవంబరు 1806.

ఫ్రాంసుసామ్రాజ్యచక్రవర్తియు, ఇటలీరాష్ట్రప్రభువును నగు నెపోలియన్ యీక్రింది కారణములచే, యనగా:—

(1) నాగరికతగల సర్వరాష్ట్రము లవలంబించు న్యాయచట్టము నింగ్లండు గౌరవింపకయుండుటచేతను,

(2) శత్రుదేశమునకుసంబంధించిన ప్రతిమానవుడును, శత్రువునిగ భావించియు, యుద్ధనావలలోని జనులేగాక వాణిజ్యపడవలలోని వారిని గూడ, శత్రువులుగభావించి నిర్బంధించుట, బేహారులనుగూడ నిర్బంధించుటవలనను,

(3) శత్రురాజసొత్తుల కన్వయింపజేయబడు చట్టమును, వ్యాపారసొత్తులకును జనులసొత్తులకును అన్వయింపజేసి స్వాధీనపఱచికొన్నందునను,

(4) నాగరికతగల సర్వదేశములును, మామూలుగ కోటలు గల రేవుస్థానములకుమాత్ర మన్వయించు ముట్టడివిధులను, నదీముఖద్వారములకును, సామాన్యరేవులకును గూడ అనువర్తింప జేయుటచేతను,

(5) యుద్ధనావ యొకటియు లేనిస్థళములకు గూడ, ముట్టడి విధులు గల్పించియుండుటవలనను,

(6) ఫ్రెంచితీరము లన్నియు ముట్టడిలోనున్నట్టు శాసించుటవలనను,

(7) ఇట్లుచేయుట, ఫ్రాంసు వాణిజ్యనాశనము గావించు దురుద్దేశమేతప్ప, వేఱుయుద్దేశము లేకుండుటబట్టియు,

(8) ఫ్రెంచిసరుకులతో వ్యాపారము జేయువారందరు శత్రువులని యేర్పఱచుటవల్లను,

(9) ఈకుతంత్రము లన్నియు ఇంగ్లండునకు లాభకరమును, ఫ్రాంసునకు బాధకరముగ నుండుటవలనను,

(10) శత్రువు లేయేమార్గముల నేయే ఆయుధముల నుపయోగింతురో, అట్టి పరికరములతోనే వారిం దాకుట న్యాయసమ్మతముగ నున్నందున, ఇంగ్లండు జేసియుండు చట్టమునే యనుసరించి, ప్రతిచట్టము నొకటి ఇంగ్లండువారి కన్వయింపజేయఁ దీర్మానించికొని, యీ క్రింది ప్రకారము, డిక్రిని సాదరు జేయడమయినది. యుద్ధచట్టము, భూమిమీదను సముద్రముమీదను నొకే విధమున యుండుననియు, ఆ చట్టము సామాన్యపురజనులకుగాని వారియాస్తికిగాని అన్వయింపదనియు; కోటలుగల స్థానములకే సముద్రముట్టడి అన్వయింపవలసినదనియు, యీనియమమును ఇంగ్లండు యొప్పుకొనక యుండునంతకాలమును, మేముచేయు యీక్రిందిడిక్రి అములులో నుండవలసినట్లు యీక్రిందివిధమున శాసించడమయినది.

గనుక మేము జేయు డిక్రి ఏమనగా:—

(1) బ్రిటిషు ద్వీపములన్నియు ముట్టడిలో నున్నట్లు ప్రకటించడమయిన్నది.—

(2) బ్రిటిషుద్వీపములతో నెవ్వరుగాని వ్యాపారము జేయకూడదు—గనుక ఇంగ్లీషువారికంపబడు యుత్తరములును, వస్తువులును, అవి ఇంగ్లండులో కాపురముండుయెవ్వరికి వ్రాయబడి లేక పంపబడియుండినను, లేక ఇంగ్లీషుభాషలో వ్రాయబడియున్నను, గూడ పంపబడక పట్టికొనబడవలెను.

(3) ఇంగ్లండు వాసస్థుడుగనుండి, అతడు ఏ ఘోదా ఏస్థితివాడయినను మన దేశమందుగాని, లేక మనమిత్రదేశమందుగాని ఎక్కడనున్నను పట్టికొని, ఖయిదు జేయవలసినది.

(4) ఇంగ్లీషువానిగిడ్డంగియు, అందులో వాని తాలూకు సర్వవిధసరకులును, లేక ఇంగ్లండు, లేక ఇంగ్లండు ఖండాతరము (Colonies) లలో తయారయిన

యేసరకులున్నను, పట్టుబఱచికొని ఫ్రెంచివారిసొత్తుగా రాజ్యమున జేర్చికొనబడవలయును.

(5) పైపేరాల ననుసరించి రాజసొత్తుగా నేర్పడు వస్తువులలో సగము, ఫ్రాంసువర్తకయోడల నింగ్లండు బట్టికొనుటచే, నష్టపడిన ఫ్రెంచివర్తకులకు, నష్టము క్రింద నివ్వవలసినది.

(6) ఇంగ్లండునుండిగాని, ఆదేశ కాలనీలనుండిగాని, వచ్చు యేయోడలను యేరేవునను రానివ్వకూడదు.

(7) ఏయోడగాని, తప్పుపేరు పెట్టికొని చట్టవ్యతిరిక్తముగ నడచినచో, దానిని ఇంగ్లీషుయోడగనే భావించి, పడవలను అందులోనిసరకులను తీసికొనబడును.

(8) ఈవిషయమయి గలుగగల హక్కుతకరార్లు ఫ్రాంసుదేశమునకు సంబంధించినంతవఱకు, పారిసులోని మాప్రైజుకోర్టువారును, ఇటలికి సంబంధించినవి. మిలన్ ప్రైజుకోర్టువారును, ఆఖరు తీర్మానముచేయుటకు అధికారమివ్వడమయినది.

(9) మావిదేశమంత్రి, యీమాడిక్రిని, స్పెయిన్ నేపిల్సు, హాలెండు, ఎటూ్రియా ప్రభువులకును, మాజనులవలెనే గష్టపడు యితరమిత్రరాజసభలకును బంపవలయును.

(10) మావిదేశమంత్రులు యుద్ధనావికామంత్రులు కోశాధికారులు, పోలీసువారు, పోస్టుమాస్టరుజనరలు, వారివారి శాఖలకు సంబంధించినంతవరకు యీడిక్రినములు చలాయించవలసినది.

(Signed) నెపోలియన్.

ఇందుచే, విదేశచక్కెర ఫ్రాంసులో దిగుమతి లేకపోయినది. గనుక బీట్ రూట్ (బీట్ వేరు) నుండి చక్కెరదీయ గనిపెట్టిరి. ఒకదినమందు నెపోలియన్ తన

క్రింది యుద్యోగులను జేర్చి, వారిభార్యలు ఇంగ్లీషువస్తువులు, గుడ్డలు, కాఫి, మొదలగునవి, వాడకుండునట్లు చేయించమనిచెప్పి చేయించెను.

బర్లిన్ డిక్రి అయిన కొన్నిమాసములకు, ఇంగ్లండు మఱియొక డిక్రినిచేసి, ఫ్రెంచివారి మిత్రమండలి వారి, రేవులగూడ ముట్టడిచేసితిమని ప్రకటించిరి. ఇందునకు ప్రతిడిక్రి నొకటి 1807 సం॥ డిసెంబరు 17 దిన నెపోలియన్ మిలన్ నుండి జారిజేసియుండెను.

ఇపుడు రష్యాచక్రవర్తిని, పోలండులో నెదుర్కొనవలసివచ్చినది. చలికాలముగ నున్నందున సైన్యములు బద్ధగించినవి. ఇదితెలిసి, నెపోలియన్ ప్రోత్సహించగ అతియుత్సాహవంతులై బయలుదేరిరి.

బర్లిన్ నుండి, పోలండులోని వార్సా(Warsaw) 400 మయిళ్లలోనున్నది. ముద్ద గట్టిపొయ్యెడి యాచలిలో నుత్తరదేశమగు పోలండు బోవుట గష్టతరము. ఆకాలమందు శత్రువులు విస్ట్యులా నదీతీరములనుండిరి. పోలండు నిదివరకు రష్యా ప్రష్యాప్రభువులు బంచికొనియుండిరి.

ఆదేశజనులా ప్రభువుల క్రిందనుండ నిష్టపడక నెపోలియన్ పద్ది కఱుదెంచి, వారిపాలన క్రింద నుంచుకొమ్మనియును, నెపోలియన్ కు టుంబీకులనెవ్వరినైనను, యాదేశప్రభువుగ జేయమనియును బ్రార్థించిరి. అయితే ప్రకృతపరిస్థితులలో, నది సరిగాదని, వారిప్రార్థన నంగీకరింపడయ్యెను.

కష్టప్రయాణముల జేసి, సైన్యములనడపించికొని, జనవరిమాసారంభమందు, విస్ట్యులానదీతీరమందలి, యడవుల బ్రవేశించి, అడవులునరికించి, శిబిరముల నేర్పరచి యుండెను. సర్వవస్తుసామాగ్రియు పుష్కలముగ నుంచబడినవి. ఎన్నియో వేల సారాయి సీసాలును, గుడ్డలు, ఉడుపులు సర్వవస్తువులు సేకరించి యుంచిరి. రోగులు పరుండుటకు 6000 వేలు పడకలుండినవి. ఎన్నియో కంబళ్లు తెప్పించుటేగాక, ప్రష్యన్ లవద్ద లాగికొనియుండిన, డేరాగుడ్డల జింపించి, గాయపుకట్లకును పడకలకును యుపయోగింపజేసెను. జనిపోవువానికి మంత్రోపదేశమునకై గురువుల నుంచియుండెను. ఏరోగి నేదికోరిన నది తెచ్చియిచ్చుటకు ద్రవ్యము సిద్ధముగ నుంచియుండెను.

నెపోలియన్ యొక వామిదొడ్డిలోని కొఠాములో నొకగదిలో బసజేసియుండెను. అయ్యదే భోజనశాల శయనమందిరము సభామందిరముగ దానినే యుపయోగించికొనుచుండెను.

ఇప్పుడు యుద్ధ మారంభమయినది. శత్రువులు గుండ్లవర్షము గురిపించిరి. ఫ్రెంచి సేనలు లక్ష్యపెట్టక నెదిరించిరి. ప్రబలయుద్ధము జరుగుచుండినది. శత్రువులు విడువక

పోఱుచుండిరి. ఈవిధముగ శత్రువుల నాతీరమునుండి, 245 మయిళ్లు తఱిమిరి. అప్పటికి రాత్రి అయినది. చీకటి. శత్రువులు అప్పటికి అయిలా మైదానము జేరి, సేనలగూర్చికొనిరి. ఆరాత్రి, యాకాశము మేఘములతోగూడి, గాలివాన రానుండినది. రష్యన్ లు బారులుదీరుచుండిరి. 500 ఫిరంగుల నెత్తించియుండిరి. ఆరాత్రి నిశీథిసమయమునకు, నెపోలియన్, సేనలతో నచ్చట జేఱవచ్చెను.

ఆచీకటిలోనే ఉదయమున రాగల యుద్ధమునకై తగువేర్పాట్లగావించి తగుమయినచోట్ల 200 ఫిరంగుల నెత్తించియుంచెను. ఈఫ్రెంచి సైన్యములకు ఎగువభాగమందు 80 వేల రష్యనులు పరుండి యుండిరి. వారియెదుటి మయిదానమందు 60 వేల మంది ఫ్రెంచివా రుండిరి. ఈవుభయులలో నెవరు గుండుగాల్చినను,గుండు పోగలయర్థ దూరములో, నీయుభయులు నుండియుండిరి. ఒకరిని మోసపుచ్చి యొకరు దాకనిశ్చయించికొని యుండిరి. భూమిమీద మంచు నిండియుండినది. ఆకాశమందలి మేఘగర్జనలు, చలిగాలి, గుఱ్ఱముల గిట్టలధ్వనులు, సైన్యకోలాహలములు గలసి, సముద్రఘోషముగ నుండినది.

ఆరాత్రి నెపోలియన్ కుర్చీమీద నొకగంటమాత్రము పరుండిలేచి, గుఱ్ఱమెక్కి సైన్యములబారులు దీర్చుచుండెను. తెల్లవారకముందె యుద్ధ మారంభమయినది. ఉఱుములవలె ఫిరంగులు గాల్పబడుచుండెను. తుపాకుల గాల్చుచుండిరి. గోళములు గుండ్లు ఢమీలుమని ప్రేలుచుండినవి. సైన్యభాగము లుఱ్ఱూతలూగుచుండినవి. గాలి గంధక పొగచే నిండిపోయినది. ఒకరినొకరు గుర్తింపజాలనంతటి పొగ, మంచు, గుఱ్ఱము లొకప్రక్క, సైనికులొకప్రక్క, ఫిరంగు లొకప్రక్క ఒకరినొకరు గాల్చికొనుచు, కత్తులతో నఱకుకొనుచుండగ తెల్లవారినది. మధ్యాహ్నమయినది. అస్తమానమయినది. చీకటిపడినది. పోఱు నిలచినదికాదు. నెపోలియన్ గుఱ్ఱముమీద నిక్కడికక్కడికి బఱుగిడుచుండెను. ఈవిధముగ, 18 గంటలకాలము విడువని పోఱు జరిగినది. మంచు సర్వము నెత్తురుమయమయినది. గాయపడి పడిపోయినవారు అఱచుచుండగ, గుఱ్ఱములు త్రొక్కి పఱుగెత్తుచుండినవి. హాహారవములు, ఏడ్పులు, కేకలు, పురిగోల్పులు, ఫిరంగి ధ్వనులు, వీటికి తోడు అయి లాగ్రామము యొకప్రక్క దహనజ్వాలలతో నగ్నిహోత్రున కాహుతి యగుచుండినది. పురజనులు, బిడ్డలు, ముసలివాండ్రు, ఆడువాండ్రు ఏడ్చుచు, రొమ్ముల బాదుకొనుచు, పాఱిపోవుచుండగ, గుండ్లుదగిలి పొలములలో జచ్చుచుండిరి. యుద్ధమాపబడక జరుగుచుండినది. నెపోలియన్ గుఱ్ఱముమీద గూర్చొని సర్వము జూచుచుండెను. చుట్టును గుండ్లుపడి ప్రేలుచుండినవి. ఉద్యోగస్తులీయనను దూరము వెళ్లమనిరిగాని, నెపోలియన్ గదలకుండెను. 30 వేల రష్యన్ లు

యుద్ధరంగమున బడియుండిరి. 10 వేలు ఫ్రెంచివారు నశించిరి. పదివేల గుఱ్ఱపుదట్టములు బడియుండినవి. అప్పటికి రాత్రి 10 గంటలయినది. ఆకాలమందు క్రొత్త సైన్యభాగమొకటి వచ్చి గలిసికొనినది. యీ భాగ మాదినమంతయు బ్రయాణముఁజేసి చీకటిలో ఫిరంగి ధ్వనులే మార్గమును జూపుచుండగ, వచ్చి గలిసికొనినది.

రష్యన్‌లు నిలువలేక, యింతకాలము నిలచి యుద్ధమాడి యుండుటే, జయమని యెంచుచు వెళ్లుచుండిరి. నెపోలియన్, యుద్ధరంగముననే యుండియుండెను. నెపోలియన్ గూడ, అంతకుపూర్వ మిట్టిఘోరయుద్ధము జూచి యెఱుగడట. అంతట వారు వెళ్లి గాయపడినవారిని జూచి, మాట్లాడి, యుపచారాదుల గావించి, సంతోషపరచి యుండెను. చనిపోవు సైనికులు, "చక్రవర్తి చిరంజీవి యగుగాక" యని ఆశీర్వదించుచు ప్రాణముల విడచుచుండిరి. ఇట్టియుద్ధములలోగూడ, సందు దొరకినపుడు తన భార్య కుత్తరముల వ్రాయుచుండెను.

ముప్పదిఅయిదవ అధ్యాయము.

(35)

ప్రష్యాచక్రవర్తితో సంధిప్రయత్నములు. స్వేదన్ ద్రోహము. నెపోలియన్ అన్నగారియుత్తరము. అందులకు జవాబు. స్త్రీపాఠశాల కిచ్చిన సలహా. తమ్మునికొమారుడు గతించుట. ఫ్రిడ్‌ల్యాండు యుద్ధము.

నెపోలియన్ అయిలా (Eylau) లో వారమురోజులుండి, గాయపడినవారికి చికిత్సలు, సైన్యముల కాహారపదార్థములు, సేకరించుటలలో గడపుచుండెను. రష్యా ప్రష్యా చక్రవర్తులు సంధిప్రయత్నము లేమయిన గావించెదరో యని దలంచుచుండెను గాని, ప్రయోజనము లేదాయెను. కడకు తానే ప్రష్యా చక్రవర్తికొక యుత్తరమును వ్రాసి, సంధి జేసికొనుట యుక్తమును, లాభకరమని, సూచించెను. ఈవ్రాతను జూచి, నెపోలియన్ దుర్బలత్వమే, దీనికి కారణమని యనుకొనిరి. శత్రువులు మఱికొన్ని సేనల జేర్చుచుండిరి. స్వీడన్ రాజునకు సంధి యుక్తమని వ్రాయించినందునకు దానిని శత్రువులు విఫలముగావించిరి. ఇట్టి స్థితులలో సంధి సూచన లగుపడనందునను, శత్రువులు 'నీమెన్'నదీ ప్రాంతములకు తఱుమబడియుండుటవలనను, విస్ట్యులాశిబిరమున కఱుదెంచియుండెను. ఆకాలములో సైన్యములు గదలువఱకును, అయిలాలోనే యుండి రోగులకు డోలీల నేర్పాటుగావించి సర్వము గదలువరకును యుండి గదలించి, యావల తాను బ్రయాణమయి యుండెను.

ఆస్ట్రియా, ఫ్రాంసుతో జేసికొనియుండిన సంధి ననుసరించి, కత్తి దూయక యుండవలసినవిధియయ్యును, ద్రోహియై, శత్రువులఁ జేరియుండెను. ఇపుడు, తానేకారణములవలన వారినిం జేరవలసివచ్చినదియు, సమాధానముల జెప్పుచూ, నొకయుత్తరము వ్రాసికొనియుండెనుగాని, నెపోలియన్ యామోసపు వ్రాతల నమ్మకుండెను.

అదేకాలమందు, ఫ్రాంసులోని 'కాంబెసిర్సు' (Cambeceres) మంత్రికి 80 వేలసైన్యములఁ దయారు జేసియుంచుడని వ్రాయించెను. వీరిని యుద్ధరంగమునకు బంపుటకుఁ గాదనియును, పసివాండ్రనుంచికొని యుద్ధమాడువాడను గాననియు, అయితే

ఆస్ట్రియా చక్రవర్తి కత్తి, క్రిందబడవేయున ట్లొనర్చుట కిది యావశ్యమనియు, తన యీవుత్తరువును పారిసులోని యేసభవారును నాక్షేపింపగూడదనియు ఖండితముగ వ్రాయించెను.

ఈ డిక్రీని ఆస్ట్రియా చక్రవర్తికి బంపునట్లు టెలిరాండుమంత్రితో జెప్పెను. దానిం జూచి, ఆస్ట్రియా చక్రవర్తి శత్రువులం జేర భయపడి, యూరకుండెను.

స్పెయిన్ రాజును, నెపోలియన్ మీదఁ బురికొల్పిరి. నెపోలియన్, పోలండులోనుండి ప్రాణములతో తిఱుగ రాజాలడని, నచ్చజెప్పిరి. గనుక యారాజు నమ్మియుండెను. నెపోలియన్ 1000 మయిళ్లు దూరమందుండుటచే, ఆయనను వెనుక భాగమందు దాకవలసినదిగ, నింగ్లండు బురికొల్పినది. యారాజందుల కంగీకరించి, సమ్మతించెను. సైన్యములు తయారయినవి. ఈ సన్నాహసమాప్తి అయిన రెండవదివసమున, 'జీనా' యుద్ధమందలి నెపోలియన్ విజయవార్త వచ్చినది. దానిని వినగనే గడగడ వణకి, ఈనీచుడు, ఒకవేళ తమకు సహాయమేమయిన గావలసివచ్చునేమో యని, సైన్యముల సిద్ధపఱచియున్నానని నెపోలియన్‌కు జెప్పిపంపెను. ఆయన, నవ్వి, తనయందలి ప్రేమాగౌరవములకు వందనము లర్పించితిననియు, 15 వేల సైన్యములను, సహాయార్థము బంపమని వ్రాయించి, ఈసైన్యముల ఫ్రాన్సు కోటలలో భద్రముగ నుంచమనియు, వారికి ఆహార మొసగుచుండమనియు, పారిసులోని యధికార్లకుత్తర్వు జేసియుండెను.

ఆకాలమందు, నెపోలియన్ సోదరుడగు జోసఫ్, నెపిల్సు నగరమునుండి వ్రాసిన యొక యుత్తర మొచ్చినది. అందులో, తాను కష్టపడుచున్నానని వ్రాసియుండెను. అందునకు జవాబుగా, తాను 15 రోజులుగ మోజాలు విడిచియుండలేదనియు, మంచు, బురదలలో తినుటకు రొట్టెగూడను లేక, ఉర్లగడ్డలు, పచ్చిమాంసమునే యాహారమయి, రాత్రింబగళ్లు నడచుచు, సుఖమెట్టిదో, తెలియక, సర్వదా గుండుదెబ్బలు, కత్తులు తుపాకులతోనే సహవాసము జేయుచున్నాననియు, తనసైనికులు, సైనికోద్యోగులు, కొందరు రెండుమాసములుగ, కొందరు నాలుగు మాసములుగ, ఉడుపులు విడిచియుండలేదనియు వ్రాయించి యుండెను.

ఈకాలమందు, నెపోలియన్ బస అక్కడనుండు యొకవాములదొడ్డి ఇట్లుండియు పారిసునుండి, తనమంత్రులంపెడి రాచవ్యవహార కాగితముల నెప్పుడు వచ్చిననప్పుడే చూచి, ఉత్తరువుల జేసి బంపుచుండెను. ఈకాలమందే ఫ్రాన్సు దేశమందు స్త్రీవిద్యావిషయమయి గమనించి యిట్లు వ్రాసిపంపెను.

“యకోవెన్ (Ecoven) నగరమందు స్త్రీపాఠశాల నేర్పాటుజేయున ట్లున్నది. ఆ పాఠశాలలో భార్యలు, తల్లులు, ఎట్లు వర్తింపవలసినదియు, బోధింపనుద్దేశింపదలచిన ట్లున్నయది. ఆవిషయములు వారు పూర్ణముగ నమ్మునట్లు జేయుట కర్తవ్యము. సహజముగ వారి జ్ఞానహీనత, వారి చపలయుక్తమగు తలంపులు, నాగరికతగల సభలయందు వారిహీనస్థితి, దొలగించుట ముఖ్యావశ్యకము. వారిని, దానదయాపరులుగ జేయుట ముఖ్యము. ఇందునకు దైవబోధ యావశ్యము. పాఠశాలలు, వారిని సొగసుగత్తెలఁ జేసి లోకమునకు బంపబడునవిగా నుండకూడదు. సుగుణవంతులఁ దయారుజేయునవిగ నుండవలయును. వారి వేషభాషలు, జనుల నాకర్షించునవిగా నుండక, వారి మనో సుగుణములు మాత్రమే జనుల నాకర్షించున ట్లుండవలయును. వారికి చరిత్రభాష, ప్రపంచతత్వము, వైద్యము, వృక్షశాస్త్రము, ఆట, (నాటకములందలి యాటలు గావుసుమా) కుట్టుపనియు నేర్పవలెను. వారి యిండ్లను వా రలంకరించికొనుటకును, తమ చొక్కాయిలు, తమబిడ్డల యుడుపులఁ దామే తయారుజేసికొనుటకును సమర్థులుగ నుండవలెను.”

అని సలహా నొకటి వ్రాసిపంపెను. ఈసమయములోనే ఫ్రాన్సు దేశమందలి యొక రసాయన శాస్త్రజ్ఞుడు ‘‘యం బర్తలోట్’’ యను పండితుడు ద్రవ్యహీనతచే చాల చిక్కులలో నున్నాడని కర్ణాకర్ణికగా దెలియవచ్చి తక్షణమే క్రిందివిధమున వ్రాసిపంపెను.

“మీకు ఒకలక్ష ఏబదివేల ఫ్రాంకులు గావలసియున్నదని దెలిసినది. ఆ మొత్తమును మీ కివ్వవలసినదిగ, నాకోశాధికారి కిపుడే వ్రాసినాడను. ఇది మీకు సహాయకారి యగునని దలంచెదను. మీయందు నాకుండు గౌరవమున కిదే సాక్ష్యముసుడీ.”

అని వ్రాసెను.

నెపోలియన్ తమ్ముండగు 'లూయిస్' నకు (Louis) హార్టెంసివలన నొక కుమారుడు గలిగియుండెను. ఆబిడ్డడు 5 సంవత్సరముల వయసుగలిగి సుందరముగ నుండినందున, యీకుఱ్ఱవాడే తనయనంతరము,సింహాసన మధిష్టింపగలడని దలంచియుండెను. ఈకాలమందే, యాబిడ్డ యకస్మాత్తుగ మరణించెనను వార్తవచ్చినది. ఇది విని దుఃఖమగ్నుడై యెన్నియో గంటలకాలము విచారసాగరమున మునిగియుండెను. ఎవ్వరును, ఆయనతో బలకరింప సాహసింపలేకుండిరి. ఇక వారసు లెవ్వరు గలరా యను చింత యేర్పడినది. జోసఫయిన్‌ను విడనాడి, మఱియొక పెండ్లి జేసికొనవలసివచ్చునేమో యని దుఃఖసముద్రములో నుండెను. ఈవర్తమానమునుగురించి దుఃఖపడవలదని 'జోసఫయిన్ హార్టెంసీ'లకుత్తరములు వ్రాసి పంపెను.

ఇట్టి మనస్సంకటములో నుండియు, శత్రువుల మార్గములు, తనసైన్య యేర్పాటులు, పారిసునందలి రాచకార్యములు, వీటి కేలోటును లేకుండ పని చేయుచుండెను.

ఈసమయములోనే, అకస్మాత్తుగ, ఇంగ్లండు నావికాదళము టర్కిలోని కాన్‌స్టాంటి నోపిలు జేరినది. వారిఫిరంగుల నగరముమీదికి బారుపెట్టించి, మీరు ఫ్రెంచి మంత్రిని వెళ్లదఱిమి మాతో జేఱికొని ఫ్రాంసుమీద తిఱుగ బడితిరా, సరి, లేనిచో నగరనాశన మెనర్తుమని తురుష్కులం బెదిరింపసాగిరి. అక్కడనుండిన ఫ్రెంచి రాయబారి బుద్ధిశాలి గనుక, ఆపురరక్షకస్థానముల బలపఱచి, 917 పెద్ద ఫిరంగులను 200 చిన్నఫిరంగులను కోటగోడల నెక్కింపగనే, ఇంగ్లీషువారు విధిలేక పలాయనులైరి. ఇందుచే ఫ్రెంచివారికిని తురుష్కులకును మిత్రత్వము బలపడినది.

డాంజిక్ (Dantzic) లో 25 వేల శత్రుసైన్యములు జేఱియుండినవి. ఈ పట్టణము జయించుట యావశ్యకముగ నేర్పడినది. గనుక ముట్టడి యారంభించి యేబదియొకరోజు ముట్టడి సాగింపగ, శత్రువులు శరణుజొచ్చిరి. నెపోలియన్ 1500 మయిళ్లదూరముననుండియు సేనలకు గావలయు నాహారపదార్థములు ముందుగనే సేకరించి, కొదువలేకుండ జేసియుంచెను.

నెపోలియన్ సైన్యములను, 150 మయిళ్లపొడుగున అక్కడక్కడ నుంచియుండెను. శత్రువులసైన్యము, ఒకలక్ష నలుబదివేలు. నెపోలియన్ సైన్యపరిమితి నలుబదివేలు మాత్రమే. జూన్ నెలారంభమందు యుద్ధమారంభమయినది. ప్రతిచోటను పోఱు జఱుగుచుండినది. రష్యన్ సేనలు ప్రతిగ్రామమందుండుటచే ప్రతిచోటను రాత్రింబగళ్లు యుద్ధమాడుచుండిరి. తే 10 దిన 'హిల్‌స్‌బర్గు' మైదానమందు, శత్రువులు తొంబదివేల సైన్యముల నుంచికొని, నెపోలియన్ సేనలం దాకిరి. శత్రువులకు 500 ఫిరంగు లుండెను.

ప్రాణములు దెగించి 30 వేల ఫ్రెంచిసైనికులు ఫిరంగి నోళ్లయెదుటికే బఱుగెత్తిరి. 'మూరట్ నే' (Murat Ney) అను నాయకులు వీరిని నడపించిరి. శత్రువులు ఫిరంగులం గాల్చిరి. ఫ్రెంచిసేనలు, పూరికోతగ కోయబడుచున్నను వదలక, పోఱు సల్పిరి. ఇట్లుండగ, శత్రువుల 10 వేల గుఱ్ఱపుదళమొచ్చి పైబడినది. ఆదినమంతయు జయాపజయములు, పాటు, పోటుగ నుండినవి. రాత్రి అయినది. చీకటిబడినది. గంధకపుపొగలచే కండ్లు గానరాకుండెను. ఫిరంగి ప్రేలునప్పటి వెలుతురే తప్ప, వేఱు వెలుతురు గానరాదు. అర్ధరాత్రమయినది. క్రమేణ ధ్వనులు నశించినవి. సైనికులు అలసి ఆ శవమధ్యమందే తుపాకులు నేలవైచి పరుండిరి. కొంతసేపగువరకు, నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కి పఱుగెత్తివచ్చి, రంగస్థలమును జూచి, యీఘోరజన నాశనమగునట్లు సైన్యముల నడపించిన నాయకుల జ్ఞానహీనతనుగురించి చింతింపసాగెను.

ఉదయమయినది. ఇరుప్రక్కలనుండు సేనామధ్యమందు పదునెనిమిదివేల శవములు భూమిమీద బడియుండినవి. కొన్ని అంగమొలలతోడను, కొందరు, కాళ్లు చేతులు తలలు పోయి, రంగస్థలమందు భయంకరముగ బడియుండిరి.

తిఱుగ యుద్ధ మారంభమయినది. శత్రువులకు రక్షకస్థానము లుండియుండెను. ఫ్రెంచివారన్నో మైదానమం దుండిరి. నెపోలియన్ యుద్ధపద్ధతి, నెత్తురు ఖర్చుగాకుండ యుద్ధమాడుట, గనుక, తక్షణమే తనసేనలు, శత్రువుల వెనుకభాగము జేఱగలుగున ట్లొకవ్యూహము పన్నెను. దీనింజూచి, శత్రువులు వారిస్థానముల వదలి, ఫ్రెంచివారు వెనుక జేఱకుండుటకై, వీరును వెనుకకు నడువసాగిరి. ఇట్లుభయసేనలు నడచి నడచి, రష్యావారు (Fried land) ఫ్రీడ్‌ల్యాండు మయిదానముం జేరిరి. తే 14 ది ఉదయమున, తిరుగ యుద్ధ మారంభమయినది. అపుడు నెపోలియన్, అక్కడికి 10 మయిళ్లదూరమందుండి, ఫిరంగి ధ్వని వినుటతోడనే గుఱ్ఱమెక్కి పఱుగెత్తివచ్చి, ఒక సంవత్సరము క్రిందట యీరోజుననే మనము మారెంగో యుద్ధమాడినదినము గనుక మనకు జయమగునని జెప్పెను.

నెపోలియన్ వచ్చునప్పటికి, 80 వేల శత్రువులతో, "లాన్నెసు" 26 వేల సైన్యము మాత్రమే గలిగి, బోఱుచుండుట జూచెను. ఒక ఎత్తైనచోట నెపోలియన్ యుండగా నొకసేనాని పఱుగెత్తివచ్చి "అయ్యా నాసేనలు అలసియున్నవి. కొంత సహాయ మిప్పించితిరేని, శత్రువుల నానదిలోపడున ట్లొనర్చెదను." అని యనగనే "లేదు. లేదు. శత్రువులు రెండుమాఱులుగ జిక్కబోరు. యూరకుండుము" అనిచెప్పి సేనానుల కొందరిని బిలిచి, యీవిధ మీవిధముగ శత్రువుల దాకుడని యాజ్ఞాపించి, తనప్రక్కనుండిన (నే) (Ney) అనునాయకుని రెట్టబట్టి యీడ్చికొనిపోయి, దూరముననుండు ఫ్రీడ్‌ల్యాండు (Friedland) నగరముం జూపి యిట్లు జెప్పెను.

"అదియేమన గమ్యస్థానము. ఇటునటుజూడక
సయిన్యములతో నక్కడికి బఱుగెత్తుము. దాని ప్ర
క్కనయుండు సైన్యగుంపులలో జొఱబడుము. నగర
ముల్లో దూకుము. వంతెనల స్వాధీనపఱచికొనుము.
నీ వఱుగునప్పుడు, నీ కుడి ఎడమవైపులగాని, నీవెనుక
గాని యేమి తటస్థించుచున్నను లక్ష్యపెట్టకుము. అది
యంతయు నేను జూచికొనెదను."

అని చెప్పగనే, యాతడు సేనలతో బఱుగెత్తుచుండెను. అట్లు బఱుగెత్తువానిం జూచి "ఆమనిషి పురుషసింహము." అనెను. వెంటనే 'ఫ్రీడుల్యాండు' దహనజ్వాలల కాహుతి యగుచుండినది. యుద్ధరంగము ఫిరంగిధ్వనులతో గజగజ వణకినది. కొన్ని సైన్యభాగముల మాత్రము నెపోలియన్ వెంటనుంచికొని, సర్వము గమనించి జూచుచుండెను. అపుడొక ఫిరంగిగుండు బుఱ్ఱని నెపోలియన్ శిరోపరిభాగమందు బోవుచుండగ, ప్రక్కనయుండు సైనికుడు దానిం దప్పించికొనురీతిన వంగియుండెను. వానింజూచి నెపోలియన్ నవ్వుచు, "అది నిన్ను జంపవలసినవిధి యుండెనేని, నీవు 100 అడుగులలోతున యున్ననుంగూడ, అక్కడికివచ్చి నిన్నుదగిలి జంపును" అని చెప్పెను. ఇంతలో రాత్రి అయినది. యుద్ధము భయంకరముగ నుండినది. రష్యనులు 25 వేలమందిని పోగొట్టికొని, పాఱిపో మొదలిడిరి. వారివెనుక నదియుండెను. నెపోలియన్ బుద్ధికుశలతచే, వంతెనలు ముందుగనే నాశనమయి యుండినవి. నదిలోదూకిరి. దూకినవారిని ఫ్రెంచిసేనలు గాల్చుచుండిరి. నదీప్రవాహము నెత్తురులతో నెఱ్ఱగ బాఱుచుండినది. పాఱివచ్చుసైన్యములకు, నదిలో దూకుటతప్ప వేరుగత్యంతరము లేకుండినది. వేలకొలది యాప్రవాహములో గొట్టికొని పోబడుచుండిరి. అనేక మయిళ్ల పొడుగున శవములు తేలుచుండినవి.

ఈవిధముగ శత్రుసేనలు పూర్ణనాశన మయినవి. హతశేషులు, రష్యాయడవులకు బఱుగెత్తి తలదాచికొనిరి. రష్యాసైనికులును, నాయకులును సంధిజేయమని యల్లాడిరి. యుద్ధమాపుడని రష్యాచక్రవర్తి యొకరాయబారి నంపించెను. నెపోలియన్ కరుణించి, యుద్ధమాపుదలకు సమ్మతించెను. ఈవిధముగ పదిదివసములలో యుద్ధము పరిసమాప్తమాయెను.

ముప్పదియాఱవ అధ్యాయము

(36)

రష్యాచక్రవర్తిసంధిగోరుట. టిల్‌సిట్‌సంధి. షరత్తులు. ప్రష్యారాణి నెపోలియన్‌ను దర్శించుట. పారిసునకు నెపోలియన్ వచ్చిచేరుట.

ఇప్పుడు, నీమెన్‌నదీ తీరమందు, చెఱియొకప్రక్క నుండియుండిరి. రష్యా, ప్రష్యా, చక్రవర్తి ద్వయ ముత్తరపుయొడ్డున, పరాజితులయి శేషించిన సైన్యములతో నుండియుండిరి. నెపోలియన్, దక్షిణపుటొడ్డున, విజయవంతమగు సైన్యసమేతుడైయుండి యుండెను. ఈనది కెడమవైపున, టిల్‌సిట్ (Tilsit) అను చిన్నపట్టణ మొకటిగలదు. ఆనగరమందు, పదివేలజనులు మాత్రమేగలరు. నెపోలియన్ అపుడే వచ్చి యుండెను. రష్యాచక్రవర్తి వ్రాసినజాబు నొకదానిని ఆయనచేతికిచ్చిరి. అది సంధివిషయమయి యుండినది. ఉభయులును జూన్ తే 25 దిన సమావేశమగునట్లను కొనిరి.

అప్పటికి ఒక సంవత్సరముగ, ఒకరినొకరు చంప జూచికొనుచుండిన యిద్దరు చక్రవర్తులిపుడు, సమావేశమయి సమాధాన వర్తులగుటకు, సమ్మతించిరి. నదీ మధ్యభాగమందు, చెఱిసగము దూరమం దొకపడవనుంచి, అందులో తివాసులు రత్నకంబళ్లం బరిపించిరి. నది కిఱుప్రక్కల, వారివారిసైన్యములు,బారులుదీరి యుండినవి. పురజనులు వేలకొలది, యీ వింతజూచుట కొచ్చియుండిరి. మధ్యాహ్నము 1 గంటకు, చక్రవర్తుల రాక దెలుపు చిహ్నమగు ఫిరంగులు గాల్చుటతోడనే, ఆయాతీరముల నుంచబడిన పడవలనెక్కి నదీమధ్యభాగమం దమర్చబడి యుండు పడవం జేఱిరి. ముందు నెపోలియన్ పడవంజేఱి, రష్యాచక్రవర్తి నాహ్వానించెను. ఇద్దరును గాఢాలింగనము గావించికొనిరి. సేన లిరువంకల జయధ్వనులగావించిరి. అలెగ్జాండరు మొదట ప్రసంగమారంభించి, "మీ రింగ్లీషువారి నెంత యసహ్యించుకొనెదరో, నాకును వారియం దట్టి అసహ్యము. వారిమీద దాడికి నేను మీకు సహాయపడెదను" అని యనుటతోడనే, "అట్లయిన అన్నియు సులభముగ తీర్మానమగును" అని యనెను. తమ యుభయులకును మధ్య, సందేశరాయబారి యొకడక్కరలే

దనియు, యిద్దరు సమక్షములో ప్రత్యక్షముగ సర్వము దీర్మానించికోవచ్చునని నెపోలియన్ జెప్పగ, నందుకు సమ్మతించెను.

అలెగ్జాండరు 30 సం॥ ప్రాయము గలిగియుండెను. లోకప్రఖ్యాతిగాంచిన యొకరు, తనను బహూకరించి మాట్లాడినందులకు, రష్యాచక్రవర్తి యానందించెను. అంతట వీ రుభయులు, టిల్‌సిట్, నగరమందుండి సంధి షరత్తుల పూర్తిజేసికొను నట్లనుకొనిరి. ఆగ్రామములో నొకభాగమందు రష్యాచక్రవర్తియు, మఱియొకభాగమందు నెపోలియన్‌యును, బసగావించికొనున ట్లనుకొనిరి. రష్యాచక్రవర్తిగారికి గావలయువసతులన్నియు, నెపోలియన్ గావించియుండెను.

ప్రష్యాచక్రవర్తి, రష్యాచక్రవర్తితోగూడ, నెపోలియన్ దర్శనార్థమై వచ్చి దర్శించి, తాను శత్రువులఁగలియుటకు యేమేమోకారణములు జెప్పికొనసాగెను. నెపోలియన్ సర్వము విని, అంతయుఁ దెలిసియున్నందున, పృథాగా వారిమాటల విని జెడిపోతిరని మాత్రము హెచ్చరించి యూరకుండెను.

మఱురోజు సాయంత్రము అయిదుగంటలకు, టిల్‌సిట్‌లో బస జేయుటకు, రష్యాచక్రవర్తి యావలితీరమునుండి, బయలుదేఱగనే నెపోలియన్ ఎదురేగి యాహ్వానించి పిలిచికొని వచ్చెను. సైన్యములు గౌరవించిరి. చక్రవర్తి నెపోలియన్ బసలోనే, భోజనము చేయునట్లును తీర్మానించికొనిరి.

ప్రతిదినమును, వుభయులును అశ్వారూఢులై, స్వారిబోవుచుండిరి. చక్రవర్తులీవిధమున నుండగ, సైన్యాధికార్లును, సైనికులును యిఱుకక్షలవారును అత్యంతమైత్రి గలిగి యుండిరి. చక్రవర్తు లిద్దరు, గంటలకొలది, ప్రపంచపటముల ముందునుంచికొని, జూచుచుండిరి. రష్యాచక్రవర్తిని, ఇంగ్లండు మిత్రత్వమునుండి దొలగింపవలయునని, నెపోలియన్ యుద్దేశము. ప్రసంగవశాత్తు నెపోలియన్ రష్యాచక్రవర్తితో నిట్లు చెప్పియుండెను. "ఇంగ్లండు అభీష్టమేమంటిరా, అందరికిని సమానస్వాతంత్రతాది హక్కులుగల సముద్రములమీద వారికే హక్కు గలిగియుండవలెననియు, వాణిజ్యమంతయు తమ చేతులనుంచికొని, యిష్టమొచ్చినధరలకు తమదేశసరకుల నమ్మవలెననియు, తమ కిష్టమయినచోట, తాము కా లిడుట కెవ్వరి యభ్యంతరముండగూడదనియు, గుడ్‌హోప్, జిబ్రాల్టర్ జలసంధి, మాల్టాద్వీపము యివిఅన్నియు తమస్వాధీనమందుండవలయుననియు, దురాశాపీడితయై యున్నది" అని నచ్చజెప్పెను.

కాబట్టి తనకును ఇంగ్లండునకును మధ్యమధ్యస్థిగ నుండుడని గోరెను. నెపోలియన్ బుద్ధికుశలత వాక్చాతుర్యముల కాశ్చర్యపడి, రష్యాచక్రవర్తి నెపోలియన్ చెప్పినదానికంతయు సమ్మతించెను.

ప్రష్యాచక్రవర్తిస్థితి కడుదీనమై సీచముగ నుండినది. సైన్యమా లేదు. రాజ్యమా సున్న. నెపోలియన్ దయదలచి యిచ్చెడు బిచ్చముమీద నాధారపడియుండవలసినగతి యేర్పడినది. ప్రతిదినమును, యీమువ్వురు నశ్వారూఢులై స్వారి వెళ్లుచుండిరి. ప్రష్యారాజు తెలివితేటలు లేనిమూర్ఖుడు. సహజముగ నెపోలియన్‌కిఱుప్రక్కల రష్యా ప్రష్యాచక్రవర్తులగుఱ్ఱములు పోవుచుండెడివి. ప్రష్యాచక్రవర్తి వారిద్దరితోపాటు గుఱ్ఱమును బోనివ్వలేక వెనుక పడుచుండువాడు.

ఈదినములలో, నొకసమయమందు, రష్యాచక్రవర్తి, తాను టర్కీజయించ నుద్దేశమున్నట్లును, అందునకు నెపోలియన్ సహాయపడవలయునని గోరగా, "లేదు, లేదు, టర్కీని యితర్లు జయించున ట్లుండగూడదు. అందునకు నేను సమ్మతింపను" అని చెప్పెను.

ప్రష్యాచక్రవర్తి భార్య వీ రిక్కడనుండగనే వచ్చి, నెపోలియన్‌ను దర్శించి, తనభర్తగారియందు దయాపూర్ణుడవగుమని ప్రార్థించెను గాని, అంతకుపూర్వమే నాసంధి తీర్మానమయి, సంతకము లయియుండుటచే, యేమియుఁ జేయలే ననెను. ఆమె యావల కొద్దిదివసములలోనే యీదుఃఖముతో, సీలోకవియోగము నొందినది.

ఈసంధినే, చరిత్రలో "టిల్‌సిట్‌సంధి" యని పిలిచెదరు. ఈ సంధివలన ప్రష్యాచక్రవర్తికి సగమురాష్ట్ర మివ్వబడినది. ఇదివరలో పోలండును ప్రష్యా పంచుకొనినప్పుడు, రాబడినభాగమును ప్రత్యేకరాష్ట్రముగ జేసి, దానికి 'వార్సా,' యని పేరుబెట్టి, సాక్సనిప్రభువున కిచ్చివేయబడెను. ఖయిదులో నుండినవారినందరిని నెపోలియన్ విడుదలగావించి, బానిసత్వము రద్దుచేసెను. ఎవ్వరైనను, తమయిష్టమొచ్చిన మతస్వీకరణమున కనుజ్ఞయివ్వబడెను. యూదులను బాధపెట్టకూడదని తీర్మానించికొనిరి. రష్యాచక్రవర్తి, ఫ్రాన్సు ప్రభుత్వమును అంగీకరించి రైన్ నదీతీరపర్యంత మారాష్ట్ర మెల్లగనుండున ట్లంగీకరించెను. నేపిల్సు, హాలెండు, వెస్టుఫేలియా (**Naples, Holland, Westphalia**) దేశప్రభువులు రాజులుగ నంగీకరింపబడిరి. ఫ్రెంచివారిపక్షమున, ఇంగ్లండుతో రాయబారము జఱుపుటకు, రష్యాచక్రవర్తి మధ్యస్థిగ నుండునట్లును, రష్యాపక్షమున, టర్కీ స్తులాన్‌తో రాయబారము వహించుటకు, నెపోలియన్ మధ్యస్థిగ నుండుటకును, రష్యా, ఫ్రాన్సు, చక్రవర్తులు స్నేహితులై యొకరి కష్టనష్టములకు రెండవవా రాదుకొనునట్లును యొడంబడిరి.

ఇట్లు సర్వముం దీర్మానించికొని, జూలై 27 దిన, యేరికిని దెలియకుండ నెపోలియన్ పారిసునకువచ్చియుండెను. తెల్లవారగనే, చక్రవర్తి పురప్రవేశముం దెలుపు ఫిరంగులు గాల్చుటచే, నగరమందు నెపోలియన్ రాక దెలియనాయెను. వెంటనే యొకగంట అయిన యాలస్యముం జేయక, సెంట్‌క్లవుడ్ నగరునకువెళ్లి మంత్రుల చుట్టును గూర్చికొని, స్వారి వెళ్లివచ్చినవానిరీతిగ రాచవ్యవహారముల మగ్నుడయి యుండెను.

—

ముప్పదియేడవ అధ్యాయము.

(37)

నెపోలియన్ తమ్మునికి వ్రాసినజాబు. ఆయనవివాహము. సభలయందలి మార్పులు. పాలనాభివృద్ధులు.

ఒకదివసమయిన యలసట దీర్చికొనకయు, తాను గెలుపొందిన యుద్ధవిజయములకు తా ననుభవింపదగినసుఖ మనుభవింపకయు అట్టితలంపునుగూడలేక, ఫ్రాంసు దేశాభివృద్ధికై నెపోలియన్ పాటుపడుచుండెను. యూరపుఖండమందలి రాజసభలకు, బుద్ధిమంతులు ప్రజ్ఞావంతులు నగు రాయబారుల నంపియుండెను. తటస్థరాష్ట్రములు గూడ, ఇంగ్లండుసరుకుల కొనగూడదని ప్రకటించెను. హాలెండు దేశమందు, దొంగతనముగ ఇంగ్లండు సరకులు దిగుమతి యగుచుండునట్లు వర్తమాన మొచ్చినందున, దానినాపవలసినదిగ, తనసోదరుడగు హాలెండురాజునకు కఠినముగ వ్రాయించెను.

యటూరియా రాజ్యమునకొకరాజును, నెపోలియన్ సింహాసన మెక్కించియుండెనని చదువరు లెఱిగియున్నారు. ఆరాజు గతించినందున, పశిబిడ్డడగు కుమారునిపక్షమున యారాణి రాజ్యము జేయుచుండెను. ఆమె దుర్బలత్వము నాధారము జేసికొని, ఆదేశపు రేవుపట్టణమగు 'లెగ్‌హారన్' (Leghorn) గుండ, ఇంగ్లీషువారు తమసరకులదింపి, యితరదేశములతో వ్యాపారము జేయుచుండిరి. తక్షణమే, 4000 సైన్యములతో అప్పెనయిన్సు (Appenines) ను దాటి, లెగ్‌హారన్ మీదఁ బడి, ఇంగ్లీషుసొత్తుల బట్టికొనవలెననియు, శత్రువుల నెదిరించుటకు తగుబందోబస్తుతో నుండమనియు, 'యూజిని' కాజ్ఞాపించి పంపెను.

నెపోలియన్ కట్టకడపటితమ్ముడు 'జిరోమి'. ఇతని కిపుడు యిరువదియొక్క సంవత్సరముల ప్రాయము. ఇతను దయార్ద్రహృదయుడేగాని తెలివిహీనుడును, దూబరతిండికాడును. ఇతనింజూచి నెపోలియన్ అసహ్యపడుచుండెను. ఈయనను (Little miscreant) "దుర్మార్గపు కుఱ్ఱవాడు" అని పిల్చెడివాడు. ఒకదినమందు తనకు ద్రవ్యమంపుమని వ్రాసికొనిన యుత్తరమున కీక్రిందివిధమున జవాబిచ్చియుండెను.

"నావికోద్యోగియగు దొరగారు" తమజాబు
జూచితిని. తమరు వుత్తరకాలమందు ప్రసిద్ధినొంద
గల నావికాశిక్షణపొంది యుద్ధనావమీద యున్నా
రని వినుటకు కుతూహలపడుచున్నాడను. బాల్యమందే
నీవు జచ్చియుంటివేని నాకు కొంత మనశ్శాంతి గలిగి
యుండును. నీవొకవేళ భూమిమీద అఱువది (60)
సంవత్సరములు బ్రదికియున్ననుగూడ, నీ జీవదశ దేశ
సేవజేయకను, నీకీర్తిప్రతిష్ఠలు దేశమందే లేక, నీవు చని
పోవునట్లాయెనేని, నీవు జన్మమెత్తకనే యుండిన చాల
శ్రేయస్కరముగ నుండియుండగలదు."

అని వ్రాసిపంపెను. ఇట్లాకుఱ్ఱవాడు దేశయాత్రం జేయుచు న్యూయార్కు (NewYork) నగరముంజేఱి అక్కడ (Baltimore) బాల్టిమోరులోని యొకవర్తకుని కుమార్తెయగు సుందరమగు నొక పడుచును వివాహమాడెను. ఫ్రాంసు దేశచట్టమనుసరించి, రాజకుటుంబములకు, రాష్ట్రప్రభువులతో సంబంధ భాంధవ్యము లుండవలెనేగాని, యిచ్చవచ్చినచోట వివాహమాడరాదు. గనుక యీ వివాహమును, నెపోలియన్ అంగీకరింపడయ్యెను. పాప మాచిన్నది. తన చిన్నికుమారునితో తిఱుగ తన పుట్టినింటి కేగవలసినదయ్యెను. ఆవల నాచిన్నవానికి, వర్టంబర్గు రాజు కొమార్తెనిచ్చి వివాహము గావించిరి. ఈ దంపతులకు యొకకొమారుడు జన్మించి, లూయి (Louis) కొమారుడు చనిపోయినందున,యీబిడ్డడు ప్రిన్స్ నెపోలియన్ (Prince Napolean) యయ్యెను.

ఫ్రెంచి రాజ్యాంగములు, సెనేట్, ట్రిబ్యునేట్, లెజిస్లేటివ్, అను మూడు సభలవారిచే, పాలింపబడుచుండెను. వీటిని సవరింపదలచి కడపటి రెండును నొకటిగాజేసెను. ఈ సభను శాఖలుగ విభజించి, ఒక్కొకశాఖ భాష, కళలు, శివిలు, మిలిటరి విద్య, చర్చి, చట్టములు వీటినిగురించిన విషయములు, సభాతీర్మానమున కంపునట్లు నియమించెను. ఫ్రాంసురాష్ట్రమునకు లోబడిన దేశములందు, ఆరితేరిన అనుభవశాలురగు వారిని సభికులుగ నియమించెను. సభలో, సహజముగ తానే యధ్యక్షుడుగ నుండియుండెను. సభలు టులరీస్ భవనమందే జరుగుచుండెను. ఎపుడయిన, చక్రవర్తి సెంట్ క్లవుడ్ నగరునందుండ తటస్థించెనేని, అక్కడ సభజరుగుచుండును. ఒక అడుగుయెత్తుగల కుర్చీమీద, నెపోలియన్ గూర్చుండి, తనయెదుట సభ్యులందరు నాసీనులగుచుండిరి. నెపోలియన్ లేని సమయములలో, వైస్ చాన్సెలర్, నాయకత్వ మంగీకరించి

పనులు జరుపుచుండెను. ఉదయము 9 గంటలు ప్రభృతి, సాయంత్ర మయిదుగంటల పర్యంతము, సభాకార్యములు చర్చింపబడుచుండెను. ఏదేని యొకచట్టనిర్మాణమునకై శాసనము జేయవలసినపుడు, నెపోలియన్ అతిత్వరగ జెప్పుచుండగ, వ్రాయబడుచుండెను. కొన్నిసమయములందు, రాత్రి 10 గంటలమొదలు ఉదయము 5 గంటలవరకు, సభలు జరుగుచుండెడివి. తిఱుగ సవరింప నవసరములేని వాక్యపద్ధతితో, నెపోలియన్ జెప్పి వ్రాయించుచుండెడివాడు. గంభీరోపన్యాసము సభయందాకాలములో బనికి రాకుండెను. కాలువలు, వంతెనలు, కోటలు, సమాధులు, స్తంభము లెన్నియోగట్టించెను. దూది మొదలగు పైర్లు వృద్ధిజేయుటకు యోగ్యమయినభూముల వెదకించి, ఆపైర్లు వృద్ధిగావింప జేసెను. అనేకపాఠశాలలు, సర్వకళాశాలలు, దేశమందేర్పరిచెను. ఎన్నియో యిటువంటి జనోపయోగకార్యములందు శ్రద్ధతో పాటుబడుచుండెను.

న్యాయశాస్త్ర మభ్యసించుటకును, ఉచితముగ దేశమంతట వైద్యము నేర్పించుటకును, పాఠశాలల నేర్పరిచెను. ఈవిధముగ రాష్ట్రాదాయ, జనోపయోగకరములగు పెక్కుకార్యములఁ జేయుచుండెను.

ముప్పదిఎనిమిదవ అధ్యాయము.

(38)

నెపోలియన్ వ్రాతలు. మధ్యదేశమంత్రికి వ్రాసియుండిన జాబు.

పాలనాశక్తియోగ్యతలు.

నెపోలియన్ బుద్ధికుశలతయు దాని నుపయోగించువిధమునుఁ జూడ, నది సామాన్యమానవసహజము గాజాలదు. ఇప్పటికిని, ఫ్రాంసుపుస్తక భాండాగారమందు, వారి యుత్తరములు మొదలగు వ్రాతలెన్నియో సంపుటములు, దాచియుంచబడి యున్నవి. ప్రతివిషయమందును, ఆయనబుద్ధి ప్రకాశమాన మగుచుండెను. మానవస్వభావమును, గ్రహించుటలో నాయన, అద్వితీయుడు. యుద్ధకుశలత, ప్రభుత్వము, విద్యాపాండిత్యము, రాష్ట్రాదాయము, ఆర్థికస్థితి, చట్టము, తత్వము, యంత్రకౌశలము, మొదలగు ప్రతివిషయమందును, సమానపాండిత్య ముండెను. తాను ప్రభుత్వపదవిలోనుండిన ఇరువది సంవత్సరములలో, స్పెయిన్, ఫ్రాంసు ఇంగ్లండురాష్ట్రములలో ప్రసిద్ధివడసిన, వీగా, వాల్టేరు, సర్ వాల్టరు యీముగ్గురు గ్రంథకర్తలు వ్రాసినగ్రంథములకు మించి, నెపోలియన్ స్వయముగ వ్రాసినదేమి, చెప్పి వ్రాయించిన వ్రాతలేమి, యెన్నియో సంపుటములు గలవు.

1796 సం॥ మొదలు 1798 సం॥ ల మధ్యకాలములో, డైరెక్టరి ప్రభుత్వము వారికి వ్రాసినయుత్తరములు ఏడు పెద్దసంపుటములయి యున్నవి. వాటిని 1819 సం॥ లో నచ్చువేయించి, రాష్ట్రపుస్తకభాండాగారమం దుంచియున్నారు. నెపోలియన్ తన మంత్రులకు వ్రాసియుండిన యుత్తరములలో నొకటిమాత్రము మాదిరికొఱకు క్రింద గనుపర్చబడినది. దీనివల్ల నెపోలియన్ ఆశయములు, బుద్ధికుశలత, గంభీరత, దేశాభిమానశ్రద్ధాసక్తులు చదువరులకు బోధపడగలవు.

"మధ్యదేశమంత్రియగు మార్ షియర్ క్రిటేట్ గారికి, ఋణవిముక్తికొఱకు సేకరింపబడియుండు ద్రవ్యములోనుండి, 80లక్షల ఫ్రాంకులను పారిసునగరమునకు, ఋణమివ్వవలసినదిగ చేసిన నాయుత్తర్వు మీకం దియుండును. ఆపనులు త్వరలో బూర్తిజేయుటకు,

మీరు శ్రద్ధవహించి యున్నారనియు, అవి, నగరము వలన రాబడుయాదాయ మభివృద్ధిజేయగలవనియు, తలచుచున్నాడను. పణ్యవీథులయందును, పశుచ్ఛేదనాస్థళములందును, తాళ్వారములు నిర్మించుటలుగూడ వీటిలో జేరినవే. అవియును నగరాదాయమును కొంత సమకూర్పగలవు. అట్లుచేయుటకు మీరు త్వరపడవలెను. విక్రయశాలల నిర్మించుటకు ద్రవ్యమిచ్చియుంటిని. ఇంతవఱ కారంభించి యుండగానను. నీటిబుగ్గల (Fountains) కివ్వబడియుండు ద్రవ్యమును దీసికొని యుందువనితలచెదను. సర్వము త్వరలో పూర్తిజేయుము. నగరాదాయాభివృద్ధికొఱకు జేయబడిన యీ పనులు, నగరాలంకారములుగగూడ నుండవలెనని గమనింపుము. నేను కాలువలు త్రొవ్వింపవలసి యున్నది. అనగా డైజన్ నుండి పారిసునకును, రైన్ నుండి సోనికిని,(Rhine to Soni) రైన్ నుండి షెల్ట్ కును, త్రొవ్వవలసి యున్నది. ఇవి సాధ్యమగు నంత పట్టుదలతో గావలసియున్నది. రాష్ట్రాదాయములోఁ వీటికినివ్వబడు ద్రవ్యమేగాక, వేఱువిధమునగూడ ద్రవ్యోత్పత్తిగావలసియున్నది ఇందునకై సెంట్ క్వెంటిన్ కాలువ నమ్మి, ఆద్రవ్యమును బర్గండికాలువ కుపయోగింపదలచితిని. లంగ్ డాక్ కాలువనుగూడ నమ్మివేసి, రైన్ సోనికాలువల కుపయోగించెదను. సెంట్ క్వెంటిన్ 80 లక్షల ఫ్రాంకులకును, 'లోయిన్ గ్' అంతే మొత్తమునకును, లంగ్ డాక్ జాస్తిమొత్తమునకును వెల బోవచ్చును. అపుడు యీమూడుకోట్లఫ్రాంకులతో, మూడు కాలువలు త్రొవ్వవచ్చును. × × × రాష్ట్రాదాయమువల్ల మాత్రమే, మన మనుకొనినంత త్వరలో, నివి పూర్తి కాజాలవు. ప్రతిసంవత్సరము, మన మెంతెంతఖర్చు జేయగలుగుదుమో దెల్పుము. ఇతరపనులకు భంగము గాకుండ, ఒకటిన్నర, లేక, రెండులక్షల ఫ్రాంకులు,

మనము ఖర్చుపెట్టవచ్చునని దోచుచున్నది. ఈ మూడుకాలవలక్రింద, మనకు ప్రస్తుతము దిగుమతుల మీద సెంత వచ్చుచున్నది, తెలియపఱుపవలెను. పూర్తి అయియుండుకాలువ లెంత మొత్తమునకు అమ్ముడు బోగలవో, దెలుపవలెను. మీ రిపోర్టులో, పుడ్జాయింపున యెంతఖర్చు గావలసియుండునో తెలుపుము. అదిజూచి మన మెంతఖర్చు పెట్టియున్నారమో జూచెదను. × × × ఈపనులన్నియు, జనోపయోగముకొఱకును,నాతృప్తికొఱకును, త్వరలో ముగియవలయును. ద్రవ్యము లేకపోలేదు. పను లాలస్యముగ జఱుగుచున్నవి. సంవత్సరములు గడచిపోవుచున్నవి. మనమీప్రపంచము వదలి పోవులోపల, మన శాశ్వత కార్యములు భూమిమీదనుండి తీఱవలయును. నేనొక మాసముపర్యంతము బైట వెళ్లుచున్నాడను. డిసంబరు తే 15 దికి అన్నిహంశములకును జవాబుతో సిద్ధముగ నుండవలసినది. దేశమునుండి భిక్షాటనము తఱిమివేయవలయును. డిసంబరు తే 15 దిలోపల 60 లేక నూఱు (100) భిక్షుకుల శరణాలయములు కట్టబడవలయును. స్థళములు నిర్దేశింపవలయును. మూడునాలుగు నెలల కాలముపొడుగున నన్ను సలహాలడుగుటలో వృధాపుచ్చకుము. నీయొద్ద బుద్ధిశాలురగు యంత్రజ్ఞులు, లేఖర్లు మొదలగువా రుండియున్నారు. అందరి శక్తి సామర్థ్యములుపయోగించునట్లు జేయుము. పనివేళలో నిద్రబోకుము. × × × రానున్న చలికాలమందలి సాయంత్రులు దీర్ఘములు. మీశాఖకు సంబంధించిన విషయములతో సిద్ధముగ నుంటివేని, ఆ సాయంత్రములలో యీమూడుమాసములు మనము జర్చించికొనగలుగుదుము."

నెపోలియన్.

యం.డారు(M. Daru) అను ఆయనరాష్ట్రకార్యదర్శిగ (Secretary of State, నుండెను. అతను ఎద్దువలె కష్టపడి పనిచేయువాడు. ఒకదినమం దర్థరాత్రికాలమందీయనను బిలుపించి, తాను జెప్పుచుండు నొకయుత్తరువును వ్రాయమనెను. అట్లాయన వ్రాయునపుడు, అలసటచే వ్రాయుచుండిన పేనా క్రిందపడిపోగా, యా కాగితముమీదనే తలనుంచి నిద్రబోయెను. తిఱుగ తాను మేలుకొనునప్పటికి, చక్రవర్తి తనప్రక్కనగూర్చొని వ్రాయుచుండెను. చూచి దిగులుపడియుండగ, నెపోలియన్ నవ్వుచు, "దీనిని నీవు జేయనందున యాపని నే జేయుచున్నాడను. బహుశః రాత్రి మంచిభోజనమై సాయంత్రము తమాషగ గడచినది గాబోలు! అయినను వారివారి కృత్యములుమాత్ర మలక్ష్యము జేయరాదు." అని యనెను. అందునకు "అయ్యా చాలరోజులుగ నిద్రలేక పనిజేయుచుంటిని. దానిఫలితము ఏలినవారు జూచితిరిగదా నేను చింతించుచున్నాడను." అని చెప్పికొనెను. అది విని "ఈసంగతి నాకెందునకు జెప్పవైతివి.నిన్ను జంపవలయునని నాకోరికెగాదు."గుడ్ నైట్"(Goodnight) అని జెప్పిపంపించెను.

ఛేదనశాలలు పారిసునగరమధ్యమం దుండుటచే దుర్గంధములు వెదజల్లుచుండినవి. వాటిని పురబహిర్ద్వారములకు దూరమున నిర్మించునట్లు గావించెను. ఈకాలమందు తనరాణిగారగు జోసఫయిన్ పాలకతల్లి 'మార్టినీకో' నగరమందు జనిపోయినది.ఆమె వద్దనుండిన బానిసలనందరిని విడిపించున ట్లాజ్ఞాపించెను. తన సైన్యములవెంబడి, భాషాపండితులు, సర్వకళల నారితేరిన పండితులుగూడ, వచ్చున ట్లేర్పాటుజేసినది, ప్రపంచములో మొట్టమొదట నెపోలియన్. ఇంతేల, యాకాలమందు, నెపోలియన్‌కు మించినవక్త. సేనానాయకుడు, రాజ్యపాలనా దురంధరుడు, న్యాయవేత్త, లేఖరి, మఱియొకరు ప్రపంచములోలేరని విదేశీయులే పొగడియుండిరి.

ముప్పదితొమ్మిదవ అధ్యాయము.

(39)

టులరిస్‌నందు సర్వసభాసమావేశము. నెపోలియన్ యుపన్యాసము. బాలికాపాఠశాల బరీక్షించుట.

1807 సం॥ ఆగస్టునెల తే 15 ది నెపోలియన్ యొక్క 38-వ జన్మదివసము. ఆదినమందు టులరిస్‌నగరునకు, నగరమందలి మహామహులంద ఱరుదెంచి యుండిరి. పారిసుపురజనులు పరమానందవశులై నగరోద్యానమం దెల్లెడల నిండియుండిరి. ప్రభు దర్శనార్థమై, పలుమాఱు కేకలువేయుచుండిరి. అపుడపుడు సౌధోపరిభాగమున కఱు దెంచి దర్శన మొసగుచుండెను. రాణిగారు వెంటనంటి వచ్చుచుండెను. వారిదర్శన మగుటతోడనే, లక్షలకొలదిజనులు జయధ్వానములు గావించుచుండిరి.

ఆదినమందు, తన స్నేహితునొకనిని రెట్టబట్టి యీడ్చుకొని సౌధముఁ దిగి, మాఱువేషముతో నెపోలియన్, యీ జనసమూహములో దూరెను. యొకపసిబిడ్డ, చక్రవర్తికి జయమని యఱచుచుండెను. వానినెత్తికొని, యెందున కట్లు చప్పట్లు గొట్టెదవని బుజ్జగించి యడిగెను. అందునకు "మా తల్లిదండ్రులు, చక్రవర్తి నాశీర్వ దించుమని జెప్పిరి" అని యనెను. వానితల్లిదండ్రు లగుపడిరి. వారు, ఇంగ్లండు కల్లోల కాలములో బాఱివచ్చి, యీ పారిసుపట్టణమందు నవుకరి సంపాదించుకొని, సుఖ జీవనము జేయువారమని జెప్పిరి. మఱునటిరోజున, చక్రవర్తిగారివద్దనుండి యొక బహుమాన మంపబడగా, నిన్నటిదినమందు సంప్రతించినవారు చక్రవర్తి యని అపుడు వారికి దెలిసినది.

ఆ మఱుదినమందు, తనశిబ్బందితో బయలువెడలి, రాజసభ, మహామహులసభ శాసనసభ యీ మూటియొక్కసభ్యులు సమావేశమయి యుండుచోటి కఱుదెంచి, యిట్లు ప్రసంగించెను॥

"మహాశయులారా, కడపటి మీసమావేశమున కీవల, నూతనయుద్ధములు, నూతనజయప్రాప్తి, నూతనస మాధానములును,యేర్పడి, యూరఖండ రాజపరిస్థితు

లనే మార్పుజేయగలిగినవి. దేశాంతరములలో, ఇంగ్లం డు రాష్ట్రపలుకుబడి తలయెత్తకుండ నాశనమగుటకు సర్వరాష్ట్రములవారును కుతూహలులై గాచియున్న వారు. నేజేసినదంతయు, నా కీర్తిప్రతిష్ఠలకంటె, నా దేశజనుల క్షేమలాభములనే మనస్సుననుంచికొని జేసి నాడను. సముద్రవిషయమయి సంధిగావలయునని నా యభీష్టము. అది పూర్తియగువఱకు ఎయ్యదియును నన్ను నిలుపజాలదు.అయితే యీసముద్రవిషయమయి, ప్రాప్తమెటు పరిణమించినను, నాజనులయందు నా ప్రేమ, అట్లనే యుండగలదు. వారును, నాయం దట్లే యుండగలరు. మీచక్రవర్తి 1500 మయిళ్లదూరములో నున్నపుడు, మీనడవడి నాయాధిక్యత సౌన్నత్యము నకుఁ దేగలిగినది. మీరు నాయందుజూపిన ప్రేమాగౌర వములు, నాకు సంతోషమును, గగుర్పాటును గలిగించి నవి. మనరాచస్థానములను, తగినమార్పులతో నభివృద్ధి జేయదలచినాడను. ప్రసిద్ధినొందినవారికిని, దేశసేవ యందు ప్రఖ్యాతివడసినవారికిని పూర్వకాలమందలి రాజబిరుదులవలె గాక, మనచట్టములననుసరించి గౌర వించుటకు, విధుల నేర్పరచినాడను. నా మధ్యరాష్ట్ర విషయముల మంత్రి, రాష్ట్రమం దారంభించినట్టియు, పూర్తి అయినట్టియు, దేశోపయోగమయిన పనులను గురించి మీకు జెప్పగలడు. చేయవలసిన మహాత్కార్య మింకొకటి గలదు. నా సామ్రాజ్యములోని అన్నిభాగము లయందును, ఆఖరునకు పల్లెటూళ్లలోను రైతులకునభి వృద్ధి గలుగునట్లును, భూములకు ధరలుగలిగియుండు నట్లును, జేయదలచితిని. ఇందునకు పెద్దమనుష్యులారా! మీసహాయ మావశ్యకము. మీమీఁద నాధార పడుట కును నాకు హక్కుగలదు."

అని ప్రసంగించగనే జనులు కరతాళధ్వనులు జేసిరి. శాసనసభాధ్యక్షుడు జనుల పక్షమున సర్వజనామోదమును గంభీరముగ వెలిబుచ్చెను.

(Ecoven) ఎకోవెన్‌లో నేర్పఱచిన స్త్రీ పాఠశాలవిషయమయి, నెపోలియన్ అతిశ్రద్ధవహించి, యొకదినమున దానిం బరీక్షించుటకు వెళ్లినప్పటికి, బాలిక లందరు కుట్టుపని జేయుచుండిరి. ప్రతితరగతిని జూచునపుడు, యొకచోట నొక చిన్నది కుట్టుచుండెను. ఆ చిన్నదానింజూచి "యొకచొక్కాయిని గుట్టుట కెన్ని సూదుల దారము గావలసియుండు"నని ప్రశ్నించెను. అయ్యా! "ఆదారము చాలనిడుపుగ నుండెనేని యొకటేచాలునని వెంటనే జవాబు చెప్పెను." అందులకు సంతోషించి, ఆచిన్నదాని కొక బంగారుగొలుసును బహుమాన మిచ్చివెళ్లెను.

ఆవల కొంతకాలమునకు, ఫ్రెంచిరాజులు పునః సింహాసన మధిష్టించినపుడు, నెపోలియన్ దినములలో నుండునదంతయుఁ దీసివేయ వలసినదిగ నుత్తరువుఁ జేసిరి. బిడ్డల కివ్వబడియుండు బహుమానములుం గూడ లాగికొనిరి. ఈచిన్నది తనగొలుసును మాత్ర మివ్వకుండెను. అందున కామెను ఖయిదులో నుంచిరిగాని, అపుడును, చక్రవర్తిగా రిచ్చినది తనప్రాణాంతమువఱకు నివ్వజాలనని జెప్పెనట.

రష్యాలోనుండిన ఫ్రెంచిరాయబారి సెంట్ పీటర్సుబర్గు, (St. Peters burg) నుండి అక్కడిపరిస్థితు లపుడపుడుఁ దెలియజేయుచుండెను. రష్యాచక్రవర్తి యొక స్త్రీవలలోబడి, కాలమంతయు నామెతో గడపుచున్నాడని వ్రాసియుండగ అతనికి, యితరరాచవిషయములగురించి నొకయుత్తరమును వ్రాయుచు, అందులో కడపట నిట్లు వ్రాసియుండెను.

> "చక్రవర్తిగపుట్టిన వారిగుణాగుణములు గమనించక, నే నలక్ష్యముగనుండరాదు. ఒకస్త్రీమాత్రురాలు, రష్యాచక్రవర్తి బుద్ధిని మరలింపగలిగెగదా? ప్రపంచములోని స్త్రీలందరుఁ గూడ, న న్నొకగంటకాలమైనను, తమవంకకు ద్రిప్పికొనజాలరు. అక్కడి ప్రతిసంగతినాకు వ్రాయుచుండుము. ఒక్కని (Private life) రహస్యనడవడి అద్దమువంటిదై అందులో ననేకసంగతులు ప్రతిఫలింపగ మనము కనుగొనవచ్చును" అని వ్రాసియుండెను.

వర్టంబర్గు రాచకొమార్తెను నెపోలియన్ సోదరుడగు జిరోమి పెండ్లియాడి తమరాష్ట్రమగు వెస్టుఫేలియా (West phalia) కు బోవుసమయమందు అక్కడ ఎట్లు వర్తింపవలసినది మొదలగు నీతి సంగతులం బోధించి పంపివేసెను.

నలుబదియవ అధ్యాయము.

(40)

ఇంగ్లండు. సంధినిరాకరించుట. ఇంగ్లీషువారు కోపెన్‌హేగన్‌ను నిర్మూలించుట. తురుష్కుల దుర్మార్గములు. ఘోరము.

టిల్‌సిట్ (Tilsit) సంధికాలమందు రష్యాచక్రవర్తి జేయుమధ్యస్థమునకు ఇంగ్లండు అనుకూలింపనిచో ఫ్రాన్సు రష్యాచక్రవర్తు లిద్దరు, ఇంగ్లండుమీద కత్తిగట్టుటకును, టర్కిసుల్తాన్ నెపోలియన్ మధ్యస్థమున కొప్పనియెడల వీ రుభయులుం గలసి టర్కిమీద బోవుటకును, యొడంబడి యుండిరి. ఇంగ్లండుతో బోఱవలసిన ట్లేర్పడినచో, స్వీడన్ డెన్‌మార్కు పోర్చుగల్ ఆస్ట్రియాలసహాయముతో వారిసరకుల నీదేశ రేవుల రానివ్వకుండునట్లును రహస్యముగ నొడంబడియుండిరి.

రష్యామధ్యస్థముయొక్క పర్యవసానము నిరీక్షింపుచూ టర్కికి నెపోలియన్ తన రాయబారి నంపియుండెను. టర్కి యీమధ్యస్థమున కొప్పికొని యుద్ధప్రసక్తి విరమించికొని యూరకుండెను.

ఇపుడింగ్లండు తన పూర్వస్నేహితులు తనను విడనాడిరనిఁ దెలిసికొని టర్కితో నైకమత్యమునకు జొచ్చి, రష్యా, టర్కిదేశ మాక్రమింపదలచినదని బోధించి, చీలదీసినది. ఇందుచే, తిఱుగ యుద్ధ ముపక్రమించుటవలన నెపోలియన్ మధ్యస్థము విఫలమగున ట్లేర్పడినది. రష్యాచక్రవర్తి ఇంగ్లండుతో జేసిన మధ్యస్థమును యిట్లనే విఫలమయినది.

ప్రథమమునుండియు, డెన్‌మార్కు తటస్థముగ నుండినను, ఫ్రాన్సు ప్రాబల్యమునకు భయపడి తనకుండు కొద్దిసైన్యమును తనదేశయెల్లల నుంచికొని, భయరహితముగ నుండుటచే తీరములలో కాపుంచినది గాదు.

ఇంగ్లండుతో యుద్ధప్రాప్తి యగునేని, యూరపుఖండమందలి పలురాష్ట్రములు ఏదోనొకప్రక్క జేఱవలసివచ్చునని మాత్రము దెలియబరచియుండెను. ఆకాలమప్పటికి ఇంగ్లండు, డెన్‌మార్కులు మైత్రిగలిగి యుండిరి. ఫ్రాన్సు, యీ డెన్‌మార్కును

తమపక్షమున జేర్చికొందురను భీతితో, డెన్ మార్కు దేశపు యుద్ధనావలను దొంగతనముగ నిఙ్గ్లండు స్వాధీనపరచికొనినది. ఇవి (Coppenhagen) కొప్పెన్ హేగన్ రక్షకస్థానమందు లంగరువేయబడి యుండినవి. డెన్ మార్కునకుగల 5000 సైన్యములు మాత్రమే కోటలో నుండినవి.

రహస్యముగ నీదేశముపై, ఇంగ్లండు దండయాత్రఁజేయబూనినది. 25 యుద్ధనావలు, 50 ఫిరంగులు, 377 సామానుయోడలును బయలువెడలినవి. ముప్పదివేల సైన్యము నావలలో నుండెను. డ్యూక్ ఆవ్ వెల్లింగ్టన్ [అప్పటికి (Sir Arthur Wellesley) సర్ ఆర్థర్ వెల్లస్లి] యాధిపత్యముక్రింద సముద్రముననుండియు మెట్టమీదనుండియు యాపట్టణమును ముట్టడిగావించి, కోటను, నావలను స్వాధీనపర్చవలసినదిగ ఇంగ్లడువారు రాయబారి నంపిరి. ఈరాయబారి జాక్సన్ అనువాడు. ఈయనవెళ్లి ఫ్రెంచివారిచేతికి జిక్కకుండుటకై తీరమును, నావలను దీసికొనవలసిన యావశ్యత గలిగినదనియు వీటిని స్వాధీనపఱచుడనియుఁ గోరెను. అపాయాంతమున, సర్వము తిఱుగ స్వాధీనపర్చెదమనియుఁ జెప్పెను. ఈ యగౌరవమునకు డెన్ మార్కుప్రభువు కోపావేశుఁడయ్యెనే గాని, ప్రయోజన మేమున్నది? బలవంతులకు స్వల్పులు లొంగవలసిన విధియని రాయబారి జెప్పెను. త్వరలో మాట లంతమయినవి. యెవరిత్రోవన వారు లేచివెళ్లిరి. ఇంగ్లీషురాయబారి, శిబిరముం జేఱగనే సేనల కుత్తరువు లివ్వబడినవి.

జనాకీర్ణమగు నగరనాశనముకంటె, భయంకరమగునది వేఱొకటి గానరాదు. గుండ్లు, రవలు దయాదాక్షిణ్య మెఱుగవు. రోగి మంచమనిగాని పసిబిడ్డడి యుయ్యాలయనిగాని, గుండు వెనుక తిఱుగబోదుగదా? కొప్పన్ హేగన్ నగరమందు యెకలక్ష పురజను లుండిరి. సెప్టంబరునెల తే 2 ది, అందరు రాత్రికాలమందు సుఖముగ నిద్రబోవుచుండగ, నీఘోర మారంభ మయినది. గుండ్లు, రవలు, ఓవిధము లగు గోళములను, యానగరముమీద గురిపించిరి. ఆ ఫిరంగిధ్వానములకు, నగరమంతయు నుట్టూతలూగినది. ఆరాత్రియంతయు, మఱునాడు మధ్యాహ్నమువఱకును, నగరనాశన మగుచుండెను. పలుచోట్ల యిండ్లుగాలుచుండినవి. వందలకొలది గృహములు తునకలయి నేల గూలుచుండినవి. స్త్రీలయొక్కయు శిశువులయొక్కయు శోణితప్రవాహము వీధులబ్రవహించి, వీధులు యెఱ్ఱగనుండినవి. మండెడు యిండ్లనుండివెడలు ధూమజాలములచే, నాకాశములో నల్లగ గూడుగట్టుచుండినది. ఇంతయు జరిగినతర్వాత యాఘోర మాపుదల జేసిరి. ఈదుర్మార్గమునకు భయపడి శరణుజొచ్చెద రని

యెంచిరి. ఆ పురరక్షకుడు జనరల్ పేమాన్ (General Peymann) యాఘోరముచే కడుపుమండి, కోపావేశుడైయుండెను. పునః సాయంత్రమగుటతోడనే, ఘోరమారంభించిరి. యారాత్రియు, మరునా డహోరాత్రములును యీ దుర్మార్గమును నిలుపరైరి. రెండువేల పురజనులు మృతులైరి. దివ్యభవనము లెన్నియో నేలగూలినవి. ప్రతిచోటను పీనుగుపెంటలుగ నుండినవి. గోళము లిండ్లమీదబడి,యిండ్లు గూలుటచే, అందులోని జను లెందరో నొక్కమాఱుగ జనిపోవుచుండిరి. ఇండ్లలో గాయపడి తప్పించుకొని బయటవచ్చి, యింతలో దహనజ్వాలలు చుట్టుకొనగనే తప్పించుకొనలేక జనిపోవుచుండిరి. కుమారుని దేహము చీలికలగుచుండగ! జూచి తల్లి యేడ్చుచుండెను. తండ్రికౌగిలిలోవున్న కుమార్తె ఎగిరిపడి తునకలగుచుండెను. ఆకాలమందు ఫిరంగిధ్వానములు గోళములు ప్రేలుటలు ఇండ్లు కూలునప్పటిధ్వని అగ్నికాహుతియగుచుండిన గృహములు యూపిరి ద్రిప్పికొఁజాలని ధూమజాలములు పిల్లవాండ్రయొక్కయు స్త్రీలయొక్కయు రోదనధ్వనులు నెత్తురుమడుగులు తెగిపోయి పడియుండెడిదేహఖండములు యివి అన్నియు నెప్పుడు కనివినని మహాభయంకర ప్రళయముగ నుండినవి. ఈఘోరమును జూడజాలక జనరల్ పేమాన్ గత్యంతరము లేక నగరస్వాధీనమున కొప్పికొనెను.

అంతట సైన్యములు నగరములో దూకిరి. ప్రతియిల్లును నాశనమయి యుండెను. నగరములో నెనిమిదవపాలు బూడిదెయయి యుండినది. కాలుచుండిన మంటలఁ జల్లార్చిరి. సర్వముఁ దోచికొనిరి. అపుడు దోచికొనిపోయినధన మొకకోటిరూపాయ లుండునట. ఇట్లు నాశనపూర్తిగావించి ఇంగ్లండు జేఱ నరిగిరి. నెపోలియన్ గోరియుండిన దేశప్రజాసౌఖ్యనెమ్మదులకు ఇంగ్లండువారిచ్చిన ప్రత్యుత్తర మీవిధముగ నుండినది.

డ్యూక్ ఆవ్ వెల్లింగ్టన్, ఇండియానుండి వచ్చినతరువాత, యూరపుఖండమందలి ప్రథమ యుద్ధమిద్దియే. వీ రింగ్లండు జేరినతరువాత యింత సులభముగను యింత నేర్పుగను జయించిన యీ మహానాశనమునకు పార్లమెంటువారు వందనములను గావించిరట! ఆ ఇంగ్లండుదేశమందే, లార్డు గ్రినవెల్లి 'అడ్డింగ్టన్' 'షెరిడాన్' మొదలగు మహామహులు యీ దుర్మార్గమునుగురించి యతి తీవ్రముగ ఖండించిరి.

ఇక సంధిమాటే తలపెట్టగూడదయ్యెను. ఇంగ్లండువా రొకప్రక్కను, నెపోలియన్ యొకవంకను తగు సన్నాహములలో నుండిరి.

డాన్యూబ్ నదిమీదనుండు మొల్దేవియా, వల్లాచియా, యను రాష్ట్రములను టర్కీవద్దనుండి లాగికొనవలయునని రష్యాచక్రవర్తి సమయముగాచి యుండెను. టర్కీకి యితరసహాయసంపత్తి లేకుండుటచే, యీదుండగము మాన్పజాలదయ్యెను. రష్యావిహిత

మును యాలోచించి నెపోలియన్ యిందునకు సమ్మతించి సమ్మతింపన ట్లుండసాగెను. తత్క్షణమే, యీసంధిగ్ధము నాలోచించి, యీరాష్ట్రములను రష్యా యాక్రమించుటకు, సహాయమొనర్చెదమని ఇంగ్లండు రష్యా కొకరాయబార మంపినది. ఆస్ట్రియాకును, యొకరాయబారినంపి రష్యాకు, అడ్డము రావద్దని జెప్పిపంపిరి. తాము డెన్మార్కునకు గలిగించిన నష్టమునకు రష్యా జెప్పినప్రకారము పరిహారమిచ్చెదమనిగూడఁ జెప్పిపంపిరిగాని రష్యా చక్రవర్తి యీ యింగ్లండు దుర్మార్గమును సహింపలేక యీరాయబారమునకు సరి అయిన సమాధాన మివ్వడయ్యెను. అంతటితో నా రాయభారము లంతమయినవి.

రష్యా చక్రవర్తి ఫ్రెంచిరాయబారి యగు జనరల్ సావేరి యనువాసిని పిలుపించి, టిల్ సిట్ సంధి ననుసరించి సర్వదా నెపోలియన్‌కు సహాయమొనర్తునని చెప్పియు నెపోలియన్ యొక్క గుణాతిశయములు పొగడియుండుటేగాక ఫ్రెంచిఆయుధాగారమునుండి కొన్ని ఆయుధముల విలువకు గొనుటకు సెలవివ్వమని గోరి వెంట్రుకలతో నేయబడిన కొన్ని వస్తువులను గూడ నెపోలియన్‌కు బహుమానముగ నంపియుండెను.

ఇప్పుడొక విషమస్థితి యేర్పడినది. రష్యా చక్రవర్తి యభీష్టపూర్తి యగునేని కాన్‌స్టాంటినోపిలు రాజధానిగ నొకసామ్రాజ్య మేర్పడగలదు. రష్యారాజ్యప్రాబల్యము యూరఫునాశనహేతువుగ బరిణమింపగలదు. నార్తుపోలునుండి,కుడిచేత బాల్టిక్ సముద్రమును, ఎడమచేత డార్డనెల్సును బట్టికొనియుండెనేని ప్రపంచమంతయు రష్యాకు లొంగిపోవలసివచ్చునంతటిదుస్థితి బ్రాప్తింపగలదు.అయితే రష్యాస్నేహమా అత్యావశ్యకముగనున్నది. అయిననుయట్లు రష్యా ప్రబలించుటకు నెపోలియన్ సమ్మతింపడయ్యెను. అంతట నెపోలియన్ కలెన్‌కోర్టు అనురాయబారిని, కొన్నిబహుమానములతో రష్యాకు బంపి టర్కిమీద యుద్ధప్రయత్నప్రస్తాపము లేకుండ స్నేహము గుదుర్చికొని రమ్మని చక్రవర్తి కొకజాబునువ్రాసి యిచ్చిపంపెను.

డెన్మార్కు ఇంగ్లండుజరిగించిన దుండగములకై నెపోలియన్ రక్షణగోరి ఫ్రాన్సులో గలిసికొనెను. ఆ దేశరక్షణకై నెపోలియన్ సేనల నంపియుండెను.

టిల్ సిట్ సంధికాలమునుండి నెపోలియన్‌యందు రష్యా చక్రవర్తి అతిప్రేమాగౌరవములు గలిగియుండుటంబట్టి యాదేశమందలి ప్రభువులు తమపదవులు నేలగలసి జనపాలనాప్రభుత్వ మగునేమోయని శంకితులై యొకకోటీ గట్టియుండిరి. గనుక యాదేశమందు రెండుకక్ష్య లేర్పడియుండినవి.

రష్యా పరిస్థితు లీవిధముగ నున్నవనియును, రష్యాచక్రవర్తి ప్రకృతమందు మనపక్ష మవలంబించియున్నను, స్థితుల నాలోచించగ యంతగ నమ్మగూడకున్నదనియు,

మొల్‌దేవియా, వల్లాచియా, రాష్ట్రములు తనకొచ్చినగాని వీలుపడదను పట్టుదలతో యున్నాడనియు కలెన్‌కోర్టు రష్యానుండి నెపోలియన్‌కు వర్తమాన మంపియుండెను. రష్యాస్నేహమా, యత్యావశ్యకము. రష్యా ప్రబలించుటనుగురించి భయపడవలసి యున్నది. నెపోలియన్ కేమిచేయుటకును దోచకుండెను.

ఇట్లుండగ నెపోలియన్ మిత్రుడగు 'సలీంసుల్తాన్' ను తురుష్కులు ఖయిదు చేసి చంపి, ఫ్రాన్సుస్నేహితులను శిరచ్ఛేదన గావించుచుండిరి. ఈ దుండగములను ఇంగ్లీషువారు జేరి బురికొల్పుచుండిరి. అక్కడ జరుగుచుండుసంగతులకు తమజవాబుదారి లేదనిరి.

వితర్కించి వితర్కించి, టర్కిరాష్ట్రములు రష్యా దీసికొనుటకు తనలో సమ్మతించెను. ఏలననగ, ప్రథమములో, వీటిని టర్కివారు ఆయుధాగ్నులతో సంపాదించిరి. ఇట్టి అక్రమ దుర్మార్గములమూలమున సంపాదింపబడినందున, వాటినుంచికొనుటకు టర్కి కర్హతలేదని తీర్మానించికొనెను. "అయితే రష్యా రాష్ట్రప్రాబల్యము సహింపరాదు. టర్కి యింతకంటె దుష్టురాలు. ఇదియునుఁగాక, ప్రకృతమందు టర్కి మనశత్రువులగు ఇంగ్లండుతో జేరి, మనమీద కత్తిగట్టుచున్నది గనుక, టర్కికి రక్షణ నొసగజాలము. నా నుభ్యస్థమును, పెడచెవినిబెట్టి రష్యామీద యుద్ధమాడ బ్రయత్నించినది. టిల్ సిట్ సంధి ననుసరించి నేను రష్యాకు సహాయపడవలసి యున్నది," గనుక యిట్టి సందర్భములలో రష్యాచక్రవర్తితో స్వయముగ మాట్లాడుటకు సమావేశము గావలసియున్నదని తనరాయబారికి వ్రాసిపంపెను.

ఆజాబును రష్యాచక్రవర్తి జూచి యతిసంతోషపడి, యీపరిస్థితులు తాముభయులుగలిసి తీర్మానించికోవలసినదే ననియు, వారెక్కడ గలియమనియెదరో అక్కడికివచ్చెదమనియు, పారిసునకుగూడ రావలయునని కోరికగద్దనియు, అయితే రాజాలకున్నదనియు, వెమార్ (Weimar) నగరముగాని యెర్‌ఫర్ట్ (Erfurt) గాని, యీరెంటిలో నొకటి బాగుండుననియుఁ జెప్పుమని, చెప్పిసంపెను.

రష్యామంత్రియు, ఫ్రాన్సురాయబారియునుఁ గలిసి, నెపోలియన్ చిత్తగింపుకొరకు, రెండువిధానముల వ్రాసిపంపిరి.

> (1) టర్కిలోని కొంతబాగమును బంచికొనుట డార్డనెల్సు బాస్పరస్‌ను ఆశియాలోని వారి భూభాగములుమాత్రము టర్కికి వదిలివేయుట, మాల్దెవియా, వల్లాచియా, లను బల్గేరియారాష్ట్రమును రష్యా కిచ్చునట్లును, ఆస్ట్రియావారు సర్వియా బోస్ని

యాలను దీసికొనునట్లును, గ్రీస్‌ను టర్కీలోనుండి దొలగించి, ఫ్రాంసు అధికారముక్రింద నుంచునట్లును యొకవిధానము.

(2) యూరపులోని టర్కీయావత్తును, ఆశియామైనరును పూర్తిగ తురుష్కులనుండి లాగికొనుట అనగా రష్యా, కాన్‌స్టాంటునోపిల్సును, బాస్‌పరస్ కిరుప్రక్కల నుండు దేశముల నాక్రమించునట్లును, గ్రీసు, అర్కిపిలగోద్వీపములను,డార్డనెల్సు, సైప్రస్ సిరియా, ఈజిప్టు వీటిని ఫ్రాంసు దీసికొనునట్లును. ఇది రెండవవిధానము.

ఈ రెండువిధానముల క్రింద సంతకములుజేయక రాయబారిచేత నెపోలియన్ కడ కంపించిరి.

నలుబదియొకటవ అధ్యాయము.

(41)

ఇటలిగుండ ప్రయాణము. మిలన్‌లో నెపోలియన్ యుపన్యాసము. స్పెయిన్ రాజు. రాణి వ్యభిచారము. స్పెయిన్‌రాజు కుటుంబసహితము పారిసునకు వచ్చుట. రాజ్యతీర్మానము.

1807 సం॥ నవంబరునెల తే 16 ది, నెపోలియన్ పారిసు నగరమువదలి, ఇటలి రాష్ట్రపర్యటనార్థమై బయలువెడలెను. అంతకు ముందురాత్రి, తే 15 ది, యర్ధరాత్రము వఱకును టులరిస్ భవనమందు గొప్పసభ జఱుగుచుండెను. సభనుండిలేచి వెళ్లునపుడు సమీపవర్తియగు నొకసేవకుని జూచి (Carriages at six for Italy) 'ఇటలికి బండ్లు ఆరుగంటలకు' అని మాత్రము జెప్పుచు వెళ్లిపోవుచుండెను. ప్రయాణమును గురించి తెలియుటకదే ప్రథమ వర్తమానము. జోసఫయిన్‌నకుగూడ అంతకుముందు ప్రయాణముసంగతి దెలియకుండెను.

బయలుదేరి యొక పట్టణమునుండి మఱియొకపట్టణ మఱుగుచుండెను. తే 21 ది, ఉదయమగుసరికి నెపోలియన్ బండిచక్రములు మిలన్ నగరవీధుల దబదబ బోవుచుండెను. ఆరోజు మధ్యాహ్నమప్పుడు యూజిని భార్యను సందర్శించి ఆసాయంత్ర మొక నాటకము జూడ నరిగెను. ఆ రాత్రికాలమందే శాసనసభ్యుల నాహ్వానించి యీ క్రిందివిధమున యుపన్యసించియుండెను.

"పెద్దమనుష్యులారా, మిమ్మున నాసింహాసనముచుట్టును జూచుటకు నాకు సంతోషము గలుగుచున్నయది. గతమూడువత్సరములుగ జనులలోగలిగియుండు యభివృద్ధినిజూచి సంతసించినాడను. మన పూర్వులు జేసియుండినపొరబాట్లు మాసిపోవుటకును, రానున్న మహోన్నతపదవి కర్హత గలిగియుండుటకును యెంతయో జేయవలసియున్నది. ఆత్మ

> స్తుతిపరాయణత్వమువలనను, వారివారి జన్మాభిమానములవలనను, వారువారు నివసించు స్థలాభిమానములవలనను,మనపూర్వులలో శాఖోపశాఖలు యేర్పడి మన హక్కులు క్రమేణ నశించుటకు కారణభూతమయినవి. పూర్వకాలమందలి మనపూర్వులు ఆయుధధైర్యసాహసాదిసంపత్తిచే గడించి మనకొప్పగించియుండిన గౌరవమర్యాదలను బోగొట్టికొని యున్నారము. అట్లు బోగొట్టికొనియుండు కీర్తి సుగుణముల పునః బొందునట్లు జేయుటే, నా ప్రభుత్వోద్దేశ్యము.”

అని ప్రసంగించెను.—

ఆ నగరమందుండిన మిగత మూడురోజులు రాచవ్యవహారములందు గడపి లెక్కలేని రహుత్తరువుల సాదరు చేయుచుండెను. ఆల్ప్స్‌పర్వతములలో తాను వేయించియుండు బాటలలో, తగుసౌకర్యముల జేయుట కుత్తర్వుయిచ్చి, యితరులు నెలలకొలది జేయగలపనులన్నియు కొద్దిరోజులలో ముగించికొని, డిసంబరు తే 10 దిన వినిస్‌కు బ్రయాణమయ్యెను.

బ్రిషియా, విరోనా, పాడ్యుయా (Brescia, Verona, Padna) లగుండ ప్రయాణము గావించి మార్గమందు బవేరియారాజును రాణిగారిని దర్శించెను. వినిస్ పురజనులు, నెపోలియన్‌ను గౌరవించి యాహ్వానించిరి. ఈ దినములలోనే, వీనిస్ వాణిజ్యయోగ్య మగుకాలువలు, డెబ్బదినాలుగు యుద్ధనావలు నిలువగల యొకరేవును యేర్పరచి, ఆనగరమునకు భూషణప్రాయమయి సుందరమయిన సెంట్‌మార్కును బాగుచేయించెను. వైద్యశాలల నిర్మించెను. ఈవిధముగ నెన్నియో జనోపయుక్తమగుపనులను గావించెను.ఎన్నియోసంవత్సరములు అస్ట్రియా ప్రభుత్వములోనుండి బాధపడుచుండిన వీనిసును, కేవల యౌన్నత్యదశకు తేగలిగెను.

వీనిసువదలి, యిటలిలోని కోటలన్నియు జూచివచ్చి, మాంట్యుయా జేరి, అక్కడినుండి మిలన్‌కు వచ్చిచేరెను. అక్కడికి వచ్చువఱకు, అక్కడ ఇంగ్లీషు వర్తకము నశించియుండినది. వారిసరకు లమ్మబడకుండెను. లండన్‌లోనివర్తకులు దివాలా లగుచుండిరి. యంత్రకర్మాగారశాలల్లు మూయబడినవి. కూలివాండ్రకు పని లేదయ్యెను. ఇదిఅంతయు బర్లిన్‌డిక్రి ఫలితము. ఇదిచూచి యింగ్లండు మఱింత పట్టుబట్టి సాధింపనెంచి, విదేశసరకులమీద నూటికి యిరువైయయిదువంతున పన్ను విధించిరి. ఏదేశపువారైనను ఫ్రాంసునకు సరకులంపినచో పట్టికొనబడు ననిరి. ఈవార్త

నెపోలియన్ వినిమిలన్‌నగరమందుండి మఱియొకడిక్రిని సాదరుజేసెను. దీనినే మిలన్‌డిక్రియని పిలిచెదరు. ఇందువలన, భూమిమీద నెక్కడనయినను సరే, ఇంగ్లీషుసరకుల బట్టికొనవలసినదిగ డిక్రిచేసెను.

మఱియు, కొప్పన్‌హేగన్‌నుండివచ్చిన ఇంగ్లండు సైన్యములు పోర్చుగలు మీదికి బంపబడినట్లును, జిబ్రాల్టరులో సైన్యములు గూడుచున్నట్లును, యిక్కడ యుండగనే తెలియవచ్చినది. వెంటనే, స్పెయిన్‌రాజునకు సహాయమంపి తాను పీడ్‌మాన్‌ట్, ట్యూరిన్ నగరమార్గముల 1808 సం॥ జనవరి తే 1 ది, పారిసునకు వచ్చిచేరెను. పోర్చుగలు చిన్నరాజ్యమగుటచే, ఇంగ్లండు రక్షణలమీద నాధారపడి యుండినది. గనుక వారిసరకులు, యోడలు, ఇంగ్లీషువర్తకుల గిడ్డంగులు, యాదేశమం దుండినవి. గనుక అందరితోపాటు ఫ్రాంసుపక్షమున జేరి, యింగ్లీషువారిపడవల రానివ్వక, వారిసరకుల బట్టికొని, ఫ్రాంసునకు మిత్రుడుగ వర్తించుటో, లేక, వ్యతిరిక్తముగ చరించుటో, యేదో యొకమార్గము, స్పష్టముగ దెలుపవలసినదిగ వ్రాసెను. ఈరాజు యీసంగతులు, యెప్పటికపుడే, ఇంగ్లీషు మంత్రివర్గమున కందజేయుచుండెను. వారు జెప్పినట్లెల్ల కాలయాపనజవాబుల నివ్వబూనినందున,పోర్చుగలుమీద నెపోలియన్ సైన్య మంపించెను. ఒక నెత్తురుబొట్టుగూడ క్రిందబడక పోర్చుగలు స్వాధీనమయినది. ఎట్లన్న రాజధానియగు లిజ్‌బన్ (Lisbon) లోని సభవారు, కొంద రింగ్లండుసహాయముతో నెపోలియ నెదిరించుట యుక్తమనిరి. కొందరది, మహోపద్రవ మనిరి. గనుక, తమకుండు ద్రవ్యముం దీసికొని దక్షిణ ఆఫ్రికాలోని తమభూభాగమగు (Brazil) బ్రెజీలునకు బోవుటయుక్తమని సభవారు తీర్మానించిరి. ఇంతలో, నెపోలియన్‌సైన్యములు, జూనట్ నాయకత్వముక్రింద, రెండురోజులలో పట్టణములో జొఱబడునని దెలిసినది. గనుక 1807 నవంబరు తే 27 ది, ఆపోర్చుగలు రాచకుటుంబముకుమార్తెలు, కుమారులు, గొప్పవారు, ఆడవాండ్రు, పసిబిడ్డలతో తమతమసొత్తులదీసికొని నవుకర్లుసహా యెనిమిదివేలజనులు పడవలనెక్కి వెళ్ళిపోయిరి. ఈపడవలు దాటిపోవుసమయ మప్పటికి, ‘జూనట్’ తన సైన్యములతో నగరము బ్రవేసించెను. మూడులక్షలజనులు యానగరమం దుండిరి. ఒక్కరైనను యెదిరింపకుండిరి. ఆరాజధాని, కలలో యుట్టిపడ్డట్లు ఫ్రెంచివారి స్వాధీనమయినది.

స్పెయిన్‌రాజు, పూర్వపు ఫ్రెంచిరాజవంశస్థుడైనందున,సమయ మొదవినప్పుడు, నెపోలియన్‌మీద పగ సాధింప నుద్యుక్తుడై యుండెనని, చదువరు లెఱింగియున్నారు. ఈరాజు నాలుగవ చార్లెసు. (Charles IV) తిండిబోతుతనము, వృద్ధత్వము, మనో

వైకల్యము, అసమర్థత, వీరి నావహించియుండినవి. వీరిభార్య 'లూసియా, మేరియా' యనుయామె మానావమానములు విడిచినదై యుండినది. ఆరాజునకు, యొకపాడుగాటి యందగాడగు యొకసైనికుడు 'గోడాయి' అనువాడు రక్షకభటుడుగ నుండెను. వీడును మానావమానము లెఱుగనివాడు. పాటకుడు. ఆరాణి వీనిని మోహించి, కట్టకడ కారాజ్యమును, రాజును, తనదేహమును, వానిస్వాధీనము జేసియుండెను. ఈరాజునకు ముప్వురుపుత్రు లుండిరి. ప్రథముడు ఫెర్డినాండు (Ferdinand) 25 సం॥ ప్రాయముగలిగి యుండెను. వీడును తండ్రివలె పిచ్చివాడును, తల్లివలె వ్యభిచారియునై యుండెను. ఈపురుషుడు, సింహాసన మధిష్ఠింపదలచెను. జను లీయనయందు ప్రేమగలిగి యుండిరి. రాజాంతఃపురమందలి దురాచారవ్యభిచారములకు జనులసహ్యపడి, యితరులెవ్వరు రాజ్యమునకొచ్చినను మేలేయని దలంచియుండిరి. ఈ నీచప్రముఖుడయిన 'గోడాయి'ని, అణుగద్రొక్క దలంచియుండిరి. నగరులో, కుట్రలు ప్రతికుట్ర లారంభమయినవి. స్పెయిన్, సర్వయూరపుఖండమునకుఁ దలవంపులుగ నుండినది. ఇట్లుండగ, కుమారుడగు ఫెర్డినాండు, తండ్రిని, తల్లిని, మంత్రిని విషముబెట్ట యత్నించినట్లు, 'గోడాయి'చే నేరము మోపబడి, వానిని ఖయిదున నుంచిరి. గోడాయియందుండు అసహ్యతచే, జనులు ఫెర్డినాండుపక్ష మవలంబించి, వేలకొలదిజనులు గుంపులుగూడి, కత్తులుకటార్లం దీసికొని, గోడాయియుండిన నగరును ముట్టడివేసిరి. రాజుగారిసైన్యము లా జనులనెదిరింప సమర్థతలేక యూరకుండిరి. ఈదుర్మార్గుడు దప్పించుకొని, యొకనగరి కాపుదలతాణా (Garret)లో, సాలెపురుగుల గూళ్లుగల నొకమూలన, పైన పాతచాపలవేసికొని, గనుపడకుండ పడియుండెను. జనులు నగరంతయు శోధించిరి. వీ డగుపడ డాయెను. ఈమూకలు, వానినగరు బ్రవేశించి, తలుపులఁ బగులగొట్టి, అందులోని కుర్చీలు, సోఫాలు, పటములు సర్వము కిటికీలగుండ బాఱవేసిరి. వాటిని క్రిందనెత్తివేసి తునకలుగ బగులగొట్టిరి. ఆశబ్దమును గోడాయి వినుచుండెను. తనచావు సిద్ధమనుకొనెను గాని, ఆచింపిచాపలు వాని నాకాలమునకు రక్షించినవి. రాత్రి వచ్చినది. తెల్లవారినది. చింపిచాపలలో ఆకలిదప్పితో నల్లాడుచుండెనుగాని, బయట రాగూడకుండెను. 36 గంటలకాల మీవిధమున కదలమెదలకబడియుండి, మూడవనాటి యుదయమున, దాహమునకు తాళజాలక తిన్నగ బయట వచ్చి, మెట్లు దిగుచుండగ, నొకరుగనిపెట్టి యఱచుటతోడనే, గుంపులు తెఱుగ నగరిమీదఁబడి వానిం బట్టికొనిరి. వీనిగుడ్డలు చినిగి, మట్టితోమాసి, జుట్టువిరియబోసికొని, గడగడ వణకుచుండగ వానిని వీధిలోనికి నెట్టికొని వచ్చిరి. అంతట వానికొకత్రాడు బిగించికట్టి, యాత్రాటిని, గుఱ్ఱపుగౌతులు తమజీనులకు దగిలించి, గుఱ్ఱములబఱు

గెత్తించుచు, యీదుర్మార్గుని యీ రాజమార్గముల, నేలమీద నొకతోడుగువలె నీడ్చికొనిపోయిరి. జనసమూహములు వానివెంబడి అఱచుచు చప్పట్లుగొట్టుచు వెంబడించి పోవుచుండిరి. ఈగాయములతో, సగముచావగా, వానిని సమీపములోనుండిన యొకగదిలో వేసి, జనులకు జిక్కకుండ జేసిరి. అంతట, జనులు 'రాజునగరు' రాజునగరని కేకలు వేయుటతోడనే, రాజకుటుంబముండిన నగరిమీదికిఁ దూకిరి. ఫ్రెంచికల్లోలమువలెనే యిక్కడను ప్రారంభమయినది. రాజును రాణియు భయపడిరి. శిరచ్ఛేదనాయంత్రము, తమ్మాహ్వానించుచున్నదని దలచిరి. జనులకోపాగ్ని శమింపజేయుటకై, తక్షణమే, గోడాయిని తగ్గైరు జేసితిననియు, కుమారుని రాజుగజేసి, తాను రాజ్యపాలన విరమించుకొన్నాననియు, బ్రకటించెను. ఇది తత్కాలమునకు బన్నినమోసమే గాని వేఱుగాదు.

తాను, కుమారునికి రాజ్యమిచ్చితినని నెపోలియన్‌కు వ్రాసికొని, ఆయన సఖ్యసహాయములమీద, తనజీవ మాధారపడియున్నదని విధేయముగ వ్రాసికొనెను.

లోగడ (Land graphenburg) లాండు గ్రాఫన్‌బర్గు మీద నుండగ, యీ స్పెయిన్‌రాజువిషయమయి, నెపోలియన్‌కు వచ్చియుండిన యుత్తరమును, అందులో నీతడు చేయబూనికొనియుండిన దుర్మార్గమును, చదువరు లెఱిగియున్నారు. గనుక, యిప్పుడు నెపోలియన్ యేమిచేయుటకుం దోచక, త్రొక్కట పడసాగెను. తండ్రికుమారులలో నెవరికి సహాయపడినను, ప్రమాదహేతువుగ నుండినది. ఏలననగ, ఉత్తరశత్రుపులు పైకివచ్చినపుడు, యీస్పెయిన్ వెనుకనుండి పోటుబొడువ సమర్థముగ నుండెను. గనుక, తండ్రి కుమారులనిద్దరినిం దొలగించి, తన యిష్టమొచ్చిన మఱియొకనిని, స్పెయిన్ సింహాసనమెక్కించుట క్షేమకరమని భావించెను. అయితే, దీనిని వెలిబుచ్చక, ఫెర్డినాండుమీద రాబడిన విషప్రయోగనేరము విచారింపబడుననియు, అంతవఱకును, అట్టివారితో సఖ్యసంబంధము జేసికొనుట కిష్టములేదనియు వ్రాయించెను. ఈ ఫెర్డినాండునకు, తగుకన్యకను వెదకి వివాహమొనర్చి, యావిధముగ, స్పెయిన్ ఫ్రాంసునకు లోబడియుండునట్లు జేసికోదలంచెను. తనతమ్మునికి, ప్రథమభార్యసంతుయగు నొకచిన్నది యుండియుండెను! నెపోలియన్, త్వరపడి సంబంధబాంధవ్యముల జేయువాడు గాదు. గనుక, యీమెగుణముల గనిపెట్టుటకై పోస్టులో నీమెకు వచ్చుయుత్తరముల గనిపెట్టవలసినదని, పోస్టుఉద్యోగుల కుత్తర్వు జేసియుండెను. ఆమె తల్లిని, తమ్ములను, ఏదో కార్యసందర్భముల బిలిపించినట్లు పిలువనంపి, యాచిన్నదానిని జూచెను. ఈమెయందు, స్పెయిన్ పట్టపురాణియగుటకు దగిన సుగుణసంపత్తిలేదని గనుగొని, వారిని బంపివేసెను. గనుక, ప్రస్తుత సమయసందర్భ

ములబట్టి స్పెయిన్ రాజ్య మంతరింపజేయుటకన్న, వేఱుమార్గ మగుపడదాయెను. ఇట్లు చేయుట, అలౌక్యమనియు, యధర్మమనియుఁ దలంచుచుండెను. 'మూరట్' సేనానాయకత్వముక్రింద, కొంత సైన్య మదివరకే స్పెయిన్‌లోఁ బ్రవేశించియుండెను. ఇపుడు మాడ్రిడ్ (Madrid) నగరమును, ఫ్రెంచిసైన్యము లాక్రమించికొనినవి. ఆ దేశప్రభుత్వము నెపోలియన్ మీద నాధారపడి యుండినది. ఏమిజేయుటకును ఆయనకుఁ దోచకుండెను. అంతట, మాడ్రిడ్‌లోనుండిన 'మూరట్' నకొకయుత్తరము వ్రాసి, అక్కడి స్థితిగతులం దెలియజేయుమని వ్రాయుచు, నీ క్రిందిసంగతులుఁగూడ వ్రాసియుండెను.

> ''ఫెర్డినాండు ఫ్రాంసునకు విరోధి. ఆకారణముననే యతడు రాజగుటకు బ్రయత్నించుటలు. వీనిని సింహాసన మెక్కించితిమేని, పూర్వపుకక్ష్యలే, పునః రాగలవు. సంబంధముతో, సఖ్యము జేయుదమంటిమా, అదియును నామకార్థముగ నుండగలదు. అయితే, ముందుమిగిలి మనమేమియుం జేయరాదు. గనుక సైన్యములమాత్రము, ఎల్లల జాగరూకతతో నుంచుము. పరిస్థితు లెట్లు దారిజూపునో యట్లు నడువవలసియుండును. మీరు తొందరపడి 'మాడ్రిడు' నాక్రమించుట, నాకంత రుచించినది గాదు. 15 మయిళ్ల దూరములో సైన్యముల నుంచియుండుము. ఏమి చేయవలసినందులకును, నా యాఖరుతీర్మానమును వెనుకనుండి తెలిపెదను. రాజును, రాణిని, గోడాయిని, గౌరవముగ జూడుము. నే నెవరిపక్షము జేఱునదియు, జనులకు దెలియరాకుండునట్లు వర్తింపుము. స్పెయిన్ దేశాభివృద్ధె, నెపోలియన్ ఆశయమని నచ్చజెప్పుము. ఫ్రాంసుదేశ మిపుడెట్టి భాగ్యసుఖసంపదల ననుభవించుచున్నదో జూడుడని, జనులకును, యధికార్లకును నొక్కి జూపి జెప్పుము. ఇత్యాదివిధముగ నీసంభాషణ లుండవలెను. త్వరపడి యేదియును జేయరాదు. మన సైన్యములు, నగరము దేమాత్రమును, యల్లరులఁ జేయగూడదు. ఆదేశసైన్యములఁ గౌరవముగ జూడ

> వలయును. ఆసైన్యములకు చాలదూరములో, వీరి నుంచుము. ఏ ప్రమాదముచేతనేని, యుద్ధము రాజేనా, దాని నార్పజాలము. జాగ్రత''

అని వ్రాసియుండెను.

ఇట్లు వ్రాసిన నాలుగవరోజున నెపోలియన్ బయలుదేఱి, ఎల్లలసమీపించి పిరనీస్‌కొండల పాదభాగమందలి 'బాయన్ని' గ్రామమందు మజిలిజేసి మరుసటిరోజు స్పెయిన్ రాచకొమారుడగు ఫెర్డినాండున కీవిధమున వ్రాసియుండెను.

> ''ప్రస్తుతపరిస్థితులలో, నేను నిష్కాపట్యముగను, సత్యముగను, మీతో మాట్లాడ సెలవొసంగవలయును. రాజులుగనుండువారు, తమప్రజలను నెత్తురు గార్పింపజేయుట, కలవాటుపఱచుట, ప్రమాదకరము. మీ తల్లిదండ్రుల జోక్యములేక, గోడాయిమీద నెట్లు చర్యబుచ్చుకొనవీలగును? సింహాసనార్హత మీతల్లి ద్వారా మీకు లభించినది. ఈ విచారణలో మీతల్లి పరాభవము బయటవచ్చెనేని, మీహక్కునకది భంగకరము. 'గోడాయి' వ్యభిచారము రుజువగునేని మీ హక్కు నాశనమగును. మీతండ్రిగారి సింహాసనవిసర్జన మనఃపూర్వకమయిన దగునేని, నే దానినంగీకరించి మిమ్మును స్పెయిన్ రాజునుగ జేయుదును.''

అని వ్రాసెను.

ఇంతవిపులముగ నెపోలియన్ వ్రాసియున్నను, తనతల్లి వ్యభిచారియనియు, విచారణగావించి గోడాయిని శిక్షించుడనియుఁ గోరియుండెను. కట్టకడకు, కుమారుని సముఖముననే, ఆయన రాజుగారికి బుట్టియుండలేదని, అనేకుల సమక్షమందు, తల్లి నిర్భయముగ జెప్పినది.

అంతట, ఫెర్డినాండు రాచకొమారుడు తక్షణమే బ్రయాణమయి కొందరి స్నేహితులతోగూడ, నెపోలియన్ దర్శనార్థమై వెళ్లెను. ఇది విని, రాజును, రాణియు, తమ యిద్దరికుమారులను వెంటదీసికొని వారును నెపోలియన్‌ను దర్శింపబోయిరి. ఈ యుభయులను అతినమ్రానగౌరవములతో నాహ్వానించి గొప్పవిందులు జేయించెను.

(Charles IV) చార్లెసు ప్రభువు నెపోలియన్‌ను దర్శించి మాట్లాడెను. తాను దుర్మార్గుడగు కుమారునికి రాజ్య మొప్పగించుటకన్న, నెపోలియన్ కొప్పగించ దలచియున్నానని జెప్పెను. గనుక నెపోలియన్ ఎవరి నేర్పాటుజేసిన వారికొప్ప గించెదనని స్పష్టముగ జెప్పికొనెను. అంతట నెపోలియన్, ఫెర్డినాండుగారితో వచ్చిన యుపాధ్యాయుడును, మంత్రియునగు, యస్కాయిక్విజ్ (Escoiquiz) అనువానిం బిలుపించి యిట్లు జెప్పిపంపెను.

"నాశరణుజొచ్చిన యాదురదృష్టుడగు రాజుగారి ప్రార్థన, వృథాపుచ్చలేక యున్నాడను. ఆరాజు, నిర్బంధముచే రాజ్యవిసర్జన గావించెనేగాని, వేఱుగాదు. నాసేనలప్పుడు స్పెయిన్‌లో నుండినవి. ఇందునకు నే గారణభూతుడనని జను లనుకొనగలరు. అటువంటి నిందె నా క పాదింపకుండ, గాపాడికొనవలసిన విధి యేర్పడినది. మఱియును, ప్రస్తుత మాదేశయావశ్యతను బట్టి, ఫ్రెంచిరాజవంశస్థు లాదేశమును వదలిపోవలసి నది యావశ్యకముగ నేర్పడినది. మీ దేశప్రజలును, అదే గోరుచున్నవారు. ప్రస్తుతస్థితులలో తనపుత్రులు, రాజ్యముజేయ నసమర్థులుగ నుండుటచే, యారాజ్యమును నాకు దత్తముజేయుటకు సిద్ధపడియున్నవాడు. నాకు ఫెర్డినాండుగారియందు గౌరవ మున్నయది. ఆయనకు, యిందుమూలమున గలుగగలనష్టమునకు ప్రతిఫలమొనర్చెదను. గనుక యారాజ్యమును తనకుగాని తనవారసులకుగాని లేకుండ, వదలుకొనుట యుక్తమని జెప్పుము. ఇందునకు ప్రత్యామ్నాయముగ, యెట్రూరియారాష్ట్రమును, రాజబిరుదుతో నొసంగెదను. ఇందునకాయన యొప్పడయ్యెనా, ఆయన, యొక్కయు ఆయన తమ్ములయొక్కయు ప్రస్తాపనలేకనే, రాజుతో నొడంబడికె జేసికొందును. అపుడు వీరికేమియు ప్రతిఫల మివ్వబడదు. నేనుగోరినట్లాయన యొడంబడు నేని, స్పెయిన్‌కు స్వాతంత్రత, చట్టములు, మఱము నొసంగబడును. స్పెయిన్ దేశములో నొక్కగ్రామ మయినను నా కక్కరలేదు." అని చెప్పెను.

రాజును, రాణియు, గోడాయియు సంతోషముతో యొకనగరును, వేటాడు చోట్లు, యిష్టమొచ్చినట్లు చరించుటకు గావలయునంతటి ద్రవ్యమును, నెపోలియన్ వద్ద దీసికొని, సుఖహీన మగు యా స్పెయిన్ రాజ్యకిరీటమును, నెపోలియన్ కొప్ప జెప్పిరి. ఫెర్డినాండును, యాతనితమ్ములును, కొంతసేపు సమ్మతింపకుండిరి. ఒకదినమందు తల్లియు, తండ్రియు, కుమారుడును, యేకస్థలమందు సమావేశమయి తగువులాడు చుండిరి. నెపోలియన్ కొంతసేపుమాత్రము విని, బయటవెళ్లుచు, యీ సాయంత్రము లోపల, మీసింహాసనమునకు నీకుండుహక్కును, మీతండ్రివశపఱచి హక్కు విడదోల గావింపవైతివేని, అల్లరికుమారుడవై తండ్రియగు రాజుప్రాణముల దీయ బ్రయత్నించితివను, రాజద్రోహ నేరముక్రింద పట్టుబఱచికొనబడి, విచారింపబడుదువని, తిన్నగ జెప్పుచు నా గదివిడచి వెళ్లిపోయెను.

ఫెర్డినాండు నేరస్థుడగుట సత్యము గనుక, న్యాయస్థుడగు నెపోలియన్ విచారణలో, తనకేమి ప్రాప్తించునో యని భయపడి, ఫ్రాంసుదేశమందలి, నవారి (Navary) యను గ్రామమందొకరాజసౌధమును సం॥ 1-కి పదిలక్షలఫ్రాంకులు తనకును 4 లక్షలఫ్రాంకులు తమ్ముల కిద్దరికిని దీసికొనుచు నెమ్మదిగ నుండునట్లొడంబడెను.

అంతట నీముగ్గురిని ఫ్రాంసున కంపి, వీరిని తగుమర్యాదగౌరవాడంబరములతో నాహ్వానింపుమని వ్రాయించి, మఱియొకయుత్తరములో, వీరిని జాగ్రతగ గనిపెట్టి, తగుబందోబస్తుతో కాపుదల దెలియరాకుండునట్లుంచవలసినదనియు, ఫెర్డినాండును ఆటపాట లాదిగాగలవినోదముల వాని యిష్టమొచ్చినట్లు వర్తించుట కనువగు అన్ని సౌకర్యముల నేర్పఱుపవలసినదనియు, యిట్లు మే, జూన్, వఱకుంచినచో, అప్పటి పరిస్థితు లెట్లుండునో యట్లు చేసెదమనియు, తనమంత్రి యగు 'టెలిరాండు'గారికి వ్రాయించెను.

ఇట్లతిసులభముగ, స్పెయిన్ రాజ్యమును సంపాదించి, తనసోదరుడగు జోసపు నారాజ్యపీఠ మెక్కించియుండెను.

నలుబదిరెండవ అధ్యాయము.

(42)

లంగ్‌డాక్ కాలువ. యంత్రజ్ఞుని బుద్ధికుశలత. ఆస్ట్రియా యుద్ధసన్నాహము. స్పెయిన్ పోర్చుగలు. దేశయల్లరులు.

ఇంతయు సమగ్రముగ దీర్మానించికొని, నెపోలియన్ పారిసు జేరవచ్చెను. ఒకరోజు తనసామ్రాజ్యములోని దక్షిణభాగమును జూడనరిగి, యాసమయమందు లంగ్‌డాక్ (Languedoc) కాలువ వంతెనమీద తా నాజ్ఞాపించినమేరకు పని జరిగింపబడినదా, లేదా, యని తనఖీ జేయబోయెను. ఆపని కాధ్యక్షుడగు యధికారి నక్కడికి వచ్చియుండవలసినదిగ నాజ్ఞాపించెను. ఆపని జరిగించియుండు యంత్రజ్ఞుడును (Engineer) అక్కడ వచ్చియుండెను. వారితో నీవిషయమగుసంభాషణం జేయుచు, ఆపని నెరవేర్చుటలో తటస్థమగుకష్టముల నెత్తిచెప్పి, అపు డెట్లుజేసితిరని యడిగెను. వీరిద్దరును, మా పోలుపొందెఱుగనివారైనందున, తమక్రిందనుండు మఱి యొకయుద్యోగి, యాపని జేయించెనని యొప్పికొనిరి. అంతట వానిని బిలిపించిరి. చక్రవర్తి యడిగినవాటికంతయు, నాతడు సమాధానముఁ జెప్పగలిగెను. నెపోలియన్ దానినిమెచ్చుకొని యిట్లనెను.

> "నేనే స్వయముగ నీపని జూచుటకు వచ్చి
> నందునకు, నాకు సంతోష మగుచున్నయది. లేనిచో,
> యీపని నెరవేర్చినది నీవని, నాకు దెలియకుండుటే
> గాక, నీబుద్ధికుశలత కర్హమగుబహుమతి నీ కందకుం
> డెడిది."

అని చెప్పి ఆయనను ప్రధానయంత్రజ్ఞునిగ నభివృద్ధి జేసి (Chief Engineer) పారిసునకు దీసికొనివెళ్లెను.

1808 సం॥ ఆగస్టునెలలో, నెపోలియన్ పారిసునకు వచ్చియుండెను. బహుకాల అంతఃశత్రువగు ఆస్ట్రియా, అపభయములనే పరాభవమొంది, యీ జనపక్షపా

తియు, రాజశత్రువునుయగు నెపోలియన్ మీద, పునః పైబడుటకు సమయము వేచియుండెను. స్పెయిన్ తిఱుగబడనున్నదని దెలిసికొని, నెపోలియన్ బుద్ధి యావంక ప్రసరింపగలదని నమ్మి, నెపోలియన్ యందు కొంత యసూయాభావము గనుపరుపసాగెను. ఆస్ట్రియా, స్పెయిన్ను తార్కాణముగ గొని, పురాతనముగనుండు రాజులకెల్ల రకు నెపోలియన్ వలన గలుగబోవు దుర్గతి యిట్లుండుననిచెప్పి, అట్లేఅయినచో ఆస్ట్రియా, కత్తి చేతిలో నుండగా ప్రాణములు విడుచునేగాని స్పెయిన్ వలె తెగతేఱకు లొంగిపోవునది గాదనిగూడ జెప్పసాగెను. ఆస్ట్రియా తక్షణమే దేశమందంతట యుద్ధసన్నాహములు గావించుచుండెను. 14 వేల గుఱ్ఱములను 10 లక్షల తుపాకులను క్రయమునకు దీసియుండెను. కొంతసైన్యముల ఫ్రాన్సుయెల్లల నుండబంచెను. జాతీయోత్సాహముం బురికొల్పసాగెను. ఫ్రెంచివా రగుపడిన యవమానింపసాగిరి.

నెపోలియన్, తిఱుగ నొకయుద్ధము రానున్నదని భయపడెను. ఇందుచే, తన సామ్రాజ్యమందు, తా జేయదలచినకార్యముల కెన్నటికో భాధకరముగ నుండెను. ఆస్ట్రియామంత్రియగు 'యం మెట్టర్‌నిక్' (M. Matternich) గారిని, యనేకదేశ రాయబారుల సమక్షమం దడుగగ, యీ ప్రయత్నములు నెపోలియన్ను బెదిరించుటకు గాని, యుద్ధము జేయుటకుగాని గావనియు, కేవల తమదేశరక్షణకొరకేనని ఆయన జెప్పియుండిరి.

మఱునాడు, యీ ప్రయత్నముల మానవలసినదిగ, నాస్ట్రియారాజునకు వ్రాయించమని మంత్రుల కాజ్ఞాపించి, రైన్‌నదీతీరమందలి రాజులు తగుజాగ్రతగ నుండవలసినదిగగూడ వ్రాయించెను.

ఇంతలో స్పెయిన్ పరిస్థితులు చీకాకుగ నుండినవి. దేశమందంతట కలహాగ్ని ప్రజ్వరిల్లినది. స్పెయిన్ జాతికే గౌరవహాని గలిగిన ట్లెంచసాగిరి. ఫ్రెంచివారిని వారి స్నేహితులను నరికివేయసాగిరి. ఫ్రెంచికల్లోల మప్పటిచర్యలే, యిక్కడ నారంభమయినవి. అయితే నక్కడ రాజపీఠను నూడజెరుకుట, నిక్కడ యూక్తిపరుప ప్రయత్నించుటేగాని, కృతాకృత్యమొక్కటే. ఇట్లిక్కడ జఱుగుచున్నను, నెపోలియన్ రైన్‌నదీతీరమందలి సైన్యభాగముల బిలువక, నూతనముగ సైన్యముల జేరినవారిని, స్పెయిన్‌నకు బంపియుండెను. నూతనప్రభువగు జోసపు క్రింది యుద్యోగు లీనూతనసేనల నమ్మజాలకుండిరి.

స్పెయిన్ తీరమందలి సముద్రములోనుండిన ఇంగ్లీషువారు, వారిప్రభుత్వపు వారియుత్తరువునుఁగూడ పొందకనే, స్పెయిన్ అల్లరిమూకల గలిసికొని, అల్లరి బురికొల్పసాగిరి. ఇంగ్లండుప్రభుత్వమువా రన్ననో, యీకల్లోలముల కానందించుటేగాక,

తమ కారాగృహములనుండు స్పానియర్డులనందరిని వదలి, యామూకల గలియమనిరి. వారికి దుస్తులనాయుధముల నిచ్చిపంపిరి. కావలయు ద్రవ్యసహాయముం జేయుటే గాక, ముప్పదివేలసైన్యముల నంపిరి. వీరికి డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్టన్ నాయకుడు.

నెపోలియన్ సోదరుడగు జోసపు, యీస్థితులనుజూచి భయపడి, తా నసహాయుడుగానున్నాననియు, 50 వేల సైన్యములను, అయిదుకోట్లప్రాంకుల నంపవలసినదిగ వ్రాసికొని యుండెను. ఆలస్యమగునేని, లక్షసైన్యమును 1250 లక్షల ప్రాంకులును, గావలసియుండునని వ్రాసికొనెను. ఇందునకు జవాబుగ ధైర్యము విడనాడవద్దనియు, మన సైన్యముల దూషింపవద్దనియు, కావలసిన ద్రవ్య మంపెదనను మొదలగుసంగతులతో వ్రాసియుండెను.

ఉత్తరమున ఆస్ట్రియా సన్నాహపడుచున్నపుడు, ఆదిశనుండి సేనలరప్పించుట యవజ్ఞతయని దలంచి రప్పింపడయ్యెను. గనుక నూతనస్తుల పంపవలసివచ్చినది. ఇక్కడ దుర్మార్గములు దినదినాభివృద్ధి యగుచుండినవి. స్పెయిన్ పోర్చుగలులిద్దరు గలిసికొనిరి. స్పెయిన్‌లో ఫ్రెంచిజనరలు డ్యూపంట్ (Dupont) క్రిందనుండిన ఇరువదివేల సైనికులను ముట్టిడి గావించిరి. ఆహారములు లేవయ్యెను. ఆఖరునకు ఫ్రెంచిసేనలు శరణు జొచ్చిరి. ఇట్లగుట కిదే ప్రథమము. ఈవర్తమానము విని, నెపోలియన్ పడిన పరితాపదుఃఖములు వ్రాయ నలవిగాదు.

జోసపుగారిస్థితి అపాయకరముగ నుండుటచే, మాడ్రిడువదలి, ఈబ్రో (Ebro) తీరమున తగినబందోబస్తుతో నుండుట యుచితమని, జనరలుసావేరి సలహా యిచ్చెను. అయితే, అన్నగారట్టినడవడికి కోపగించుననగా, వారికి సాధ్యమగునది, అందరికిని సాధ్యముగాదు గనుక వెళ్లమని చెప్పగనే, మాడ్రిడువదలి (Ebro) ఈబ్రోతీరము జేరి, అన్నగారి కీక్రిందివిధమున వ్రాసికొనెను.

> “నాపక్ష మవలంబించు స్పానియర్డొకడయినను లేడు. నేనొక సేనానాయకుడుగ నుంటినేని, మీక్రింద యనుభవజ్ఞు లగుసైనికులతో, శత్రువులమీదబోయియుందును. ఈరాజపదవి సహింపగూడకున్నయది. కొందరి జనులతో, నాజనులనే నేను జంపుకొనవలసి యున్నది. నేను రాజుగనుంట యిష్టములేనిజనులను నేబాధించుటకు నా కిష్టములేదు. ఓడిపోయి, రాజ్యము జేయుచుండుటయు, నా కసమ్మతము. మీక్రింద యనుభవశాలురగుసైన్యముల నంపితిరా, మాడ్రిడునకుబోయి

> స్పానియర్డులపని బట్టెదను. లేదా, నెమ్మదియగు నే పిల్పునకు నన్నంపుడు, సుఖపడియెదను” అని వ్రాసికొనెను.

ఇందునకు జవాబుగ (Be worthy of your brother) “నెపోలియన్ తమ్మునివలె వర్తింపుము” అను మొదలగుసంగతులలో జవాబు వ్రాసియుండెను.

వెంటనే యొకలక్షసైన్యమును రైన్ నదీతీరములనుండి బిలుపించి, వారు పిరనీస్ పర్వతముల దాటి, తనయుత్తరువులకును దాను వచ్చువరకును, గాచియుండవలసినదిగ నాజ్ఞాపించెను. వారాప్రకారము వచ్చి స్పెయిన్ యెల్లల గాచియుండిరి. నెపోలియన్ తనస్వంతఖర్చుల మట్టసముగ వెచ్చించునే గాని, రాజాడంబరములలోను ఫ్రాంసు జౌన్నత్యభాగ్యసంపదలకును, లోటుపడియున్నట్లగుపడనివ్వక, తగిన యాడంబరములతో నుండవలసినదిగ, రష్యాలోని తనరాయబారికి వ్రాయుచుండువాడు.

నలుబదిమూడవ అధ్యాయము.

(43)

రష్యాచక్రవర్తి నెపోలియన్‌ను గలియుట. యర్ఫర్త్ నందుసంధి. జోసఫయిన్‌కు వ్రాసినయుత్తరము. నెపోలియన్ పునర్వివాహప్రశంస. లెక్కల బరీక్షించుట. ఇంగ్లండు ప్రభువునకు వ్రాసినయుత్తరము.

రష్యా ఫ్రాంసుచక్రవర్తు లిరువురును, 1808 సం॥ సెప్టంబరు తే 27 దిన, యర్ఫర్త్ (Erfurth) నగరమందు సమావేశమగుటకు దీర్మానించికొని యుండిరి. యూరపుఖండరాజులందరు, నీసమావేశపర్యవసానము లెట్లు పరిణమించునదియు, కనుగొనునాశతో, నెదురు జూచుచుండిరి. ఈయసమాన సమావేశమును దిలకింప, దేశమందలిప్రభువులు, రాజులు, సభికులు, రాయబారు లనేకు లరుదెంచియుండిరి. ఫ్రాంసుచక్రవర్తి వీరినందరి నాహ్వానించెను.

మానవమాత్రుడగు నేరాజునువెడలి యెఱుగనంతటివిపరీధవభటసమూహములతో, నెపోలియన్ పారిసునుండి ప్రయాణమయ్యెను. అక్కడ జేఱగల యతిథుల యానందగౌరవసౌఖ్యములకు, లోటులేకుండ కావలయు నన్నిపరికరముల నొడ గూర్పించి యుండెను.

ఉదయము 10 గంటలకాల మప్పటికి, ఆగ్రామము జేరియుండెను. పురవీథు లప్పటికే వివిధదేశపురాజులు, రాచకుమారులు, రాయబారులు, మతగురువులు, సైనికోద్యోగులు, రాష్ట్రమంత్రులు లోనగువారితో గ్రిక్కిరిసియుండినవి. నెపోలియన్ యశ్వారూఢుడై, భటసమూహములును, సాక్సనిప్రభువును వెంటవచ్చుచుండగ, చక్రవర్తిని గలియ నెదురేగెను. రష్యాచక్రవర్తి చాందినియాచ్ఛాదనలేని (Ppen carriage) యొకబండిలో వచ్చుచుండెను. రథదర్శన మగుటతోడనే, నెపోలియన్ తనగుఱ్ఱమును బఱుగెత్తించి యుభయులుఁ గలిసికొనిరి. వెంటనే వారువారు తమవాహనముల దిగి ఆలింగన మొనర్చికొనిరి. రష్యాచక్రవర్తి, వారికొరకు తేబడిన యశ్వమునెక్కగ, యిద్దరుచక్రవర్తులును క్షేమలాభముల బ్రసంగించుచు,

యర్ఫర్త్ జేఱిరి. వెంటనే, జేఱియుండిన గొప్పవారిని సందర్శింపజేసి వారివిడిదికిం దీసికొని వెళ్లి దించివచ్చిరి. ప్రతిదినమును నెపోలియన్‌తోగూడ విందారగింపవలసిన ట్లనుకొనిరి. పట్టణమంతయు దీపములతో నలంకరించిరి. ఆరాత్రి, ఫ్రెంచినాటకులచే, శోకరసపూరితమగు (Trajedy) యొకనాటక మాడబడగ, యుభయులును దానిం జూచుటకు వెళ్లియుండిరి. వీరిద్దరు వెంబడివెంబడి నాసీనులయిరి. ఆ కథాసందర్భమున (The friendship of a great man is a gift from the Gods) ఒక గొప్పవానిస్నేహితము దేవదత్తము. అని యొకనాటకు డనుటతోడనే, రష్యాచక్రవర్తి లేచి, నెపోలియన్ హస్తమునుబట్టికొని తలవంచి నమస్కరించి, ఆ వాక్యయదార్థమును నేను ప్రత్యహము స్మరించికొనుచున్నా ననియెను. అక్కడ నున్నజనులు, రాజులు, ప్రభువులు, జయజయధ్వానచప్పట్లఁ గొట్టిరి.

రష్యాచక్రవర్తి టర్కిలోని కాన్‌స్టాంటినోపిలు నేవిధముగనైన హరింపవలెనను కోరికగలిగి యుండెను. ఇదివరకే ప్రాబల్యముగనుండు రష్యా, దానిం దీసికొనుటకు, నెపోలియన్ యెంతమాత్రమును సమ్మతింపకుండెను.

అయితే, రష్యాచక్రవర్తిని సంతోషపరుపవలయునన్న కోరికెగలదు. ఇరువది రోజు లీసమావేశము జఱిగినది. ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి నాహూయము జేయకుండిరి. అయినను, యిద్దరుచక్రవర్తుల సమావేశసమయమందు తన యభివందనము లర్పింపద లచితినని మిషజెప్పి ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి యొకరాయబారి నంపియుండెను. వాస్తవములో నిక్కడ జఱుగుసంగతుల గనిపెట్టుటకేగాని వేఱుగాదు. నెపోలియన్ యారాయబారి నాహ్వానించి గౌరవించి, మీరాజు మామీద యుద్ధసన్నాహముల గూర్చుచుండుటచే, ఆయనను బిలువనైతిమి. మాసఖ్యముఁ గోరెనేని, సఖ్యుడుగ నుండవలయునే గాని, సన్నాహ మేల? ఇంగ్లండుపక్షము బో దలచెనేని, అట్లే బోవచ్చునని మాత్రము మందలించెను. ఆ సమావేశమప్పుడు వారిద్దరు చక్రవర్తులును వారిమంత్రులిద్దరుతప్ప యితరుల రానివ్వకుండిరి.

ఈసమయమందు, జర్మనిలోని భాగ్యభోగసంపన్నులందరు యీచిన్ననగరమున గ్రిక్కిరిసి యుండిరి. అందరికిని భోజనాదివసతులు నెపోలియన్ జేయించియుండెను. ఆటలు, పాటలు, నాటకములతో రాత్రింబగళ్లు యాజనులు ప్రొద్దు బుచ్చికొనుచుండగ, ప్రకృత రాజ్యాంగవిషయముల నాలోచించుటలో నెపోలియన్ గడపుచుండెను. అపుడా చిన్ననగరమునకు, ప్రష్యారాణిగారి చెల్లెలును అతిసౌందర్యవతియు నగు 'టూర్' (Princess of Tour) రాచకన్యకయు, భాష, కళాపండితులును, రసవాదజ్ఞులు, గ్రంథకర్తలును, పండితోత్తములునగు వీలాండు, గెటి (Wieladn,

Goethe) గార్లును, స్విస్‌చరిత్రాపండితులగు ముల్లర్ (Muller) గారును, యీమొదలగు నెందరో వచ్చియుండిరి. నెపోలియన్ యీపండితుల గౌరవించి సంభాషింపుచుండెను.

అలెగ్జాండరు, యాటపాటలయం దభిరుచి గలవాడు. ఒకనాటి సాయంకాలమపుడు ఆయన వెస్టుఫేలియా (West phalia) రాణిగారితో నాట్యమాడుచుండెను. పీ రిట్లుండగ, నప్పుడు నెపోలియన్ వర్‌టర్ గ్రంథకర్తయగు గెటి (Goethe) గారితో బ్రసంగించుచుండెను. ఆసాయంత్రము జోసపయన్‌కు వ్రాసియుండినయుత్తరములో నిట్లు వ్రాసియున్నాడు.

"వేమారులో నొకనాట్యమునకు పోతిమి. అలెగ్జాండరుచక్రవర్తి నాట్యమాడినాడు. అయితే నేను ?
లేదు ! నలభయిసంవత్సరములు నలభయిసంవత్సరములు
I have attended a ball in Weimar. The
Emperor Alexander danced. But I; No!
Forty years are forty years.")

(బహుశాః, 39 సంవత్సరములు నాట్యాదుల వృథాకాలయాపనలతో కాలముపుచ్చక యెట్లుంటినో అట్లనే యీ నలుబదవసంవత్సరమందును వున్నాడనని వారి అర్థముగాబోలు.)

ఈ (Erfwrth) యర్‌ఫర్‌త్‌నగరమందు, అతిసౌందర్యవతియును కుశాగ్రబుద్ధియునగు నాటకుర్తాలు, యీ రష్యాచక్రవర్తిమనసు నాకర్షించినది. ఆపె సహవాసములో నేమయిన యిబ్బందిగలుగునా యని నెపోలియన్‌ను అడిగెను. "లేదుగాని యీవిధముగ నిన్నుపారిసునగరజను లెఱుగునట్లు దటస్థించును. అని నెమ్మదిగ యనెను. నీవాపెను సందర్శించునప్పటి వివరములతోగూడ రేపటితపాలులో బహిరంగ మగును." అని చెప్పెను. వెంటనే రష్యాచక్రవర్తి తనయుద్దేశమును విరమించికొని యూరకుండెను.

జీనా యుద్ధరంగమగు మైదానమం దొకవిందు నేర్పాటుజేయించెను. రెండు సంవత్సరముల క్రిందట అక్టోబరు తే 19 ది, తాను పరుండియుండిన (Land Graphen burg) ల్యాండు గ్రాఫన్‌బర్గు శిఖరముమీద నొక డేరావేయించి ఆమైదానమంతయు గుఱ్ఱమెక్కి తిరిగివచ్చెను. ఆభయంకరదినమం దీచిన్ననగర మతికష్టనష్టములకు బాల్పడినందున, పరిహారముగ 3 లక్షలఫ్రాంకుల నా నగరవాసుల కిప్పించెను.

కడపట నీయిద్దరుచక్రవర్తులును, సంధివిషయములు దీర్మానించికొని సంధిపత్రమున సంతకములు బెట్టిరి. సంధిషరత్తు లీక్రిందివిధముగ నుండెను. రష్యా ఫ్రాన్సుల మిత్రత్వము, పునః స్థిరపరచికొనబడినది. స్పెయిన్, నెపోలియన్ సోదరుడగు జోసపున కుండునట్లును, ఇంగ్లండు సంధిజేసికొనవలసినదిగ యుభయుల సంతకములతో వారికి వ్రాయుటకును, ఫిన్‌లాండు, మొల్దేవియా, వల్లాచియా, (Finland, Moldavia and Wallachia) రాష్ట్రముల రష్యా దీసికొనునట్లును, అయియుండెను. ఇంగ్లండురాజుగారికి బంపదలచిన యుత్తరమును నెపోలియన్ హస్తాక్షరములతో వ్రాసి, యిద్దరుచక్రవర్తులు సంతకములఁ జేసిరి.

ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి, యీసందర్భమున తా నాహ్వానింపబడనందునకు గోపించియుండెను. నెపోలియన్, వారి రాయబారిని రప్పించి, యొకజాబును వ్రాసియిచ్చెను. అందులో కుట్రలతో ప్రయోజన ముండజాలదనియు, 15 సం॥ క్రిందటనే యుద్ధములు తీర్మానించియుండుసంగతులు, పునః ప్రశంసానర్హములనియు, అనుకూలురుగ వర్తించితిరేని తమసహాయము గలిగియుండుననియు, ఆస్ట్రియాను ఛిన్నాభిన్నముగ జేయగలవీలుండియు జేయనైతిననియు, నిష్కాపట్యముగను సత్యముగను వర్తించుట ధర్మమనియు, మొదలగుసంగతులు వ్రాసి యారాయబారి చేతికిచ్చి పంపెను.

ఈసమయమందు, నెపోలియన్ జోసఫయిన్‌ను విడనాడి రష్యాచక్రవర్తితోబుట్టువును వివాహమాడదలచియుండిన వదంతు లుద్భవమయినవి. నెపోలియన్ తాను నిస్సంతుగ గతించెనేని, ఫ్రాన్సు రాజ్యపీఠమునకై, పునః కలత లారంభమయి, ఫ్రాన్సు సకల కష్టనష్టములకుపాలయి, జననాశన మగుననుభీతితో, యొక రాజకుటుంబములో సంబంధముగలిగి, యొక వారసు గలిగెనేని, యారాజశత్రుత్వ మంతరించునని నెపోలియన్ దలచియుండెను. రష్యాచక్రవర్తి తోబుట్టువును నెపోలియన్‌కిచ్చి వివాహముగావించిన యుక్తమని, టెలిరాండుమంత్రి రష్యాచక్రవర్తితో ప్రస్తాపించియుండెను. అందునకు తనకిష్టమేననియు అయితే, తన తల్లిగారియొక్కయు మఱికొందరియొక్కయు ఆటంకము లేమయిన గలుగునోయని సూచించెను. ఈవిషయములు తిన్నతిన్నగ జోసఫయిన్ చెవుల బడియుండినవి.

నెపోలియన్ సర్వజ్ఞు డని జెప్పదగును. సర్వశాస్త్రములు, ధర్మములు, గ్రంథములు, భాష, సముద్రయానను, యుద్ధకుశలత, గణితము, చరిత్రలు, రాజ్యాంగములు, విధానములు, పాలనాశక్తి, మేధాశక్తి, సుగుణసంపద యీమొదలగునవి అన్నియు, ఆయనయందు మూర్తీభవించి యుండినవి. ఆయన జ్ఞాపకశక్తి యద్భుతము. ఒకవిందుసమయమున, ప్రస్తాపవశమున, పాపలురాష్ట్రడిక్రి (Golden bull)

యొకరు 1409 సంవత్సరమున గాబడినదని యనగనే, కాదు, తప్పు. అది 1336 సంవత్సరములో నాల్గవచార్లెసుగారు ప్రకటించిరని చెప్పెను.

ఫ్రాంసురాష్ట్రమందలి నాయకులగు ప్రతివానియొక్క రహస్యనడవడి ఆయనకు దెలియనిదే లేదు. వారివారిగుణములు, రహస్యనడవడి, యోగ్యతలు సర్వము తాను విచారించినదియు మంత్రులచే దెప్పించికొనియు, సర్వము వ్రాయించియుంచియుండెను. దీనికి (Moral Statics of the Empire) 'రాష్ట్రజనుల యోగ్యతపట్టి' యని పేరు. దీనిని ఆయాకాలములలో దెలియవచ్చుసంగతుల ననుసరించి సవరింపజేయుచుండెను.

ఆయనకువచ్చెడి యుత్తరములనన్నిటిని స్వయముగ జదివికొని, సంగతులు జ్ఞాపక ముంచికొనువాడు. నిద్ర బహుస్వల్పము. యెంతబాహుళ్య మగులెఖ్ఖలయినను, అంకెల నొకసారి పైనుండి క్రిందికిజూచినచో, ఆమొత్తముల నిక నెన్నటికిని మఱచిపోవుట యెఱుగడు. తాను రాజ్యము జేసియుండునంతకాలమును, ఏయేసంవత్సరమెంతెంతవరుంబడి, యేయేవిధముగ, రాష్ట్రమున కొచ్చియుండునది జ్ఞాపక ముండెనట. లెక్కల బరీక్షించునప్పుడు పొరబాటు తక్షణమే కనుగొనుచుండెను. ఒకనాడు యుద్ధఖర్చువిషయమయిన లెక్క బరీక్షించుట దటస్థించినది. కొంతకాలముక్రిందట నెప్పుడో యొక సైన్యభాగము, యొకప్రదేశమందుండగ నింతఖర్చు అని వ్రాయబడియుండెను. వెంటనే "ఆనాడాసైన్యభాగ మక్కడలేదు. అది తప్పు" అనెను. ఆయుద్ధమంత్రి, నెపోలియన్ ఆదినములలో నక్కడలేరని దెలిసికొని, లెఖ్ఖయదార్థమని వాదించెను. ఆఖరున నెపోలియన్ చెప్పినది నిజమయి, లెక్కమోసమని తేలినది. దానిని తయారుజేసియుండువానిని వెంటనే నిల్పుదల జేసియుండెను.

అక్టోబరు తే 14 ది యుదయకాలమందు చక్రవర్తులగు నెపోలియన్, అలెగ్జాండరులు గుఱ్ఱములనెక్కి యర్ఫర్త్ వదలి ప్రయాణ మయిరి. సైన్యములు బారులు దీఱియుండినవి. ఇద్దరును కొన్నిమయిళ్లు బోయి, గుఱ్ఱముల దిగి, వాటిని గుఱ్ఱపురౌతులు బట్టికొనివచ్చుచుండగ, కొంతదూరము రహస్యసంభాషణ జేయుచు నడచి, యుభయులు నాలింగనము గావించికొనిరి. అంతట రష్యాచక్రవర్తి బండినెక్కగ, నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కి యిద్దరును చప్పట్లుగొట్టికొని విడిపోయి యెవరిత్రోవన వారు వెళ్లియుండిరి. నెపోలియన్ యర్ఫర్త్ తిఱుగవచ్చెను. వీ రుభయులు మరల గలియరైరిగాని, కొద్దిదినములలోనే యుభయులసేనలు మాస్కోదహనజ్వాలలో నొకరితో నొకరు బోరాడవలసి వచ్చినది.

ఆనాడుమధ్యాహ్నమే బండినెక్కి పారిసునకు బ్రయాణము సాగించి, తే 18 ది యుదయమునకు సెంట్క్లవుడ్నగరుం జేఱియుండెను. లోగడ ఇంగ్లండు

రాజున కంపదలచిన యీ క్రిందిసందేశమును, రష్యా ఫ్రాంసుమంత్రు లిరువురుదీసికొని వారికి సమర్పించుటకై ఇంగ్లండునకు బ్రయాణమైరి.

> "ప్రభో, యూరపుఖండమందలి ప్రకృతస్థితులు యర్ఫర్త్ నందు మమ్మున సమావేశ మొనర్చినవి. సర్వదేశీయుల యభీష్టము ననుసరించి, తమతో సమాధానపడి, యూరపు కష్టముల నివారింప దగుమార్గముల వెదకికొనుటే, మా ప్రథమోద్దేశమయి యున్నది. దేశమును తల్లడింప గలిగినయుద్ధము అంతమయినది. డిఱుగ రాజాలదు. యూరపుఖండమం దనేకమార్పులు గలిగి, యనేకప్రభుత్వములు నాశనమయినవి. ఇందులకు, సముద్రవాణిజ్యము నిలిచిపోవుటచే గలిగిన యసూయాకష్టములే గారణములు. విశేషగొప్పమార్పు లింకను గలుగగలవు. అవియన్నియు ఇంగ్లండురాచరికమునకు ప్రతిభాధకముగ నుండును. కాబట్టి సమాధానమనునది సర్వదేశములకువలె మీకును సామాన్యావశ్యకము. ప్రజాప్రార్థనల చెవియొగ్గి వినుటకును, కోపము శమించుకొనుటకును, వివాదాంశముల హక్కుభాధ్యతుల సరిజేసికొనుటకును, యూరపుక్షేమమును, ఈశ్వరాజ్ఞచే మాక్రిందనుండు దేశక్షేమమును ప్రజాక్షేమమును గాపాడుటకును, మే ముభయులుంగలిసి తమరిని బ్రార్థించుచున్నారము"

నెపోలియన్.

అలెగ్జాండరు.

ఈసందేశము నొకకాగితపుసంచిలో నుంచి (cover) ముఖ్యమంత్రియగు (canning) 'క్యానింగ్' గారిపేరిట పైవిలాసమును వ్రాసిపంపిరి. చక్రవర్తులిద్దరువ్రాసినట్లు పైననే వ్రాయబడియుండెను. దీనిం దీసికొని యీదేశమంత్రు లిరువురు నొక ఫ్రెంచియోడమీద బయలుదేరిరి గాని, త్రోవలో సంధిజండాగల పడవలగూడ రానివ్వగూడదని యింగ్లండు యుత్తరువు జేసియుండెను. ఫ్రెంచియోడయధికారి యెట్లనో దప్పించికొని, ఇంగ్లండు చేఱగలిగెను. వీరి నింగ్లండుదేశమున దిగనివ్వరైరి. కష్టముమీద రష్యా రాయబారినిమాత్రమే లండన్కు బోనిచ్చిరి. ఫ్రెంచిరాయబారి

పడవలో నుండెను. ఆవల యెట్లనో ఫ్రెంచిరాయబారినిగూడ రమ్మనిరి. ఉభయులను మర్యాదగ జూచిరేగాని, ఒక బ్రిటిష్‌యుద్యోగిని కాపుదల యుంచియుండిరి. 48 గంటలకాలము ఇంగ్లండుమంత్రివర్గము, యీసందేశము జేఱినదనియు, దేశమందలి సర్వరాష్ట్రములును, ఇంగ్లండు మిత్రకోటియు, ఆఖరుకు స్పెయిన్ అల్లరిగ్రాండునుం గూడ జేరినగాని, సమాధానమునకు వలనుపడదని తప్పించుకొని తొలగ ద్రోసికొను జవాబొకటి వ్రాసిపంపుచు, అడుగున, ఇద్దరుచక్రవర్తులలో నొకరు ఇంగ్లండువారిచే నొప్పికొనబడి యుండనందున, ఇద్దరికి నిజవాబిచ్చిన ట్లన్వయింపగూడదని యొకషరా వ్రాసిరి.

ఇట్టి నిరాదరణతోగూడిన యగౌరవమునకు సహా నెపోలియన్ యోర్చికొని, ఎట్లయిన సంధి క్షేమకరమని భావించి, ప్రయత్నించెను గాని ప్రయోజనము లేదయ్యెను. స్పెయిన్ దుర్మార్గులుతప్ప మీమిత్రమండలినంతయు జేర్చికొనుట కాక్షేపణలేదని నెపోలియన్ వ్రాయించెను. ఈమాఱు వ్రాసిన జవాబులో మీలోనొకరు యొకరాజును పదభ్రష్టత గావింపగ రెండవవారు దానిని హర్షించియుండుటం బట్టి, మీ యిద్దరితోడను సంధిపొసగదని ఖండితముగ వ్రాసిపంపిరి. ఈవిధముగ, సంధిప్రయత్నములు విఫలమయి, యూరపుయుద్ధాగ్ని మఱియొకమాఱు ప్రజ్వరిల్లినది. ఇంగ్లండు ద్రవ్యసహాయములు, యింకొకసారి ఆస్ట్రియాను బురికొల్ప సమర్థమయి చెలరేగిన యుద్ధతుపాను లీయూరపుఖండమును నిర్మూలము గావించినవి.)

నలుబదినాలుగవ అధ్యాయము.

44)

నెపోలియన్ రాజసందేశము. స్పెయిన్‌మీద దాడి. రాయబారి సందర్శించుట. చీవాట్లతో బంపుట. విపరీత మగు వర్తమానములు.

స్పెయిన్ దేశమందలి యల్లరులు, ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి కోపము, ఇంగ్లడునకు త్సాహజనకమయి, వారిని ప్రోత్సాహపఱుపసమర్థమయినవి. వారిచేత నయినంతచెఱుపును జేయదలచిరి. నెపోలియన్ తన చేత నయినంతమట్టుకు సంధికి బ్రయత్నించియు, విఫలమయినందున విధిలేక, మఱల కత్తిబట్టవలసిన ట్లేర్పడినది.

స్పానిషుదండ యాత్రాపూర్వము, పారిసులోని శాసనసభనాహ్వానించి యీక్రిందివిధమున జెప్పెను.

"నే నీసంవత్సరమందు 3000 వేల మయిళ్లకుపైన నాసామ్రాజ్యమధ్యలో బ్రయాణము జేసియున్నాడను. శాఖోపశాఖలుగనుండిన యీ ఫ్రెంచికుటుంబములు, నే డైకమత్యులయి యుండుట జూచి సంతోషించితిని. ఫ్రాంసు సుఖముగా నుండనిచో, నాకుసుఖముండదు. నాసైన్యములు, స్పెయిన్‌లోనుండు ఇంగ్లీషువారిమీద దాడి బోవుచున్నయవి. ఇప్పటివఱకును, మనలరక్షించిన యాభగవంతుని కృపాకటాక్షమే, ఇంగ్లీషువారిని సముద్రమువదలి, మెట్టమీదవచ్చునట్లు జేసినది. సేనాధిపత్యము వహించి, అక్కడికి బోయి, స్పెయిన్‌రాజును, పీఠమెక్కించి, మనపతాకలను లిస్‌బన్ (Lisbon) కోటమీద నెగిరింపవలసి యున్నది. రష్యాచక్రవర్తియు నేనును గలిసి, సహా

ధానపడినారము. ఆపత్సంపదల కొకరికొకరు సహాయ
కారులగునట్లు దీర్ఘానించికొన్నారము."

అని చెప్పి, సైన్యముల కుత్సాహపూరితము లగు మాటల జెప్పి, అక్టోబరు తే 29 దిన బాయన్ని (Bayonne) కి బ్రయాణమై వెళ్లెను. మాడ్రిడు (Madrid) పారిసునకు 700 మయిళ్ల దూరము. విశేషవర్షములు కురిసి, నెపోలియన్ బండిచక్రములు కుండలవఱకు దిగబడుచుండు నాత్రోవలలో బోవుచుండెను. ఈప్రయాణ మాలస్యముగ నున్నందున, బండివదలి గుఱ్ఱముమీద బ్రయాణము సాగించి నవంబరు తే 3 ది పగలు రెండుగంటలకు, బాయన్నిగ్రామము జేఱియుండెను.

గుఱ్ఱమును దిగి, సేనానాయకుని బిలిచి, పరిస్థితులం దెలిసికొని, జొఱబడి వచ్చుచున్న యాశత్రువుల, బ్రస్తుతమే యాటంకమును లేక రానివ్వమనెను. సైన్యములకు గావలయు యాహారాదులు దెప్పించి యిప్పించెను. ఆపగలంతయు అన్ని యేర్పాట్లంగావించి, అస్తమానమగుటతోడనే, గుఱ్ఱమెక్కి కొండలలో 60 మయిళ్లు గుఱ్ఱముమీద బోయి, 'టోలాసా'యనుగ్రామము జేఱి, యిక్కడ తే 4 ది రాత్రియగు వరకుండి శత్రువుల నెదిరింపగావలసియుండు తగుయేర్పాట్ల గావించి, మఱునాడు 30 మయిళ్లలోనుండు విట్టోరియా జేఱియుండెను. ఈ స్పెయిన్ దేశమందు తానొక సైనికోద్యోగిగనే యుండదలచెను.

'విట్టోరియా' జేఱుసరికి, రాత్రి ప్రొద్దుబోయినది. గుఱ్ఱమునుండి దూకి, డేరాలో దూరి, పటముల దెప్పించి, ముందుబఱచికొని, తానేప్రదేశమం దెపుడు శత్రువుల దాకుటకును, నిశ్చయించెను. తగుయుత్తరువుల నంపియుండెను. తనపార్శ్వములందు గాచియుండుటకు కొంతసైన్యముండునట్లేర్పరచి, నవంబరు తే 11 ది 50 వేలసైన్యమును వెంటనిడికొని, శత్రుమధ్యమున జొఱబడెను. పోఱు బలమయినది. శత్రువులు పలాయనులయిరి. పఱుగెత్తుకొలదిని వెంబడించి, వారు బాఱవేసియుండు మందుగుండు, ఫిరంగుల సేకరించుచు, యస్క్వినోగ్రామమువఱకును దఱిమియుండెను. మఱునాడు తిఱుగ యుద్ధమయినది. శత్రువు లోడిపోయి, ఆగ్రామమందలి కుసందులలో బఱుగెత్తుచుండగ వెంబడించి చీల్చి చెండాడిరి. ఆయూరి వెంబడి 'ట్రూబో'నది బాఱుచుండినది. దానినిదాటుట కొకచిన్నవంతెన గలదు. ఈదురదృష్ట లావంతెనమీద బోవుచుండగ, గాల్చి చంపిరి. అనేకు లానదిలో దూకిచచ్చిరి. శత్రునాశన మయినది. స్పానియర్డులు మఱియొకమాఱు దలపడిరిగాని, అపుడును యోడిపోయి, ఆయుధముల బాఱవేసి, పలుత్రోవల కొండలలోనికి బోయిరి.

స్పానియర్డు సేనలస్థితి యిట్లుండగ, ఇంగ్లీషు సేనానాయకుడు (Sir John Moore) సర్ జాన్ మూర్ యాధిపత్యము క్రింద సైన్యములు వీరిసహాయార్థమై పోర్చుగల్ యుత్తరదిశనుండి వచ్చుచుండెను. ముందు, స్పానియర్డుల నాశన మొనర్చి, ఆవల వారిమీద తిఱుగదలచెను. గనుక విరామమెఱుగని యోపికతో, సైన్యములను, రాజధానియగు మాడ్రిడుమీదికే నడపించి, డిసంబరు తే 2 దిన ఆ పురగోడలయెదుట వచ్చి జేఱెను. కోటలో 60 వేలసైన్య ముండిరి. ఆనగరమందు ఒకలక్ష 80 వేల జనులు గలరు. నగరనాశనమగునేని, యింతమంది నిరపరాధులు హతులగుదురని, యీఘోరమునకు మనసొప్పక, గుఱ్ఱముమీద నిశ్చేష్టితుడుగ గూర్చొని, యాలోచించి, గుఱ్ఱముమీద నగరమంతయు వెలుపల బ్రదక్షిణముగ జుట్టివచ్చెను. నెపోలియన్ యిట్లు బోవునపుడు, కోటలోనుండి కాల్చెడుగుండ్లు, గుఱ్ఱములకాళ్లమధ్య బడుచుండినవి. అట్లుబోయి, పురజనుల కపాయములేక శత్రువుల భయపరుపగలప్రదేశ మొకటి గనిపెట్టి యక్కడ ఫిరంగుల నెక్కించెను. ఆరాత్రి సగము గడచినతరువాత, శరణుజొచ్చి కోట స్వాధీనపరుపవలసినదిగ సందేశ మంపెను. వారు దిరస్కరించిరి. వెంటనే ఫిరంగులు గాల్చబడెను. ఇట్లుండగ, నగరవాసులు తిఱుగబడి, ఫ్రెంచివారన్న నఱికివేయసాగిరి. ఈ మతగురువులు, వీరిని వెంటదీసికొని, ప్రతిమూలను ఫ్రెంచివారిని హత్యగావించిరి. ఇంతలో తూర్పుదెల్లవారినది. నగరనాశన మొనర్చుడని నెపోలియన్ యుత్తరువు లిచ్చెను. నాశన మగుచుండినది. అపుడైనను శరణుజొచ్చి సంధి జేయమనెను. పురజనులు సంధికై యల్లాడిరి. అంతట స్పెయిన్ సభవారు నెపోలియన్ శిబిరమునకు యిద్దరు రాయబారుల నంపిరి. అందులో నొకరు 'తామస్ డి మొర్లా' (Thomas de Morla) యను అండలూశియాపాలకుడు (Andalusia). ఈత డిదివరలో బేలన్ (Beylon) సంధిషరత్తుల దిరస్కరించి, ఫ్రెంచిఖయిదీల నతిక్రూరముగ జూచియుండెను. నెపోలియన్, రాయబారులను కోపముగ నీక్షించగనే యాతడు వణక నారంభించి, జనులు శరణుజొచ్చనున్నారనియు, ఫ్రెంచిసేనల విరమింపజేసినగాని, జనులకోపాగ్ని శమింపజేయ సాధ్యముగాకున్నదను మొదలగుప్రసంగము జేయగనే, వానికీవిధముగ జెప్పెను.

"వృథాగ జనులపేరు బ్రస్తాపించెదవు. వారిని
శాంతిబఱచుటకు నీచేత గానందులకు కారణము,
మొదట నీవే వారిని బురికొల్పియుండియుండవలెను.
మీమతగురువు లాదిగాగలవారిని జేర్చికొని, యీగం
టమొదలు ఉదయ మాఱుగంటలుకొట్టులోపల నగర

ముసు స్వాధీనపరచకుంటివేని, యీమాడ్రిడ్, నగర మీభూమిమీద నుండబోదు. నాసైన్యములను, నగర నాశనకృత్యమునుండి మఱలింపంగూడదు. మఱలింపను. నీచేతుల జిక్కిన ఫ్రెంచివారిని క్రూరముగ జంపియుంటివిగదా! రష్యా రాయబారులతో నుండిన ఫ్రెంచిసేవకుల నిద్దరిని ఫ్రెంచివారుగ నున్నదోషమునకై, వీధులలో వేటాడినట్లు హత్యజేసినది మొన్న మొన్ననేగదా! బేలన్ (Beylon) యుద్ధరంగమందు శరణుజొచ్చి, అవ్యక్తుడగు జనరల్, సంధిజేసి సైన్యముల నీచేతి కొప్పగింపగ, షరత్తులదప్పి ఆజనరల్కు, "దొరగారు" తాముర్వ్రాసినయుత్తర మెటువంటిది? నీవు 1795 సం॥ లో రోశిలన్ (Roussillon) నగరము బ్రవేశించి, స్త్రీల బలత్కారముగ గొంపోయి, మీసైనికులకు బంచిపెట్టిన తమరు నగరనాశనమునుగూర్చి మాట్లాడదగునా? ఇపుడు సంధిమాటలు మాట్లాడ నో రెట్లువచ్చెను? బేలన్ (Beylon) సంధి నేటగలిపిన నీవు యిపుడు సంధిమాట లెట్లు మాట్లాడగలవు? స్నేహితుని రక్షణ గోరివచ్చినమాదిరి వచ్చి (Cadiz) కేడిజులోనుండిన నా నావికాదళమును నాశన మొనర్చితివిగదా? నాచేతజిక్కిన స్పానియర్డుల నే నట్లుజేయలేదు. వారిని వెళ్లిపోనిచ్చితిని. ఇంగ్లీషువారునుగూడ యిట్టియక్రమమునకు వెఱతురు. దుర్మార్గములంజేసిన యపరాధులకు, అవి తిఱిగి, తమకే యెట్లు జుట్టికొనునో జూడుము. నమ్మకగౌరవముల దప్పిపోవుటకంటె తొమ్మిదివేలశత్రువులతో సైనయుద్ధ మాడెదనేగాని మాటతప్పువాడను గాను. మాడ్రిడునకు వెళ్లిపో! రేపుసాయంత్ర మూఱుగంటలవఱకుం గడు విచ్చితిని. తిఱుగ వచ్చి జనులుగినులు అనుమాటల జెప్పక, నగరముస్వాధీనము జేసికొనవచ్చుననుమాటే జెప్పుము సుమా! లేనట్టయిన, నిన్నును, నీసైన్యమును, నాశక్తి కాహుతియిచ్చెదను."

ఆతను తిఱుగవచ్చి స్వాధీనపరచికొనవచ్చునని జెప్పెను. ఫ్రెంచిసేనలు పట్టణము జొచ్చి స్వాధీనపఱచుకొనినవి. సర్వజనులకు నెపోలియన్ క్షమాపణ నొసగి, అభయమిచ్చి, యీవిధముగ నైదువారములలో స్పెయిన్ తిఱుగ స్వాధీనపఱచికొనెను.

పోర్చుగలునుండి వచ్చుచుండిన ఇంగ్లీషుసేనాని యిదివిని వెనుకకుదిరిగి వెళ్లిపోయెను. ఈసమయములో ఇద్దరు, ఫ్రెంచిసైనికు లొకయాడమనిషిపై, దుర్మార్గము జరిగించిరని బట్టికొనబడి నెపోలియన్ వద్దికి గొనిరాబడిరి. విచారించియుద్ధ సభజేర్చి గాల్చివేయించెను.

ఫ్రెంచిప్రభువర్గమునకు జేరిన సెంట్సైమన్ (The Marquis of St. Simon) స్పానిషు దుర్మార్గులం జేర్చికొని, యుద్ధమాడుచుండగ బట్టికొనబడి, మిలిటరి కమిషన్ విచారించి, మరణదండన విధించియుండిరి. ఆయనకుమార్తె యగుచిన్నది నెపోలియన్ సముఖ మెట్లనో జేఱగలిగి, గుఱ్ఱముముందు నేలబడి యేడ్వసాగినది. గుఱ్ఱమును నిలిపియడిగెను. ఆచిన్నది తనదురదృష్ట డగుతండ్రి మరణదండనలో నున్నాడనియు, ప్రాణదానమివ్వుమని యతిదీనత్వముతో బ్రార్థించినది. మనసుకరిగి, ఆయనశిక్ష నాపవలసినదిగ నుత్తరువుజేసి వెళ్లిపోయెను. ఇంగ్లీషుసేనానియగు జనరల్ మూర్, తనసైన్యములతో స్పానియర్డుల గలియబోవుచున్నందున, నెపోలియన్ డిసంబరు తే 22 ది, 40 వేలసైన్యములం దీసికొని వెన్నంటెను. స్పానియర్డులు పాఱిపోయిరి. ఇంగ్లీషువారు, స్పానియర్డుల పిఱికితనమునకు దీనులై, నీరును వారిమార్గమే యవలంబించిరి. నెపోలియన్ వెంబడించి వారిని కొండలకు దఱిమియుండెను. ఆకొండలనెక్కి ఇంగ్లీషువారిని వెంబడించుటలో నెపోలియన్ బడినకష్టములు, మంచు, వానలు, సైన్యములకష్టములు, ఆల్ప్స్పర్వతముల దాటునప్పటివిగ చదుపరులు తెలియగోరితిని.

ఇట్లు బోవునపుడు, పారిసునుండి వచ్చినయుత్తరములను వారికి దెచ్చియిచ్చిరి. వాటిలో, నెపోలియన్ స్పెయిన్లోనుండుటయు రైన్ తీరమందలి లక్షసైన్యముల బిలిపించియుండుట నాధారముగ గొనియు, ధైర్యముగలిగి, ఇంగ్లీషువారిసహాయముతో, ఉత్తరముననుండి దాడి రానున్నదనియు, రష్యా ప్రాంసుమీద దండెత్తనున్నదనియు. టర్కి యాగ్రహించి యున్నదనియు, రష్యా రాజమాతయు, దేశమందలి ప్రభువులును, నొకకొటీ గట్టియున్నారనియు, అలెగ్జాండరుమాత్రము స్నేహవైకల్యము రాకుండ వర్తించుచున్నాడనియు వ్రాయబడియుండెను. ఇదిచూచి, పునఃరానున్న యుద్ధసంప్రాప్తికి జింతించి, తనశక్తిని రైన్ తీరములవైపునకు మరలింప నిశ్చయించికొని, స్పెయిన్లో దగువారిని నియమించి పారిసునకు బ్రయాణమయ్యెను.

నలుబదిఐదవ అధ్యాయము.

(45)

ఇంగ్లీషువారు యోడిపోవుట. సర్ జాన్ మూర్ పలాయనము.
స్పెయిన్ భయంకరస్థితి. పునః ఆస్ట్రియా ప్రబల
సన్నాహము. రష్యావారి విముఖత.
యుద్ధవార్తలు. ప్రయాణము.

నెపోలియన్ యాజ్ఞమేరకు మార్షల్ సౌట్ (Marshal Soult) గత అధ్యాయములోని 'మూర్' సేనలవెంబడించి కొండలలోనికి దఱుమునపుడు, వారివద్దనుండిన బంగారునాణెములు త్రోవలో కొల్లలుగ బడియుండినవి. ఈ ఫ్రెంచిసైన్యములు వాటిని నేరికొనుచు దఱుముచుండిరి. మార్గమధ్యమందుండు 'కొరన్నా' గ్రామమునకు కొంతదూరములో నాలుగువేలపీపాయిల తుపాకిమందు జేర్చియుండిరి. దీనిని శత్రుజేతుల బడకుండుటకై తగులపెట్టగ నది యొకయగ్నిపర్వతమువలె ధమీలున ప్రేలి, కొన్నిమయిళ్లవఱకు భూమివణకించి. పర్వతములలోనిరాళ్లు పునాదినుంచి లేచి, యెంతయో దూరమున బడునట్లు జేసినది. ఇక్కడనే ఇంగ్లీషువారికిని, ఫ్రెంచివారికిని, యుద్ధమయి, దీనిలో 'సర్ జాన్ మూర్' ఫిరంగీ దెబ్బచే తునకలయి జనిపోయియుండెను. ఇంగ్లీషువారిలో 6 వేలుజచ్చియు గాయపడియు హతులైరి. 3 వేల గుఱ్ఱములను వారే జంపివేసిరి. హతశేషులతో నెవ్వరికి దెలియకుండ పడవలెక్కి స్వస్థానమునకు వెళ్లియుండిరి. స్పెయిన్ అల్లకల్లోలముగ నుండినది. ఫ్రెంచిశిబిరములలో తప్ప, అల్లరులు జరుగుచుండినవి. నెపోలియన్ (Valladolid) వల్ల 'విడోలిడు' నుండి బయలుదేరి మొదటి అయిదుగంటలు, గంటకు 17 మయిళ్లుచొప్పున 85 మయిళ్లు గుఱ్ఱముమీద సవారి జేసియుండెను. త్రోవలో నక్కడక్కడ అంచెగుఱ్ఱము లుండినవి. ఇట్లొచ్చి బాయన్నిగ్రామమందు గుఱ్ఱమువదలి బండినెక్కి రక్షకసైన్యమును రెన్ నదీతీరముల కంపి, తాను జనవరి తే 22 ది రాత్రి పారిసునకు వచ్చిచేఱెను.

ప్రతిమూలనుండియు, ఆస్ట్రియన్ల ప్రబలసన్నాహములు దెలియవచ్చుచుండినవి, గనుక, రాగల యపాయావశ్యతల గూర్చి, సందేహమే లేదయ్యెను. ఇంగ్లండు

యుద్ధనావలు, తీరములనింకను గాచియుండినవి. ఎన్నియోమాఱులు ఆస్ట్రియాను మన్నించియు ప్రయోజనము గానరాదయ్యెను. అప్పటికిని, వారిమంత్రి పారిసులోనే యుండెను. తిఱుగ నాస్ట్రియాకు వ్రాయించుట యుక్తము గాకుండెను.

యుద్ధమిప్పుడు విధిలేక జేయవలసిన ట్లేర్పడినది. గనుక ఫ్రాంసులో తగుయేర్పాట్ల జేయనియమించి, బవేరియా, సాక్సని, వర్టంబర్గు, వెస్ట్ ఫేలియారాష్ట్రములు తగుజాగ్రతతో నుండవలసినదిగ వ్రాయించెను. ప్రష్యారాజును నమ్మలేక సంధి ననుసరించి, 42 వేలకుమించిన సైన్యముంచరాదని వ్రాయించెను. ఫ్రాంసుదేశమంతయు, రానున్న యుద్ధమునుగురించి సంకట పడసాగినది. విరామమెరుగక, అహర్నిశలు, మంత్రులకు, సామంతులకు, యంత్రజ్ఞులకు, సేనానులకు, రాయబారులకు వారివారి పనులనుగురించివ్రాయించుచు, సైన్యములను, మందుగుండుసామానులను సేకరించుటయందుండెను. ఫిరంగిబండ్లు బోవునపుడు, త్రోవల సవరించుటకై 50 వేల గడ్డపారలు, పారచిప్పల సిద్ధపఱచెను. యుద్ధఖర్చులకు గావలసిన 89 కోట్లఫ్రాంకుల సమకూర్చియుంచెను.

ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి సమాధానమునకు రాడయ్యెను. రష్యాచక్రవర్తి, తల్లిగారి ప్రోద్బలముచే, తటస్థుడుగనుండు సూచన లగుపడుచుండెను. ఇట్లుండగ, టర్కి, ఆస్ట్రియా ఇంగ్లండులతో జేఱికొనినది. ఈకారణములచే, రష్యా జయింపదలచియుండిన స్థలములు తనకు లభ్యపడుట సందేహముగ నేర్పడినందున, ఫ్రెంచివారిస్నేహము తనకు లాభకారిగాదని దలప నారంభించెను.

రష్యాచక్రవర్తిని తనలో జేఱవలసినదిగ, నాస్ట్రియా, రాయబారుల నంపియుండెను. ఆరష్యాచక్రవర్తి యొకడుతప్ప, రాజ్యమందలి సర్వజనులు ఫ్రాంసునకు విముఖత్వము నవలంబించిరి. చక్రవర్తిమాత్రము ఆస్ట్రియాయుద్యమ మంగీకరింపనని యారాయబారికి జెప్పి, అక్కడనుండిన ఫ్రెంచిరాయబారితో, ఆస్టర్లిడ్జిలో తోడుగయుద్ధమాడిన పూర్వస్నేహితునితో యుద్ధ మాడననియు, యెట్లయినను, ఆస్ట్రియాయుద్ధమాపుకొనునట్లు బ్రయత్నించెదననియు జెప్పెను.

నెపోలియన్ లక్షకుమించిన సైన్యములను రాటిన్ బర్ సమీపమందుంచి, బవేరియా (Bavaria) రాష్ట్రయెల్లలనుండి తన టులరిన్ భవనమువఱకును తంతెమార్గమేర్పఱచి, ప్రయాణము తటస్థించిన సిద్ధముగ నంచె గుఱ్ఱముల నేర్పరచి యుంచి, ఆస్ట్రియా ప్రతిదినచర్యయు కనుగొనుచు, పారిసు వదలవలసివచ్చుసమయ మాసన్నమగువఱకు, రాష్ట్రవిషయ మగుకార్యములఁ జూచికొనుచు, పారిసునందే గాచియుండెను.

ఆస్ట్రియా బవేరియాలమధ్య "ఇన్" అను నదిగలదు. ఈతీరమందు రెండులక్షలసైన్యముతో ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి పాళెము దిగియుండెను. 1809 యేప్రెల్ తే 10 దిన ఆస్ట్రియాసేనలు నదిదాటి బవేరియా ప్రవేశించినవి. ఈనదికి 600మయిళ్ల దూరమందుండిన పారిసునకు ఆరాత్రి 10 గంటల కీవర్తమాన మందినది. మఱు తెఱుగ వియన్నాలో జూడగలుగుదురనిజెప్పి ఆ మధ్యరాత్రికాలమందే జోసఫయిన్‌తో గూడ పారిసునుండి బ్రయాణమై స్ట్రాస్‌బర్గు (Strasburg) త్రోవబట్టి బోవుచుండెను.

నలుబదియాఱవ అధ్యాయము.

(46)

యక్‌మల్‌యుద్ధము. రాటిస్‌బన్ స్వాధీనపరచికొనుట. ఆస్ట్రియన్‌లు పలాయనమగుట. నెపోలియన్ యుద్ధమందు గాయపడుట.

ఆస్ట్రియాసైన్యములు బవేరియా ప్రవేశించిరన్న వర్తమానమందిన యొకగంటలోపల, నెపోలియన్ బండి గదలిపోవుచుండెను. జోసఫయిన్ గూడ వెళ్లియుండెను. మార్గమం దొకచిన్న యుద్యోగియింటిలో బసజేయుట దటస్థించినది. ఎక్కడ బసచేసినను ఆయింటివారి యోగక్షేమముల విచారించువాడు. ఆయుద్యోగి తనకొక కుమార్తె గలదనియు, అరణమిచ్చినగాని వివాహము గాకున్నదనియు, తనకాశక్తి లేదనియు, తనసంసారకష్టములం జెప్పికొనెను. తనసహజమగు యుదారముతో, గావలయునంత ద్రవ్యమిచ్చి వెళ్లియుండెను.

తనవెంట నొకభటుడైనను లేక, రాత్రి విశేషప్రొద్దు బోవునప్పటికి, డిల్లింజన్ (Dillengen) గ్రామము జేఱియుండెను. బవేరియారాజు తన రాజధానియగు (Munich) మ్యూనిక్‌నుండి పాఱివచ్చి యీకుగ్రామమందుండిన తననగరులోదాగియుండెను. చక్రవర్తి వచ్చుననువార్త తెలియక నిద్రించుచుండగ, తెలిసి, వచ్చి యొకగంటకాలము మాట్లాడుచుండెను. అంతట తెఱుగ నెపోలియన్, గుఱ్ఱమెక్కి-అక్కడికి 40 మయిళ్లలో నుండు (Donauworth) 'డోనావర్తు'యను గ్రామము జేఱి, యాకాలమపుడు సేనానుల సభగూర్చి, సైన్యముల స్థితిగతులం దెలిసికొనెను. సైన్యాధికార్ల తెలివిహీనతచే నక్కడక్కడనుంచిన సైన్యముల గుమిగూర్చి, యుద్ధ మారంభించెను. యుద్ధము జరిగియుండిన మూఁడురోజులలో, షుమారు 20 వేల ఆస్ట్రియన్‌లు హతమయిరి. ఇంతలో (Davoust) డేవవుస్‌ట్, సేనాని కొంతసైన్యములతో వచ్చి నెపోలియన్‌ను గలిసికొనెను. వెంటనే సకలసైన్యముల బయలువెడలించి, (Eckmuhl) యక్‌మల్ మైదానమందు నిశ్చయముగ నిద్రబోవుచుండిన శత్రుసేనల దాకెను. యుద్ధమతితీవ్రముగ జరిగినది. (యుద్ధఘోరము లిదివరకే చదువరు లెఱిగియున్నందున వ్రాయక విరమించితిని. ఫ్రెంచివారు జయమందిరి. ఆస్ట్రియన్‌లు పలాయనమయిరి.

యుద్ధము, నాలు గహోరాత్రములు విరామమనునది లేక జఱిగినది. ఈతరుణమందు నెపోలియన్ కొన్నిగంటలేమయిన నిద్రబోయియుండును. ఫ్రెంచివారు రాటిస్‌బన్ నగరమును స్వాధీనపఱచికొనిరి. ఈ యపజయమయినవెంటనే, ఆయాస్ట్రియాసేనలు డాన్యూబ్‌నదిం దాటి, అక్కడనుండిన తమసేనలగలియ బ్రయత్నించినవిగాని ఫ్రెంచి సేనలు బోనియ్యక వారి నడ్డగించెను.

ఈ రాటిస్‌బన్‌యుద్ధమందే, యొకతుపాకిగుండు నెపోలియన్ ఎడమపాదము దాకి గాయపఱచినది. అయితే ఎముకదగలక పుండుమాత్రము జేసినది. ఇట్లు నెపోలియన్ గాయపడినవార్త విని పదియైదువేల ఫ్రెంచిసైనికులు, తమయపాయము బాటింపక, నెపోలియన్ క్షేమముఱయుటకై బఱుగెత్తి వచ్చియుండిరి. ఇంతకు ముందే గాయమునకు కట్టుగట్టికొని, తిఱుగ గుఱ్ఱము నెక్కి సైన్యబారులవెంబడి బఱుగెత్తుచుండెను. గాని, త్రోవలో శోషపోయి పడిపోయెను. కొంతసేపటికి తిఱుగ స్మారకమొచ్చి, యశ్వమెక్కి సేనల నడపుచుండెను.

నలుబదియేడవ అధ్యాయము.

(47)

నెపోలియన్ శకటవర్ణన. నెపోలియన్ అవధానశక్తి. సిరియా సైనికుని గుర్తించుట. వియన్నాకోటపాలకునికి వ్రాయబడిన యుత్తరము. వియన్నాదహనజ్వాలలు. రాజకుటుంబము. నగరువిడచి పాఱిపోవుట. శత్రుజ్ఞుని దుర్నడవడి. విచారణ. శిక్ష.

వాటర్లూ (Waterloo) యుద్ధమందు దీసికొనబడిన నెపోలియన్‌యొక్క శకటరాజము నేటికిని లండన్‌వస్తుప్రదర్శనాలయమం దుంచబడి యున్నది. ఆబండి యేర్పాట్లన్నియు ఆయన చక్రవర్తిత్వమునకు దగినట్లున్నయవి. విస్తారాడంబరములేక, సామాన్యమయినదిగ నుండి, యందులో గావలయు సౌకర్యములన్నియు నమర్పబడి యున్నవి. ఆబండిలో నొకప్రక్కలాగినచో, వ్రాయుట కొకబల్లయేర్పడును. ఒకమూల కాగితములు మొదలగుపరికరము లుంచుపెట్టె యొకటిగలదు. బండిలో, వలయాకారముగ పుస్తకములుంచుటకును, పటములకును, పుత్తరములకును ప్రత్యేక ఆరలున్నయవి. రాత్రిగాని పగలుగాని జదివికొనుటకు వెలుతురిచ్చు దీపమొకటి వెనుకభాగమం దమర్పబడి యున్నది. ఆనుడుకుర్చీవలె పరుపులుగలిగి మధ్యనొకయాసన మమర్పబడి యున్నది. బండి బోవుచుండగ, సేనానులు, మంత్రులు, రాయబారులు, సామంతులు బంపికొనియుండు యుత్తరముల జదివి కిటికీలగుండ జింపి బాఱవేయుచుండును. ఆసంగతులన్నియుమాత్రము జ్ఞాపక ముంచికొనును. నెపోలియన్ బోవుమార్గమందంతట, కాగితముల తునకలు గానవచ్చుచుండును. బాషయందుగాని కళలయందుగాని, పారిసునగరమందు ప్రచురింపబడు ప్రతిపుస్తకమును, నెపోలియన్ తనకంపవలసినదిగ యుత్తర్వు జేసియుండెను. అట్లురాగనే చదివి, యది పనికిమాలినదిగ నుండెనా, బండిగవాక్షముల గుండ, రస్తాన బాఱవేయుచు బోవుచుండును. తాను ఏమండలముగుండ బ్రయాణము జేయుచుండునో యాజిల్లాపటము తనయెదుట బండిలో వ్రేలాడుచుండును.

తాను యెక్కడ మకాముజేయ దటస్థించినను, అక్కడ యొకరాజసభ కనువగుచిహ్నము లేర్పరుపబడియుండును. సౌకర్యమగు గదియొకటి ఆయనరాజసభజరుపుటకు, యేర్పడియుండును. సభామధ్యమందు యొకబల్లయు దానిమీద తనసైన్యములు నడచుచుండు దేశముల పటములుంచబడి, సైన్యము లెక్కడెక్కడయుండునది గనుపర్చబడి యుండును. ఆపటములో, రహదారులు, నదులు. వంతెనలు గుర్తులుంచబడియుండును. శత్రుస్థానములు వారిశిబిరములు మొదలగునవి, ఎరుపు, నలుపు, నీలపురంగులుగల గుండుసూదులు గ్రుచ్చబడియుండును. ఇవియంతయు నెపోలియన్ యెపుడు ఏగంటకువచ్చినను సిద్ధపరచబడియుండున ట్లాజ్ఞాపించియుండుటచే, నట్లు సిద్ధపరుపబడియుండును. తనగదిలోని నాలుగుమూలలయందు తనసెక్రటరీలు వ్రాయుటకుబల్లలేర్పర్చబడి యుండును. వీరినలుగురిలో నొకనితో, సైన్యముల నడపించుమార్గములు మొదలగుసంగతులు తన సేనానులకును, యొకనితో రాష్ట్రాదాయవిషయములనుగురించి తన మంత్రికిని, యింకొకనితో విదేశములనుండు తనరాయబారులకును, మఱియొకనితో తన స్వంతసంగతులనుగురించియు, యీవిధముగ నలుగురికి నొకేమాఱు జెప్పి వ్రాయించుచుండును. ఈకాలమందు చేతులు వెనుకనుంచికొని యిటునటు పాదచ్ఛాయలు వేయుచు, తిరుగుచు జెప్పుచుండును. ఇట్లు జెప్పి, వెంబడే నొక పేనాదీసికొని, కొన్నిపంక్తులు తనభార్యకు వ్రాసి, తటాలునలేచి సదా ద్వారమందుంచబడియుండు బండినోగుఱ్ఱమునో యెక్కి వెళ్లిపోవుచుండును.

రాటిస్‌బన్ యుద్ధమయిన మఱుదినమందు, తనసేనల వీక్షించుటకువెళ్లి జయమొందిన యాసేనలకు బహుమానము లిచ్చియుండెను. ఈరాటిస్‌బన్ నెపోలియన్ మిత్రుడగు బవేరియా రాజుగారిది. ఇట్లు బహుమానములిచ్చు యాకాలమందు, యొక సైనికుడు, "నన్ను గుర్తించితిరా" అని యడిగెను. నిన్నెట్లు గుర్తింపగలనని తిఱుగ నెపోలియన్ ప్రశ్నించెను. సిరియాఎడారిలో యొకనాటిరాత్రి, నారొట్టెను మనము భయులము బంచికొనియున్నారముగదా యని యనగనే, జ్ఞాపకమువచ్చి తక్షణ మతనికి సం. 1-కి వెయ్యిఫ్రాంకులవేతనముతో నైట్ పదవి కభివృద్ధి జేసెను. ఈయుద్ధములో తే 19 ది మొదలు తే 22 ది రాత్రివఱకును, గుఱ్ఱముమీదనో లేక యుత్తరములు వ్రాయించుచునో, దినమునకు 18 గంటలవంతున పాటుబడుచుండెను.

శత్రువులకును, నెపోలియన్‌కును మధ్య డాన్యూబ్‌నది గలదు. రాటిస్‌బన్ నగరము దక్షిణమున నున్నయది. ఇందుండి 'వియన్నా'కు 200 మయిళ్లదూరముగలదు. త్రోవలో శత్రువులు నదులుత్తరించి, వంతెనల నిర్మూలముగావించి ఆయాతీరముల రక్షణల నేర్పరచికొని, ఫ్రెంచివారి రాకనడ్డగింప సిద్ధపడియుండిరి. ఇక నిట్టిసంకటములతో 200 మయిళ్లలోనుండు వియన్నామీద బోవుటెట్లు? అట్లున్నను, శత్రువులు ఫిరంగులు గాల్చుచున్నను, పాడుబడినవంతెనల గట్టికొనుచు, సైన్యముల దీసికొని, నదులు దాటికొని బోవుచుండెను. త్రోవలో నొకనిమిషమయిన గాలహరణము జేయక, పోయిపోయి, 'యబర్స్‌బర్గు' (Ebersberg)వద్ద శత్రువుల జయించి మేనెల తే 10 ది తనసైన్యములతో, వియన్నా కోటగోడలముందు వచ్చినిలచెను. ఈపట్టణము డాన్యూబ్‌నదికి రెండుమయిళ్లలో దానియొక్క చిన్నశాఖాతీరమున గట్టబడియున్నది. వలయాకారముగనుండు ముఖ్యనగరములో నొకలక్షజనులు వాసము జేయుచుండిరి. దీనిచుట్టును ఇటుకతోగట్టబడిన కోటబురుజులుగలిగి రక్షింపబడుచున్నది. ఒకసుందరమగు పూదోటవలె నగరముచుట్టును రెండుపర్లాంగుల వెడల్పున చెట్లగుంపులు రమ్యముగ నుండియుండెను. ఈపట్టణమునకు సంబంధించియుండు పేటలలో రెండులక్షలజను లుండిరి. ఈపేటలును బురుజులచే రక్షింపబడి యున్నవి. వీటి చుట్టుకొలత 10 మైళ్లు.

ఈ నగరనిర్మూలమునకు నెపోలియన్ మనసిచ్చగింప దయ్యెను. అపుడును సంధిజండా నంపియుండెను. ఈపోయిన రాయబారినిచుట్టికొని హత్యగావించిరి. ఈహంతకు డొక కసాయివానికొడుకు. ఈమహాత్కార్యము గావించినందులకు వీనిని యాయుద్ధోద్యోగిని గుఱ్ఱమెక్కించి యూరేగించిరి. నెపోలియన్ యీదుర్మార్గమునకు కోపావేశుడై, తక్షణమే సైన్యముల బురుజులనెక్కించి, పురాతన నగరగోడలకును, బురుజులకును మధ్యనుండు మైదానము జేర్పించునపుడు, శత్రువులు కోటబురుజులనుండి గాల్చుచుండిరి. తక్షణము శరణాగతులై, కోట స్వాధీనపరచవలసినదిగ జెప్పిపంపెను. ప్రతిపేటలోనుండు కొందరిజనులనుగూర్చి వారిమూలముగ కోటలో నుండువారివద్దకీవర్తమాన మంపియుండెను. ఆపుర రక్షణోద్యోగియగు ఆర్చిడ్యూక్ మేక్సుమిలన్ (Archduke Maximilian) నకు ఫ్రెంచిసేనాని, యీక్రిందివిధముగ వ్రాసి ఆ పురజనులచేతనే బంపియుండెను.

> "మహాశయా" మాంటిబెల్లో ప్రభువుగారీయుదయమున సంధిజండా నిచ్చి, తప్పెటవానితోగూడ నొకసైన్యాధికారిని మీయొద్దకు బంపియుండెను. ఆయధికారి యిప్పటివఱకును తిఱుగ రాగానము. ఆయనను మీరెప్పుడు బంపదలచితిరో వినగోరుచున్నాడను. ఇట్టి మీయసాధారణ నడవడిచే, మీ పురజనులచేతనే సంధిసందేశముల జఱుపగల యావశ్యకత యేర్పడినది.

మాచక్రవర్తిగారును, నాప్రభువును యుద్ధావసరములచే, నీవియన్నాకు రావలసిన ట్లేర్పడినది. ఈ పురవాసులనాశనమునకు మనసొప్పక సంకటపడుచున్నవారు. మీరింకను కోట నొప్పగింపక మొండి వహించితిరేని, యూరపుఖండమందలి నగరరాజములలో నొకటియగు యీనగరరాజనాశనమునకును, అందులోని రక్షణార్హులగు యాబాలవృద్ధనాశనమునకును, మీరే కారణభూతు లగుదురు. ఎక్కడవపోయినను, ప్రథమమున నిరాయుధులుగ నుండువారి ప్రాణరక్షణ జేయుటే మా ఏలినవారియభీష్టము. ఇదివరలో, వారు దయదలచి గాపాడియుండిన యీనగరమునకు రానున్నదుర్గతిని దలచికొని, దుఃఖించుచున్నవారు. మీ కోటబురుజులనుండి గాల్చబడుగుండ్లు నిరపరాధు లగు మీపురజనులనే నాశన మొనర్చునే గాని, మీశత్రువులఁ దాకజాలవు. ఈదివసమంతయు మాసేనలను పేటలలో జొఱనివ్వక, ద్వారములమాత్రము గాచి యుండవలసినదిగను, దుర్మార్గములు లేకుండ బందోబస్తుచేసియు గాపాడియున్నారము. ఇంకను, మీరు కోటగాపాడ బ్రయత్నింతురేని మాఫిరంగులతో పట్టణమంతయు 36 గంటలలో నాశనమగును. పేటలలోనివారిని మీ కోటబురుజులనుండి కాల్పబడుగుండ్లే నాశన మొనర్చును. ఈసంగతులు మీ యాలోచనార్హమయి మీయత్నములు మానుకొందురని మాచక్రవర్తిగా రభిప్రాయపడి యున్నవారు. మీయాఖరు తీర్మానఫలితమును త్వరలో దెలియపర్చ ప్రార్థించుచున్నాడను.

బర్తియర్.

ఈ సందేశవాహకులగు తమజనులమీదనే కోటగోడలనుండి ఫిరంగులగాల్చి జంపికొనుచుండిరి. ఇక వేఱుమార్గము లేదయ్యెను. పేటలనయిన గాపాడదలచి, నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కి కొద్దిజనులుమాత్రము నివసించు ప్రదేశ మొకటి గనిపెట్టి, అక్కడ కోటనాశనమునకు యత్నింపదలచి, తగుకట్టడముల గట్టించి, ఫిరంగులనెక్కించి,

అపుడునుగూడ సంధికై వర్తమాన మంపెనుగాని, యావర్తమానమునకు వారి ఫిరంగిగుండ్లే ప్రత్యుత్తరమయినవి.

ఇపుడు యుద్ధ మారంభమయినది. పదిగంటలకాలము విరామములేక నాశనమగుచుండెను. మూడువేలగోళము లానగరమున తాండవమాడగ, కలిగిన ఘోరమింతయని జెప్ప నలవిగాదు. నగరమంతయు దహనజ్వాలలు, గోళములతో నిండి ఇండ్లు కాలి కూలుచుండినవి. ఎగయుచుండిన నల్లటిపొగ లాకాశమున గూడుకట్టి, యొకయగ్నిపర్వతమునుండి వెలువడునట్టి వేగముతో, నాకాశమున బోవుచుండెను. ఫిరంగుల గాల్చినప్పటిధ్వనులు, ఇండ్లుకాలి కూలుచుండెడుధ్వనులు, యీకల్లోలములో గాయపడినవారి హాహారవములు, రెండులక్షలసైనికుల యుద్ధకేకలు, యివియొక ప్రక్క నాకాశములో ప్రతిధ్వనించుచు, యీమహాదహనజ్వాలలచే నాకాశము యెఱ్ఱగమాఱిపోయి, యుండు నాసమయందు, కోటద్వారములు తెఱువబడి, సంధిజండాయొకటి బయటవచ్చినది. ఆరాయబారులు చక్రవర్తిసన్నిధికి గొనిరాబడిరి. ఫ్రెంచిశిబిరముల కెదురుగ రాజునగ రుండినది. అందులోని రాజకుటుంబము నగరువిడిచి వెళ్లియున్నారనియు, అందులో వ్యాధిగ్రస్తురాలగు నొక రాచకన్నియమాత్రము రుగ్మతతో నున్నదనియు, యారాయబారులు నెపోలియన్‌తో జెప్పిరి. నెపోలియన్ వచ్చుచున్నాడని తెలిసి, రాజకుటుంబము నగరువెడలి పోయియుండిరి. వ్యాధిగ్రస్తురాలగు బిడ్డనుగూడవదలి పాఱిపోవలసినంత దుస్థితి దటస్థించినది.

నెపోలియన్ యామాట విని, రాజనగరుమీదగాల్చుట తక్షణ మాపివేయించెను. ఈ రాచకన్యయే, కొంతకాలమునకావల నెపోలియన్‌గారి పట్టపురాణి అయినచిన్నది. పురరక్షకుడు ఖయిదీగా జిక్కవలసియుండుననుభీతితో పాఱిపోయి, డాన్యూబ్ నది వంతెనమీద నావలితీరము జేఱి, వంతెన నాశనము గావించియుండెను. ఒక చిన్నయుద్యోగిమాత్రము నగరమందుండి, యుద్ధ మాపవలసినదిగ బ్రార్థించుటచే, నెపోలియన్ సమ్మతించెను. నెపోలియన్ రాజనగ రాక్రమించి అందులో బసజేసియుండెను. సైనికు లల్లరి చేయకుండునట్లును, పురవాసుల ధనప్రాణములగాపాడి రక్షణ చేయవలసినదిగను నాజ్ఞాపించెను. 'జనరల్ ఆండ్రియోసి' (General Andriossi) యను వారిని పురపాలకత్వమునకు నియమించి సర్వవిధముల పురజనుల సౌకర్యములకు తగు యేర్పాట్ల గావించియుండెను.

ఇక్కడ నిట్లుండగ, ఇంగ్లండు, ఆస్ట్రియా స్పెయిన్ రాష్ట్రములు గుమిగూడుచుండినవి. ఇదిగాక మఱియొకకుట్ర బయల్పడినది. రష్యా, ఫ్రాంసుతో సైకమత్యము

గనున్న ట్లభినయించి, కొంతసైన్యమును నెపోలియన్ సహాయార్థమని బంపినది. ఆసేనలు సాక్సనిలోనుండగ నాస్ట్రియన్లు వారి నోడించియుండిరి.

ఖయిదిగచిక్కిన యొకయాస్ట్రియన్ చారునివద్ద నొకజాబుండినది. అది, నెపోలియన్ సహాయ మఱుదెంచినట్లు నటించిన రష్యన్ సేనాని, ఆస్ట్రియాసేనానికి వ్రాసినది. అందులో వైజయమున కభినందించితిననియు, త్వరలో రష్యన్ సేనలు ఆస్ట్రియాను జేరగలుగునని తాను దలచుచున్నాననియు, వ్రాయబడియుండినది. ఈ యుత్తరమునుగురించి యేమియు వ్రాయక, దానిని రష్యాచక్రవర్తిగారికిమాత్రము బంపియుండెను. ఆయన యావుద్యోగుని రష్యాకు రప్పించికొనియుండెను.

ప్రష్యారాజు టిల్‌సిట్ సంధిననుసరించి ఫ్రాంసుమీద కత్తిగట్టకుండునట్లు యొడంబడియుండియు, కుట్ర జేయుచుండెను. పోలండురాష్ట్రమును ఆస్ట్రియా, ప్రష్యా, రష్యాలు బంచికొనియుండగ, వాటిని నెపోలియన్ ప్రత్యేకస్వతంత్రరాష్ట్రములుగ జేసియుండుటచే యీముగ్గురికిని, నెపోలియన్ సామాన్యశత్రువుగ నేర్పడియుండెను. టైరల్‌రాష్ట్రము పూర్వ మాస్ట్రియాకు జేరినదై, ప్రిస్‌బర్గుసంధిచే, బవేరియా కిప్పింపబడియుండెను. మతసమత్వమును నెపోలియన్ హర్షించి యాదరించుటచే, రోమన్ మతగురువుల కది రుచింపక, యసూయాగ్రస్తులయి యుండిరి. యొక ప్రక్క మిత్రదేశమగు హాలెండుమీద నింగ్లండు దారివెడల సిద్ధమగుచుండినది. ఆసేనలకు విల్లియంపిట్టు తమ్ముడగు 'చాతాం' నాయకుడుగ నుండెను. ఇది యిట్లుండ, ఇటలీలో నెపోలియన్ రాజప్రతినిధియగు యూజీనియొక్క 50 వేల సైన్యములను 'అర్చిడ్యూక్‌జాన్' 80 వేల ఆస్ట్రియాసైన్యములతో నోడించియుండెను. ఈసంగతి యూజీని స్వయముగ వ్రాసియుండెను. ఈవిధముగ నెపోలియన్ చుట్టును యాపత్పరంపర లభివృద్ధి యగుచుండినవి.

నెపోలియన్ వియన్నాలోనుండగ నొకచిన్నసంగతి నడచినది. సైన్యములోని శస్త్రజ్ఞుడొకడు (Surgeon) యొకఫిరంగి గాల్చువానియింటిలో బసజేసియుండి, త్రాగి కైపెక్కి, ఆ యింటివానిభార్యకు యమర్యాదసంగతులు గలయుత్తరమొకటి వ్రాసియుండెను. ఆమె దాని నాపురపాలకున కంపగ, ఆయన నెపోలియన్ కందజేసెను. అదిజూచి మరుసటియుదయమున, శస్త్రజ్ఞులందరు హాజరగుట కాజ్ఞాపించి, వారట్లు జేఱియుండగ, గుఱ్ఱమెక్కివచ్చి వారియెదుట నిలిచి, యీ జాబువ్రాసియుండు ......ముందునకు రమ్మనెను. అతడట్లురాగనే కోపముతో "ఈ యవమానకరమగు జాబును నీవేనా వ్రాసినది" అని యనెను.

"ప్రభో! క్షమింపుడు. నేనపుడు త్రాగియుండుటచే వివశుడనై యేమివ్రాసితినో తెలియదు." అని యనెను. "దుర్మార్గుడా! యుద్ధములో భర్తనుబోగొట్టికొని దురదృష్టురాలయి, మానవతిగ నుండుయామెపై నిట్టిదుర్మార్గమునకు బూనితివిగా! నీసంజాయిషి నొప్పను, నీపదవినుండి తగ్గించితిని, ఆ బహుమానగౌరవపదవికీ వనర్హుడవు. "జనరల్ డొసన్ని" యీ నాయుత్తరువు నములుజరుపుము. వయసురాలగు నామెకట్టిపరాభవము చేయబూనితివా? వయసువచ్చిన స్త్రీలందరు నాతల్లులవలెనే భావించువాడను." అనిచెప్పి వెళ్లిపోయెను.

ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి సోదరుడగు ఆర్చిడ్యూక్‌జాన్ ఇటలిలోని యూజీని సైన్యముల నోడించినానను గర్వముతోనుండగ, రాజధానే నాశనమయినదని, అన్నగారివద్దినుంచి వర్తమానమొచ్చి పఱుగెత్తిపోయెను. పోలండులోనుండిన అర్చిడ్యూక్ ఫర్డినాండును, వియన్నా నాశనవర్తమానముం దెలిసి, పఱుగెత్తుచుండెను.

నెపోలియన్, ఆస్ట్రియామధ్యలో వియన్నా నగరమందుండి యుండెను. చుట్టును యీయనస్థితి యపాయసహితముగ నుండినది.

నలుబదిఎనిమిదవ అధ్యాయము.

(48)

డాన్యూబ్ నది. ప్రవాహముమీద వంతెనగట్టుట. దాటించుట. తెగిపోవుట. సేనానాయకుడు లాన్నెసు మరణము. దుఃఖము.

నెపోలియన్ వద్ద 90 వేల సైన్య ముండినదిగాని, వియన్నానగరమున కభిముఖముగ, డాన్యూబ్‌నది యావలిగట్టున, ఆర్చిడ్యూక్ చార్లెసు యొకలక్షసైన్యముతో విడిసియుండెను. ఆస్ట్రియాకు అన్నిదిశలనుండి శత్రుసైన్యములు రాసాగినవి. వియన్నాకెదుట, డాన్యూబ్‌నది మంచుకొండలు కరగివచ్చెడు ప్రవాహవేగముచే, ప్రవహించు చుండెను. ఎదుట నట్టిశత్రుబలముండగ, నది దాటు టెట్లు? వారితో బోరు టెట్లు? అను గొప్పఅంశములు నెపోలియన్ జర్చించి దీర్ఘాలోచింపవలసినదిగ నుండెను.

ఈవియన్నా దిగుభాగమందు కొంతదూరములో, డాన్యూబ్‌నది రెండుపాయలయి, తిరుగ కొంతదూరము పోయి, రెండును గలియుచుండును. ఈ రెండుపాయలమధ్య 'లోబా' (Lobaw) యను భూభాగ మొకద్వీపముగనున్నయది. ఇది వియన్నాకు ఆరుమైళ్లదూరమం దుండెను.

నెపోలియన్ సైన్యముండినప్రక్కనుండి మొదటపాయ 960 గజములు దాటిన, యాద్వీపము జేరగలుగుదురు. ఆవలిప్రక్క రెండవపాయ 180 అడుగులు మాత్రమే గలదు. అది దాటినట్లయిన మార్షఫీల్డుమయిదాన మున్నయది. దానిచివరన ఆస్‌ఫరన్, ఏస్‌లింగ్ అను (Aspern and Essling) రెండుగ్రామములు ఒకటొకటికి మయిలుదూరములో నున్నయవి.

మొదటిపాయదాటుటకు పడవలు లేవు. కొయ్యలు చాలినన్ని చిక్కనుగాని వీటిని తెప్పలుగగట్టుటకు మోకులుగాని తాళ్లుగాని లేవయ్యెను. ఆనదిమీద సమీప

మున నుండినవియు, దూరమునుండి దెప్పించినవియు గలిసి షుమారు 90 పడవల సంపాదించిరి. నది ప్రవహించుచుండినది. వీటిని సీటిమీదనిలిపి సైన్యముల దాటించు టెట్లు? లంగర్లకు ఫిరంగుల నుపయోగించిరి. ఇవిఅన్నియు గట్టుగజతగించి మేనెల తే 19 ది రాత్రి పదిగంటలకు, ఆద్వీపమునకు సైన్యములు ప్రయాణమయినవి. విశేష కష్టము లనుభవించి సైన్యము లాద్వీపమును జేరి, తే 21 ది యుదయమునకు ఆద్వీపమున కావలనుండు పాయదాటి యిరువదివేలమంది జేరియుండిరి. శత్రువులకు లక్షసైన్యముండినది. ప్రవాహ మధికమగుచుండెను. ఇంతలో వా రేర్పరచికొనియుండిన వంతెన తెగిపోయినది. ఆకాల మప్పుడుదాటుచుండిన కొన్నిగుఱ్ఱములుమాత్రమే యీవలియొడ్డునకు వచ్చినవి. మిగతవి తిరుగ నాద్వీపమునకే బోయినవి. ఆరాత్రి వంతెన కష్టపడి బాగుజేసిరి. మరునా డుదయమునకు 60 వేలమంది జేరగలిగిరి. యుద్ధమారంభమయినది. ఆస్‌పరన్ బట్టికొని అక్కడనుండి, 'మెస్సినా' శత్రువుల నెదిరించుచుండెను.

ఇస్‌లింగుబట్టికొని 'జనరల్ బాడెడు' శత్రువులఁ దాకుచుండగ, లాన్నెసు, 20 వేల సైన్యములు ఆరువేలగుఱ్ఱములతో శత్రువుల మధ్యభాగమును దాకుచుండెను. ఆస్ట్రియన్ సేనలు చిందరవందరైనవి. ఆర్చిడ్యూక్ చార్లెసు, జండాతానే బట్టికొని, ముందునడచుచు, సైన్యముల బురికొల్పుచుండెనే గాని ప్రయోజనము లేదయ్యెను.

ఇట్లుండగ గుండెలవియు వర్తమానమొకటి వచ్చినది. ఏమన, కట్టియుండినవంతెన ప్రవాహములో గొట్టుకొనిపోయినది. మందుగుండు యాద్వీపమునుండి రావలసియుండినది. ప్రవాహము ఘోరముగ నుండినది. ఈవలియొడ్డున మందుగుండు సమాప్తమయినది. ఇట్టిస్థితిలో సగముసైన్యముతో శత్రువుల లక్షసైన్యముతో పోరాడవలసి యుండెను. నెపోలియన్ ధైన్యమొందువాడు గాడు గనుక యేమియుఁ దటస్థించనట్లే సహజధైర్యముతో, తనయొద్దనుండిన రక్షకభటునొకనిని లాన్నెసువద్దకుఁ బంపి, యుద్ధమాపి, సైన్యములతో వచ్చిగలియమని చెప్పిపంపెను. తిన్నగ నేర్పుతోసైన్యముల మరలించికొని వచ్చుచుండగ, యొకఫిరంగిగుండు దెబ్బదగిలి, లాన్నెసుగారి రెండుకాళ్లను ఎగిరిపోయి, నెత్తురువారలగుచుండు నామొండెములతో నెపోలియన్ పద్దికిఁ గొనిరాబడెను.

ఈ దురదృష్టమునకు నెపోలియన్ మిక్కిలి చింతించి, చనిపోవుచుండు లాన్నెసువద్దకు వెళ్లి, ఆయనచేతిని దనరొమ్మున యుంచికొని, "నేనెవ్వరో దెలుసునా? నేను

బోనపార్టిని. నీ స్నేహితుఁడను" అని గట్టిగ నఱచిచెప్పెను. ఆమాటవిని కండ్లెత్తి చూచి, "నీయొక్కయు, దేశముయొక్కయు సేవజేయుటకై జీవింపఁదలఁచితిని; అయితే, యొకగంటకు నీప్రాణమిత్రుఁడు మరణించును. నీవయినను జీవించి, సైన్యములఁ గాపాడుదువుగాక" యని చెప్పి జీవములువిడచివెళ్లెను. ఈమాటలు విని నెపోలియన్ ఏడ్వసాగెను.

లాన్నెసు రెండుకాళ్లను గాయపడినమట్టునకు గోసిరేగాని మరణించెను. ఈయుద్ధమందు 26 వేల ఆస్ట్రియన్లు 15 వేల ఫ్రెంచివారును హతులయిరి. అప్పటికి నెపోలియన్ సైన్యము లాద్వీపములోనే యుండినవి.

నలుబదితొమ్మిదవ అధ్యాయము.

(49)

డాన్యూబ్ వంతెన. హాలెండుమీద ఇంగ్లండుదాడి. ఆదేశజ్వరమే నెపోలియన్‌మిత్రమై ఇంగ్లీషువారి నోడించుట.
ఆస్ట్రియారాయబారితో సంభాషణ.
నెపోలియన్ హత్యకై వచ్చినవెఱ్ఱివాడు.
పోపుపదబ్రష్టత.

డాన్యూబ్ ప్రవాహము లోకమాసమునకుగాని తగ్గుజాడ లగుపడవయ్యెను. గనుక వంతెనగట్టి దాటవలసియుండినది. గనుక సర్వశక్తుల నుపయోగించి మూఁడువారముల లోపల 12 వందల యడుగులపొడుగును, మూఁడుబండ్లు యొకేతడవన బోగఁగినంత వెడల్పును గలవంతెననొకటి గట్టింపగలిగెను. దీనికి 100 అడుగులదూరమందు పదాతి సైన్యములు దాటుటకు మఱియొకటియు గట్టించెను. ఈరెండును ప్రవాహవేగముచే గొట్టికొని పోకుండుటకై తగుకట్టడములు వాటిమీద గట్టించియుండెను.

ఉభయులకును "వాగ్రాం" (Wagram) వద్ద ప్రబలయుద్ధము జఱిగి ఆస్ట్రియన్లు పరాజితులయిరి. ఇట్లు వారోడిపోయి సంధిప్రయత్నములు జరుపున ట్లభినయించుచు గాలయాపన జేయుచుండిరి. వీరియుద్దేశమేమన, ఇంగ్లండుసేనలు హాలెండుమీద నడపింపబడుచుండెనని చదువరు లెరిగియున్నారు. వారు హాలెండు బ్రవేశించి, తొందరగలుగజేయగ, దానిరక్షణకై నెపోలియన్ వెళ్లగలడనియు ఆసమయమందు వీరిమీద తిఱుగబడవచ్చుననియు వీరి యాశయము. నెపోలియన్ బుద్ధికుశలత యంత సులభముగ మోసపడునది గాదు. హాలెండుమీద నింగ్లండు జూలై 31 ది దండెత్తినా రన్నవార్త వచ్చినది. తక్షణమే, వారినేమాత్రము నెదిరింపవలదనియు జొచ్చిరానివ్వవలసినదనియు, వారికి యాదేశ జ్వరబాధలే శత్రువులుగాగలరనియు, అట్లొచ్చి వచ్చి యాబురదనేలల జేఱగనే, సైన్యములు జ్వరపీడితులై, వాటంతటవియే నశించుననియు నెపోలియన్ దీర్మానించికొనెను.

అట్లువచ్చిన యా ఇంగ్లండుసేనల, సాధ్యమగునంత బహుకాలము, జ్వరదేశములో నుండునట్లుమాత్రము జేయవలసినదే మనకర్తవ్యమని వ్రాయించెను.

పదిదినములలోనే 15 వేలమంది సైనికులకు జ్వరము లారంభమయి వేనవేలు జావసాగిరి. మిగత శేషించిన 12 వేలతో తిఱుగ నింగ్లండు దారిబట్టగ, త్రోవలో యనేకులు జచ్చియుండిరి. ఇట్టి దుస్థితిలో యుద్ధసభ నాహ్వానించికొని, హాలెండు మీద దండయాత్రే మానుకొనిరి. ఈవిధమున జ్వరమొకమిత్రునివలె నెపోలియన్కు సహాయపడినందునకు నెపోలియన్ సంతసించెను.

ఇపుడు, ఆస్ట్రియన్లు సంధిచేయక తప్పినదిగాదు. ఈమోసగాడిప్పుడు నెపోలియన్ చేతిలో జిక్కియుండెను. అట్లున్నను గౌరవించి, ఆయనరాయబారిని సన్మానించి, వానితో నిట్లు జెప్పెను.

"మీ ఆస్ట్రియాసామ్రాజ్యమును నాశనముగావించి, ఖండించి, ఆస్ట్రియా, బొహిమియా, హంగేరి, యను మూడుతునకల జేసి, ప్రత్యేకరాజుల నేర్పరచుటో, లేక, ఆస్ట్రియాను నాకు మిత్రుడుగనుండునట్లొనర్చుటో, నాకు విధిలేని కృత్యముగ నేర్పడినది. మూడుతునకలుగ జేయుట నా కిష్టపడకున్నది. రెండవ మార్గ మవలంబించెదనన్న, మీప్రభువును నమ్మి సంధి జేసికొను టెట్లు? ఆయనయోగ్యుడే! చుట్టునుండెడి దుర్మార్గులవలలో బడియున్నవాడు. మీరాజు, కిరీటభారముచే విసికి దానిని సన్యసింపనున్నట్లు వినియున్నవాడను. ఆయనతమ్మున కిచ్చివేయమనుడు. అట్లొనర్చనేని, తక్షణమే యీదేశమును విడిచిపొయ్యెదను. అపుడొక యంగుళముభూమిగాని యొకరాగి డబ్బుగాని నే గోరను. ఇదియునుగాక నాయుద్ధ ఖర్చులుగూడ నే నడుగను. ఇందుచే దేశనెమ్మది గలిగినదని సంతోషించెదను. బవేరియారాజు పాలింప సమర్థతలేని యా 'టైరల్' గూడ నిచ్చెదను. అయితే రాజులకుండు మర్యాదల ననుసరించి, నే నిట్లుజేయమని జెప్పరాదు. అని చెప్పి, యింతకుపూర్వము

బొహిమియా, అప్పర్ ఆస్ట్రియా, ఇటలీదేశములందు తా నాక్రమింప దలచినవిగూడ నిచ్చివేయుదును."

అని జెప్పెను.

ఇంతయు జెప్పిపంపిన మఱునాడు ఆదేరాయబారి వచ్చి, పైనచెప్పిన దత్తములేగాక యింకనేవో కొన్నిషరత్తులుగూడ గోరగ, నెపోలియన్ సర్వమునాలోచించి సంధికియొప్పికొనెను. కడపట అక్టోబరు తే 14 ది సంధిపత్రముల వ్రాసికొని దస్కతులు జేసికొనిరి. (పూర్వమువలె నిదియు తప్పిపోబడెను.)

ఈసంధిజఱుగగనే, యుభయులు సంతోషించిరి. గంటలు మ్రోగినవి. 24 గంటలలో సర్వము వియన్నా వదిలిపోవుటకు సిద్ధమయినది.

ఈసంధిదివసమునకు రెండురోజులక్రిందట యొకచిత్రకథ నడచినది. 19 సంవత్సరముల వయసుగల యొకచిన్నవాడు, తాను చక్రవర్తిగారి కొకయర్జి పెట్టుకొనదలచియున్నానని వచ్చెను. నెపోలియన్ భటులు లోపల బోనివ్వరైరి. ఎంతనెట్టినను బోక పలుమారు వచ్చుచుండుట జూచి, యనుమానించి, బట్టికొని సోదావేసిరి. వానిమొలలో నొకబాకు యుండినది. చక్రవర్తిని జంపదలచిన ట్లొప్పికొనెను. ఈ సంగతి నెపోలియన్కు జెప్పగ వారిసముఖమున కీడ్చువానిని దోడితెచ్చిరి. వానితో నిట్లు సంభాషించెను. వానిపేరు 'స్టాప్స్' (Staps)

నె:—నన్నుయెందుకు జంపజూచెదవు? నీ కెపుడయిన కీడు జేసితినా?

స్టా:—లేదు. అయితే మీరు నాదేశశత్రువులు. యుద్ధముచే దాని నాశనమొనర్చితిరి.

నె:—అందుకు మీచక్రవర్తి 'ఫ్రాన్సిస్' కారకుడు. నేగాదు. వారినిజంపుటలో విశేష యక్రమ ముండదు.

స్టా:—అవును. ఆమాట నే నొప్పికొందునుగాని చక్రవర్తి ఫ్రాన్సిసును జంపితినా, ఆయనబోలు మఱియొకడు రాగలడు. మిమ్ము నంతరించితినేని మిమ్మనబోలు మఱియొకడుండుట దుస్తరము.

నె:—నిన్ను క్షమించినట్లయిన, నన్ను హత్యజేయవలెననుగోరికె మానెదవా?

స్టా:—నాకు నెమ్మదిగలిగినన్నే! యుద్ధమగునేని మానను.

ఇట్లు సంభాషణ జరిగినతరువాత నెపోలియన్ వీనికి జిత్తవైకల్యమేమయిన గలదో యని వైద్యులచే బరీక్షింపజేసెను. గాని, మంచిస్థితియందున్నట్లు జెప్పిరి. వీనిని ఖయిదున నుంచిరి. చక్రవర్తి వీనిని మన్నించుయభిలాష గలిగియుండెనుగాని, యీప్రస్తాపము కార్యావసరములలో నెపోలియన్ మరచి, పారిసునకు వెళ్లియుండుటచే, యుద్ధసభవారీదుర్మార్గుని గాల్పించిరి.

ఈసమయమందు, స్పెయిన్ దేశములో యుద్ధమతితీవ్రత వహించియుండినది. ఇంగ్లీషువారు, స్పెయిన్ యల్లరిగాండ్రు, వీరందరు, నెపోలియన్, దూరదేశమందు యుద్ధలోలుడుగ నుండుటచే, యిక్కడి సైన్యములనుగూడ డాన్యూబ్ తీరములకుం దీసికొనిపోవునను ధైర్యముగలిగి, నిరంకుశముగ ప్రబలుచుండిరి. ఆకాలమందు స్పెయిన్ బాలించుచుండు జోసపు బోనపార్టి (నెపోలియన్ సోదరుడు) గొప్పవాడును యోగ్యుడేగాని. సైనికుడు గాడు, గనుక సైన్యాధికారులు అంతఃకలహములతో బెనుగులాడసాగిరి. వారినణంచుటకు వీనికి శక్తిచాలకుండెను. ఇంగ్లీషునాయకుడు 'సర్ ఆర్థర్ వెలస్లీ' 30 వేలసైన్యముతో పోర్చుగల్ దేశములో దిగియుండెను. వీరికి యీ దేశస్థులు డెబ్బదివేలమంది సహాయులైరి. ఈసైన్యములు యీబాలవృద్ధులకు జరిగించిన మహాఘోరములు జెప్ప నలవిగాదు. వారినాపుటకు వారినాయకులకే సాధ్యపడ దాయెను.

నెపోలియన్ ఆస్ట్రియాదేశమందు వియన్నాప్రాంతముల నుండగ, ఇటలిలో నుండు పోపుగురువుగారి కుమ్మకు ప్రోత్సాహములతో, ఇంగ్లీషు యుద్ధనావలు ఇటలీ తీరమందలి సముద్రములో తిర్గాడుచుండినవి. ఈసంగతి నెపోలియన్ కు దెలియవచ్చి, పోపుగారి కొకయుత్తరమును వ్రాయించి యందులో "మీనడవడినిబట్టి మీరు చక్రవర్తితో యుద్ధ ముపక్రమించినట్లు భావింపవలసివచ్చుననియు, యుద్ధమే జరుగునెడల, రోమ్ పదభ్రష్టత్వము తప్పదనియు, అప్పుడు, మీకు మీపూర్వులు యెనిమిది శతాబ్దములుగ నార్జించియుండిన పురోహితత్వముతప్ప మఱియొకటి శేషింపదనియు, ఖండితముగ వ్రాయించెను.

పోపు, పైకి మిత్రతటస్థ నాట్యములాడుచు, లోలోపల ఫ్రాన్సువిరోధులకు సహాయ మొనర్చుచు, ఆయనదుర్నడత మానకుండెను. గనుక ఆయన పదచ్యుతినిగ జేయుట ముఖ్యావశ్యకమయినది. గనుక ఫ్రెంచిసైన్యము లారోముదేశములం బ్రవేశించి, అక్కడ కుట్రలుబన్నుచుండు ఇంగ్లండు, ఆస్ట్రియారాయబారుల వెడలనడపిరి. నేపిల్సుప్రభువగు 'మూరట్' పోపుగారిని బట్టి ఖయిదుజేసి, ఇటలిని దాటబంపెను. విధిప్రకారము జరుగునను నమ్మకముగల నెపోలియన్, పోపుగారిదుస్థితి నాస్ట్రియాలోనుండగ విని, ఆయనను జనోవా జలసంధివద్దనుండు 'సవోనా' (Savona) నగరమాయనకు నివాస మేర్పరచి, ఆయనయందుండు గౌరవముచే సాలు 1 కి ఇరువైలక్షలఫ్రాంకుల వేతన మేర్పరచి, సామానులు, సేవకులు, వారు కోరినప్రకార మిప్పించి, యెవరైనను వారిదర్శనార్థ మేగుటకే యభ్యంతరములులేకుండ గావించెను.

అంతట, రోమునగర పునరోద్ధారణ గావింపనెంచి, యానగరమందలి కట్టడములు, నగళ్లు, దేవళములు మొదలగునెన్నియో బాగుజేయించి, శోభావంతముగ జేయుచుండెను. ఇట్టిరోగము విముక్తత గావించినందులకు జనులు సంతోషించి వారిని దర్శించి యభివందనము లర్పించిరి. యూరపురాజవర్గమువారు నెపోలియన్ ను యడుగంటద్రొక్క బ్రయత్నించు యీసమయమందు నెపోలియన్ యీవిధమున దేశాభివృద్ధికార్యములం జేయుచుండెను.

ఏబదియవ అధ్యాయము.

(50)

నెపోలియన్ జోసఫయిన్‌ల వివాహబంధవిసర్జన. కారణము. దంపతుల మనోదుఃఖములు. విసర్జనాపత్రద్బహిరంగము. దంపతుల కట్టకడపటి సమావేశము.

నెపోలియన్, పూర్వాచారపద్ధతులు, పాలనావిధానములు, మతవైషమ్యములు, దుర్మార్గదురాచారములఁదొలగించి, యొకకట్టుబాటునకు లోబడిన ప్రభుత్వస్థాపన జేయఁగలిగెనని చదువరులెఱింగియున్నారు! అట్టిపాలన పారిసునందు నెలగొల్పి యుండెను. అయితే, తనయనంతర మీపాలనాపద్ధతులు మార్పుజెందునని దలచియుండలేదు గాని, తనతదనంతర మీసింహాసన మెవరధిష్ఠింపవలసియుండు ననువిషయము మాత్రము, నిర్వివాదముగ నుండితీఱవలయునని గోరుచుండెను. అట్టివివాదము, తనయనంతరమను దురదృష్టసమయమున, యుద్భవించెనేని, శత్రువులకది యొక మంచియవకాశమేర్పడి, రాజ్యమే తాఱుమాఱుగాగలదని యూహించి, అట్టిది ప్రాప్తింపకుండ జేయదలచెను.

నెపోలియన్ చక్రవర్తి నిస్సంతుగ నుండెను. జోసఫయిన్‌నకు యిద్దరు సంతానముండిరి. వీరు యామెకు ప్రథమ భర్తసంతు గాని, వీరిని హక్కుదార్లుగ జేయుట సాధ్యముగాకుండెను. మఱియు నీయనకు కేవల సన్నిహితులును, ఏకగర్భజనితులు నగు సోదరు లుండిరి. కుటుంబములోనివారినివిడచి, జోసఫయిన్ కుమారునికి తనయనంతర కిరీటాధిపత్య మొసంగుట, కుటుంబకలతలకు మూలమగునని అట్టివి లేకుండ జేయుటే ఆయన ముఖ్యోద్దేశము. గనుక, బలవంతులతో సంబంధబాంధవ్యమును జేసినట్లయిన, ఉత్తరకాలమందు, వారు అండగనుండఁగలరని దలఁచియుండెను. ఇంతేగాక, యీరాచరిక బాంధవ్యములు, యుద్ధపరంపరల కొకయంతముగ నేర్పడుననిగూడ యూహించియుండెను.

నెపోలియన్ మనోదుఃఖము లీవిధమున యుండినవి, గాని, వీటిని ప్రియపత్ని యగు జోసఫయిన్‌నకు దెలియజేయు టెట్లు! ఫ్రెంచిజను లొకప్రక్క, మఱియొక

వివాహము జేసికొని, ఆయనయనంతరము సింహాసన మధిష్ఠింపగలసంతానము బడయవలసినదిగ బ్రార్థించుచుండిరి. ఇట్టిస్థితినంతయు నాలోచించి పునః యొకవివాహమాడ నిశ్చయించికొనెను.

అంతట 'కాంబెసిర్స్' మంత్రినిబిలిచి తనమనోద్దేశముల వెలిబుచ్చి, యిట్లుజేయుట విధిలేనికృత్యమయినదనియు, జోసఫయిన్‌కును తనకునుయుండు వివాహబంధమును బహిరంగముగ దొలగించికొనుటే గాని ఆమెయందుండు ప్రేమాగౌరవముల కేమియు లోటుండదనియు, ఆమెనివసించుట కొకనగరు పారిసునగరమందును, దేశమందు మరియొకటియు నేర్పరచునట్లును, సాలు 1 కి 30 లక్షలప్రాంకుల విరాళ మొసగుదుననియు, భవిష్యద్రాణిగా బోవుయామెకువెనుక, రాణి, యనుబిరుదు యామెకే యుండగలదనియు, ఆయమయందు స్నేహవాత్సల్యతలు తానెప్పటికిని మఱువజాలననియు జెప్పిపంపెను.

ఈదుర్వార్త బహిరంగపఱుపనెంచిన 1809 సం॥నవంబరు తే 30 ది వచ్చినది. ఈవిషయమయి జోసఫయిన్ యిదివరకే, కర్ణాకర్ణికగా విని దుఃఖమగ్నురాలయియుండినది. ఆకాలమందు, యీ దంపతులిరువురు 'ఫాంటెన్‌బ్లో' నగరున నుండియుండిరి. జోసఫయిన్ కన్నీటిధారలతో నాయుదయమంతయు తనగదిలోనే గడపినది. నెపోలియన్ ఆయనగదిలో నుండెను. భోజనసమయ మేతెంచినది. ఇద్దరును గలిసిరిగాని, యొకరితోనొకరు మాటాడరైరి. బల్ల కిరువంకలచెఱి యొక్కప్రక్కన నాసీనులయిరి. తెచ్చియుంచిన పదార్థములేవియు, వేలువేసి ముట్టరైరి. జోసఫయిన్ కదలక ప్రతిమారూపముగ నిశ్చేష్టితురాలుగ నుండెను. నెపోలియన్ వంచినతలనెత్తక భోజనబల్లమీదనుండిన చిన్నకత్తిని దీసికొని, ఖంగుఖంగుమని గాజుగిన్నె అంచుమీదమాత్రము తిన్నగ గొట్టుచుండెను. ఈవిధముగ భోజన మారగించిరి. నవుకర్లు వెళ్లిరి. నెపోలియన్ తిన్నగలేచి గదితలుపు మూసెను. పాలిపోయినముఖముతో, కంపముతో, జోసఫయిన్‌ను సమీపించి, ఆమె జేయినిదీసి తనరొమ్మున యుంచికొని.

> “జోసఫయిన్, నీయందు నాకుండుప్రేమ దెలుసునుగదా! ఈప్రపంచములో, నే సౌఖ్యపడిన నిమిషములేమయినయున్నచో, అవి నీవలన గలిగిన సౌఖ్యమే! నా మనోభీష్టమునకంటె, విధి బలవత్తరముగ నున్నయది. ఫ్రాంసుదేశక్షేమముకొరకు నా ప్రేమాంతఃకరుణలు నే వదలవలసిన ట్లేర్పడినది”

అనియనుటతోడనే, జోసఫయిన్ మూర్ఛబోయి క్రిందబడినది. నెపోలియన్ తటాలున వాకిలివద్దకుబోయి సహాయముకొఱకు యఱచుటతోడనే, వచ్చినవా రామెనుతిన్నగ నామెగదికి జేర్చిరి. నెపోలియన్ కొంతసేపు యామెవద్దనుండి, చుట్టునుండినవారినింగూడ గమనించక, దుఃఖసాగరమున మునింగియుండెను. ఆరాత్రి ప్రతిగంటకు నామెస్థితిని విచారించుచుండెను.

ఇటలీలో నుండుకుమారుడు 'యూజిని' అప్పుడే యరుదెంచెను. చెల్లెలుగవుంగలించి తల్లిగారికి బ్రాప్తింపగలదుస్థితిని జెప్పెను. చక్రవర్తిగారి గదికివెళ్లి తండ్రిగారినడిగెను. అయన జవాబివ్వలేక, వానిహస్తములం బట్టికొని, డగ్గుత్తికతో విధిలేనికృత్యముగ నేర్పడినదని జెప్పి, యాయుభయులును ప్రక్కనుండు తోటలోనికింబోయి విస్తారకాల మక్కడ మాటలాడుచుండిరి.

ఈ దుఃఖకరమయిన దంపత్బంధవియోగముం బహిరంగపఱచుటకు, 1809 సం॥ డిసంబరు తే 15 ది నిశ్చయింపబడినది. ఆరోజున, టులరిస్‌భవనమందు రాజకుటుంబీకులు, మంత్రులు మొదలగు ప్రసిద్ధపురుషులందరు జేఱిరి. అందరు నిశ్శబ్దముగ దుఃఖమగ్నులయియుండు నాతరుణమందు నెపోలియన్ లేచి, యిట్లుజెప్పెను.

"భగవంతునిచే ప్రకృతమున నాకొసగబడియుండు యీ సింహాసనమును, నాయనంతరము నాస్వంతవారసున కొప్పగింపబడవలయునని, రాజ్యావసరములును, జనాభీష్టములును గలసి గోరుచున్నయవి. నా ప్రియమయిన జోసఫయిన్ వలన నాకు సంతానప్రాప్తి యిన్నిసంవత్సరములుగ గలిగియుండలేదు. ఈస్థితియే, నాపూర్ణాతఃకరుణలను విసర్జించునట్లును, జనులక్షేమమునే యాలోచింపవలసినట్లును, యీ మావివాహబంధవిసర్జన గావించుటకును, కారణభూత మయినది. ఇపుడు నేను నలుబదిసంవత్సరములవయసునం దుండుటచే, యింకను కొంతకాలము జీవించి సంతానప్రాప్తి బడయగలుగుదుననుయాస గలిగించినది. ఇట్టి నాసాహసము నామనస్సున కెంతసంకటము గలిగించియున్నదో, దేవునికెఱుక. అయితే, యిట్లొనర్చుట ఫ్రాన్సునకు క్షేమకరమగునేని యిది బలమయినతెగువ గాజాలదు.

నా ప్రియపత్ని నాకనుకూలవతియై ప్రేమాస్పదురాలయి యుండెనేగాని, మఱియేలోపము లామెయందు లేవు.పదియైదుసంవత్సరములనాజీవితము నలంకరించినది అది నేనెన్నటికిని మఱువకుండునట్లు నాహృదయపీఠికలో జెక్కబడియున్నది. నాహస్తముతో నామెశిరస్సున కిరీటధారణ గావించితిని. సర్వదా రాణియను బిరుదు యామెకుండును. అన్నిటికిమించి ఆమె నా పరిపూర్ణ ప్రేమాపాత్రురాలయి నన్నామె తన ప్రియస్నేహితునిగ భావింపగోరెదను."

అని చెప్పగనే, జోసపయిన్ లేచి, తనచేతిలోనుండు నొకకాగితమును చదువజూచెను గాని దుఃఖముతో చదువజాల దయ్యెను. దుఃఖముతో యాకాగితమును రేనాడ్ (M. Reynod) గారి జేతికిచ్చి, చేరుమాలతో దుఃఖము నణచికొనుచు కుర్చీలో గూలబడెను. ఆయనగారిట్లుజదివిరి. అందులో తనకు సంతానప్రాప్తిగలుగునని తోచనందున, తన ప్రియభర్తగారియందు తనకుండు ప్రేమాగౌరవములం బట్టియు, దేశక్షేమముకొరకును, ఆమహామహుని సంతతివారే యీఫ్రెంచిజనుల బాలింపవలయునని తనకును యభీష్టమైనందునను, యీవిసర్జనచే వారియందు దనకుండుప్రేమకు లోపమేమియు గలుగలేదనియు, భర్తగారియభీష్టమే తనకును యభీష్టముగ నుండుటచే, యీ వివాహబంధవిసర్జనకు తా నొప్పికొంటినని వ్రాయబడియుండెను.

ఆమఱుదినమందు మహామహులసభ నాహ్వానింపబడినది. సభావేదికలో నొకబల్లనుంచిరి. ఎదుట నొకకుర్చీనుంచిరి. అక్కడ బంగారుసిరాబుడ్లును పేనాలనుంచిరి. నెపోలియన్ పాలిపోయినముఖముతో, రాచదుస్తుల దొడిగి, యొకగుంజ నానుకొని రెండుచేతుల రొమ్మున యానించికొని,మౌనముతో నుండెను. ఈసభలో జోసఫయిన్ కొమారుడు యూజని, అధ్యక్షతవహించి, తనతల్లియు, చక్రవర్తియు, తమవివాహబంధవిసర్జన కంగీకరించియున్నారని సభవారికి దెలియజేసెను.

ఆంతట ప్రక్కనుండు గదితలుపుదెఱచికొని జోసఫయిన్ ప్రవేశించినది. అందరు గొల్లున నేడ్వసాగిరి. హర్టెంసిసహాయముతోకుర్చీపద్దకొచ్చి, విసర్జనాపత్రమును జదువగ విని, ప్రవాహమువలెగారుచుండు కన్నీళ్ల చేరుమాలతోదుడిచికొనుచు, కూర్చొని, యా క్రూరకాగితముమీద దస్కతు పెట్టినది. తిఱుగ, హర్టెంసి సహాయముతో తనగదికి గొనిపోబడెను. మాటాడజాలనిదుఃఖముతో నాగదిలో నుండెను.

రాత్రి అయినది. ఈదుఃఖకరమయిన సమాచారముచే నగరమంతయు చింతాసాగరమున మునిగియుండినది. నెపోలియన్ సహజముగ నిద్రించువేళ అయినది. మనోకల్లోలముతో నాపడకమీద, యిటునటు బొర్లాడుచుండెను. ఇంతలో చప్పుడులేకుండ తలుపు తెఱువబడినది. జోసఫయిన్ ప్రవేశించినది. ఏడ్చిఏడ్చి, కండ్లుబ్బి, వెంట్రుకలు చెదరి, పిచ్చిదానివలె తిన్నగ, గదిప్రవేశించి, తనపూర్వభర్తగారి పర్యంకసమీపమున కఱుదెంచినది. అట్లువచ్చి, నిలిచి, చేతులచే ముఖమునుగప్పి, భోరున నేడ్వసాగినది. కొంతసేపు నెపోలియన్ పడకసమీపింప తనకర్హతలేదని, దూరముననుండి, శోకావేశపరవశురాలై, కొంతనిలిచి, సాహసించి, తటాలునబోయి, భర్తగారి నాలింగనముగావించి, ప్రాణనాథా యని యెక్కియెక్కి యేడువనారంభించినది. ఈ దీనాలాపముల వినుటతోడనే, నెపోలియన్ గర్వగాంభీర్యము లెక్కడికో పఱుగెత్తినవి. ఆయనయును బిగ్గరగ నేడువసాగెను. ఆమెను సమాధానపఱచుటకు బ్రయత్నించెను గాని ప్రయోజనము లేదయ్యెను. అంతఃపురసేవకునివెళ్లిపోవనాజ్ఞయిచ్చి వారిద్దరు నొకగంట కాలము ఏకాంతమున నుండిరి. ఇదియేవారిద్దరి కట్టకడపటి సమావేశము. ఆవల జోసఫయిన్, తనభర్తగారి నిక ముందెన్నడుగాని సమీపించుభాగ్యమునకు దూరస్థురాలై, సెలవుదీసికొని వెళ్లిపోయినది. అంతఃపురమందలి దీపములార్పుసేవకు డొచ్చునప్పటికి, నెపోలియన్ పడకమీద గుడ్డగప్పికొని, దుఃఖముతో బడియుండెను. ఈవిధముగ నాదంపతులప్రేమలత లానాటితో యంతరించినవి.

ఆమఱునాడే నెపోలియన్ 'ట్రయినన్'కు(Trianon)బ్రయాణమనియుత్తర్వు జేసియుండెను. గనుక నాయుదయముననే బండ్లు సిద్ధముగనున్నవని మనవిజేయగనే లేచి, టోపి చేతఁబట్టికొని, వెంబడియుండు కార్యదర్శిని, కూడరమ్మని, మెట్లు దిగివచ్చుచు, జోసఫయిన్ గదిలోనికి వెళ్లెను. ఆమెదుఃఖములో నుండినది. చప్పుడువిని లేచి, నెపోలియన్‌ను గౌగలించికొని భోరున యేడువసాగి యామెమూర్ఛబోయినది. వెంటనే యామెను ప్రక్కనయుండు కార్యదర్శిచేతుల నొప్పగించి తానుబోవువఱకును యామెను వదలవద్దని జెప్పి, వాకిటగాచియుండిన బండినెక్కుటకు త్వరగవెళ్లిపోయి బండినెక్కగనే యాబండి గదలిబోవుచుండెను. ఆయన బోవుచుండుట జూచి, వెంటబఱుగెత్త ప్రయత్నించినది గాని చెలికత్తె లామెను కుర్చిలో గూలవేసిరి.

ఆదినము 11 గంటలకు జోసఫయిన్ ఆపాదమస్తకపర్యంతము గుడ్డగప్పికొని, టులరిస్ భవనసౌధముల దిగి,నూతనముగ తనకు నేర్పరుపబడిననగరునకు బ్రయా

ణమయి, యాఱుగుఱ్ఱములుగట్టబడి వాకిటఁ గాచియుండినబండిలో దుఃఖముతో నెక్కి,యీ వియోగదుఃఖమునుజూచి బరితాపబడుచుండిన పూర్వపరిచయులందరితో వందనాపూర్వకమగు దీనత్వముతో యాఖరుసెలవుదీసికొని వెడలిపోయెను.

ఈవిధముగ కార్యావసరములచే విడనాడినను ఆమెయం దత్యంతప్రేమగలిగి యుత్తరప్రత్యుత్తరముల జఱుపుచుండెను.

ఏబదియొకటవ అధ్యాయము.

(51)

నెపోలియన్ నూతన వివాహప్రయత్నము. ఆలోచనలో నుండిన సంబంధములు. ఆస్ట్రియా చక్రవర్తికుమార్తెను పెండ్లియాడుట. దంపతుల సమావేశము. ఇంగ్లండు దౌర్జన్యము. సోదరుని విషయమగుచింత. నెపోలియన్ హత్యాప్రయత్నము. హంతకుని విషయమయి వ్రాయబడిన యుత్తరము. రాణిగారి కష్టప్రసవము. వైద్యులకలవరము. పుత్రజననము.

నెపోలియన్ భవిష్యత్పట్టమహిషి యెవరు? అనునంశము ముఖ్యమయి అందరి మనముల నాకర్షించియుండెను. 1810 సం॥ జనవరినెల తే 21 ది టులరిస్‌భవనమున గొప్పసభజరిగి యీవిషయ మాలోచింపబడినది. అప్పటికి మూడుసంబంధము లాలోచనలో నుండినవి. ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి కొమార్తెయొకరు. రష్యాచక్రవర్తిగారి తోబుట్టువొకరు. సాక్సనిరాజుగారి పుత్రికయొకరు ఈముగ్గురిలో నెవరోయొకరు రాణియగుదురని ప్రస్తావనలో నుండినది.

పోలండురాష్ట్రమును తిఱుగ రష్యాకుజేరుటకు, నెపోలియన్ సమ్మతించెనేని, ఆయనతో సంబంధముజేయునట్లు రష్యావా రభిప్రాయ మిచ్చియుండిరి. ఇందునకు నెపోలియన్ సమ్మతింపకుండెను.

మఱియు, నొకకాపువాని కూతురిసంబంధము గుదురునంతత్వరగా రష్యాచక్రవర్తి కుమార్తెసంబంధము కుదరజాలదనియు, ఆలోచించి జెప్పెదమనియు రష్యాచక్రవర్తి తల్లిగారనిరి. ఈనిరాదరణ సహింపలేక, నెపోలియన్ తక్షణమే పేనా దీసికొని, మీస్నేహితుడనగు నేను, మీతోబుట్టువుసంబంధము ప్రప్రథమమున యాలోచింపవల

సిన నా సామాన్యబాధ్యతను, యింతటితో నామీఁదనుండి మీరే దొలగించియున్నారని తెలియగోరితినని రష్యాచక్రవర్తికివ్రాసెను. అదేదినమున, ఆస్ట్రియాచక్రవర్తితో పెండ్లి రాయబారము ప్రారంభమయినవి. తక్షణమాచక్రవర్తి యీసంబంధమునకు సంతోషించి అంగీకరించెను. వివాహప్రయత్నములన్నియు జరిగినవి. నెపోలియన్ రాయబారి 'బర్తియర్' వీరితరపున పెండ్లిపెద్దగ నాస్ట్రియాకుబోయి సంబంధముఁ దీర్మానించికొని వచ్చియుండెను.

1810 సం॥ మెనెల తే 11 ది అతివైభవముతో ఆస్ట్రియా రాజధానియగు 'వియన్నా' నగరమందు వివాహమహోత్సవము జరిగి, పెండ్లికుమార్తెను ఆమె పినతండ్రిగారే, నెపోలియన్ పక్షమున అంగీకరించి, అతివైభవముతో ఫ్రాంసునకు దీసికొని రాబడెను. 'కాంపెయిన్'(Compiegne) నగరమందలి రాజనగరులో నెపోలియన్ తననూతనపట్టమహిషి నాహ్వానించున ట్లేర్పరచికొని, భవన మలంకరింప జేసెను. పెండ్లికూతురు ఆస్ట్రియానుండి వచ్చుచున్నదని తెలిసి, నెపోలియన్ వారి నెదుర్కొనుటకై, మూరట్‌ను వెంటదీసికొని, ఎదురుగ బోయియుండెను. దంపతు లన్యోన్య వీక్షణ లానాటికెఱుగరు. వియన్నాలో జఱిగినవివాహము, ఆరాజవంశాచారము ననుసరించి, పెండ్లికుమారుని యసమక్షములో జఱిగినది.

పెండ్లికూమార్తెబండి సమీపింపగనే, నెపోలియన్ తనబండి దిగి, యాబండి నెక్కి యామె నాలింగనముగావించి వెంబడిగూర్చొని దంపతులిరువురు గలిసివచ్చిరి. ఉభయులు సందర్శించుకొని, రూపలావణ్యయోగ్యతలకు వారువారు ఆనందమగ్నులయిరి.

వియన్నా వివాహవిషయము, పునః యీఫ్రాంసుదేశమర్యాద ననుసరించి, వివాహము జరుగవలెనా యనునంశము న్యాయసభవారితో నాలోచించిరి. ఈదేశమందు నామకార్థ మొకవివాహకర్మ గావించిరి. తన పునస్సంధానదినమందు ఆఱువేల పడుచులను ఆరువేలసైనికులు పెండ్లియాడున ట్లేర్పరచి, ఒక్కొకపడుచునకు బొక్కసమునుండి యేడువందలఫ్రాంకులు యరణమిచ్చునట్లు గావించెను.

కాంపెయిన్ రాజనగరునందు మూఁడునిద్రలయినవెంటనే యేప్రెలు తే 1 ది సెంట్‌క్లవుడ్‌నగరునందు వివాహకర్మ జరుపబడి, యామఱుదినమందు, సామ్రాజ్యమందలి ప్రభువులు, రాజకుటుంబములు, విహితులు మొదలగువారితో నూఱుబండ్లతో ప్రయాణమయి వచ్చి, యుత్సవముతో పారిసు పురప్రవేశమయిరి. మార్గమందు జయజయధ్వానములు జేయుచుండగ, చక్రవర్తినియొక్క హస్తమునుబట్టికొని టులరిస్ గృహప్రవేశ మాయెను. ఆ సాయంత్రమపుడు దేవాలయములో నాశీర్వాదముల

బొందియుండెను. ఫిరంగుల గాల్చిరి. గంటలు వాయించిరి. నగరమంతయు సంతోష సాగరమున మునిగియుండినది.

ఆవల కొంతకాలమునకు, నూతనరాణిగారితోగలసి, నెపోలియన్ తనసామ్రాజ్యములోని యుత్తరభూభాగముల జూడబోయెను. ఇంగ్లండువారిపోరునకంతముగానరాకుండెను. రాష్ట్రమందు సవరణదిద్దుబాట్లు జేసికొనుటగాక, ప్రపంచములోకెల్ల బలవంతులగు వీరితో,పోటుసల్పవలసినదిగ నుండెను. ఇపుడు ఆస్ట్రియావారితో సంబంధమేర్పడినందున, బహుశా ఇంగ్లండువారు సంధికివత్తురనిదలచి మఱియొకమాఱు ప్రయత్నించదలచెను.

హాలెండులోని ఆంస్టర్డాం (Amsterdam)నగరునందు హోప్,కంపెనివారి గిడ్డంగులుండినవి. ఆకంపెని ఇంగ్లండుతో వ్యాపారము జేయుచున్నందున, వారిమూలముగ నింగ్లండుయుద్దేశముం గనుగొనుట కేర్పాట్లు గావింపబడినవి. ఇదేకాలమందు, పోలీసుమంత్రియగు ఫౌచి, నెపోలియన్ యుత్తరువులేనిదే తానుస్వతంత్రించి యంఆవ్వర్డ్ (Ouvuard) అనువానిని, ఇంగ్లండున కంపి అక్కడ యభిప్రాయముల గనుగొనమని జెప్పెను. ఒకేవిషయమయి యిద్దరురాయబారు లొచ్చుటయు, ఒకరిసంగతి యొకరికి దెలియకుండుటయుం జూచి, యిదిమోసమని వారుదలచి, యెవ్వరికిని, జవా బివ్వరైరి. ఫౌచిగారి యధికప్రసంగమునకు విచారించి, "యిట్టి యధికప్రసంగమునకు నిన్నురిదీయించియుందునుగాని మన్నించి నిన్ను పనిలోనుండి దొలగించితిని" అని చెప్పి వీనిని మర్యాదగ దేశము దాటబంపదలచి, రోముపాలకునిగ నియమించి పంపెను.

ఇక్కడిస్థితు లిట్లుండగ, ఇంగ్లీషువారు చెన్నపట్టణములోనుండి కొన్నిపడవలమీద సైన్యములనంపి, ఖండాంతరములలో ఫ్రెంచివారికి శేషించియుండు యొక్కటేద్వీపమగు జావాను గూడ దీసికొనిరి. దీనితో ఖండాంతరములలో ఫ్రెంచిసామ్రాజ్యమంతమాయెను.

ఇట్లింగ్లీషువారు దొరకినట్టెల్ల నాక్రమించియు, ఫ్రెంచివారు దురాశతోనున్నారని జెప్పుచుండిరి. హాలెండు రాష్ట్రాదాయము, విశేషించి ఇంగ్లండు వ్యాపారము మీద నాధారపడియున్నది. గనుక నెపోలియన్ డిక్రి హాలెండున కనర్ధముగ నేర్పడినందున, యాప్రభువు దాని నామోదించి యములు జరుపకుండెను.

తనమీద నాధారపడియుండురాష్ట్రములే తనయాజ్ఞ మీరినచో, ఫ్రాంసునకు ముప్పురాగలదనియు, ఫ్రాంసునాశనమే వారి దేశనాశనమనియు దెలియజెప్పుచు తమ్మునికి కఠినముగ వ్రాయించెను. అందులో నసహాయురాలగు హాలెండు, ఫ్రాంసుమీద

నాధారపడియున్నదనియు, తనకుటుంబీకులలో నొకరే హాలెండుప్రభువుగనుండియు, యిట్లొనర్చుట యక్రమమనియు, యికముందు మీరొక ఫ్రెంచిమనుష్యుడుగ వర్తించిననే,తా నొకసోదరుడుగనుండుననియు, మాతృదేశాభిమానమునువదలితిరేని, తాను సోదరాభిమానమును వదులుటలో విపరీతమేమియు నుండబోదనియు, నిష్ఠూరముగ వ్రాసియుండెను.

ఇందున కాయనగినిసి, సింహాసనమును త్యజించి, హాలెండువదలి వెళ్లిపోయెను. ఈయనకు దేహస్వస్థత జెడియుండుటేగాక, అనుకూలదాంపత్యముగూడ లేక, జబ్బుదినములు సంప్రాప్తించియుండెను. లూయి (Louis) బోనపార్టి గోష్టి. ఈయన భార్య యోర్పులేనిది. గనుక యుభయులకును సరిపడక యొకవ్యాజ్యమున కవకాశమేర్పడినది. ఆయన కిద్దఱుబిడ్డలుండిరి. వీరిని నెపోలియన్ పోషణలో నుంచికొనెను. తనతమ్ముడగు హాలెండు ప్రభువు నడవడి విని యిట్లు జింతించెను.

> "నావలన వృద్ధికితేబడిన నాతమ్ముని గుణయోగ్యత లిట్లుండునని నే దలంచనైతిని. పదాతిసైన్యములో నొకలెఫ్టనెంటుగ నుండి, నాకువచ్చెడు స్వల్పజీతములోనే, వీనినిబెంచి పోషించితిని. నారొట్టెలోనే బంచియిచ్చితిని. అందునకు బ్రతిగా నాకు వీడుజూపి నకృతజ్ఞత యిట్టిది".

అని జెప్పి చింతించియుండెను.

ఇట్టిస్థితిలో హాలెండును ఫ్రాంసునకు జేర్పక విధిలేదయ్యెను గనుక జేర్పించియుండెను. నెపోలియన్ చుట్టును చిక్కు లభివృద్ధి గాంచుచుండినవి. స్పెయిన్ లో యుద్ధమగుచుండినది. రష్యా విరోధము, దినదినప్రవర్ధమాన మగుచుండినది. గనుక రక్షణచేసికొనకతప్పినది గాదయ్యెను.

ఈసమయమందు, 20 సం॥ ప్రాయముగల (Vonder Sulhn) వాండర్ సలన్ యనుసాక్సనివాస్తవ్యుడొకడుపట్టుబడెను. ఆతనుచక్రవర్తిని హత్యచేయనుద్దేసించినట్లు నేర మొప్పుకొనెను. ఈసంగతి నెపోలియన్ కు వ్రాసిరి. ఆకాగితముమీద నీక్రింది విధమున వ్రాసిపంపెను.

> "ఈమాదిరిగనే, యితరు లవలంబింపకుండుటకై యీసంగతి చాలగోప్యముగ నుంచుడు. వాని స్వల్పవయస్సు వానిని క్షమింపజేయ సహకారియ

యైనది. అయితే చిన్నప్పటినుండియు నేరములుజేయ నలవాటుపర్చబడియుండిననే తప్ప, యింతస్వల్పవయసుగలిగి, యీ నేరముల కుద్యుక్తుడగు యొకడుండుట యరుదు. కొన్నిసంవత్సరములలో వీనిమనోగతి మార్పుజెందగలదు. అపు డీపిచ్చిపసివానిని జంపితి మనియు,వీనిమూలముగ, వీనిగౌరవకుటుంబమును దుఃఖములపాలు జేయుటేగాక, యాకుటుంబ మట్టిదుర్మార్గులను యపనిందకుగూడ పాత్రులను జేసితిమని, మనము చింతించియు ప్రయోజనముండబోదు. వీనిని (Vincennes) విన్సెన్నెసునగరునందు ఖయిదున నుంచుము. వీనికి యోగ్యతాబుద్ధిగలుగునట్లు శ్రద్ధదీసికొనుడు. జదివికొనుటకు పుస్తకముల నిండు. వానికుటుంబీకుల కీసంగతి దెలుపుడు. మిగతది సర్వము కాలచక్రమే,జేయగలదు. దీనివిషయమయి, ముఖ్యమంత్రితో నాలోచింపుడు. తగుసలహా నివ్వగలడు''

అని వ్రాసి ఆకాగితమును తిఱుగ నంపియుండెను. ఈకుఱ్ఱవాడు నెపోలియన్ సామ్రాజ్య అంత్యదశవరకును ఖయిదున నుండియుండెను.

1811 సం॥ మార్చి తే 19 ది ఐశ్వర్యసంపదలనిగాని రాచపుట్టుకలనిగాని,చక్రవర్తిత్వమనిగాని, మినహాయింపులెఱుగని యాప్రసవవేదనలు మేరియా లూయిసా (**Maria Louisa**) చక్రవర్తిని నిదర్శించి,ఘోరముగ జుట్టికొని, మంచమునం బడవేసినవి.పదిరెండుగంటలకాల మీవిధమున ప్రసవవేదనచే బాధపడుచుండినది. ప్రక్కననుండు వైద్యులు, మంత్రసానులు భయపడసాగిరి. అందులో నొకవైద్యుడు కష్టప్రసవమనియు తల్లిగాని బిడ్డగాని బ్రదుకుట దుస్తరమనియుం జెప్పెను. ఈకాలమందంతయు వెంబడియుండిన నెపోలియన్, తల్లిని గాపాడు డని జెప్పెను. అంతట నిది, యింతవఱకెన్నడు వినియుండనంతటి కష్టప్రసవమా? యని ప్రశ్నించెను.

''ఇట్టివి గొన్నిచూచితినిగాని బహుయఱుదు'' అని వైద్యుడనెను. 'మంచిది' ఒకసామాన్య బీదరాలిప్రసవమందుంచు ధైర్యసాహసములే యుపయోగించి, రాణిగారను సంగతిమఱచి, పనిజేయుమని జెప్పెను. ఈయోచనగల సలహా సహకారి అయి, సుఖప్రసవమయి యొక మొగశిశువు గలిగెను.

ఆడపిల్లయినచో 21 ఫిరంగులును, మొగబిడ్డడయినచో 200 ఫిరంగులును గాల్చు రాజాచారము ననుసరించి, యీశుభవార్త ఫిరంగుల ధ్వనిమూలకముగ నగరమందు దెలియజేయఁబడినది. ఫిరంగిధ్వని యగుటతోడనే సర్వజనులు నాలకించి లెక్కబెట్టసాగిరి. 21 అయిన తరువాత నేదో యొకకారణముచే, కొంచ మాలస్యమయినది. పట్నమంతయు నాతురతతో నిశ్చేష్టితముగ నుండిరి. ఇంతలో 22-వ ఫిరంగి గాల్చబడినది. సంతోషించిరి. 200 ఫిరంగులు గాల్చబడెను. ఆనాటి పురజనులసంతోషమునకు మేఱలేదయ్యెను.

ఈవర్తమానము సగమురాత్రికి జోసఫయిన్ కుదెలిసి వెంటనే యొకయుత్తరమును వ్రాసిపంపెను. ఆవెంబడే యీవర్తమాన మెత్తికొని నెపోలియన్ పద్దినుండి భటుండరుదెంచెను. నెపోలియన్కు తనమీదిప్రేమ కానందభరితురా లయ్యెను. ఈసంతోషవార్త దెచ్చినభటునకు, మొరాకోచర్మనిర్మితమగు నొకపెట్టెను, వజ్రములు చెక్కినసూదియు, అయిదువేలప్రాంకులను బహుమాన మిచ్చిపంపెను.

ఈకుఱ్ఱవాడు జన్మించి కొంతకాలమయినతర్వాత తానునుభార్యయు వానినిముందిడుకొని, ముద్దులాడుచుండువారు. ఆబిడ్డ చేతులంబట్టికొనినడపించుచు, నేలబడిన నవ్వుచూ, కేకలువేయుచు, చప్పట్లుగొట్టుచు, నాపుత్రరత్నముతో నానందించుచుండిరి.

చిన్నవయస్సుననున్నపుడు, ఆ రాజపుత్రునికి విద్యాబుద్ధులు జెప్ప, మేడెండిమాన్టిసిక్యూ అనుయామెను, పాలకురాలుగ నియమించిరి. ఆమె మహాపవిత్రనడవడిగల యోగ్యురాలు. ఇట్టివారు అరడజన్ మంది దేశమం దుండిరేని, యెంతయో దేశాభివృద్ధి గలిగియుండెడిదని నెపోలియన్ జెప్పుచుండెను. ఈ కుమారచక్రవర్తిని జూచుటకు వేనవేలుజనులువచ్చి దర్శించుచుండిరి. ఒకనాటిదినమం దికుఱ్ఱవాఁడు పోఱుబెట్టి,పాలకురాలి మాటవినక ఆమెమీదికే తిఱుగఁబడెనట. అపుడు ఆమె గదికిటికీలన్నియు మూయించివేసెను. అకస్మాత్తుగ నంధకారమయినది. చూచి, ఏమిటిది యమ్మా, అని యనెనట. అందున కామె యిట్లాకుఱ్ఱవానికి జెప్పినది. ''నిన్ను జూచుటకై అనేకులు కిటికీలవెంబడి వచ్చియున్నారుగదా! నీవింత కోపదారివని వారెఱుగకుండుటకై యిట్లొనర్చితిని. నీవొకప్పుడు వీరిని బాలించునవసర మేర్పడును. నీవింత కోపదారివని వారెఱిగిరేని నిన్నేమనుకొందురు; నీవింత దుర్మార్గుడవని వారికి దెలిసినట్లయిన, రేపు వారు నీకు లోబడియుందురా?'' అందుకొఱకిట్లు కిటికీలు మూయించితి ననెనట. అంతట నాపిల్లవాడు క్షమింపవేడికొని, యికముం దెన్నటికిని కోపపడనని వాగ్దానము జేసెనట. (చూచితిరా బిడ్డల నెట్లు పెంచవలయునో యెట్టి నీతిగఱపవలయునో.)

ఈ కుమారచక్రవర్తి (King of Rome) బుట్టినతరువాత, వీనికొఱకొక రాజభవనమును సీన్ నదీతీరమందు శీనావంతెన కెదురుగ గట్టింప దీర్మానించికొనెను. ఆ చుట్టుప్రక్కల నుండువాస్తుల నివేశనములన్నియు విక్రయమునకు దీసికొనిరి గాని, యచ్చోటను, పడవలలోనివారికిసముద్రముమీదబోయిసారాయినమ్మి జీవించువానిగుడిసె యొకటిమాత్రము, మిగిలియుండినది. వీని స్థళము 12 వందలఫ్రాంకుల విలువజేయునట్లు ఖరీదువేసిరి. నెపోలియన్ యేర్పఱచికొనియుండిన వైశాల్యవసతులకు, తన స్థళము ముఖ్యమని యీదుర్మార్గుడు దెలిసికొని, తన స్థళము 10 వేల ఫ్రాంకుల విలువజెప్పెను. ఈసంగతి నెపోలియన్‌నకు జెప్పిరి. "విలువ జాస్తిఅయినను ఆబీదవాడు వానియిల్లువదలి పోవలసివచ్చును" గనుక యట్లే యివ్వమనెను. ఈసంగతిదెలిసి ముప్పదివేలఫ్రాంకులఁ జెప్పెను. ఇదియును వారితో మనవిజేసిరి. మనతో వాడు వేళాకోళము లాడుచున్నట్లున్నయది. అయినను విధిలేదు. అట్లనే యివ్వమనెను. అంతట వాడు అయిదు లక్షలఫ్రాంకు లివ్వమనెను. ఈవర్తమానము నెపోలియన్‌కు జెప్పిరి. ఆయన కోపగించికొని, వానియిల్లు నా కక్కఱలేదు. అదియున్నచోటుననే యుండుగాక ! న్యాయచట్టములయందు నాకుండు గౌరవమునకు సాక్షీభూతమగు నొకశిలాస్తంభముగ నుండుగాక! అనిచెప్పి అక్కడనే దాని నుంచికొమ్మనెను. ప్లానుమార్చి ఆ స్థళమును విడచిపెట్టి, చుట్టును కట్టడము నారంభించిరి. సామానులు, పెంటలఁ మధ్య వీని స్థళముండినది. అపుడు వాడు తనదుర్మార్గమునకు జింతింపసాగెను.

నెపోలియన్ పదచ్యుతుడగుకాలమున కీపనులు జరుగుచుండినవి గాని శత్రువులు బడగొట్టి నాశనమొనర్చిరి.

సిసిలి (Sicily) రాణిగారు, సిసిలిద్వీపములోని ఇంగ్లీషువారిని హత్యజేయ సిద్ధముగనున్నారనియు తనప్రయత్నము విఫలమయినచో, తలదాచికొనుటకు, నెపోలియన్, దేశమందు చోటిచ్చెనేని, వెంటనే యూపని కుపక్రమింతుననియు నొక సందేశ మంపినది. నెపోలియన్ యిట్టి నీచపుకృత్యములహర్షించువాడు గాడు. గనుక యీరాయబారినిబట్టి విన్‌సెన్నిస్‌నగరునందు ఖయిదులోనుండున ట్లాజ్ఞాపించెను. అతను కారాగృహమందే చనిపోయి యుండెను.

నెపోలియన్ గృహస్థసౌఖ్యముల యిడించి, తిఱుగ కత్తిబట్టవలసివచ్చిన మహాఘోరరణమొకటి త్వరలో చదువరులు జదువగలరు.

ఏబదిరెండవ అధ్యాయము.

(52)

ఫ్రాంసు రష్యాలకు విరోధకారణములు. రాణిగారితోగూడి దాడివెడలుట. నెపోలియన్ ప్రాణభయవిషయమయిన నిశ్చితాభిప్రాయము. పోలిసుమంత్రి కిచ్చిన సలహా.

స్వీడన్ దేశమందొకపిచ్చి ప్రభువు రాజ్యము జేయుచుండగ, జనులు వానిని పదచ్యుతినిగ జేసి, బర్నదొట్టి (Bernadotte) యనువారిని సింహాసన మెక్కించిరి. ఈయన, పూర్వము నెపోలియన్ క్రింది సేనానాయకులలో ప్రముఖుడు. జోసఫ్ బోనపార్టి (నెపోలియన్ సోదరుడు) భార్యసోదరి, వీరిభార్య. ఈయనయందు, నెపోలియన్‌కు మంచియభిప్రాయము లేదుగాని, కరుణతో జూచుచుండెను. రష్యా చక్రవర్తి తాను టర్కిరాష్ట్ర మాక్రమించుటకు నెపోలియన్ సమ్మతింపని కారణముచే, విరోధాంకురము లేర్పడియుండినవి. యెనిమిదిరోజులలో పారిసు విడిచివెళ్లెదనని రష్యారాయబారి జెప్పెను.

గనుక సముద్రముమీద నింగ్లీషువారితోడను, ఉత్తరమున రష్యాసామ్రాజ్యముతోడను, దక్షిణమున ఇంగ్లీషువారిసేనలు ద్రవ్యము వీటిసహాయము లందుచుండిన స్పెయిన్ పోర్చుగలువారితోడను, పోరవలసివచ్చినది.

ఇప్పుడు ప్రతిరాష్ట్రమందును రెండుకక్ష్య లేర్పడియుండెను. రాజవర్గమొకటి. ప్రజావర్గమొకటి. ఈ కడపటివర్గమునకు నెపోలియన్ ప్రబలుడయినందున యూరపుఖండమంతయు వణకుచుండెను. ఇంగ్లండునందుమాత్రము ప్రజావర్గ మణగద్రొక్కబడి యుండినది.

నెపోలియన్ తన మిత్రమండలి సహాయముగోరగ, నందఱు సంతోషముతో సహాయపడ నుండిరి. అయిదులక్షలసైన్యములు సిద్ధముగ నుండినవి. ప్రష్యామాత్రము విధిలేకవచ్చి నెపోలియన్ పక్షము జేరినది. పోలండు నెపోలియన్‌ను గలిసినది.

అక్కడ రష్యాచక్రవర్తి బలమయిన సేనలం జేర్చి ఏప్రియల్ మాసమధ్యమందే 'నీమెన్' నదీతీరములకు వచ్చి దండు విడిసియుండెను.

అంతట నెపోలియన్ పారిసునందలి తనమంత్రివర్గమును బిలుపించి, ఎవరెవ రేయేవిధముగ వర్తింపవలసినందులకు, యుత్తరువుల సాదరుజేసి, మేనెల తే 9 ది నూతనరాణీగారితో బ్రయాణమాయెను. మార్గమందు సాక్సని రాజధానియగు డ్రెస్డన్ నగరమందు, సేనలకు గావలయు మందు, గుండ్లు యాహారపదార్థములు సేకరించి యుంచిన యుగ్రాణస్థలమయినందున, ఆమార్గమున ప్రయాణము గావించెను. అక్కడ మామగారును ఆస్ట్రియాచక్రవర్తియు, సాక్సని, బవేరియా, నేపిల్సు, వర్టంబర్గు, వెస్ట్‌ఫాలియా, రాజులును, మఱికొందఱు ప్రభువులును, యీ నూతనదంపతుల నాహ్వానించి స్వాగతమొసగి విందులు వేడుకల గావించిరి. పదునాలుగుదివసములందుండి, సర్వసన్నాహముల సమకూర్చికొని, మేనెల తే 29 ది డ్రెస్డన్ వదలి ప్రయాణమాయెను. డ్రెస్డన్ లోనుండి, యిదివఱకెన్నడు సమకూర్చియుండని మంది మార్బలములను, సామానులను, నీమెన్ నదీతీరముల కంపుచు, స్పెయిన్ లో యుద్ధక్రమమునుగుఱించి యుత్తరువు లంపుచుండెను.

ఒకనాటికాలమందు తన స్నేహితులొకరు ప్రసంగవశాత్తు యుద్ధభయముల గుఱించి మాట్లాడినపుడీ క్రిందివిధముగ జెప్పియుండెను.

"యుద్ధము నా ప్రాణభయకారణమని తలచెదవా యేమి? శత్రుల బన్నుచుండినకాలమందును యిట్లే నాప్రాణములెప్పుడో బలిదీసికోబడుననియును, హంతకులు నన్ను వెంబడించి పొంచియున్నారనియు వార్తలుండెడివి. ఒకవేళ వారు గాల్చియుండినను, నావెంబడియుండుభటుని దగిలియుండునేగాని నన్ను దాకియుండదు. ఆకాలమునాటికి బ్రహ్మ నాకాజ్ఞాపించి వ్రాసియుండినవిధి వ్రాతనంతయు నేను పరిసమాప్తి గావించియుండను. నా అంత్యమెపుడో, అది యేవిధముగనో, యంతవఱకును, నే నుండిదీఱవలయును. ఆయంతము సమీపించిన యుత్తరక్షణమందు, యొక పరమాణువే, నన్ను జంపగలదు. అంతవఱకును, నేనీ భూమిమీదనుండి తీఱవలయునుగాని మానవప్రయత్న

ములు నన్ను జంపజాలవు. గనుక, నేను యుద్ధరంగమందున్నను పారిసులోనున్నను నాకంత ముఖ్యముగాదు. నాకంట సమీపించినపుడు, యొకజ్వరమో, గుఱ్ఱము నుండి పడుటో, ఫిరంగిగుండు జేయగలపని జేసితీఱును. మన కాలము సమీపించుచున్నది" అని చెప్పెను.

పారిసు వదలివచ్చునపుడు, పోలీసుశాఖామంత్రిని పిలిచి, అందరియందును దయాదాక్షిణ్యములతో వర్తింపుమనియు, నిర్దయాక్రూరములవల్ల, ఏమేలును యెప్పుడును గలిగియుండలేదనియు, అందులో పోలీసుశాఖవారు ముఖ్యముగ మర్యాదతో వర్తింపవలయుననియు, విచక్షణరహితమగు పట్టుదలలం జేయవలదనియు, నీవు చలాయించుపనులయందు న్యాయమును, ధర్మమును నీవైపున నుంచికొని బనిజేయవలసి యుండుననియు సలహానిచ్చి వెళ్లియుండెను.

1812 సం॥ మేనెల తే 29 ది డ్రెస్డన్ నగరమువదలి ప్రేగ్ వఱకును రాణిగారితో వచ్చి, ఆమెనక్కడ దిగవిడచి, మందుగుండుసామానులు సేకరించియుంచిన డాన్‌జిక్ జేఱబోయెను.

ఏబదిమూడవ అధ్యాయము.

(53)

రష్యామీద దాడి. విల్నానగరము. వైటెప్, స్మోలన్‌నగరములగుండ
ప్రయాణము. ఎడారికష్టములు. రష్యన్‌లు బాఱిపోవుట.
మాస్కో జేరుట. నెపోలియన్ జ్వరబాధ.
మాస్కో దహనజ్వాలలు. ప్రాణములు
దప్పించికొని బయటవచ్చుట.
ఆహారలేమిడి. పోలాండునకు తిఱిగి
ప్రయాణము.

జూన్ తే 11 ది డాన్‌జిక్‌నుండి ప్రయాణమయి తే 12 దికి కానిగ్స్‌బర్గు (**Konigsberg**) జేఱగలిగెను. ఇక్కడ సామగ్రి సమకూర్చియుండిరి. ఆరేయుంబగలు సామానుల వినియోగించువిధమును, సైనికుల మజిలీలు, యేర్పాటుజేసి యుత్తరువులిచ్చుచు తాముపోవు దేశములందు ఆహారపదార్థములు దొరుకుట దుర్లభమనియు, దొరుకగలవేవియు చాలవనియు, గనుక సర్వము వెంటనుండవలయుననియు హెచ్చరించెను. నాలుగులక్షల ఇరువై వేల సైన్యముండినవి. దీనిని 13 భాగములుగ విభజించి, ఒక్కొకభాగము నొక్కొకనాయకునిక్రింద నుంచియుండెను ఈ అయిదులక్షలలో, 80 వేల గుఱ్ఱపుదళమువారు. ఇదిగాక ఆఱువంతెనల గట్టజాలిన సామానులు, ముట్టడికుపయుక్తమగుసామానులు, వేలకొలది సామానుబండ్లు, లెక్కలేని యెద్దులమంద్దలు, వెయ్యిన్ని మున్నూట అఱువైరెండుఫిరంగులు యుండినవి. అన్నివిధములగు బండ్లుజేరి ఇరువైవేలబండ్లును, సామానుబండ్లను లాగునవిగూడ జేరి యెనభైయేడువేల గుఱ్ఱములుండినవి. ఈ మహాసన్నాహమంతయు గదలిపో నారంభించినది. అపుడు వేసవికాలము. ఆకాశము నిర్మలముగనుండి మంచిగాలి వీచుచుండినది. ఇట్టిమహాసైన్యము లొక్కసారి గదలిపోవుట ప్రపంచమెన్నడును జూచియుండదు.

ఈసైన్యములు మూడుభాగములయి ఒక్కొకభాగమునకుమధ్య నూరుమయిళ్లుండునట్లు ప్రయాణముజేయుచు, నది దాటవలసియుండుననియు, 'ఆ నీమెన్‌నదికి

యీవల 100 మయిళ్లలోనుండు విల్నానగరమందు అందఱుఁ జేఱవలసినదనియు యాజ్ఞాపించి పంపెను. రెండులక్షలజనులు చక్రవర్తి వెంటనుండిరి.

ఇట్లు బ్రయాణోన్ముఖులై పోయి, 1812 సం॥ జూన్ తే 23 ది సాయంత్రమునకు, సర్వసైన్యము లాగమ్యస్థానముఁ జేఱినవి. మఱునాఁ డుదయమున, నెపోలియన్ యెత్తైన యొకప్రదేశమెక్కి, దుర్భిణితో నలుదిక్కులఁ జూచెనుగాని, ఆవలితీరమందు శత్రువులపోబడి గానరాకుండెను. శత్రుసేనలుండుచోట్లు దెలియగల యొకమంటయుం గూడ, గానరాదయ్యెను.

నెపోలియన్ యిట్టి మహాసైన్యసమేతుఁడై వచ్చుటఁజూచి, వీరినెదిరింప సాధ్యముఁగాదని సైన్యములు వెనుకమఱలునట్లాజ్ఞాపించి, అట్లు తిఱుగుముఖమయి వచ్చునపుడు, తా వదలివచ్చు గ్రామములన్నియు గాల్చి, నెపోలియన్‌కే యాహారపదార్థములుఁ దొరకకుండునట్లు, నిర్మానుష్యమగు యెడారిగఁ జేసిరావలసినదిగ, రష్యాచక్రవర్తి యాజ్ఞాపించి యుండెను.

గనుక నెపోలియన్ తక్షణమే, మూడువంతెనల గట్టించి, తెల్లవారునప్పటికి సైన్యముల యీ 'నీమెన్' నదినిఁ దాటించియుండెను. సైన్యములు సామానులన్నియు దాటుటకు రెండురోజు లహర్నిశలు సరిపోయినవి. పాఱిపోయెడు రష్యన్ సేనల వెంబడించి బోవుచుండిరి.

ఈ విల్నానగరము, పూర్వపు పోలండురాష్ట్రమునకుఁ జేరినదై, రష్యాచక్రవర్తి బంచికొనియుండినభాగమునకు రాజధానిగ నుండెను. ఆపురజనులు నెపోలియన్‌ను గౌరవించి, యాహ్వానించి, రష్యావారిచే తాము చెప్పరానిబాధల నొందుచుండినట్లును, ఏన్యాయముగాని, ధర్మముగాని, యనుమతిగాని లేనిదే, తమదేశము రష్యాలో జేర్చికోబడినదనియు, రక్షింపుమనియు బ్రార్థించిరి.

నెపోలియన్, యీ విల్నానగరమందు 18 రోజులుండి, సర్వము సమకూర్చికొనెను. జూలైనెల సగపడునప్పటికి, మేతలేక, పదివేలగుఱ్ఱములు నశించినవి. అప్పటికొకయుద్ధమయినను యాడనప్పటికిని, 25 వేల సైనికులు చికిత్సాలయముల నుండిరి.

కాలయాపన జరిగించి, తనసేనల పూర్తిగ మరలించుకొనుతలంపున, సంధి గోరదలచియున్నట్టు, రష్యాచక్రవర్తి రాయబారి నంపియుండెనుకాని నెపోలియన్ సమ్మతింపకుండెను. రష్యాచక్రవర్తి యిక్కడికి 150 మయిళ్లదూరమున దేశమధ్యలోనుండు 'డ్రిస్సా' (**Drissa**) యందు తనసేనల గూర్చుచుండెను. నెపోలియన్‌సేనలు, మఱలిపోవు రష్యన్‌సేనల దఱుముచుండినవి. ఈ పోవుటలలో ఒకటిరెండుమారులు చిన్నపోఱులు జరిగించుచు వెళ్లుచుండిరి. ముందు సాగిపోవుచు వెనుకనుండుగ్రామములను,పట్ట

ణములను పరిపాలములను, గాల్చివేయుచు బోవుచుండిరి. ఫ్రెంచిసేనలు డ్రిస్సా సమీపించుచున్నవని దెలసి, ఆ స్థలమువదలి, రష్యాసేనలు వెడలిపోయి అక్కడికి నూరుమయిళ్లదూరమున నుండు 'వైటెపు' (Witepsk) లో శిబిర మేర్పరచికొనెను. ఈనగరమును, ఎత్తైనప్రదేశమునుండి దుర్భిణితో నెపోలియన్ జూడగ, నిదియొక సుందరమయిననగరముగ నుండి, దీనికిసమీపమున డ్వైనా (Dwina)నదీతీరమందు రష్యన్ సేనలున్నట్టు గానబడినవి. ఇక్కడ, నది విశాలమును లోతుగనుండుటచే రక్షణ యుక్తముగనున్నట్లు రష్యాచక్రవర్తి భావించియుండెను.

ఫ్రెంచిసేనలు బయలుదేరినవి. నెపోలియన్ తన సైన్యభాగములు పలుత్రోవల రావలసినదిగ జేసియుండిన యుత్తరువుమేరకు సరిగ నిర్ణయదినమున నిర్ణయగంటకు, సర్వసైన్యములు వైటెప్నగర గోడలక్రింద, వేఱువేఱుమార్గముల వచ్చి గలిసికొనినవి. సర్వసైన్యములు నిశ్శబ్దముగ, వారివారి నిర్ణయస్థానముల, ఏర్పాట్లప్రకారము వచ్చి విడిసియుండిరి.

రష్యావారును ఎదుట నదీతీరమందు సన్నాహముల జేయుచుండిరి. రేపు నిశ్చయముగ ఘోరయుద్ధము జఱుగునని దలచి, యారాత్రి యెవరుగాని నిద్రాహారములు లేక, సర్వ మాయత్తపఱచుచుండిరి. తెల్లవారినది. నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కెను. జూచునప్పటికి పూర్వదినమందు శిబిరముననుండు నొకపురుగైన యగుపడదయ్యెను. కడకు వా రేమార్గమున బోయినది గూడ దెలియకుండునట్టి నేర్పుతో, నిశ్శబ్దముగ శత్రుసేనలు వెళ్లి పోయియుండినవి.

గనుక నెపోలియన్సేనలు నిరాటంకముగ నాపురప్రవేశము జేసిరిగాని పట్టణము పాడుబడియుండినది. ఆహారయోగ్యమగు నొకవస్తువు గూడ గానరాదయ్యెను. ఆపురజనులు పఱుగెత్తిపోయిరో లేక రష్యావారు దఱిమివేసిరో తెలియదయ్యెను. నిర్మానుష్యముగ నుండినది. నెపోలియన్ కలవరపడసాగెను. అంతమెఱుగని యా మహాయెడారిదేశములో, నెపోలియన్ యుండునట్లు దటస్థించినది. జను లగుపడరు, పదార్థములాలేవు. మేతజిక్కక గుఱ్ఱములు చనిపోవుచుండినవి. టిల్సిట్ దాటి యిప్పటికే 500 మయిళ్లప్రయాణముఁ జేయుటేగాని, శత్రువు లగుపడకుండిరి. వారిని గనుగొనుట కెంతదూర మేగవలసియున్నదో తెలియదయ్యెను. వేసవికాలము సగముఁ గడచిపోయినది. ఇప్పటికేమియు జరిగినదిగాదు. ఈ పరిస్థితులలో, యుద్ధసభ నాహ్వానించి యాలోచించిరి. ఆకురాలుకాల మొచ్చుచుపఱకును, యక్కడనిలచుట యుక్తమనిరి. ఇందునకు, నెపోలియన్ యంగీకరింపక, మన సేనల గౌరవప్రతిష్ఠల నిలిపికొనుటకును, యింతదూర మేగుదెంచినందునకును, నేదోనొకటి జేయవలయునని జెప్పెను.

రష్యాచక్రవర్తి అక్కడికింకను, 100 మయిళ్లదూరములో కోటగోడలచే సురక్షితమగు (Smolensk) స్మోలెన్క్ పట్టణమందు, దండువిడిసియున్నాడను వర్తమాన మొచ్చినది. గనుక ఆగష్టు తే 13 ది తియుగ సేనలనడపింప బ్రారంభించెను. ఈదఫా, తనసేనలు పలుమార్గములవెళ్లి రష్యావారు పాఱిపోకుండ యడ్డుపడున ట్లేర్పాటుగావించి పంపెను. తే 16 ది ఉదయమునకా నగరగోడల సమీపమందుండెను. ఒకదిబ్బ నెక్కి శత్రుసేనలజూచి సంతోషించెను. యుద్ధ మారంభ మయినది. కోటగోడలెత్తును బలిష్టమును గలవి. యుద్ధ మగుచుండగ, రాత్రి అయినది. చీకట్లు గ్రమ్మినవి. పోఱు మాత్ర మొక్కరీతిన జరుగుచుండినది. సగమురాత్రి యగుసరికి, దట్టమయినపొగ నగరముం దెల్లెడల లేచి, భగ్గున మండసాగినది. నెపోలియన్ తనడేరావాకిట గూర్చొని, ఆభయంకరజ్వాలలం జూచి, విసూవియస్ అగ్నిపర్వతము నేపిల్సుపురవాసుల గాల్చిన మంటలా యన్నట్లున్నదని జెప్పెను.

తే 18 ది రాత్రి రెండుగంటలకు ఫ్రెంచిసేనలు కోటగోడల త్రోవలేర్పరచికొని, ప్రవేశించిరిగాని నగరము వదలబడియుండినది. చచ్చిన చావనున్నవారితో మాత్రము నిండియుండినది. ఆ నగరస్థితివర్ణింప నసాధ్యముగ నుండినది.

ఉదయమున నెపోలియన్ ప్రవేశించి, యొకపురాతన గోపురమెక్కి, దుర్భిణితో జూడగ దూరములో నొక రష్యన్సేనాభాగము సెంట్పీటర్స్బర్గుమార్గముననను, మఱియొకభాగము మాస్కో నగరమార్గముననను, బోవుచుండుట జూచెను. మాస్కో నగరమార్గమున బోవుసేనల దాకుటకు 'నే' గారిని నియమించి సైన్యములతో పంపియుండెను. ఈస్మోలెన్క్ నగరమందు ఒక రష్యా పౌరోహితుడుమాత్రము, చనిపోవువారి యుపదేశమంత్రములు జెప్పుట కుండియుండెను. ఈయనకు, నెపోలియన్ పక రాక్షసావతారమనియు, ప్రపంచమును నెత్తురు, దుఃఖములపాలుజేయ వచ్చినాడనియు బోధించిరట. ఆయన నెపోలియన్ వద్దికి గొనిరాబడెను. ఆతను నిర్భయముగ నెపోలియన్ను' నిందించియుండెను. అంతయు విని, కరుణారసముప్పొంగి యాయన నాదరించి, ఆ రష్యన్ దుర్మార్గు లిట్లు పవిత్ర దేవాలయములు, మందిరములు నాశన మొనర్పకుండినట్లయిన, అన్నిఁయు తనసేనలు రక్షించియుండెడివనియు, అందరమును క్రిశ్చియన్ మతస్థులమనియు, వారిదేవుడే తనకును రక్షకుడనియు, జెప్పి వీరివెంట రక్షకభటుల నిచ్చి గుడికంపియుండెను. అక్కడవెళ్లి, నెపోలియన్ను తానుజూచి మాట్లాడితిననియు,తమకు మోసమును జేసి, ఆయన క్రూరుడని జెప్పిరేగాని, నిజముగాదనియు, వారికి తమమీద విరోధమేమియు లేదనియు రాచవిషయ మగువిరోధము, రష్యా సైనికులమీద నేగాని,

పురజనులమీదగాని, యాడువారిమీదగాని, బిడ్డలమీదగాని, వారు చేయెత్తెదువారు గారనియు, నచ్చజెప్పి నెపోలియన్‌కు వందనముల లర్పించెను.

ఈవిధముగ పాఱిపోయెడువారిని వెంబడించుటలో కాలముగడచి, అంతటను జయప్రదముగ నుండినను, అపజయముకన్న ఘోరమగుబాధ లేర్పడినవి. పాడుబడిన విశాలదేశముమాత్రము శేషించి, యాహారములు లేకుండుటచే, సైన్యములు నానాటికి క్షీణించుచుండినవి. స్మోలన్ పట్టణమందు గాలినవిపోను, 15 యిండ్లుమాత్రము నిలిచి యుండినవి. అందులో రోగులు, సైనికులు తలదాచికొనుచుండిరి. అనేకులను విల్నా, వైటెప్‌నగరములలో విడిచి రావలసినవారైరి. గాయపడినవారికి కట్టుగుడ్డలు లేక, డాక్టరులు తమగుడ్డలు జింపియు, ఇవియును జాలక, కాగితములు జుట్టియు, అవియును జాలక చెట్లపట్టలు బెట్టియు, కట్లుగట్టుచుండిరి. ఉన్నచోటనుండుటా, నాశనహేతువుగ నుండెను. ముందునకు సాగుటా, సాధ్యముగాదయ్యెను. అలెగ్జాండరు అక్కడికి 500 మయిళ్లదూరముననుండు మాస్కోనగరమునకు బోవుచుండెను. గనుక నెపోలియన్ మాస్కో- చేఱదలచెను. పురాతననగరమై మూడులక్షలప్రజలుగల రాజధానిని గాల్చి నాశన మొనర్పవెఱతురనియు, అక్కడకేగ జేఱితిమేని యాహారపదార్థములు పుష్కలముగ దొరుకగలవనియు, అక్కడ శ్రమదీర్చికొనవచ్చునని దలచి, సైన్యముల నడపింపసాగెను.

అలెగ్జాండరు కొద్దిరోజులా మాస్కోనగరమందుండి, నెపోలియన్ యిక్కడికి ఱదెంచి నగరమును దీసికొనునట్లాయెనా, నగరమును గాల్చిరండని చెప్పి, యేర్పాట్లు జేసి, సెంట్‌పీటర్స్‌బర్గునకు వెళ్లిపోయి యుండెను.

నెపోలియన్, ఆగస్టు తే 28 ది బయలుదేరి, ప్రతిదినమును మార్గమునశత్రువులతో బోరాడుచు, సెప్టంబరు తే 4 ది వఱకు ప్రయాణముజేయగా, 'బోరాడినో' యనుగ్రామము జేఱగలిగెను. ఇక్కడ లక్ష యిరువైవేల సైన్యము రక్షణస్థానము లేర్పఱచికొని, శత్రువులనెదిరింప సిద్ధపడియుండినవి. ఫిరంగుల ఎత్తైనప్రదేశముల నుంచియుండిరి. పార్శ్వములనుగూడ నట్లే ఫిరంగుల నమర్చియుండిరి.

ఒకలక్ష ఇరువైవేల ఫ్రెంచిసైనికులు, పలుత్రోవలవచ్చి యాచోటుననే గలిసిరి. నెపోలియన్ ముందుగ గుట్టమెక్కి- పోయి శిబిర స్థలనిర్దేశముం జేసి, రేపు యుద్ధమగునని సైనికుల బురికొల్పి, ఆరాత్రిలోగడవలె, శత్రువులు బాఱిపోకుండుటకై తగుయేర్పాట్లు గావించి ఆ చలిరాత్రి చీకటిలో సకలసేనాముఖులకు, దగు యుత్తరవుల వ్రాయించుచుండు నా సమయమందు హఠాత్తుగ స్పెయిన్‌లోని సలమాన్ కావద్ద

యుద్ధముజరిగి, ఫ్రెంచివా రోడిపోయి రనియు, రాజధానియగు మాడ్రిడును, ఇంగ్లీషుసేనాని 'లార్డువెల్లింగ్టన్' యాక్రమించినా డనియు, వర్తమాన మొచ్చినది.

ఆవల మఱికొన్నినిమిషములకు వచ్చియుండిన జాబులలో, రష్యాకును టర్కికిని సంధి జరిగినదనియు, అక్కడనుండిన రష్యన్‌సేనలు స్వదేశాభిముఖులయి వచ్చుచున్నా రనియు, మఱియొకవర్తమాన మొచ్చినది. ఈసేనలు డాన్యూబ్‌నదిమీదుగ వచ్చి ఎదురుదాక నున్నవనియుగూడ దెలిసినది.

ఇంతేగాక నీమధ్య స్వీడన్ పాలకుడుగ నెన్నుకొనబడిన 'బర్నడొట్టి' ద్రోహుడై, తన సైన్యములతో నెపోలియన్ శత్రువగు రష్యాకు సహాయపడి యున్నాడనియు దెలిసినది.

ఇట్లు పలుచోట్లనుండి వర్తమానములు వచ్చి చింతాలోలుడయి యుండగ మెరియాలూయిసారాణిగారు కుమారచక్రవర్తిగారి విగ్రహమచ్చుబోయించి, పెట్టెలో భద్రపఱచి పంపిన పెట్టెనొక భటుడు దెచ్చి సమర్పించెను. ఈస్థితులలో నాపెట్టెను దెఱపించడనుకొనిరిగాని, వెంటనే దెఱపించెను. బిడ్డ యుయ్యాలలో గూర్చొని యొక గంటయు గిన్నెయు ముందిడుకొని ఆడుకొనుచున్నట్లు యావిగ్రహ ముండినది. దానిని కుర్చీమీదనుంచి, అందరు జూచునట్లు గావించి, కొన్నినిమిషములుంచి "దీనిని దీసివేయుడు. జాగ్రతగనుంచుడు. వీ డప్పుడే యుద్ధభూమిని జూచుచున్నవాడు" అని జెప్పెను.

ఆరాత్రి నెపోలియన్‌నకు శిరోభారమును జ్వరమును గలిగి, రాత్రి అంతయు దాహముగ నుండినది. ఉదయమున జఱుగనున్న యుద్ధములో, బడలియుండిన తన సైన్యము లెట్లుపోరాడగల వని జింతించు చుండెను. ఇట్లుండియు, సైన్యములకాహారము లందినవో లేవో యని బయటవచ్చి విచారించి, తిఱుగ పోయి బరుండెను. కొన్నినిమిషముల కొక రక్షకోద్యోగి బోవునప్పటికి, లేచికూర్చొని, ముఖమును చేతులతోగప్పి విచారములో నుండెను.

తూర్పు రేఖలు తెల్లవారకముందే గుట్ట మెక్కియుండెను. శత్రువులు దగునస్నాహములో నుండిరి. యుద్ధ మారంభమయినది. ఉదయము అయిదుగంటలమొదలు మధ్యాహ్నమువఱకును, యుద్ధము పోటుబాటులుగ నుండినది. ఒకసైన్యభాగమునకు నాయకుడగు 'డావవుస్ట్ (Dawoust) ఎక్కిన గుఱ్ఱము గుండుదెబ్బచే తునకలయి, యాయన క్రిందపడి చనిపోయినట్టు వర్తమాన మొచ్చినది. ఇంతలో తిఱుగ ఆయనలేచి సజీవుడుగ నున్నాడని వర్తమాన మొచ్చినది విని సంతోషించెను.

మఱియొకసేనాని (Rapp) రాప్‌గారు నాలుగు దెబ్బలు దిని నెత్తురుగారుచుండగ గొనిరాబడెను. నెపోలియన్ ఇరువదివేల యుద్ధాగ్రేసరుల వెంటనిడికొనియుండెను. ఒక సేనానివచ్చి వీరిని పంపవలసినదిగ గోరెను. "అట్లుగాదు యుద్ధకాలమింకను రాలేదు. అది యిక రెండుగంటలకు రాగలదు. అపుడే వీరినంపుదును. ఆసేనలిప్పటికి జాలును." అనెను.

పోరు ఘోరముగ నుండినది. ఆదినమంతయు యుద్ధము జఱుగుచుండినది సూర్యాస్తమయమగుసమయమందు, రష్యాసేనలు క్రమేణ వెనుకకు మఱలు టారంభించి వెళ్లిపోయిరి.

ఆసాయంత్రము జయమే లభించియుండినను సంతోషమనుమాట లేదయ్యెను. చుట్టునుండిన వారి తమ్ముడో, అన్నయో, కుమారుడో, స్నేహితుడో యెవరోనొకరు జనిపోయి అందరు దుఃఖములో నుండిరి. నలుబదిమువ్వు రుద్యోగులును, ముప్పదివేల సైనికులును జనిపోయియుండిరి. ఈ 'బోరోడినా' యుద్ధములో జయమే గలిగినను, యిది పారిసునకు మరణవార్తలు మాత్రమే గొనిపోగలిగినది.

యేబదివేల రష్యాసైనికులు యుద్ధరంగమందు నెత్తురులో మునిగి జనిపోయియుండిరి. రాత్రి అయినది. హతశేషులగు సైనికులు గంధకపుపొగలతో ముఖములు నల్లనై నెత్తురు మరకలతో, చచ్చినవారి సంచులలోని యాహారముల వెదకుచుండిరి. గాయపడి ప్రాణములుబోనివారు తిన్నగ జరిగి, పల్లముగ నుండుచోట్లకు దొర్లిపడియుండిరి. అనేక మయిళ్లపొడుగున, కొండలు, యడవులు, మైదానములు, పీనుగపెంటలుగ నుండెను. తమనెవరైన వెదకి దీసికొనిపోవుదురను, అనేకులు కాళ్లుదెగియు, చేతులుదెగియు, అల్లాడుచు పడియుండిరి. కొందరు కాళ్లురెండును, చేతులును దెగి, ప్రాణములతో నల్లాడుచుండిరి. ఒక రష్యన్ సైనికుడు గాయపడి, చనిపోయియుండిన గుఱ్ఱపుకళేబరములో దాగి, దానిమాంసమునే యాహారముగ దినుచుండెను. (జూచితిరా యుద్ధమన నెట్టిదో! యుద్ధమెటువంటిదో ప్రత్యక్షముగజూచినట్లు చదువరులకు బోధపడుటకై యీయుద్ధ మింతవిపులముగ వ్రాయబడినది.)

నెపోలియన్ యెడురోజు లీవిధమున శత్రువుల వెంబడించి దఱిమి తఱిమి, ప్రయాణములు జేయగ, సెప్టెంబరు తే 14 ది మాస్కోను సమీపింపగలిగెను. ఆపురసమీపమునకు వచ్చుసరికి, నగరము విడిచిపెట్టబడి నిర్మానుష్యముగ నున్నదనువార్త వచ్చినది. ఫ్రెంచివారు నగరప్రవేశ మగుటతోడనే, పట్టణము పరశురామున కాహుతి జేయవలసినట్లు కొందరుదుర్మార్గులగు ఖయిదీల కాజ్ఞాపించి వెళ్లియుండిరి. వీరుమాత్రమె

నగరవీధుల యగుపడుచుండిరి. ఆ విశాలనగరమంతయు విడిచివెళ్లుదురని నెపోలియన్ దలచియుండలేదు. ఇట్టికార్యము మఱియొకరు జేయజాలరు. నూఱువేల నిర్భాగ్యులగు పురజనులు,రష్యాసైన్యములు బయట వెడలగొట్టగ, యాడవారు, పిల్లలు, ఆకలిచే చలిచే నడవులలో జనిపోయిరి,

ఇట్టి నిర్మానుష్యమగు పాడుపట్టణము ప్రవేశింపనొల్లక, పురమువెలుపల నొకయింటిలో నెపోలియన్ బసజేసెను. సైన్యముల బిలుపించి, దోపిడులు జఱుగగూడదని యుత్తరువు జేసెను. నివసించుటకు యిండ్లకొరకును, ఆహారపదార్థములకొరకును సైనికులు నగరమున ప్రవేశించిరి. అనేకమంది స్త్రీలు వారివారినగలను, వ్యాపారస్తులు వారివారి బంగారు వెండినాణెములను, బల్లలమీద నెక్కడివక్కడనే యుంచి వెళ్లియుండిరిగాని, యాహారపదార్థము లొక్కటియుం గానరాకుండెను. ఆరాత్రి నెపోలియన్‌కు నిద్ర బట్టకుండినది. పారిసునుండి 2000 మయిళ్లు వచ్చియుండెను. ఏదో నొకగొప్పయనర్థకము రాగలదని మనసు కలవరపడుచుండెను. రాత్రి పలుమారు లేచి ప్రమాదమేమయిన దటస్థించెనా యని యడుగుచుండెను. ఉదయమున లేచి, ప్రయాణమయి, రష్యాచక్రవర్తులు నివసించియుండిన 'క్రెంలిన్' భవనము జేఱియుండెను. దానినే తన ముఖ్యశిబిరముగ నుంచికొనెను. సైన్యములు నగరమందలి పెద్ద కట్టడముల నుండిరి. ఆకాలమందును సంధిగోరి రష్యాచక్రవర్తిగారి కొకజాబు వ్రాసియుండెను.

ఇట్లుండగ, పాఱిపోయినజనులుషుమారు ఇరువదివేలమంది హీనకులస్థులగు మొగవారు, స్త్రీలు, తిన్నతిన్నగ నగరములోనికి వచ్చుచుండిరి. అపుడు విడుదల జేయబడిన ఖయిదీలు పదివేలమంది, వీధుల సంచరించుచుండిరి.

ఈజనులు దొంగతనముగ, భవనముల క్రింద గోతులుత్రవ్వి వాటిలో మందుగోళముల నుంచుచుండిరి. నెపోలియన్ తన సిబ్బందితోగూడ నివసించియుండు నగరు క్రింద గొయ్యిత్రవ్వి తుపాకిమందు బోసి యాభవన మెగురగొట్టి పాడుజేయ ప్రయత్నములు జేయబడియుండెను. గోళములు, మందు, అక్కడక్కడ పూడ్చియుంచిరి. నీటిసోనలు గొట్టములు నాశనము జేసియుండిరి. అగ్నిజల్లార్చు యంత్రములు విఱుగగొట్టబడియో, లేక దూరమునకు గొంపోబడియో యుండినవి. ఈ దుర్మార్గములన్నియు, దొంగతనముగ నేరవేర్పబడియుండుటచే, ఫ్రెంచిసేనలు గందరగోళముగ పట్టణమున ప్రవేశించుకాలమందు, వీటినంతగ గమనింపరైరి. అయినను పట్టణము తగులబడునను పుకారాలుమాత్ర ముండినవి. ఆదినము యేతొందరయును లేక నెమ్మదిగ గడచిపోయినది. రాత్రి అయినది. ఆకాశము మేఘాస్పదమయి

చీకటిగ నుండినది. ఆనగరమందలి యిండ్లన్నియు, కొయ్యసామానులతో గట్టబడినవి. ఆరోజు 1812 సం॥ శెప్టంబరు తే 16 ది సగమురాత్రి యగువఱకు, నెపోలియన్ మనోదేహము లలసటచెంది విశ్రాంతిగోరి పరుండెను. ఆనగరి బురుజులనుండి భోరున గాలి గొట్టుచుండినది. అకస్మాత్తుగ, "మంటలు, మంటలని" కేకలు వినబడినవి. తూర్పుదిశయందు పెద్దమంటలు, పొగ, రవలు, యాకాశమున కెగబ్రాకుచుండినవి. ఢమీలున గోళములు ప్రేలుటతోడనే, యిండ్లు గూలుచుండినవి. కొన్నియిండ్ల పైకప్పుసామానులు, గోడలు, రాళ్లు, ఆకాశములో యెంతయో యెత్తునకెగిరి క్రిందబడుచుండినవి. ఇండ్లు గాలుచుండగ వాటిక్రిందనుంచబడిన గోళములు ప్రేలి, కాలెడుమంటలతో నాదూలములు, వాసములు, యెంతయోదూర మాకాశమునకు నెగిరి, ఆకాశమందలి దివిటీలవలె పోయి మఱియొకచోట బడి అక్కడనుండుయిండ్ల గాల్చుచుండెను. ఈవిధమున యన్నివీధులలోను, అన్నికట్టడములును గాలుచుండెను. కొన్నినిమిషములలోపల నగరమంతయు నొక యగ్నిసముద్రముగ నుండినది. తే 17 ది పగలును యారాత్రియు, గాలి భోరునగొట్టుచుండుటచే మంటలు ప్రబలించుచుండినవి. ఆరాత్రి యాకాశమందు వివిధరంగులతో మంటలు ప్రజ్వరిల్లుచుండినవి. ఫ్రెంచిసైనికులు కొందరి దుర్మార్గులనుబట్టి యామంటలోబడవేసిరి. అనేకులుచుట్టునుదహనజ్వాలలచేజుట్టికొనబడి త్రోవలేక చనిపోవుచుండిరి. అనేకమంది స్త్రీలు ఇద్దరు ముగ్గురు బిడ్డలనెత్తికొని పాఱిపోవుచుండగ, త్రోవలో మంటలలోజిక్కి జనిపోవుచుండిరి. ముసలివాండ్రు గడ్డములుగాలి యూగులాడుచు నడచునపుడు, మంటలు పైనగ్రమ్మికొని జనిపోవుచుండిరి. ఈసమయమందు నెపోలియనును సైనికులును, యితరజనులను గాపాడుచుండిరి.

అంతట నెపోలియన్ బసజేసియుండిన నగరుగాల నారంభించినది. నగరిసింహద్వారములు మండసాగినవి. మంటలు జుట్టికొనినవి. మార్గము లేదయ్యెను. వెదుకగ నొకదిడ్డికంత యుండినది. కానిగుండ నెపోలియనును శిబ్బందియు తిన్నగ బయట రాగలిగిరి. అట్లొచ్చుసరికి, పొగగ్రమ్మికొని మార్గము గానరాదయ్యెను. యూపిరి ద్రిప్పికొనజాల కుండిరి. నెపోలియనుకును సిబ్బందికిని త్రోవజూపుచు బోవువాడు మార్గముదప్పి, తోచక నిలుపబడెను. అందరును కాల మాసన్నమయిన దనుకొనిరి. అపుడునుగూడ నెపోలియన్ తన సహజధైర్యముతో నెమ్మదితో నుండెనేగాని కలవరము జెందడయ్యెను. వీరిట్లు త్రోవదెలియక జిక్కియుండు యాసమయమందు, ఫ్రెంచిసేనాని (Marshal Davoust) మార్షల్ డావవుస్ట్, కొందరిసైనికుల వెంటదీసికొని, యామంటలలో నెపోలియనును వెదకుచు వచ్చుచుండెను. ఆయనమఖము నావెలుతురులో నెపోలియన్ జూచి యుభయులును గలిసికొనిరి. నెపోలియన్

నాలింగన మొనర్చి, తిన్నగ దప్పించికొని పురబహిఃప్రదేశమునకుం జేరియుండిరి. ఈనగరమునకు మూడుమయిళ్లదూరమున, 'పిటోస్కాయి' యను రాజభవన ముండగ, నెపోలియన్ అక్కడకుపోయి బసజేసెను.

తే 19 ది మాస్కో దహనజ్వాలలు క్రమేణ నశించినవి. పురాతనమందిరములు, రాజభవనములు, పెద్దమనుష్యుల గృహములు, బీదవారిగుడిసెలు, దేవళములు, యారాధన మందిరములు, పూర్వులసమాధులు, భవిష్యత్ పురజనులుగానున్న బిడ్డలు, వారియుయ్యాలలు, యింతేల యిది యదియను భేదములేకుండ, సర్వ మాయగ్నిహోత్రున కాహుతియై, యొకానొకకాలమందు మాస్కో ఔన్నత్యస్థితియం దుండెనను ప్రఖ్యాతిమాత్రమే శేషించి, ప్రత్యక్షస్థితి సర్వము నశించినది.

ఫ్రెంచిసేనలు నగరమువెలుపల నుండిరి. వారు, యీ కాలిపోయిన 'మహాగని' మొదలగు విలువగలకఱ్ఱలతో చలిమంటలు వేసికొనుచుండిరి.

రాజాంతఃపురమందలి పరజాలు, తివాసులు, కుర్చీలు, సోఫాలు, సైన్యములు బరుండుటకును, కూర్చొనుటకును, యుపయోగించికొను చుండిరి. కాశ్మీరదేశపుశాలువలు, సైభీరియాకంబళ్లు, పరిషియా, హిందూదేశమందలి ముత్యములు, రత్నములు, సర్వము నేలమీద బాఱవేసియుండిరి గాని, తినుట కాహారము లేదయ్యెను. వెండిపళ్లెములలో, గుఱ్ఱపుమాంసమును, బూడిదె నిప్పులలోగాల్చి పెట్టికొని దినుచుండిరి. ఇక్కడికి నీమెన్ వేయిమయిళ్లును, అక్కడినుండి ఫ్రాంసుయెల్లలు వేయిమయిళ్లును కుల్లునకు రెండువేలమయిళ్లలో నుండిరి.

నెపోలియన్, యీ పాడుబడినపట్టణముం బాలించుటకును, సైన్యములసౌకర్యము లొడగూర్చుటకును తగుయేర్పాటులయందును గడపుచు, రష్యాచక్రవర్తికడ కొకరాయబారి నంపించెను. అందునకు జవాబురానందున, అక్టోబరు తే 4 దిన కవుంట్ లారిస్టన్ అనువారిని బంపించెను. వీరు చక్రవర్తిని సందర్శించుటకు సెలవుచీటి నివ్వరైరి. ఆయధికారి యీవుత్తరమును తా నంపెదననిమాత్రముం జెప్పిపంపెను.

ఈపరిస్థితుల నాలోచించి, నెపోలియన్ మాస్కోనువదలి, పోలండునకు మఱలివచ్చునట్లు దీర్మానించికొనెను.

ఏబదినాలుగవ అధ్యాయము.

(54)

మాస్కోనుండి మఱలుట. మార్గకష్టములు. తీవ్రమగు మంచు గురియుట. సైన్యనాశనము, పారిసు వర్తమానములు కుట్రలు. పారిసుజేఱుట.

మాస్కోపట్టణమందుండిన నాలుగువారములును, సేనలకాహారములు సేకరించుటలోను, రోగులచికిత్స జేయించుటయందును గడచిపోయినవి. రష్యాచక్రవర్తి సంధిప్రయత్న మేమయిన జేసెడునోయని దలచియుండెను. ఇంతలో అక్టోబరు తే 13 ది బలమయిన మంచుగురిసి, భూమియంతయు తెల్లగ నుండియుండినది. ఇది జూచి, త్వరగ నీదేశమువదలి వెళ్లదలచెను గాని, యీప్రయత్నము శత్రువులకు దెలియకుండ జఱుగవలసియుండెను. స్మోలెన్ నగరమునకు దిఱుగ వచ్చుటకు, వేఱుమార్గమున బయలుదేర నిశ్చయించి, అక్టోబరు తే 18 ది సేనల గదలించెను. తే 19 ది ఉదయమున మాస్కోవదలి, సైన్యములముందు తానుపోవుచు, అక్కడికి 100 మయిళ్లలోనుండు కలౌగా నగరము జేఱవలయునని చెప్పెను. 'మార్టియర్' (Mortier) అను సేనానితో సైన్యములు పూర్తిగ పట్టణము విడచువఱకును అక్కడవుండ నియమించి, యీ క్రిందివిధమున యాజ్ఞాపించెను.

> " రోగులను, గాయపడినవారిని ముఖ్యముగ గమనింపవలయును. సామానులబారవేసి యీ బండ్ల మీద వారి నెక్కింపుము. ఆవశ్యకమయినయెడల మీగుఱ్ఱములను వారికి వదలుడు. మొట్టమొదట నధికారులు వారివారి గుఱ్ఱములవదలి పాదచారులు గావలెను. అవి చాలకుండెనేని, గుఱ్ఱపురౌతులును, గుఱ్ఱముల వదలి, వాటిమీద రోగులను గాయపడిన వారి నెక్కింపవలయును. సైన్యనాయకుల నందరిని

> గూర్చి యిట్టి దాక్షిణ్యావశ్యతను, నాయుత్తరువును వారికి దెల్పుము"

అనిచెప్పి వెళ్లిపోయెను. సైన్యములవెంబడి వచ్చువారే నలభయివేలమంది యుండిరి.

ఈసైన్యములును, సామానులును, వస్త్రములును మాస్కోనందు దొరికిన సర్వవిధములగు చిత్రవస్తువులతో నిండినబండ్లును యీనగరమువదలి వచ్చుటకు కొన్నిదినములు పట్టినది.

మార్టియర్ వద్ద 8 వేల సైన్యముమాత్రమే యుండినది. ఆయనవెనుకనుండి యుండెను. ఇంతలో రష్యాగుఱ్ఱపువారు వానిమీద బడిరి. వారితో నాలుగురోజులు పోఱుజఱుపుచు, సైన్యములను సామానులనన్నియు బయటవెడల నంపెను.

ఇట్లు బంపుచు, క్రింలిన్ నగరులో 183 వేలపౌండ్లమందును గోళములును కోట్లలోనుంచి, నగరమువదలి తానుబోవుసమయమందు, శత్రువు లాక్రింలిన్ సమీపింపగనే పేలునట్లొనర్చి, తాను సమయము జూచి నిప్పు అంటించుటకు నిశ్చయించికొని యుండెను. ఆమందు అంటుకొనుటకుగా నేర్పరచియుండు వొత్తి తిన్నగ గాలునట్లును, తాము అపాయములేనంతదూర మేగినతరువాత, యొత్తిలో నిప్పుమందును సమీపించి ప్రేలునట్లును, యేర్పాటుజేసి, సైన్యములను, సామానులను సర్వము దాటించి, యొత్తినంటించి, తానును సైన్యములు నతివేగముతో పట్టణము వదలి బఱుగెత్తుచుండిరి.

వీ రిట్లు బఱుగెత్తుటజూచి, నెపోలియన్ సైన్యములు బారవేసిన సామానుల సేకరించికొనుటకై రష్యాగుఱ్ఱపురౌతులు విడిచివచ్చిన యీనగరులో బ్రవేశించిరి. వెంటనే ఢమీలుమని యీరాజభవనమంతయు నాకాశములోని కెగురగొట్టబడినది. ఆకాశమునుండి చీలినదేహములు, శవకళేబరములు, రాళ్లు, ఫిరంగితునకలు, ఆయుధపుతునకలు వీటివర్షము గుఱియసాగినది.

ఈశబ్దము అక్కడికి ముప్పదిమయిళ్లలో నుండి నిద్రించుచుండిన నెపోలియన్ విని తటాలునలేచి, క్రింలిన్ కూలిపోయినదనియు, వెనుకనుండిన మన సైన్యములు గదలి వచ్చుచున్నవనియు జెప్పెను.

తే 23 ది సాయంత్రమునకు, నెపోలియన్ మాస్కోకు 60 మయిళ్లలోనుండిన (Borowsk) బోరాక్ జేఱి యుండెను. అక్కడికి 12 మయిళ్లదూరమున ముందుగ 'యూజిని' సైన్యములు సాగిపోవుచుండెను. ఆరోజు రాత్రి 4 గంటల సమయ

మందు 'యూజిని' సైన్యములుయలసి నిద్రించుచుండగ నకస్మాత్తుగ యేబది వేలరష్యనులొచ్చి పైబడిరి. ఆచీకాకు జెప్ప సాధ్యముగాదు. కొన్ని గంట లీవిధముగ పోటుజరుగగ, రష్యన్ సేనల నడవిలోనికి వెళ్లదరిమిరి. మఱునా డుదయమున నెపోలియన్ వచ్చికలిసి, యుద్ధరంగమును జూచి యూజినిసైన్యసాహసములకు సంతోషించెను.

ఇక్కడనుండగ, రష్యాసైన్యములు, దారిగాచి ప్రక్కప్రక్కలనుండు కొండలలో యెుకలక్ష ముప్పయివేలు దాగియున్నా రని నెపోలియన్‌కు జెప్పిరి. ఏమిచేయుటకును తోచకుండెను. తాను పోదలచియుండు మార్గమందు, రష్యనులు ఫిరంగుల నెత్తించి, గాచియున్నందున వారిని సాహసించుట నాశనహేతువేగాక వేఱుగానందున, వచ్చిన త్రోవనే వెనుక బోవుటకే నిశ్చయించికొనెను. అంతట యుద్ధసభజేర్చి, స్థితిగతుల నాలోచించి, మఱలిబోవుటకే, దీర్మానించికొనిరి. తే 28 దిన తిఱుగ బోరాడినోకు వచ్చిరి. తే 31 ది వియాస్మా (Viasma) కొచ్చిరి. నవంబరు తె 2 దిన అఱువైవేలరష్యనులు ఫ్రెంచిసేనలపై బడిరి. యుద్ధమయినది. ఫ్రెంచిసేనలలో నిదివరకు గాయపడియుండు వారు కట్లుగట్టికొని యుండియు, యుద్ధమాడి శత్రువులం దరిమిరి. వెనుకకు సాగిపోవుచుండిరి. నెపోలియన్ యిట్లు 10 రోజులలో 300 మయిళ్లు వెనుకకు రాగలిగెను. వెనుక రక్షణనిమిత్తము 'మార్షల్ నే' గా రుండియుండిరి. ముందు సైన్యములు ఫ్రాన్సుముఖులై బోవుచుండిరి. ఈప్రకారము వచ్చుచుండగ నవంబరు తే 5 ది రాత్రి ఘోరమగు చలిగాలి, వాన, మంచు, యారంభమయినది. త్రోవ గనుపడదయ్యెను. తెల్లవారినదిగాని సూర్యోదయ మగుపడదు. మంచుచే కండ్లు గానరావయ్యెను. సైన్యములకు శ్వాసనిశ్వాసములు బయటరాగనే యవి మంచునకు గడ్డకట్టి గడ్డములమీద పేఱికొనుచుండినవి. చేతులు కాళ్లును తిమ్మిర్లుబట్టి సైన్యములు గదలలేరైరి. ఆయుధములు చేతుల బట్టజాలకుండిరి. తట్టుకొని పడినవారు తిఱుగ లేచుటకు శక్తిలేకుండిరి. ఇంతలో మంచు వారిచుట్టును పేఱికొని వారిని కప్పి బూడ్చివేయుచుండెను. వీరిట్లు మంచులో బూడిపోయి, అక్కడక్కడ చిన్నచిన్న మంచుకొండ లేర్పడుచుండినవి. ఏతట్టుజూచిన నిర్మానుష్యము. మంచుతప్ప వేఱు గానరాదయ్యెను. అనేకగుఱ్ఱములు, మనుష్యులు,నిలువజాలకపడి చనిపోయిరి. చేతులలోనుండు తుపాకులు వాటంతట యవి జాఱిపడిపోవుచుండెను. కొందరి హస్తములందుండు నాయుధములు, యాచేతులుం గలిసి మంచుతో గట్టిగ పేఱికొని పోయియుండెను. పడిపోయిన సైనికుల కింకను ప్రాణము లుండగనే బోరువలు మందలుమందలుగ వచ్చి ముక్కులతో బొడిచికొని తినుచుండెను.

ఈవిధముగనుండగ, రష్యన్ గుఱ్ఱపువారు పలుమారు గుంపులుగుంపులుగ వచ్చి వీరిమీదపడి తొందరలు గలిగింపుచుండిరి. ఇంతలో రాత్రి యేతెంచినది. తలదాచుకొనుటెక్కడ? మంటవేసికొనుట కొక యెుండుకొయ్యయు జిక్కదు. ఏప్రక్కజూచినను సముద్రమువలె మంచు తెల్లగ పేఱికొనియుండెను. మంచు తుపానులు విరామములేక వీచుచుండినవి. దురదృష్టులగు సైనికు లనేకులు పడి మృతిజెందిరి. కొందరు చనిపోయిన గుఱ్ఱముల చర్మముల నొలిచికొని, మీద గప్పికొనిరి. కొంచెము వేడినెత్తురయిన త్రాగి చచ్చెద మని, యనేకులు గుఱ్ఱముల జంపి, యానెత్తురు త్రాగుచుండిరి. ఇట్లు, ఘోరమగు 16 ఘంటలుగల రాత్రి గడచిపోయినది. ఈవిధముగ చెప్పనలవిగాని కష్టములతో 'మార్షల్ నే' వెనుకజిక్కి రక్షణజేయుచు సైన్యముల నడపించుచుండెను.

నవంబరు నెల తే 9 దిన, యిట్టికష్టము లనుభవించి స్మోలన్‌కు జేఱగలిగిరి. ఇక్కడ సైన్యములకు యుడుపులును, కుడుపులును, సంపూర్ణముగ నుండుననుకొనెను గాని యావత్తును నాశనమయి, కఱవుతప్ప వేఱు లేదయ్యెను. అయితే, వేనవేలు సారాయిసీసా లుండినవి. సైనికులు యెుడలెఱుంగక త్రాగి, తెల్లవారువరకు యక్కడివారక్కడనేపడి జనిపోయియుండిరి. ఈస్థళమం దంతకుబూర్వము, గావలయువస్తుసంబారము లొడగూర్పబడి యున్నందుకు, అన్నియు వ్రయపడియు గ్రాణములు ఖాళిగనుండెను. ఇంతలోసామానులబండ్లు వచ్చినవి. యుద్ధమాడుసైనికులు ముందుగ నాహారములు తినవలయుననియు, యాతదనంతరము మిగతవారు భుజింపవలయుననియు నెపోలియన్ యాజ్ఞాపించెను. సైన్యములవెనుక రక్షణజేయుచు వచ్చుచుండిన 'నే' గారికి రష్యనులు పైబడిరాకుండునట్లు కొన్నిరోజు లడ్డుగలిగింపవలసినదని జెప్పి పంపెను గాని, 24 గంటలకు మించి తఱిమికొనివచ్చు నారష్యన్ సేనల నిలుప నసాధ్యమయ్యెను.

ఈ స్మోలన్ పట్టణము సమీపించుకాలమందు, పారిసునుండి యెుక విశేషవర్తమానము (Express) వచ్చినది. అదివినుటకు, సేనానాయకులు మొదలగువారు గుంపుగూడిరి. ఆ కాగితపుసంచి (cover) ని విప్పి జదువగ, రష్యాలోని యపజయముచే, ధైర్యమువచ్చి, పారిసులో నొకకుట్ర యారంభమయి, ప్రభుత్వమును పదభ్రష్టజేయు దురాలోచన గలిగియున్నదని వ్రాయబడి యుండెను. ఇదియునుగాక, మాలెట్ (Molet) అను యుద్యోగి, నెపోలియన్ చనిపోయినాడని వార్తబుట్టించి, జాతీయసైన్య మనుపేరుతో కొందరిని జేర్చికొని, ప్రభుత్వమునే, తా నాక్రమింప నుద్యుక్తుం డయినట్లును, వానినిబట్టి గాల్చివేయబడెననియు, వ్రాయబడి యుండినది.

దీనిచే, ఫ్రాన్సుప్రభుత్వమంతయు నెపోలియన్ జీవితముమీద నాధారపడి యున్నదని స్పష్టమగుచుండెను.

వీటిని జదివికొని, నెపోలియన్ విచారమగ్నుడయి, యింతకాలముగ శ్రమకోర్చి కష్టను లనుభవించి, యేర్పఱచియుండు ఫ్రాన్సుప్రభుత్వము, తనయనంతరమందు పూర్వ యరాజకత్వమేగా నున్నదనియు, యీదేశ సుఖసౌమ్యదులకొఱకై, ప్రియపత్నియగు జోసఫయిన్‌నుగూడ విడనాడియుండుటయు, అన్నిటినిమించి తనగర్భవాసమందు జన్మించిన రాచకొమరు డున్నాడనియు, తనవెనుక రాజ్యార్హత గలవాడనియుఁగూడ నాలోచింపక, జనులు గలిగింపనున్న చిక్కులనుగూర్చి జింతింప సాగెను.

గనుక, తక్షణము పారిసునకుఁ బోవుట ముఖ్యావసరమని దీర్మానించికొని, 'జనరల్ రాప్' గారిని బిలిచి తన తీర్మానమునుజెప్పి గోప్యముగ నుంచమనెను.

స్మోలన్‌లో నైపోలియన్ అయిదురోజు లుండెను. యూజిని, 'డావవుస్ట్' 'నే' 'మూరట్'నాయకులు వారివారిసేనల వెనుకకు మఱలించికొని నడపించుచు, త్రోవలో బడరానిబాధ లనుభవించుచు వచ్చుచుండిరి.

నవంబరు తే 14 ది యుదయమున, స్మోలన్‌వదలి నెపోలియన్ ప్రయాణమయ్యెను. గుఱ్ఱములకు గిట్ట లరిగిపోయియు, కొన్నిటికి కాళ్లనుండి బొత్తుగ వీడిపోయియు, త్రోవలో బడిపోవుచుండినవి. ఫిరంగిబండ్లను, మనుష్యులే లాగుచుండిరి. పలుమారు బండ్లు, గుఱ్ఱములు, మనుష్యులు జారి దొర్లుచుండిరి. శత్రువుల గుండ్లుదగిలి కొందరు హతమగుచుండిరి. ఈ సంకటములచే 24 గంటలు ప్రయాణముజేసినను, 15 మయిళ్లకు మించి రాజాలకుండిరి. ఇట్లు వచ్చుచుండగ, రష్యన్ సేనాని 'కుయిసాఫ్' అనుఆయన, 90 వేల సైన్యములతో దారి నడ్డగించెను. ఫ్రెంచిసేనలు జొఱబడి పోవుచుండిరి. ఇట్లు ముందునడచుచుండిన సేనాభాగములు దాటిపోవగనే, వెనుకవచ్చెడు యూజినిసేనల కడ్డుపడిరి. యూజినిసేనలు విశేషించి హతమయి,కొద్దిమంది హతశేషులతో వచ్చి, ముందుబోవు సేనలతో గలిసెను. అందరు జనిపోయి 4000 సైన్యములు మాత్ర ముండగ, అస్తమానమయినది. ఆచీకటి రాత్రిని, వీచుచుండిన చలిగాలినే, యాధారముగ జేసికొని, తప్పించికొని సైన్యములు వచ్చుచుండెను. ఇంతలో చంద్రోదయ మయినది. దూరములో నీఫ్రెంచిసేనలు బోవుట, నొక రష్యాసైనికభటుడు జూచి, "యెవరక్కడ నిలువు"మని యనెను. వెంటనే యూజినిసైనికులలో, నొక పోలండుసైనికుడు పఱుగెత్తి వానివద్దకు బోయి, రష్యాబాషతో, "అఱవకుము, మేము

రహస్యముగ శత్రువులమీద బోవుచున్నారము" అని యనెను. ఆభటుడు మోసపోయి పలకకుండెను. యూజినిసైన్యములు దాటుకొని ముందునడచుచుండిన సైన్యముల గలిసికొనినవి.

ఇట్లు వచ్చుచుండగ, తెల్లవారువరకు, మఱియొకచోట, తమముందు, యుభయపార్శ్వముల శత్రువులు ఫిరంగులు బార్లుదీర్చి యడ్డగించిరి. అక్కడను, ధైర్యముతో బోరాడి, కట్టకడకు ఆర్చా (Archa) పట్టణము జేరగలిగిరి. నెపోలియన్‌ను వెంబడించిన 35 వేల రక్షకభటులకుగాను, ఆఱువేలుమాత్రము శేషించిరి. యూజిని వద్దనుండిన 42 వేలకుగా, 1800 సైనికులు నిలిచిరి. డావవుస్ట్ క్రిందనుండిన 70 వేలకుగా, 4 వేలు నిలిచిరి. 'నే' గారి సర్వసైన్యములు నసించినవి. ఆయన యాహారములేక కృశించి, యుడుపులు జినిగి, కడకొక చొక్కాయియుగూడ లేకయుండగ, నెవరోయొకరు చేరుమాల నొకటియివ్వగ ముఖము దుడిచికొనెను. నెపోలియన్, 'నే' నాయకుడు పడినకష్టములు జెప్పగ విని, (Bravest of the brave) ధైర్యవంతులలో ధైర్యవంతుడని బహూకరించెను. సైన్యములువచ్చు యీమార్గమందు ప్రతిచోటను, శత్రువులు గాచియుండిరి. గనుక తప్పించికొనిబోవుటకు దేశపటముల దెప్పించి చూచిరి. బోరిసాఫ్ (Borisoff) యనుగ్రామము, ముందున్నయది. అక్కడ ఫ్రెంచివారు, పూర్వము సామానులనుంచి కొని యుండిరి. ఈసామానుల (శత్రువులు బట్టికొనిరని వార్త వచ్చియుండెను. ఈగ్రామముఁ జేరవలయునని వీరికోరిక. ఆ బోరిసాఫ్ వెంబడి 'బెరిసినా' (Beresina) అను నదియున్నది. ఆనదిని దాటుటెట్లు? ఆనదియొడ్డున శత్రువులు రక్షణ లేర్పరచికొని అడ్డగింప సిద్ధముగ నుండిరి.

ఈ బోరిసాఫ్‌నకు దక్షిణభాగమందు, బెరిసినానది 300 గజములుమాత్రము వెడల్పుగలిగి, ఆరుఅడ్డుల లోతుగలిగి యుండుటచే, నారేవున సైన్యముల దాటించికొనిపోవుటకు తీర్మానించి, సైన్యముల నడపించెను. వారు యానది సమీపింపగనె, కొద్దిదూరములో శబ్దము వినవయ్యెను. ఇది శత్రువులధ్వని యనుకొనిరిగాని, విక్టర్ ఔడినాట్ (Victor, Oudinot) అను ఫ్రెంచినాయకుల క్రిందనుండినసేనలు. వీరు, బోరిసాఫ్‌ను శత్రువు లాక్రమింపగ, వెళ్లగొట్టి, దానిని స్వాధీనపఱచికొని, అక్కడనుండి యుండిరి. వీరినిజూచి సైనికులకుగలిగిన సంతోషమునకు మేఱలేదయ్యెను. యుభయులుఁగలిసి యిపుడు 27 వేల సైన్యములును, 40 వేల శిబిరము వెంబడించువారును యుండిరి. ఎట్టికష్టములు వచ్చినను, ఎంత శ్రమపడినను, నెపోలియన్‌యందు సైనికులకుండు ప్రేమాగౌరవములు ప్రపంచాతీతమయనవిగనుండెను.

బెరిసినానది, యతివేగముగ బాఱుచుండినది. నదిమీదివంతెన శత్రువులు నాశనమొనర్చి యుండిరి. బారిసావ్‌లో, నెపోలియన్ రెండురోజులుండి శత్రువుల మోసపుచ్చి తామెక్కడ నది దాటునది దెలియకుండులాగున వర్తించు చుండెను.

ఒకరాత్రిసమయమందు, చీకటిలో, చుట్టును యడవిచెట్లు గలిగి, నది బహిరంగముగాకుండు నొకచోట, కంఠములోతునీళ్లలో సైనికులు దిగి, ప్రవాహములో మంచు వెల్లికలుగ ఘనీభవించి, పాఱుచుండెడు ప్రవాహమధ్యలో బండిచక్రముల నుండిదీసిన యినుపపట్టాలు, గుడిశెలకొయ్యలు, మొదలగుసాధనములతో వంతెన యొకటి గట్టిరి.

నెపోలియన్, అంతకుముందు నదిదాట బ్రయత్నించిన ట్లభినయించిన స్థళ మిచ్చటికి, 18 మయిళ్లలో నుండెను. రష్యన్ సేన లదిజూచి, ఆక్కడదాట బ్రయత్నించుచున్నాడని దలచి, వీని కభిముఖముగనుండిన సేనలనన్నిటిని, 18 మయిళ్లదూరమునకు గొనిపోవుచుండిరి. దీనిని గనిపెట్టి తనసేనల నిచ్చట దాటించికొని యావలితీరము జేరెను. రష్యన్ సేనలు నెపోలియన్ జేసిన మోసమునకు జేలుపోయిరి.

ఇట్లు వంతెనమీద దాటి, యావంతెన గాల్చివేసిరి. అక్టోబరు తే 29 ది ప్రయాణము సాగించి, నవంబరు తే 3 ది 'మొలడెక్నో' (Molodeczno) యను గ్రామము జేరిరి. ఆక్కడ యాహారపదార్థములు కొల్లలుగ వచ్చియుండినవి. అంతట వ్యాధిగ్రస్తులను, గాయపడినవారిని, విల్నాకు బంపివేసెను. అనేకగుఱ్ఱముల దెప్పించి సైన్యముల కిప్పించెను. ఇక్కడ సైన్యములకు గావలసినదంతయు సమకూర్చికొని బయలుదేరెను.

ఇక్కడ, ప్రష్యారాజు, రష్యాలోగలిగిన పరాభవమున కానందించియున్నాడనియు, ఆస్ట్రియాచక్రవర్తియు గూడ, జనపాలనప్రభుత్వ మంతమొందింప సమయమొచ్చినదని యున్నాడనియు దెలిసినది. సైన్యనాయకులందరు, త్వరగ నెపోలియన్ పారిసుజేరు టావశ్యమని జెప్పిరి. అయినను రెండురోజులు సైన్యములతో గూడనే యుండెను.

ఇపుడు, పోలండుయెల్లలకు రాగలిగిరి. సైన్యముల తిఱుగుముఖముగ నడపుకొనివచ్చుటలో నుండుకష్టము లంతమయినవి. ఈ ఫ్రెంచిసేన లుండుచోటు, రష్యావా

రికి జేరినదైనను, ఆక్కడి సర్వజనులును స్నేహితులుగ నుండిరి. ఆరాత్రి నాయకుల దరిసి, తనలోడ భోజనమునకు బిలిచి, భోజనమయినతరువాత, తాను యీరాత్రి ఫ్రాంసునకు బయలుదేరుదునని జెప్పెను. తాను తిఱుగ మూడులక్షలసైన్యముల జేర్చికొని, మంచుచే నడ్డగింపబడిన యీ దండయాత్రను, పునః నారంభించుదునని జెప్పెను. అఖిల సేనానాయకత్వము, నేపిల్సుప్రభువున కిచ్చితిని, గనుక, నాయందెట్టి గౌరవమర్యాదల నుంచిలిరో, యట్లె, ఆయనయాజ్ఞానువర్తులయి యుండుడని జెప్పి, అందరిని గవుగలించికొని, శలవుదీసికొని బయలుదేరెను. రెండు స్లెడ్జ్ (Sledge) బండ్ల నేర్పాటుజేసిరి. అందులో నొకదానియందు తానును, కలెన్కోర్టు Calain court) ను, గూర్చుండిరి. 'డ్యూరక్,' 'లొబో,' గార్లు రెండవదానియం దాసీనులయిరి. కొందరు పోలండుభటులను మాత్రము, వెంబడిదీసికొని బయలువెడలెను.

త్రోవలో శత్రువులచే దైవికముగ దప్పించికొని, విల్నామార్గమున డిసంబరు తే 10 దికి వార్సాపట్టణము జేరగలిగెను. రాత్రింబగళ్లు బ్రయాణములుజేసి డిసంబరు తే 14 ది యుదయ మగునప్పటికి డ్రెస్డన్‌వీధులలో నెపోలియన్ బండి బోవుచుండినది. అక్కడ తనమిత్రుడగు సాక్సనిప్రభువుతో కొంతకాలము సంప్రతించి, తిఱుగ బండినెక్కి డిసంబరు తే 18 ది నగమురాత్రికి పారిసు జేరియుండెను. రాణిగారు రుక్మశాలలోనుండి, దైన్యముతో భర్తక్షేమ మెట్లుండునో యను మనోసంకటముతో నప్పటివఱకును మేలుకొనియుండి, యపుడే రెప్పవాల్చి యుండెను.

ప్రక్కనవుండుగదిలో మనుష్యులు మాట్లాడుసందడి, చెలికత్తెయొకరు విని, యేమొగందరగోళము జరుగుచున్నదని యనెను. అది వినినతోడనే, రాణిగారు మంచముమీదినుండి దూకెను. అనిమిషమందు తలుపు తెఱువబడి, బూర్నీసు గప్పికొనియుండు యొకమనిషి కవుగలించెను. ఆయనే చక్రవర్తి.

చక్రవర్తిరాక, మఱునాడు నగరమంతయు దెలిసినది. ఆరోజుయుదయము 9 గంటలకు, సభ నాహ్వానించి, రష్యావర్తమానములన్నియు నొక్కటియును దాచక సర్వము వినిపించెను.

చక్రవర్తి బయలుదేరివచ్చినతరువాత, చలి, యాప్రాంతములందు బలమయినది. బెరిసీనానదిదాటియుండిన 60 వేలతో 20 వేలువచ్చి జేరియుండిరి. ఈ యెను

బదివేలమందికిగా, 40 వేలుమాత్రమే విల్నా జేరఁగలిగిరి. మిగతవారందరు చలిచే హతులయిరి.

డిసంబరు తే 12 దిన, నీమెన్ నది జేరి, తే 13 ది వంతెనమీద యానదిం దాటిరి. ఇక్కడికిఁ జేరుటకు 37 దినములు పట్టినది. సర్వముఁ దాటినతరువాత, జనరల్ 'నే' (General Ney) రష్యాయెల్లలఁ దాటి యీవల వచ్చెను. ఈకాలమం దంతయు 'నే' వెన్నివ్వక శత్రువులతోఁ బోరుచు, సైన్యముల వెనుకకు నడపించుచు వచ్చి చేరెను.

(Grand Army) గ్రాండు ఆర్మిఅను సైన్యభాగములో శేషించినది యీ మార్షల్ 'నే' గా రొకరే.

ఏబదియైదవ అధ్యాయము.

(55)

రాష్ట్రమంత్రి దేశాభివృద్ధినిగురించి నివేదించినపట్టి. శత్రురాజు లందరు ఏకమగుట. లట్జన్ యుద్ధము. డ్రెస్డన్ నగరప్రవేశము. చార్జన్ యుద్ధము. డ్యూరక్ మరణము. మిత్రద్రోహములు. కుట్రలారంభము. మనోవేదన.

నెపోలియన్ బుద్ధికుశలత యుద్ధములయం దెట్లో ప్రభుత్వవిషయములందును యట్లే గనుపఱచుచుండెను. ఆకాలమందు, రాష్ట్రమంత్రి శాసనసభయెదుట నివేదించియుండు ప్రభుత్వస్థితి దెలియగలపట్టిక యీక్రిందివిధముగ నున్నది. దీనిచే దేశ మెట్టి యభ్యుదయమొందినదియు దేటపడగలదు.

> "పెద్దమనుష్యులారా, సముద్రభూరంగముల జరిగియుండు యుద్ధములచే జననాశన మయ్యెను, ఫ్రాంసుజనసంఖ్య యభివృద్ధినొంది యున్నది. ఫ్రాంసు పరిశ్రామికవృత్తు లభివృద్ధిజెంది యున్నవి. ఇంతవిశాల మగు భూసాగుబడిగాని, జేతిపనుల యభివృద్ధిగాని, సర్వజన ధనసమృద్ధిగాని, మనచరిత్రలో నేకాలమందును యుండినది లేదు. కృషీవలు లెన్నడు యెరిగి యుండని లాభముల ననుభవించుచున్నవారు. వారికి తినగలిగినంత కూడును, కట్టుకొన్నన్ని గుడ్డలును పూర్వమునకంటే విశేషించి గలవు. పూర్వము గుడిశెలలో నుండు బీదలు మట్టియిండ్లను గట్టికొనగలిగిరి. కృషివా

ణిజ్యము లభివృద్ధి జెందినవి. ఉపయోగకర మగువృత్తుల బరీక్షించి, సర్వభూమము లెక్కువఫలవంతము లగునట్లు ప్రభుత్వమువారిచే జేయబడినవి. దేశమందలి పశువులును, వాటిసంతతియు, నభివృద్ధి గాంచినవి. మిరాసులని, కట్టుబళ్లని, జమీన్ లని, రైతులకు దానవిక్రయ వినిమయాదుల కర్హతలేని, నిర్బంధముల దొలగించి, సాగుబడిదారులకే, హక్కులు గలిగింపబడినవి. దేశమందలిజనులు భాగ్యసంపన్ను లయిరి. న్యాయపాలనయందు వివాదములు శీఘ్రముగ బరిశీలింపబడుచున్నయవి. కట్టడములు, రేవులు, రక్షకస్థానములు, రహదారులు, వంతెనలు, కాలువలు, పొర్లుకట్టలు, పారిసునందలి కట్టడములు, వీటికై యాకాలమందు 100 కోట్ల ప్రాంకులు వెచ్చింపబడినవి," అను మొదలగుసంగతు లుండియున్నవి.

ఇంత యభివృద్ధియగుటకు యెన్నియోసంవత్సరముల నెమ్మదియగు రాజ్యపాలన యుండినగాని, యిట్టియభివృద్ధి గాజాలనప్పటికిని; నెపోలియన్ ద్వాదశాబ్దము లెడతెగనియుద్ధములతో మునిగియుండియు, ఏకమానవుడా ఫ్రాంసుదేశము నింత మహోన్నతదశకుం దేగలిగియుండెను. మిలిటరి, శివిలు వ్యవహారములన్నియు స్వయముగ విచారించుచుండెను. రాత్రికాలములందు, రాష్ట్రీపరుంబడిలెక్కలు తానే స్వయముగ జూచుచుండెను. ఈయనపాలనకు సంతోషించి మిలన్ పురజను లభిమానపత్రము నొసంగియుండిరి.

ఆస్ట్రియా, ప్రష్యారాజు లిదివఱకు ఫ్రెంచిపక్షమున అయిష్టముతోనుండి, ప్రస్తుతమందు విముఖత్వము వహింపసాగిరి. ప్రష్యా, ఇంగ్లండు రష్యాలం జేఱినది. ఆస్ట్రియాసేనాధ్యక్షుడు ఫ్రెంచిసేనలు రష్యానుండి వచ్చునపుడు, సహాయము జేయకుండుటే గాక, పోలండు సహాయపడినందునకు చీవాట్లు బెట్టియుండెను.

నెపోలియన్ బావమఱదియు నేపిల్సుప్రభువును యగు 'మూరట్' సైన్యముల విడిచి ఇటలి జేఱవచ్చెను. ప్రష్యా, రష్యావారింగూడి ఫ్రాంసుమీద యుద్ధప్రకటన గావించినది. 'బ్రెస్లా' (Bresslaw) నగరమందు, ప్రష్యారాజులందరు గలిసి, నెపోలియన్ మీద తిఱుగబడున ట్లొడంబడిరి. సాక్సని ప్రభువుమాత్రము వారిం జేరదయ్యె

ను. అందునకే మిత్రమండలి, గినిసి, వారిసైన్యములతోనా రాజధానియగు 'డ్రెసెడన్' బ్రవేసించి ప్రభువును పదభ్రష్ఠత గావించిరి. ఇంగ్లీషువారు కోపెన్ హేగన్ రాజును, 24 గంటలలో తమలో గలియుటో లేక తగుసమాధాన మిచ్చుటో జరుపవలెననిరి. లేనిచో పట్టణము గాల్చివేయుదు మనిరి. ఇదియునుంగాక, 2500 లక్షలద్రవ్యమును ఆస్ట్రియా కింగ్లీషువా రిచ్చి, వారిని లోజేసికొనదలచియున్నట్టును, దెలియవచ్చినది. నెపోలియన్ మీద దిఱుగబడుటకై జర్మనులకు కరపత్రములం బంచిపెట్టిరి. సర్వసమత్వమునకై ఇంగ్లండు బోరుచున్నట్టును, యోగ్యతమాత్రమే గౌరవింపబడుననియు, రాచబిడ్డడనిగాని, బీదవాని కుమారుడనిగాని భేద ముండదనియు, మోసపుమాటలం బీదలకుం బోధించి, తిఱుగబడుటకు బురికొల్పిరి.

ఈ స్థితినంతయు నెపోలియన్ గమనించుచుండెను. సంధికుదురుట దుర్ఘటముగ నుండినది. సర్వరాష్ట్రము లొక్కటి యగుచుండినవి. యుద్ధమాడక విధిలేకవచ్చినది. గనుక దేశమందు యుద్ధప్రకటన గావించి, సన్నాహములు సమకూర్ప నెంచెను. ఏప్రిలునెల సగపడువఱకు మూడులక్షలజనులు సంతోషముతో సైన్యముల వచ్చిచేరిరి. యుద్ధాగ్రేసరులగు పూర్వనాయకు లాపాడు చలిదేశమగు రష్యాయందుచనిపోయియుండిరి. ఫ్రెంచిసైన్యములు కొన్ని స్పెయిన్ లో బోరాడుచుండినవి.

యేప్రిలునెల తే 15 ది ఉదయము 4 గంటలకు సైన్యశిబిరమునకు బ్రయాణమయి బండినెక్కుచు, ప్రక్కనయుండు మంత్రియగు 'కలెన్ కోర్ట్' (Calain Court) తో నిట్లనెను.

"నా రాష్ట్రమందుండు యధముడగు కాపు
వానికుండు సుఖనెమ్మదులు నాకు లేవయ్యెనుగా! వాడు
సుఖముగ వాని పుత్రకళత్రాదులం గూడి గలిగియున్న
మట్టుకుం దిని, సుఖపడుచున్నవాడు. నావిధి శిబిరము
నకు బఱుగెత్తి యుద్ధమున జొఱబడుమని వ్రాసియున్నది"

అని జెప్పెను. ఏప్రియల్ తే 25 దికి సైన్యములన్నియు 'యర్ఫర్త్' చేఱవలసినట్లు యాజ్ఞాపించియున్నందున, జేఱియుండినవి. శత్రువులు, తమకుండు యుద్ధసామగ్రికిని యూరపుఖండమందలి రాజవర్గమంతయు జెలరేగియుండుటకును సంతసించి, తమకు జయప్రాప్తి స్వతఃసిద్ధమని దలచి సంతోషముతో నుండిరి.

ఇపుడు యుద్ధ మారంభమయి, ఉభయసైన్యములకు జయాపజయములు నిశ్చయింపరాని పోరులుజరుగ నారంభించినవి. ఈ యుద్ధములో నెపోలియన్ కత్యంత

ప్రేమాస్పదు డగుమార్షల్ బెస్సియర్సు (Bessieres) మరణించెను. ఆఖరున మేనెల తే 2 ది యుభయసైన్యములు లట్జన్ మయిదానమందు గూడినవి. నెపోలియన్ సేనలు ముప్పదిమయిళ్లపొడుగున బోవుచుండినవి. శత్రువులు దాపుదురని దలచడయ్యెను. శత్రుసేన లక్కడ కొండలలో దాగియుండి, అకస్మాతుగ యెనుబదివేలసైన్యములు వచ్చి ఫ్రెంచిసేనలం దలపడిరి. ఫ్రెంచిసేనలలోనివారు నూతనముగ జేరినవారు. శత్రువులు ఫిరంగుల గాల్చిరి. నెపోలియన్ వద్ద నాలుగువేలుమాత్రమే గుఱ్ఱములవా రుండిరి. శత్రువులకు 25 వేలు గలరు. ఇంతలో నొకసేనానాయకుడు బఱుగెత్తి వచ్చి, సహాయమురానిచో, సర్వము నాశనమగునని నెపోలియన్‌తో జెప్పెను. “మంచిది. మనకు గుఱ్ఱములు లేవు. పర్వాలేదు. ఇది యీజిప్టు యుద్ధమువంటిది.” అని జెప్పియుద్ధము తీవ్రముగనుండుచోటికి, గుఱ్ఱముమీద బఱుగెత్తెను. సేనలు నెపోలియన్ నుజూచి పరవశులై సాహసముతో బోరాడిరి. 8 గంటలకాలము యుద్ధము జఱిగినది గుండ్లవర్షము గురియుచుండినది. గుఱ్ఱములు లేనందున, నిలిచి యుద్ధమాడవలసినదిగ యాజ్ఞాపించి, సైనికులం జూచి,

> “ఫ్రెంచిమహాజనులారా, దేశాభిమానుడగు ప్రతివాదును యుద్ధమందు జయమొందుటో లేక చనిపోవుటో, యేదోనొకటి పరిష్కరింపగలకాల మాసన్నమయినది ”

అని యనుటతోడనే, ధైర్యోత్సాహులై యుద్ధమాడిరి. తుపానువలె గొట్టుచుండు యీ గుండ్లవర్షములో నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కి బఱుగెత్తుచుండెను. నెపోలియన్ జయమొందెను. శత్రువులు పాఱిపోయిరి. వెంటనే యీ విజయవార్త పారిసున కంపబడినది. శత్రువులు యిరువదివేలమందిని బోగొట్టికొని, తాఱుమాఱయి పఱుగెత్తుచుండగ, నెపోలియన్ సేనలు వారిని వెంబడించి, బాధించుచుండినవి. మేనెల తే 7 దిన శత్రువులు డ్రెస్డన్ జేరి, ఆక్కడను నిలువక, పఱుగెత్తుచుండిరి. డ్రెస్డన్ నగరముచుట్టును కొండలుగలిగి, మధ్య యీనగరమును, యుద్యానవనములును, తోటలును, సెలయేళ్లును గలిగి, వలయాకారమగు నొక నాటకరంగమువలె సుందరముగ నున్నయది. చుట్టునుండు కొండలమీద శత్రువు లెక్కి బోవుచుండిరి. నెపోలియన్ తనసేనలతో పురప్రవేశము జేయగనే, ఆపురోద్యోగు లెదురైరి. జనులు, వెడలగొట్టబడిన తమప్రభువు తిఱుగ రాగలిగినందులకు సంతోషించిరి. ఎదురుగవచ్చిన యుద్యోగులం జూచి కోపముతో, ‘మీ రెవరని’ యడిగెను. పురోద్యోగులతని

మనవి జేసిరి. “మాసైన్యములకు రొట్టెలుగలవా” యని యడిగెను. రష్యా ప్రష్యాసేనలు సర్వమును హరించినవి. దొరుకుట దుస్సాధ్య మనిరి.

> “(Impossible) దుస్సాధ్య మనుమాట నేనెఱిగియుండినది గాదు. మీరువెళ్లి రొట్టెలు సారాయి మాంసముల సిద్ధపఱచుడు. జయింపబడిన జనులను జూచినట్లు మీరు జూడబడ నర్హులయినను, మీ ప్రభువునుజూచి మిమ్ము క్షమించితిని. మీప్రాణముల నేడు గాపాడినది. మీప్రభువునందు మాకుండు గౌరవమేనని నమ్ముడు. మీకీ శిక్షజాలును.” అని యనెను.

అంతట గుఱ్ఱమును దిగి, సాక్సనిరాజుగారిం గలిసి, యిద్దరును నదిసమీపమునకు వెళ్లి పడగొట్టియుండు వంతెనను బాగుజేయించి, ఫిరంగుల నాతీరమం దెత్తించి, పాఱిపోవుసైన్యముల గాల్పించెను. అంతట శత్రువులు ఫిరంగులుగాల్చుట మానిరి. ఇట్లుండుసమయమందు, శత్రువులగుండు, ప్రక్కనయుండు చెట్టునకు దగిలి, చీలినపేడు, నెపోలియన్ శిరస్సునబడి గాయపఱచినది. అది జూచి, “నావక్షమం దది దాకియుండినట్లయిన, నంతయు బరిసమాప్తమయి యుండెడి”దనెను. ఆవంతెన బాగుజేయుసమయమందు, నెపోలియన్ నదీతీరమం దొకరాతిమీద గూర్చొని, సేనల నుత్సాహపఱచుచు బాగుజేయించి యుండెను. ఈవిధముగ తే 11 ది నంతయుం గడచి, తే 12 దిన తానును సాక్సనిప్రభువును వైభవముతో ‘డ్రెస్డన్’ రాజమార్గములం జని, రాజభవనముం బ్రవేశించిరి. త్రోవలలో పుష్పములం జల్లిరి. స్త్రీపురుషులు మార్గము వెంబడి బారులుం దీరియుండిరి. మంగళవాద్యములతో సాక్సనిరాజును, వెడలగొట్టంబడిన నగరులోనికి పునః ప్రవేశబెట్టెను.

ఒకవారమురోజు లీనగరమందుండి, తిఱుగం బ్రయాణమయి, పాఱిపోయిన శత్రువులు శిబిరముంజేసియుండిన ‘బాట్జన్’ (Bautzen) సమీపింప నరిగెను. తే 21 ది యుదయమున కక్కడం జేరియుండెను. శత్రువులు తగురక్షణ నేర్పరచికొని, నగరమున కావలివైపున నుండిరి. వారికి నాపుదలగ, కుడిభాగమం దొక యడవి యుండినది. గనుక నాయడవికి, యింకాదూరమున, ‘నే’ గారిసైన్యము లొచ్చునట్లును, ఎడమవైపున ఔడినాట్ (Oudinot) తన సైన్యభాగముతో దాకునట్లును, తానును సౌల్ట్ (Soult) శత్రుమధ్యమం దెదురుగ దాకునట్లును యేర్పాటు గావించి, దాకగనే, శత్రువులు చిందరవందరై, బోహీమియా యడవులబడి పాఱిపోయిరి. ఈయుద్ధము లొకప్రక్క జఱుగుచుండగ నెపోలియన్ యలసటచే, నొక ఫిరంగిదిబ్బ

వెంబడి బరుండి కొంతసేపు నిద్రబోయెను. శత్రువులు 15 వేల మందిని బోగొట్టికొనిరి. ఫ్రెంచిసేనలలో 5 వేలు హతులయి యిఱువై వేలు గాయపడి చికిత్సాలయముల నుండిరి.

ఈయుద్ధము జఱిగియుండిన మవుంట్ సినిస్ (Mount Cenis) దిబ్బమీద నొకజయస్తంభము నాటించి,దానిమీద ఫ్రెంచి యిటలీజనుల కృతజ్ఞత నభినందించుచు, మూడుమాసములలో 12 లక్షలజనులు, తమదేశరక్షణకై నడుముగట్టి వచ్చియుండిరని వ్రాయించవలసిన ట్టుత్తరువు జేసియుండెను. అయితే తదనంతరమందు బ్రాప్తించియుండు విపరీతములచే నాయుద్యమము నెరవేరదయ్యెను.

ఆరాత్రి అంతయు వుత్తరువులజెప్పి వ్రాయించుచుండి, మఱునా డుదయమున నే గుఱ్ఱమెక్కి సైన్యముల నడపింపసాగెను. ఆమధ్యాహ్నమం దతివేగముగ సైన్యమధ్యమున బోవుచుండగ, గంధకపొగచే చీకట్లు గ్రమ్మికొనియుండు యుద్ధరంగమందు, జనరలు 'కిర్గినిరు' (Kirgenir) గారికి గుండుదెబ్బదగిలి జనిపోయెను. డ్యూరక్ (Duroc) గారికి గాయమయినది. ఈసంగతి యొకభటుడువచ్చి చెప్పగనే, వెనుకకు తిఱిగిపోయి, యీదుఃఖకరమగు యుద్ధమున కంతమెపుడోయని జంతించుచు, పడియుండిన డ్యూరక్‌ను గౌగలించికొని ప్రక్కనయుండు వైద్యునితో 'ఆశలేదా' యని యడిగెను. లేదని వైద్యుడు జెప్పుచుండగ, చనిపోవు డ్యూరక్ నెపోలియన్ హస్తమును దీసికొని, ముద్దుపెట్టికొని "ప్రభో నాజీవదశాంతమువఱకు మీసేవజేయదలచితిని. ఇకముందు మీకో నిప్ప్రయోజకుడనైతిని." అనిదుఃఖించెను. నెపోలియన్ "మఱి యొకలోకమున్నది. అక్కడ నాకొఱకు గాచియుందువు. ఒకప్పుడు మన ముభయులమక్కడ గలియుదుము." అనెను. అందునకా చనిపోవు సేనాని "అయ్యా! అట్టిదింకను చాలకాలమునకుగాని సంభవింపదు. నేను గౌరవముగ జీవించితిని. నాకొక కుమార్తెగలదు. ఇకమీద నాచిన్నదానికి మీరే తండ్రిగ నుండవలసియుండును." అని దీనుడై జెప్పుచుండగ, నెపోలియన్ దుఃఖమును బట్టలేక, ఆయనచేతిని తనరొమ్మున కదిమికొనెను. కన్నీటిధారలు నెపోలియన్ నేత్రకమలములనుండి బ్రవహించుచుండినవి. ఆతను నెపోలియన్‌నుజూచి, "ప్రభో" నన్ను విడచివెళ్లుడు. దుఃఖము నాపికొనుడు."అనెను. అంతట లేచి దుఃఖముతో బయటవచ్చి, తన డేరాలోనికివెళ్లి కుర్చీలోగూర్చొని, "ప్రియమిత్రమా ప్రియమిత్రమా" యని బిగ్గరగ రోదించసాగెను.

ఇంతలో, చక్రవర్తిగారిదుఃఖమును జూచి ప్రియభటులందరు బఱుగెత్తివచ్చి, డేరాజుట్టికొని, వారును దుఃఖమగ్నులై యుండిరి. రేపటివఱకును తన నేసంగతియును యడుగగూడదనిమాత్రము జెప్పి చింతతో నుండెను.

తెల్లవారువఱకు డ్యూరక్ లోకాంతరము నొందెను. ఇది విని "కష్టములనుండి విముక్తుడై వెళ్లియున్నాడు. నాకంటె యదృష్టవంతుడు" అని యనెను.

తక్షణమే, డ్యూరక్‌గారిభార్యకును బిడ్డకును సుఖజీవనము జఱుగగల నేర్పాట్లతో నొకడిక్రీని ఫర్మాయించి దాని నకులు జఱుప పారిసున కంపించెను. ఏ స్థళమందు డ్యూరక్ మరణించెనో, యాభూఖామందును బిలుపించి, యిరువైవేల ప్రాంకుల నిచ్చి, అందులో నాలుగువేలు ఖర్చుబెట్టి సమాధిని గట్టింపుమనియు, మిగత 16 వేలును భూమిలువక్రింద తీసికొమ్మనియు నుత్తరువు జేసెను.

నెపోలియన్ తన ప్రియమిత్రునియందు జూపినకృతజ్ఞతం జఱుగనివ్వక, వారి వెనుక రాజ్యమునకువచ్చియుండు ప్రభువు లీద్రవ్యమును వానివద్దినుండి లాగికొని, బొక్కసమునకు జేర్పించిరి.

నెపోలియన్ శత్రువుల వెంటనంటిబోవుచు మార్గమందు బ్రంట్‌లా యను గ్రామము జేఱియుండెను. అక్కడ కొద్దిరోజులుముందు రష్యా సేనాధ్యక్షుడగు కుంసాప్ (Typhoid) విషజ్వరముచే జనిపోయి యుండెను. ఆతను శత్రువయినను ధైర్యసాహససంపన్నుం డగుటచే, ఆయన కొకసమాధిగట్ట నుత్తరువు జేసివెళ్లెను. చూచితిరా! యీయన గొప్పబుద్ధి. నెపోలియన్ తమరి సిట్లు వెంబడించుట జూచి, ప్రష్యారాజు భయపడి, ఆస్ట్రియా రష్యన్ సేనలు సహాయార్థ మఱుదెంచుట దెలిసి, యవి తమ్ముం జేఱువఱకును కాలయాపన గావింపనెంచి, సంధి కుద్యుక్తులయినట్లు, నెపోలియన్ కడకొక రాయబారి నంపిరి. ఇందునకు, రష్యాచక్రవర్తితో తాను స్వయముగ మాట్లాడినంగాని, వీలుపడదని జెప్పిపంపెను. అందునకు వారు చక్రవర్తిగారింతదూరము రాజాలరనియు రాయబారి నంపుదురనియుం జెప్పిరి. ఈవిధముగ కాలవిడంబనం గావించి, ఆఖరున దుర్మార్గభూయిష్టమగు నీ దుష్టసందేశమంప సాహసించిరి. ఎట్లన్న, ఇల్లిరియారాష్ట్రములు, వీనిసురాష్ట్రమును ఆస్ట్రియా కివ్వవలసినదనియును, హాలెండును, పోలాండును, ఓడర్, యల్బ్‌నదులమీదనుండు యన్నికోటలను స్వాధీనపరుపవలసినదనియు, స్పెయిన్ పోర్చుగలుదేశములనుండు ఫ్రెంచిసేనలు వదలివెళ్లవలెననియు, "రైన్ ప్రాంత భూరక్షకుడు" "హెల్విషియన్ జనపాలనా ప్రభుత్వ మధ్యవర్తి" యనుబిరుదులను నెపోలియన్ త్యజింపవలసినదనియు, యివి సంధిషరత్తులని దెలిపిరి.

ఈ సందేశవాహకుడును, నెపోలియన్‌యును, విశేషకాల మొకగదిలోగూర్చొని సంప్రతించికొనుచుండిరి. ఈషరత్తుల నొప్పికొనుటచే ఫ్రాంసు గౌరవనాశనమగుటయేతప్ప వేఱులాభము లేదయ్యెను. మంత్రులగు 'టెల్లిరాండు' కాంబెసేర్సు,

గార్లను యొప్పుకొనజాల మనిరి. ఆఖరున కొద్దిమార్పులతో సంధి గుదిరినది. వ్రాత ముగిసి సంతకములుమాత్రము గావలసియుండినది.

ఈకాలమందు స్పెయిన్‌లోని విట్టోరియావద్ద యుద్ధము జరిగి, ఫ్రెంచిసేన లోడింపబడెననియు, డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్‌టన్ లక్షసైన్యములతో ఫ్రాన్సులో జొఱబడనున్నాడనియు సమాచార మొచ్చినది.

వెంటనే శత్రువులు సంతోషపూరితులై, సంధిమాని యుద్ధమాడుటకే ప్రయత్నించిరి. వారికి జయసూచన లగుపడసాగెను.

రష్యాచక్రవర్తిగారికి 50 వేల సైన్యసహాయ మొచ్చినది. స్వీడన్ పాలకుడుగ నుండిన 'బర్నదొట్టి' క్రూరుడై పూర్వ సహచరులమీదను తన స్వదేశముమీదను దండెత్తి శత్రువులం గలిసికొనెను. పూర్వమొకప్పుడు నెపోలియన్ గరుణించి దేశమునకు వెళ్లిపోనిచ్చిన 'జనరల్ మోరో' అమెరికానుండి వచ్చి, శత్రుశిబిరముం జేఱి, ఫ్రాన్సుమీదికే కత్తిగట్టెను. ఫ్రెంచిసేనలలో ప్రధాన స్టాఫ్ఆఫీసరు (Staff Officer) గ నుండిన 'జనరల్ బోమిని' యనువాడును, బెనెడిక్టు ఆర్నోల్డ్ వలె, మిత్రద్రోహియై, శత్రుశిబిరము జేఱి యిక్కడ ప్రయత్నములు, వ్యూహములు, సైనికస్థితిగతులు మొదలగునవి సర్వము శత్రువుల కెఱుక జేయుచుండెను.

గనుక, యిట్టియనుకూలములు శత్రువుల కేర్పడుటచే సంధి నిరాకరించిరి. ఆగష్టు తే 10 ది రాత్రి ఆకాశమున చిత్రమగు యాకాశసువ్వలు గాల నారంభించినవి. దీనివలన యుద్ధ మారంభమయినదని సూచనయై యుండెను.

ఆమఱుదినమందే నెపోలియన్ మామగారగు ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి నెపోలియన్ కూడ యుద్ధప్రకటన గావించియుండెను.

గుమిగూడుచుండు నీ పరిస్థితులన్నియు సహజనెమ్మది స్థైర్యములతో నాలోచించి నెపోలియన్ గంభీరవాక్కుల నిట్లనెను.

నాకు ప్రాప్తింపజేయదలచిన పరాభవ మనుభవించుటకంటె, ధైర్యముతో, శత్రుజయకాలమందు, యుద్ధరంగమున జచ్చుటే వేయిమడుంగులు గౌరవము. విడువక పోరాడి, యొకవేళ పరాజయమొందినను, శత్రువులైనను నన్ను గౌరవింపక పోజాలరు. గనుక యుద్ధమాడుటకే నిశ్చయించితిని. ఒకవేళ, నే జయింపబడినను, నా యుపమానమే, నాశత్రువుల రాచకా

ర్యములం గలసి, వారి నికముందు విశేషయక్రమములకు సాహసింపకుండ జేయగలదు. నేను జయమొందితినా, అందరిని రక్షింతును. నా జయసూచకము లగు కారణము లింకను గొన్ని గలవు. నే నధైర్యపడరాదు."

అని గంభీరముగ జెప్పెను.

ఈ బాట్జన్ యుద్ధమునుగురించి, మంత్రియగు కలెన్‌కోర్టు, యీవిధమున జెప్పియుండెను.

"చక్రవర్తి, దేహమనోశ్రమల కెట్లోర్చియుండిరో నా కగ్రాహ్యముగ నున్నయది. పగలంతయు, యుద్ధములు, యొకచోటినుండి మఱియొకచోటునకు బఱుగెత్తుటలు, గుఱ్ఱముమీద నుండుటలు, రాత్రికాలములం దుత్తరువులు జెప్పి వ్రాయించుటలు, అయియుండినవి. ఈ బాట్జన్ యుద్ధము జఱిగియుండు 34 గంటకాలమును విశ్రాంతియనుమాట నెరుగడు. రెండవదినమున గుఱ్ఱమును దిగి, ఫిరంగు లొకప్రక్క ప్రేలుచుండగ, నొక చిన్నఏటిగట్టున, ఏటవాలుగ (Slope) నున్న యొక చోటబరుండి యొకగంటమాత్రము నిద్రించెను. ఒక గంట అయినతరువాత, యుద్ధము జయమయినదని నేను లేపితిని. లేచి "నిద్రబోవునప్పుడునుగూడ నొక సమయమందు మంచి గలుగగలదు""

అని చెప్పి తక్షణమే యశ్వారూఢుం డయ్యెను.

ఏబదియాఱవ అధ్యాయము.

(56)

నెపోలియన్ ప్రభుత్వ పూర్వస్థితి. వర్తమానస్థితినిగురించి విదేశీయులగు విరోధులు వ్రాసియుండు సంగతులు.

చదువరు లికముందు నెపోలియన్ అంత్యదశ సమీపింపగలరు. గనుక యిక్కడ కొంచమాగి, నెపోలియన్ ప్రభుత్వకాలమునకు పూర్వ ముండినస్థితులును, ప్రభుత్వకాలములో నేర్పడినస్థితులును, నెపోలియన్ బుద్ధికుశలత, యోగ్యతలను గురించియు వారివిరోధులే యెట్లు జెప్పియుండినది గమనించుట యుక్తమగును.

యూరపు చరిత్రకారులగు సర్ ఆర్చిబాల్డు అలిసన్ గారు (Sir Archi bald Alison) నెపోలియన్‌నుగురించి చెప్పుటలో, అత్యద్భుతమగు బుద్ధికుశలత, ధారణాశక్తి, గంభీరము, సకలశాస్త్రపరిజ్ఞానము, వాగ్ధోరణి, దూరదృష్టి, ఇతరులు తనను ప్రేమించునట్లు జేయగలనడవడి, మర్యాద, సరసమయి కారణయుక్తమగు వాక్చాతురి, లోకానుభవము, రాజ్యాంగ పరిజ్ఞానము, రాక్షసయోర్పు, దేహదార్ఢ్యము మొదలగు సుగుణసంపదలు ఆయనయందు మూర్తీభవించి యుండెననియు, యుద్ధకౌశలమందు అలెగ్జాండర్ ది గ్రేట్‌తోడను, రాచపరిజ్ఞానమందు బేకన్‌కు వెనుకవాడుగను, రాజ్యపాలనయందు సీజరుతోడను, సరిదూగువాడనియు, ఎట్టి కష్టశ్రమలయినను యనుభవించి యీజిప్టు యెండలుకును రష్యామంచులకును చలింపని ధైర్యసాహసము లాయనయందుగలవనియు, కొంచమయిన విరామ మెఱుగడనియు, అథవా యెపుడైన విరామముగనుండెనేని, యాకాలమందు రాయబారములలోనో, దేశాభివృద్ధికరమగు విషయములలోనో, సభాచర్చలలోనో కాలము వినియోగించెడివాడనియు, ఉదయమున లేచి శెక్రటరితో ఉదయ భోజనవేళవఱకు పని జూచుచుండెడివాడనియు, ఆయనభోజనము, అరగంటకు మించనిచ్చుటలేదనియు, అంతట సైన్యముల జూడనఱిగి, వచ్చి, విదేశరాయబారులతో సంభాషించుచుండుననియు,

అంతట రాష్ట్రవిషయ మగుపనులన్నియు జూచువాడనియు, అప్పటికి సాయంత్రము మూడుగంటలగుననియు, అప్పుడు రాజసభకువెళ్లి 6 గంటలకు తిఱుగ వచ్చుచుండుననియు, అపుడు భోజనమునకు లేచి, నలుబదినిమిషములలో తిఱుగవచ్చుచుండెననియు, రాత్రి 11 గంటలవఱకు రాచకార్యముల జూచుకొని, ఆవల నిద్రించెడువాడనియు వ్రాసియున్నాడు. ఈయన భాషాపండితులతోడను, శిల్పజ్ఞులతోడను ప్రసంగించుచుండెను. మఱియు నాకాలమందు, దుర్మార్గులు చెలరేగి, కట్టుబాట్ల నతిక్రమించి, అప్పటి డైరెక్టరిప్రభుత్వమును దలక్రిందుజేయుచున్నందున సమర్థుడగు మిలిటరినాయకు డొకండు బయలుదేరి, అప్పటిప్రభుత్వమును గాపాడవలసిన యావశ్యత యేర్పడినదనియు జెప్పిరి.

యం. థియర్సు (M. thiers) గారు నెపోలియన్ ప్రభుత్వారంభమునకు ముందు, యోగ్యతకు గౌరవములేక, బాధింపబడుచుండెననియు, రాష్ట్రపదవులనుండు గౌరవస్థులను దొలగించియుండిరనియు, చోరులు జెలరేగియుండిరనియు, దుర్మార్గులు పదవుల నధిష్ఠించియుండిరనియు, మతగురువులు వణకుచుండిరనియు, ఋణమని పేరు బెట్టి బలవంతముగ సొమ్ము ప్రభుత్వమువారు లాగుచుండిరనియు, హత్యల గావించు ప్రయత్నము లుండెననియు, తాకట్టుగ ననేకుల కారాగృహముల నుంచుచుండిరనియు "దేశ మపాయమం దున్నది" అను మాటనొకటి యాధారము జేసికొని, కొందరుదురాత్ములు లూటీలు, హత్యలు, దగులపెట్టుటలు జరిగింప సంసిద్ధులై యుండిరనియు, జనుల మానప్రాణములకుగాని, ఆస్తికిగాని భద్రములేకుండెననియు, రాష్ట్రపన్నులు వసూలగుట లేదనియు, సర్వదేశములు ఫ్రాంసుపై దండెత్తియుండెననియు, ఫ్రెంచిసేనలు నశించి, రీపబ్లికు నాశనమగు స్థితియందుండెననియును వ్రాసియున్నారు.

గనుక యిట్టిపరిస్థితులుగల యాకాలమందు, ప్రభుత్వము మార్పుజెందవలయునని ఫ్రాంసుదేశీయులు గోరుట, ధర్మమేగాని విపరీత మేమియు లేదు.

నెపోలియన్ యక్రమముగ, ఫ్రెంచి సింహాసన మాక్రమించెననుమాటయందు సత్య మేమాత్రమును లేదు. నెపోలియన్ అరాజకత్వమును పదభ్రష్ఠత గావించెనని జెప్పుట సమంజసము, సత్యము. గాని, రాజుల పదభ్రష్ఠత జేసి, తా నాక్రమించెనను మాటయం దెంతమాత్రమును సత్యము లేదు. గనుక, కాంసులర్ (Consular) ప్రభుత్వము, సర్వజనసమ్మతిమీద నేర్పాటుగాబడెనని, అలిసన్ చెప్పియుండిరి. ముప్పదిలక్షల జనులు ఏకగ్రీవముగ, నెపోలియన్ సింహాసన మధిష్ఠించుటకు తమపూర్ణసమ్మతి నిచ్చియుండిరనియు, వేయిన్ని అయిదునూర్ల అరువైయిద్దరుమాత్రమే, తమ యసమ్మతి గను

పరచిరనియు, యిట్టి ఏకగ్రీవముగ ప్రభువునెన్నుకొనుట ప్రపంచచరిత్రలో మరియెచ్చటను గానరాదనియు జెప్పియుండిరి.

> "ఇదియునుం గాక, సైనికులు, పట్టణస్థులు,
> వాణిజ్యసంఘములు, అందరును సింహాసనమెక్కుడని
> నెపోలియన్‌ను బ్రార్థించిరి. మహామహులసభ ఏకగ్రీవ
> ముగ, నెపోలియన్ బోనపార్టిచక్రవర్తి యనుబిరు
> దుతో జనపాలనాప్రభుత్వమునకు చక్రవర్తియై
> రాజ్యపాలనజేయ బ్రార్థించిరి."

అని ఇంగ్లండుదేశీయుడగు అలిసన్ గారే వ్రాసియున్నారు.

నెపోలియన్ తన ప్రభుత్వకాలములో జేసినదంతయు ఫ్రాంసుదేశ యభ్యుదయమునకేగాని స్వలాభమునకు గాదనుమాట నిర్వివాదాంశము. నెపోలియన్ ప్రభుత్వకాలమందు ఫ్రాంసుదేశ మనుభవించిన, ధనభాగ్యసమృద్ధియు, ఔన్నత్యదశయును, ఏకాలమందును యేదేశమును అంతటిపదవి ననుభవించినట్లు గన్పట్టదు.

ఏబదియేడవ అధ్యాయము.

(57)

సైన్యనాయకుల ద్రోహము. నెపోలియన్ డ్రెస్డన్‌నగరరక్షణ. శత్రునాయకుడగు మోరోమరణకాలమందు భార్యకు వ్రాసియుండు యుత్తరము. నెపోలియన్ రుగ్మత. అకస్మాత్తుగ సంభవించిన యనర్థములు. విధిలేకనాయకత్వము వహించుట.

1813 సం॥ ఆగస్టు తే 12 దిన, నెపోలియన్‌ను అణగద్రొక్కుటకు గుమిగూడుచుండు యూ మిత్రమండలిలో ఆస్ట్రియాగూడ జేఱినది. ఈ వర్తమానపరిస్థితికి శత్రువులు సంతోషించిరి. ఇపుడు శత్రువులకు అయిదులక్షల సైన్యములు గలవు. నెపోలియన్ వద్ద రెండులక్షల అఱువదివేలుమాత్రము గలవు.

జనరలు జోమిని (Jomini) సైన్యములతో శత్రువులు గలిసియుండెనని చదువరు లెఱుగుదురు. మోరో (Moreau) బర్నదొట్టి (Bernadotte) వీరిద్దరు దేశద్రోహులై శత్రుకోటికి జేఱి, నాయకత్వము వహించియుండిరి. వీరు అందరు నొక్కమాఱుగ పైబడక, కొన్నిసైన్యములుమాత్రము మొదట నెదిరించునట్లును, వాటిమీద నెపోలియన్ రాగనే, వెనుకకు మఱలునట్లును, యీవిధముగ మఱలిపోవు సైన్యములవెంబడి నెపోలియన్ వెంటనంటియుండు నాసమయమందు, నెపోలియన్ సహాయమునకు దూరస్థులైయుండు యనాథులగు సైన్యములమీద బడునట్లును, యూహలు బన్నికొనిరి.

నెపోలియన్,మార్షల్ నే, మాక్‌డొనల్డు (Ney Macdonald) అను నాయకుల క్రిందనుండిన సైన్యభాగముల వెంటదీసికొని, బ్లుచర్ (Blucher) క్రిందనుండిన 80 వేల శత్రువులమీద దూకియుండెను. అంతట వారు బొహీమియాకొండలకు బాఱిపోయిరి. అక్కడనుండి 'డ్రెస్డన్' నగరముమీదబడుట కుద్యుక్తులయి యుండిరి. ఈనగరమందు ఫ్రెంచివారి యాహారవస్తువులు మందుగుండుసామాను లుంచియుండిరి.

దీనినొక ఫ్రెంచినాయకుడు 30 వేల సైన్యములతో రక్షించుచుండెను. ఇక్కడ మెక్‌డొనల్డుగారిని వుంచి, తాను డ్రెస్‌డన్ గాపాడికొనుట కతివేగముగ వెళ్లుచుండెను.

తే 25 ది సాయంత్రమునకు శత్రుసేనలు డ్రెస్‌డన్ ముట్టడించినవి. నగరమంతయు గందరగోళముగ నుండినది. ఎదిరించుటకు కొద్ది ఫ్రెంచిసైన్యములుమాత్రమే గలవు. అవి జాలకుండెను. నగరమును శత్రువులపాలుజేసి తమ్ము నెత్తురులముంచకుండ గాపాడుడని జనులు బ్రార్థించుచుండిరి. తెల్లవారగనే యుద్ధ మారంభమయినది. మందుగోళములు పట్టణమునంబడ నారంభించినవి. నెపోలియన్ సేనలనుండు రెండుభాగములు ద్రోహులై శత్రువుల జేఱిరి. ఈరీతిగనుండగ మధ్యాహ్నమగునప్పటికి, నెపోలియన్ యాపట్టణము సమీపించెను. నగరములోనికి బోవుమార్గమందు, శత్రువులగుండ్లు వడగండ్లవలె బడుచు, దారియంతయు దుక్కి రేగియుండినది. అంతట దూరముననే బండిదిగి, పాదచారియై గుండ్లు, ముందు, వెనుక, పార్శ్వములం బడుచుండగ, నగరములోనికి నడచివచ్చెను. జనులు చక్రవర్తికి జయమని ధ్వనిజేసిరి. నేరుగ యారాజుగారింటికిం జని భయపడ నక్కరలేదనియు, తనరక్షణ సైన్యములు మఱియొక 60 వేలసైన్యమును రాగలవనియు జెప్పెను. ఇంతలో నెపోలియన్ సైన్యములువచ్చి గలసినవి. ఆపురజనులు ఫలాహారములు దెచ్చియివ్వగ వాటిం దినుటకుం గూడ కాలమును వృథాజేయక, సైన్యములు బారులుదీరి యుద్ధ ముపక్రమించిరి. పోరు గాఢమయినది. సమయముజూచి నెపోలియన్ సేనానులలో, మూరట్ సైన్యములు కుడివైపునను, మార్టియర్ (Mortier) సైన్యము నెడమవైపునను, 'నే' గారిసైన్యములు మధ్యను, శత్రువుల దాపున ట్లేర్పాటుజేసెను. యుద్ధము రేగుచుండినది. ఒకచోట ఫ్రెంచిఫిరంగుల శత్రువులు దీసికొనిరని తెలిసి, నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కి కొందరిభటులతో బయిగెత్తెను. కూడావచ్చువారందరు గుండ్లదెబ్బలచే మృతినొందిరిగాని, నెపోలియన్ కొకదెబ్బగూడ దగిలినది గాదు. నెపోలియన్ సైన్యములముందు శత్రువులు నిలుపజాలక పలాయనులైరి. దూరముననుండిన శత్రురాజు లిదిజూచి నెపోలియన్ వచ్చి పట్టణమున నుండియుండునని నిశ్చయించికొనిరట.

రాత్రి అయినది. చీకటి, గాఢమయిన మేఘాచ్ఛాదన, కుంభవర్షము. ఇట్టిచీకటిలో, ఆ యుదయమున దఱుమబడినచోటనే, తిరుగ శత్రువులు జేరుచుండిరి. అది యెత్తు ప్రదేశము. ఆరాత్రియంతయు విరామములేక తనసైన్యముల కుత్తరువులవ్రాయించి, ఆయానాయకుల కందజేయుచుండెను. సగమురాత్రియయినది. సైన్యము లాయుద్ధరంగమం దలసి పడియుండిరి. అప్పుడు తాను ఒంటరిగ బయటవచ్చి, తనసైన్యములు నగరమెట్లుగాచుచుండినది గనుగొనుటకై, యాచీకటివానలో వచ్చి జూచి వెళ్లెను. అపుడు

శత్రువులువేయుచుండిన చలిమంటలచే, శత్రుస్థానముల గమనించి, మఱునాటియుదయమున, ఎక్కడ నెట్లు, వారిం దాకుటకును తనలో నూహలుబన్నికొనుచుండెను. తక్షణమే వచ్చి, మఱికొన్నియుత్తరువుల వ్రాయించిపంపెను. తెల్లవారువఱకు నెపోలియన్ సైన్యములు మఱికొన్ని వచ్చి గలసినవి. అంతయుజేరి యిప్పటికి ఒకలక్ష ముప్పది వేలసైన్యము ఫ్రెంచివారికి జేఱియుండినది. తెల్లవారినది. యుద్ధ మారంభమయినది.

ఇంతలో నెదురుగనుండు యొక యెత్తైనప్రదేశమందు షుమారు 2000 గజముల దూరములో, కొందరు గుఱ్ఱములనెక్కి, యిటునటు దిరుగుచు, నెపోలియన్ సేనలను, వారిస్థానములను బరీక్షించుచుండిరి. ఇది జూచి, వారిలో కొందరునాయకులేమయిననుండురేమో గాల్చుడని యుత్తరువు జేసెను. ఫిరంగి గాల్చిరి. వారిలో పూర్వ మొకపుడు ఫ్రెంచిసేనలోనుండి ద్రోహియై శత్రువుల జేరియుండిన "జనరల్ మోరో" యుండెను. గుండుదెబ్బతో ఆయన కాళ్లురెండును యెగిరిపోయినవి. అంతట ఆయన నొకడోలిలో వేసికొని వెళ్లిరి. త్రోవలో వర్షమునదడిసి తీసుకపోబడి యొకగుడిసెలోని బల్లమీద నుంచిరి. మొదట నొకకాలు దీసివేసిరిగాని రెండవదియు నట్లనే జేయవలసి యుండెనట. ఈ 'మోరో' చుట్టత్రాగుచు ధైర్యముతో రెండుకాళ్లను తెగగోయించికొనెనట. ఈయన నుంచియుండుగుడిసె, నెపోలియన్ సైన్యభాగములనుండి రాగలగుండ్ల కాహుతియగు నట్లున్నందున, మఱియొకచోటికి గొనిపోబడెను గాని ఆవల రెండురోజులకు చనిపోయెను. ఈయన, తనచావునకు ముందు రెండురోజులుక్రింద తనభార్య కొకయుత్తరమును వ్రాసియుండెను. అందులో

"నాప్రియురాలా, మూడురోజులక్రిందట
నొక ఫిరంగిదెబ్బచే నారెండుకాళ్లును యెగిరిపోయినవి.
ఆ బోనపార్టిగాడిదె ఎల్లప్పుడును, యదృష్టవంతుడే
సుమా"(That Raskal Bonaparte is always
Fortunate!) సాధ్యమయినమట్టుకు చక్కగనే
తెగగోసియున్నారు........."

అని వ్రాసియుండెను. ఈ 'మోరో' కళేబరమును రష్యాకు గొంపోబడి శత్రుదేశమగు (సెంట్‌పీటర్సుబర్గు) నందు సమాధిగాబడియున్నది.

ఆదినము, యీయుద్ధము సాయంత్రము మూడుగంటలవఱకును జఱిగి, శత్రువులు పాఱిపోయిరి. 20, 30 వేల ఖయిదీలును, 40 జండాలును, 60 ఫిరంగులును, నెపోలియన్‌కు జిక్కియుండెను. 10 వేలమంది జనిపోయిరి.

ఈవిధముగ శత్రువుల జయించి, ఆసాయంత్రము వర్షమున దడిసి, ముద్దఅయి, తిరుగ డ్రెస్డన్ ప్రవేశించియుండెను. పురజనులును, అక్కడి రాజకుటుంబమును, ఆనందబాష్పములతో నెపోలియన్‌ను యాదరించి యాహ్వానించిరి. తన కత్యంత ప్రియమిత్రమగు సాక్సనిరాజుగారిరాజధాని యీవిధముగ శత్రువులఫిరంగులచే నష్టపడినందులకు జింతించి, యా నగరవాస్తవ్యులకందరికిని పరిహారద్రవ్య మిప్పించెను. రోగులకు తగుయేర్పాట్లు గావించి వచ్చునప్పటికి, నగమురాత్రి అయినది. అప్పటికి 36 గంటలుగా విశ్రాంతియన నెట్టిదో యెరుగడయ్యె. ఆరాత్రి వానలోదడియుట, నిద్ర లేకుండుటచే నెపోలియన్‌కు తీవ్రమగుజ్వరమును, వాంతులును గలిగి సంకట పడుచుండెను.

పాఱిపొయ్యెడు శత్రుసేనల, మూరట్, మార్మంట్, సెంట్‌సిర్ వెంబడించి దఱిమిరిగాని, శత్రువులు ప్రబలులై సైన్యముల జుట్టికొని, ఫ్రెంచిసేనానియగు జనరల్ వండమి (Vandamme) గారిని, ఆయనవద్దనుండిన యేడువేలసైనికులతో గూడ, ఖయిదీలుగ దీసికొనిరి. జనరల్ ఔడినట్, (Oudinot) శత్రువులచే నోడిపోయెను. ఔడినట్ సహాయమునకై బోవుచుండిన, మఱియొక సేనానియు, 1500 సైనికులును, సామానులును, శత్రువులచే బడిరి.

శత్రుసేనానియగు 'బ్లుచర్' ను దఱుముచుండగ 'జనరల్ మెక్‌డొనల్డు' (Macdonald) యొక యిఱుకైనచరియలో జక్కికొని, వేయిమందితోగూడ శత్రుచేతుల జిక్కిపోయిరి.

నెపోలియన్ రుగ్మతతో, డ్రెస్డన్‌నగరమందు మంచములో నుండగ, నీపరాజయవార్తలు దెలియవచ్చినవి. ఈవిధముగ, ముప్పదివేలసైన్యము తగ్గిపోవున ట్లేర్పడినది.

ఇది యిట్లుండగ, 'నే' గారి క్రిందనుండిన సాక్సనిసైన్యము లకస్మాత్తుగ శత్రువుల గలిసిపోయిరి. వారిస్థానములలో శత్రుసేనలు జొఱబడి వారిసేనల రెండుగవిభజించి నుఱుమాడసాగిరి. ఈయనవద్దనుండిన మిగత 10 వేల సైన్యమును 40 ఫిరంగులును శత్రువులకు జిక్కినవి.

ఈవిధముగ నన్నిమార్గముల చిక్కులు సంప్రాప్తమగుచుండినవి. నెపోలియన్ రుగ్మతయూ బలముగ నుండినది. సంప్రాప్తమగుచుండు యాపత్పరంపరలా, సహింపగూడనివిగ నుండెను. కనుక పడకపదలి, యాస్థితిలోనే, సైన్యముల గలసి, నాయకత్వము వహించుట విధిలేనికృత్యమయ్యెను.

శత్రువులు డ్రెస్డన్ బట్టికొన బ్రయత్నించుటలు, నెపోలియన్ విఫలము గావించుటల తోడనే, గడచిపోయినది, గాని, యిదమిద్ధమని తేల్పగల సంపూర్ణజయవంతమయిన దొక్కటియుఁ జఱుగకుండెను.

నెపోలియన్ సేనలు బలహీన మగుచుండినవి. శత్రుసేన లభివృద్ధి గాంచుచుండినవి. రైన్ నదీతీరమందలి ప్రభువులంపియుండు సహాయసైన్యములు, కట్టలుకట్టలుగ సైన్యములలోనుండి విడిచి వెళ్లసాగిరి. యూరపునందలి రాజులందరు కట్టగట్టి దూకుచుండుటచే, నెపోలియన్ అంత్యదశ సమీపించుచున్నాడని దలంచిరి. నెపోలియన్ సైన్యముల వీడివచ్చువారికి, బంగారు కొల్లలుకొల్లలుగ నింగ్లండు బంచిపెట్టసాగినది. 'లార్డుకాత్ కార్టు, సర్ రాబర్టువిల్సన్' (Sir Robert Wilson) మొదలగువారు యిందుకొఱకై శత్రుశిబిరములలో నుండిరి. నెపోలియను దెన్నియో దోషారోపణలు జేసి కరపత్రముల నచ్చొత్తించి, బంచిపెట్టిరి. వాటిని కొందరు నమ్ముచుండిరి. నెపోలియన్ నాశనమయిననే తప్ప, దేశమునకు క్షేమసెమ్మదులులేవని బోధించిరి.

ఇట్లుండగ, సెప్టంబరు ఆఖరున బవేరియా రాజుగారివద్దనుండి నెపోలియన్ కొకయుత్తర మొచ్చినది. వీరిపుత్రికనే జోసఫయిన్ కుమారుడగు 'యూజిని' వివాహమాడియుండెను. ఆయుత్తరములో, ఆఱువారములకుమించి, ఫ్రెంచిసఖ్యము నిలుపుకొనజాలననియును, శత్రువులు జర్మనినంతయు నాక్రమించియున్నారనియు, తటస్థముగనుండుమాట వా రొప్పకున్నారనియు, ఫ్రెంచి సఖ్యమువదలి వారిం జేరుటయో, లేక జయింపబడినదేశములకు బ్రాప్తించు యగచాట్లకు లోనగుటయో, దీర్మానించికొనవలసి యున్నదని దుఃఖముతో వ్రాసియుండెను. ఈదేశము 40 లక్షలజనులు గలది. నెపోలియన్ సఖ్యవిసర్జన గావించినచో, యారాజ్యమును, ప్రభుత్వమును నిలువబెట్టెదమని శత్రువులునచ్చజెప్పిరి. కనుక ఇపు డారాజు యేదోనొకటి బరిష్కరించికొనవలసి యుండెను.

వెస్టుఫేలియాకు, జిరోమి (నెపోలియన్ సోదరుడు) రాజుగ నుండెను. ఆరాష్ట్రజనులు శత్రుసన్నాహముల జూచి భయపడి, రాజుమీదికే తిఱుగబడుటచే, నగరము వదలి రైన్ నదీతీరముల కీయన బఱుగెత్తియుండెను.

సాక్సనిరాజు నెపోలియన్ కు ప్రాణమిత్రుడయినను, 40 లక్షలుగల యారాష్ట్ర జనులు, జయవంతులును ప్రబలులును యగు శత్రువుల శరణాగతినొంద సిద్ధమయియుండిరి.

వర్టంబర్గురాష్ట్రమందు 13 లక్షల జనులుండిరి. సుడిగాలివలె నీరాష్ట్రము నెగురగొట్టెదమని శత్రువులు బెదిరించిరి. జనులు భయపడి శత్రువులతో సంధిజేయమని ప్రార్థించిరి. అనగా, నెపోలియన్ మీద కత్తిగట్టవలెనన్నమాట. తటస్థముగ నుండెదమనగ, శత్రువులు తటస్థమనుమాటే తా మెఱుగమని వా రొప్పకుండిరి.

పరిస్థితు లీవిధముగ బరిణమించినవి. నెపోలియన్ అధైర్యము జెందక, దుఃఖపడక, నెమ్మదిగ నాలోచించి, యిట్లు దీర్మానించికొనెను.

ఇప్పుడు రైన్ నదీప్రాంతములకు బోయి, శత్రువులదాకి పోఱుటకంటె, శత్రుసేనలమధ్యబడి, ఉత్తరమున జర్మనిదేశములకు బోయి వారి ముఖ్యపట్టణములమీద బడవలసినదనియు, అపుడు తమదేశరక్షణార్థమై వారు వెనుకకు దిఱిగిరావలసి యుండుననియు, గొప్పయాలోచన జేసి, సైన్యములు బర్లిన్ మీద బోవలసిన ట్లుత్తరువు జేసెను. కొన్ని సైన్యభాగము లట్లు ప్రయాణ మగుచుండినవి.

ఇంతలో, బవేరియారాజు తాను వ్రాసియుండుప్రకారము ఆఱువారములయినను, నిదానించక, తనసైన్యములతో శత్రువులఁగలసియుండెను. వర్టంబర్గురాజుగూడ బవేరియారాజు ననుసరించెను. ఈవిధముగ, నిన్నటిమిత్రు లీనాడు శత్రువులై, పారిసు నుండి యాహారసామగ్రి మొదలగునవి రానివ్వకుండజేయ సమర్థులయి, త్రోవ నడ్డగింపగలవా రయిరి. ఇందునకుఁదోడు రష్యానుండి శత్రువులకు 80 వేల సైన్యములు వచ్చుచుండినవి. శత్రువులు 50 వేల సైన్యముతో డ్రెస్డన్ మీదబోవ సిద్ధపడుచుండిరి.

ఇట్టిపరిస్థితులఁజూచి, యేమానవుడైన నధైర్యపడియుండును గాని, నెపోలియన్ అధైర్యపడక, పారిసు గాపాడ సైన్యముల బంపవలసినదని వ్రాసెను. ఈయుత్తరమును రాణిగారు స్వయముగ దీసికొనివెళ్లి శాసనసభ్యుల కందజేసెను. సభవారు లక్ష యెనుబదివేలసైన్యములు జేఱవలసినదిగ శాసించి, యాప్రకారము గూర్చి పారిసు యెల్లల కంపించిరి.

నెపోలియన్, యీయుద్దేశమును తన సేనానాయకులనందరిని జేర్చి తెలియజెప్పెను. మిత్రులందరు శత్రువులం జేరుటయు, చుట్టును శత్రువులచే నావరింపబడియుండుటయు, యిప్పటికి జఱిగియుండుయుద్ధములచే నలసట నొందియుండుటం బట్టియు, నాయకులు నెపోలియన్ యుద్దేశముల కనుకూలింపజాలమని ఖండితముగ జెప్పి, రైన్ నదీప్రాంతములకు తమ్ము నడపింపుడని గోరిరి. నెపోలియన్ యాజ్ఞాతిరస్కారమున కిదియే ప్రథమము.

నెపోలియన్ వీరి యాక్షేపణల విని, చాలఖిన్నుఁడై, మఱుమాటఁ బలుకక, కొంతసేపూరకుండి, నెమ్మదిగ నిట్లనెను.

“నేను చక్కఁగ నాలోచించినాఁడను. బవేరియా శత్రుపక్షమునం జేరినసంగతిని పూర్ణముగ నాలోచించితిని. బర్లిన్ మీఁద దండయాత్రవలని లాభమును గనునించితిని. ఇందునకు వ్యతిరిక్తముగ నడచితిమేని, అది మన నాశనహేతువేగాని, వేఱుగాఁజాలదు. నాయుద్దేశమున కనుకూలింపనివారు, గొప్పజవాబు దారిని తా మావహించుకొనుచున్నారని దలచెదను. మీరు జెప్పునది యాలోచించెదను.”

అని జెప్పుచు తనగదిలోనికి వెళ్లిపోయెను.

ఎంతకాలమునకును ఆయన బయట రాకుండెను. గంటలు గంటలు గడచిపోవుచుండెను. రాత్రి అయినది. ఆయన బయట రాకుండెను. అంతట కలెన్‌కోర్టు యొకచీటిని దీసికొని దానిమీఁద “నే నిచ్చటనే గాచియున్నాఁడను. ఏలినవారు నన్ను జూడగలుగుదురా,” యని వ్రాసి భటునిచేతి కిచ్చిపంపెను. అప్పటికిని జవాబు రాదాయెను. అంతట ఆయనే గది సమీపించెను. నెపోలియన్ దుఃఖముతో నొకసోఫామీఁద బడియుండెను. వస్తువులన్నియు క్రింద బాఱవేయబడి యుండినవి. “ప్రభో! యిట్టిదుఃఖము తమరిని బాధింపగలదు” అని యనెను. నెపోలియన్ పలుకక, కండ్లు మూసికొని, “ఫరవాలేదు” అనిమాత్ర మనెను.

మఱునాఁడు సూర్యోదయమయినది. నెపోలియన్ మితిలేనిదుఃఖముతో నుండెను. ఆవల కొంతసేపటికి, ధైర్య మవలంబించి, “మంచిది. సైన్యముల వెనుకకు ద్రిప్పుడు’ అని నాయకులుగోరినట్లే యుత్తరువు లిచ్చెను. అక్టోబరు తే 15 ది తన చిన్నసైన్యమును (Leipsic) ‘లైప్‌సిక్’ చుట్టునురక్షణకుంచున ట్లేర్పాటు జేసెను. ఆదినమే శత్రువులు మూఁడులక్షల ఏబదివేలసైన్యములు పట్టణముచుట్టును దండు విడిసినవి. ఈ యుభయసైన్యముల రక్షకభటులు యొకరికొకరు, తుపాకిగుండు బాఱుగల దూరములో నుండిరి. ఆ రాత్రియంతయు నెపోలియన్ తనసైన్యముల కుత్తరువులిచ్చుచు తగుచోట్ల నియమించుచుండెను. తే 16 ది ఉదయమున 9 గంటలకు లైప్‌సిక్, యుద్ధ మారంభమయినది. ఎవ్వరుగాని జయమొందుట దుస్సాధ్యముగ నుండినది. సాయంత్ర మగుపఱకు శత్రువులు యిఱువదివేలు హతులయిరి. ప్రెంచిసేనలకు రక్షణములుండుటచే వీరిసేనలంతగ హతము గాలేరి.

ఖయిదీలుగ జిక్కిన శత్రువులలో కవుంట్ మర్‌ఫీల్డు (Merfield) గా రుండిరి. ఈయనయొకప్పుడు ఆస్ట్రియారాయబారిగ సంధికొఱకు నెపోలియన్ కడ కంపబడినవాఁడు. ఈయనను ఖయిదునుండి తొలగించి ఆస్ట్రియా రష్యాప్రభువులకడకు, రాయబారిగ నెపోలియన్‌చే నంపబడెను, గాని వారు, అందునకు జవాబునుగూడ నివ్వరైరి. తే 17 దిన యుద్ధ ముపక్రమింపబడలేదు. శత్రువులు 60 వేలసైన్యముల దీసికొని వచ్చుచుండెడి ‘బర్నదొట్టి’కొఱ కెదురుజూచుచుండిరి. ఆరాత్రి నెపోలియన్ జ్వరపీడితుఁడై బాధపడుచుండెను. కలెన్‌కోర్టు, ఆయన దేహస్థితి జూచి వైద్యుని బిలుపించెదనని జెప్పెనుగాని, నెపోలియన్ అక్కఱలేదనెను. సామాన్యసైనికునికి, వైద్యాలయమునకుం బోవుటకు రహదారిచీటి యివ్వబడునే గాని తనకెక్కడిదని యనెను. ఆ రాత్రియంతయు జ్వరముచే బాధపడుచుండెను. కలెన్‌కోర్టు గారి భుజముపై చేయివేసి యిటు నటుతిరుగుచు, ఉత్తరువుల జెప్పి వ్రాయించుచుండెను. తే 18 ది ఉదయమయినది. కనుదృష్టి బాఱునంతదూరము శత్రుసేనలు నలుదిక్కులనుండి పట్టణముమీఁద వచ్చుచుండెను. యుద్ధ మారంభమయినది. అయిదులక్షల శత్రుసేనలనుండివచ్చు గుండ్లధ్వనులతో యుద్ధము భయంకరముగ రేగుచుండగ, మధ్యాహ్నము మూఁడుగంటలకు (బార్నదొట్టి) వచ్చి గలిసికొనెను. అకస్మాత్తుగ సాక్సని పదాతిసైన్యములును, వర్టంబర్గు గుఱ్ఱపుదళమును శత్రువుల గలిసికొనిరి. శత్రువులు సంతోషముతో చప్పట్లుగొట్టిరి. ఈవర్తమానము భటుఁడొకఁడు పఱుగెత్తికొనివచ్చి నెపోలియన్‌కు జెప్పెను. గుఱ్ఱముమీఁద నిర్వీణ్యుఁడై గూర్చొని ఆకాశమువంక జేతులెత్తి (Infamous) ‘ద్రోహము’ అనిమాత్రమనెనే గాని మాఱుమాట యనకుండెను. ఈ దుర్మార్గమునకు ఫ్రెంచిసేనలు సహింపక కోపావేశులై బర్నదొట్టిసైన్యములఁ దాకిరి. పోఱు తీవ్రముగ నయ్యెను. ఇట్లాదినమంతయుం, యుద్ధము జఱిగినది. ఉభయకక్ష్యలవారును యలసి, యానాటికి యుద్ధము మానికొనిరి. తే 16 దినను తే 18 దినను జఱిగియుండు యుద్ధములలో రెండు లక్షల యిరువైవేల ఫిరంగిగుండ్లు ఖర్చుపడియుండెను. శత్రువులు ప్రబలులుగ నుండిరి. ఫ్రెంచిసైన్యములు వెనుకకు తిఱుగకుండుటకు సాధ్యము గాదయ్యెను. మందుసామాగ్రి లేదయ్యెను. సైన్యములు డస్సియుండిరి. తక్షణమే యుద్ధసభ నాహ్వానించిరి. అందరు నాయకులునుఁ జేఱిరి. బర్లిన్ మీఁదబోవుటకు సమ్మతింపని అవ్యక్తమునకుఁ గలిగిన ఫలమిట్టిదిగనుండియు, ఒక్కమాటయిన వారి నన్నవాఁడు గాఁడు. అందరు చింతాగ్రస్తులై సమావేశమయిరి. కర్తవ్యము నాలోచించిరి. ఈమధ్యలో నెపోలియన్ యలసటచే కుర్చిలో నిద్రబోయెను. 15 నిమిషములలో మేల్కొనెను. వెనుక దిఱుగుటకే దీర్మానించికొనిరి.

ఈ ‘లయిప్‌సిక్’ నగరమందు 40 వేల జనులుండిరి. నగరము వెంబడియుండు (Elster) యల్‌స్టర్‌నది దాటి వెనుక బోవలసి యుండెను. ఆనదికి ఒక్కటేవంతెన

గలదు. అదియును, కుసందుగనున్నది. ఒకగంటలోపల సైన్యములు వెనుకకుతిరుగుట కారంభించెను. వెనుక రక్షణనిమిత్తమై 'మేక్‌డొనల్డు' గారినియుంచి, సైన్యముల మఱలించెను. శత్రువులకు దెలియరాకుండునట్లు మామూలువిధమున చలిమంటలు వేయబడుచు, ఆరాత్రి సైన్యములు దాటిపోవ నారంభించినవి. అన్నివీథులయందును, గుఱ్ఱములు, బండ్లు, మనుష్యులు క్రిక్కిరిసి యుండిరి. ఇవియంతయు ఆయొక్కవంతెనమీద బోవలసినవిగ నుండెను.

తెల్లవారునప్పటికి ఫ్రెంచిసేనలు వెనుకకు దిఱిగిపోవుచున్నవనుసంగతి శత్రువులకు తెలిసినది. ఆనగరమును పాడుజేయవలదని నెపోలియన్ సంధిజండా నంపెను గాని, జయవంతులగు సైనికులకు దాక్షిణ్య మెక్కడిది?. శత్రువులు మీద రాకుండ జేయుటకై నగరమునకు నిప్పునంటించెద మని నెపోలియన్ సైనికులుజెప్పిరి. నెపోలియన్ సమ్మతింపదయ్యెను. శత్రువుల మందుగోళములవర్షము గురియుచుండగ, నెపోలియన్ సాక్సనిప్రభువుగారిని జూచుటకు వెళ్లెను. ఈయన డ్రెస్‌డన్ నుండి నెపోలియన్‌తోగూడ వచ్చియుండెను. తనసైన్యములు శత్రువుల జేతినందునకు జింతించెను. వీరిట్లు మాట్లాడుచుండగ, ఫిరంగిధ్వనులు సమీపమున వినబడుచుండినవి. నెపోలియన్‌ను త్వరగ వెళ్లుడని, రాజును రాణియు కన్నీళ్లు ధారలుగ నేడ్చుచుం బ్రార్థించిరి. మీకు 'శుభమగుగాక'యని జెప్పి నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కెను. ఏత్రోవన'యానది జేఱుదమన్నను, మార్గములలో గ్రిక్కిరిసి జనులును, బండ్లును యుండుటచే, సందు లేకుండెను. ఆవల నొకకాపువాడు కొన్నిచేలసందున నెపోలియన్ గుఱ్ఱముముందుదారి జూపి నడపించికొని తిన్నగ నా వంతెనసమీపమునకు జేర్చెను. అంతట వంతెన మీద దాటిపోగలిగెను. ఇంకను. 20-30 వేల సైనికులు, సామానులు దాటవలసి యుండినవి.

ఇక్కడ మఱియొకదురదృష్టము తటస్థించినది. ఆ వంతెనమీదనే సర్వఫ్రెంచి సైన్యములు సామానులు దాటిరావలసి యుండినవి. అట్లుదాటినయనంతరము, ఆ 'యల్‌స్టర్' వంతెన కమానుక్రింద, కొన్నిపీపాయిల తుపాకిమందును బోయించి. సర్వము దాటివచ్చినతర్వాత, నిప్పు యంటించవలసినదని 'కర్నల్ మార్ట్‌పోర్డు' అనుఆయన కుత్తరువు జేసియుండెను.

నెపోలియన్ యీ వంతెనదాటిన యుత్తరక్షణమందు శత్రువులు పట్టణము బ్రవేశించిరి. వెనుకనుండు రక్షకసైన్యములు ప్రతియంగుళస్థలమున బోఱుచు వెనుక వెనుకగ నది సమీపించుచుండిరి. ఈవిధముగ శత్రువులు వెనుకభాగమందు తఱుము చుండుట! వెనుకవెనుకగ ముఖముత్రిప్పి సైన్యములు పోఱుచూ సాగిపోవుచుండుట, అంతయు నొకేవంతెనమీద బోవలసియుండుట, అదియును యిరుకుగనుండుటచే సైన్య

ములును, గుఱ్ఱములును, బండ్లును గ్రిక్కిరిసి వంతెనబట్టకుండ వచ్చుచుండగ, శత్రువులచే గాల్పబడుగుండ్లు యీ దాటివచ్చు సైన్యములమీదబడి చీకాకుబరచు చుండెను.

'కర్నల్ మాంట్‌పోర్డు' తనకు నియమింపబడిన యీవంతెన నెగురగొట్టుపనిని తాను స్వయముగ జేయక, యొకకార్పొరల్ నలుగురు మందుగాల్చువారికిని యొప్పజెప్పి, తాను ముందువచ్చి యుండెను. శత్రువులు గాల్చుగుండ్లు దాటుచుండిన సైన్యములలోబడుటచే గలుగుచుండిన గలభాలవలన గలవరపడి, ధైర్యము నిల్పుకొనజాలక, యా పాపాత్ముడు తటాలున నిప్పు నంటించెను. తక్షణముననే, ధమీలున యీవంతెన యాకాశములోని కెగిరిపోయినది. 25 వేల ఫ్రెంచిసైనికులును, 200 ఫిరంగులును, ఆహారసామానులబండ్లును నిరాధారమయి, ముందుసాగుటకుగాని, వెనుకనిలిచి రక్షించికొనుటకుగాని శక్తిచాలనిదుస్థితి సంప్రాప్తమయి, యావలియొడ్డుననే నిలిచిపోవునట్లేర్పడినది. తఱుమబడి త్వరతో వచ్చుచుండెడిగుఱ్ఱములు, సైనికులు, బండ్లు తటాలున నెట్లు నిలువగలవు? అందరు నదిలో దూకిరి. ఇవ్విధముగ నా యగాధనదిలో గొందరు ప్రాణము లర్పించిరి.

మేక్‌డొనల్డు గుఱ్ఱముతోగూడ నదిలోదూకి యీదికొని యావలిగట్టునకు వచ్చిచేరెను. నది అవ్వలితీరమందు, పోలండుదేశస్థుడగు 'పోనియటోస్కీ' అనునాయకు డుండియుండెను. వంతెన యిట్లయినదని కత్తిదీసి "పెద్దమనుష్యులారా! మనము గౌరవముగ జనిపోవలయును" అని చెప్పి తనవద్దనుండిన కొద్దిసైన్యమును దీసికొని శత్రుమధ్యమున దూరి వచ్చుచుండగ, శత్రు దెబ్బదగిలి ఒకచేయి యెగిరిపోయినది. ఒక్కచేయితో మఱియొకమార్గమునుండి వచ్చి, యీయల్‌స్టర్‌నది దాటదలచెను. మధ్యలో నొకయేరు దాటవలసియుండినది. శత్రువులు దఱుముచుండిరి. కనుక గుఱ్ఱముతోగూడ. నానదిలో దూకెను. గుఱ్ఱము వెల్లువలో గొట్టుకొనిపోయినది. ఈయన, యొకచేతితోనే యాచిన్నయేరు నీదికొని, గట్టెక్కి, అక్కడ రౌతుక్రింద బడినందున నిలిచియుండిన యొకగుఱ్ఱముండగ దానినెక్కి పఱుగెత్తివచ్చి, యల్‌స్టరునదిలో దూకెను. ఆగుఱ్ఱ మానది నీది, గట్టునకు జేఱి గట్టెక్కుచుండగ జాఱి తలక్రిందుగం బడుటచే, పోనియటోస్కీపైన యాగుఱ్ఱము బడుటచే మృతినొందెను. ఆయనబడినచోట నొకసమాధి గట్టింపబడియున్నది. ఈతని ధైర్యసాహసములను గురించి, నెపోలియన్ సెంట్ హెలీ నాలోనుండగ

"ఆయన గొప్పగుణవంతుడును గౌరవనీయుం
డును ధైర్యసాహసములు గలవాడు. నేను రష్యాయుద్ధ

ములో జయించియుండినట్లయిన ఆయనను పోలండు రా
జుగ జేసియుండెడివాడను''

అని జెప్పెను. ఇపుడు శత్రువులు జయవంతులగుటచే, సంతోషముతో, లయిప్జిక్ పట్టణ మధ్యనుండు చతురశ్రమ మయిదానమందు సభగూడిరి. అప్పుడు ఆ నగరమందుండిన దుస్థితి వర్ణింప సాధ్యము గాకుండినది. వీథులంతయు పీనుగులతో నిండి, యెక్కడజూచినను పడిపోయిన యిండ్లు, విరిగిపోయిన యుద్ధసామానుబండ్లు తుపాకులు, ఫిరంగులు, వివిధ యుద్ధపరికరములు, సైనికులేగాక నగరమందలి యాడువారు, మొగవాండ్రు, చిన్నబిడ్డల కళేబరములు, గుఱ్ఱములు యీ మొదలుగునవి అన్నియు చెదరి పడియుండెను. మార్గమందు నెత్తురుపాటి పేఱుకొనియుండినది. ఇంతలో రష్యా ప్రష్యా, ఆస్ట్రియా రాజు లాడంబరముతో దక్షిణద్వారమున వచ్చుచుండిరి. తూర్పు ద్వారమున బర్నదోట్టి బ్రవేశించుచుండెను. నగరమందుండు ప్రభువర్గముత్తరకాలమందు, యీప్రభుత్వము తమకు లభించునని సంతోషపూరితులై యీ నూతన రాజుల నాహ్వానించి గౌరవించుచుండిరి. జనప్రభుత్వా మొదవలు వారివారిండ్లలో దాగికొనియో లేక ఫ్రెంచి సేనలలో గలసియో పోయియుండిరి.

నెపోలియన్ తనవద్దనుండు స్వల్పసైన్యమును దీసికొని, అక్కడికి 100 మయిళ్లలో నుండు (**Erfurth**) యర్ఫర్త్ జేఱ నఱుగుచుండెను.

నెపోలియన్ శత్రుకోటి, ఆయనగౌరవప్రతిష్ఠలనణచవలెనను నీచోద్దేశమునకులోనయి, వచ్చెడు తనసైనికులనయిన జంపి తనప్రాణముల గాపాడికొనదలచి, నెపోలియన్ వంతెన నెగురగొట్టించెనని యూరపుదేశమందు ప్రకటించిరి. అయితే సత్యము నెంత అణచిపెట్టినను, అన్నిటి నడుగునకుద్రొక్కి, యేకాలమునకైన బయటరాగలదు. కనుక యాదుర్వాడుక యడుగంటి సత్యమే తుదకు బయల్పడినది.

అట్లు నెపోలియన్ బయలుదేరి, మఱుదినమునకు లట్జన్ మైదానమునకు వచ్చిచేరెను. ఈస్థలమందే అయిదు నెలలక్రిందట నెపోలియన్ విజయమొందినది. శత్రువులు 'యెల్స్టర్'' దాటి వెంబడించుచుండిరి. నెపోలియన్ అయిదవరోజునకు యర్ఫర్త్ జేఱగలిగెను. ఇక్కడ మూరట్ (నెపోలియన్ బావమఱిది) ఫ్రెంచిసేనలతోనుండి, నెపోలియన్ స్థితి క్షీణించుచున్నదనియు, దానితో తనప్రభుత్వముగూడ నంతమొందుననియు, నీచాలోచనజేసి రహస్యముగ శత్రువులతో లోలోపల నుత్తరప్రత్యుత్తరముల జరిగించి, తాను నెపోలియన్ను విడనాడి వారింజేరునట్లును, తనప్రభుత్వమును వారు స్థిరపఱచులాగునను, యేర్పాట్లు జేసికొని,

కొత్తసైన్యముల తనదేశమందు జేర్చికొనివచ్చెదనని నెపోలియన్తో బొంకి, నెపోలియన్ను విడచి నేపిల్సునకు వెళ్లిపోయెను. వీనినీచత్వముం దెలిసియు, యెక్కమాటయిన నెపోలియన్ అనడయ్యెను. తనకష్టముల నితరు లనుభవింపుడని నిర్బంధించుటగాని, అట్టి కోరికెగాని, ఆయనకు లేదు. 'మూరట్' సెలవుందీసికొని వెళ్లు సమయమందు నెపోలియన్ను దర్శించెను. ఇంక ముందెన్నటికిని గలియుట దుర్ఘటమని యన్నట్లు గవుగలించి బంపియుండెను.

1814 సం॥ జనవరి తే 11 దిన, శత్రురాజులును మూరట్ యును జేసికొనియుండిన యొడంబడికె ననుసరించి, మూరట్ ముప్పదివేలసైన్యములం దీసికొని ఆస్ట్రియాయిచ్చిన 60 వేలసైన్యముల గలిపికొని 90 వేల సైన్యముతో బయలువెడలి, మిలన్ నగరమందుండిన నెపోలియన్ రాజప్రతినిధియగు యూజినిని, నెపోలియన్కు సహాయపడకుండునట్లాటంకపఱచెను.

ఈ మిత్రద్రోహమే శేషించినదిగాని, యొడంబడికప్రకారము మూరట్నకు రాజ్యమునుమాత్రము నిలువనిచ్చిన వారు గారు.

ఇట్టి కష్టసమయములందుగూడ, నెపోలియన్ యొక్క అసమానగంభీరగౌరవగుణముల కీక్రిందివర్తన యొకతార్కాణముగా గలదు.

నెపోలియన్ వద్ద 80 వేల సైన్యములుమాత్రమే గలవు. ఆఱులక్షల సైన్యములతో ప్రవాహమువలె శత్రువులు పైబడనుండిరి. తన మిత్రరాజులకు సహాయమంపుటకా, ఆయనకు సాధ్యము గాకుండెను. వారు యీయనను విడువకుండిరేని, వారికి నాశనమే తప్ప వేఱులాభము లేదయ్యెను. గనుక తనవద్ద సహాయార్థమై వచ్చియుండిన జర్మన్ సేనల బిలుపించి, వారికిం గావలయు యాహారపదార్థములును, ద్రవ్యమును యిచ్చి, వారివారిదేశములకు వెళ్లిపోవ సెలవిచ్చెను. వీరువెళ్లి తిఱుగ తనమీదికే రాగలరని దెలిసియు యిట్లు చేయుటచే, ఆయనయోగ్యత యెట్టి ఘనమయినదో చూడుడు.

బవేరియా శత్రుపక్షముం జేఱినదని చదువరు లెఱుగుదురు. ఇప్పుడు ఫ్రెంచిసేనలు తిఱిగిపోకుండ నారాజు యడ్డుజేయుచుండెను. ఈ బవేరియాసైన్యములు, వీరికడనుండినవి గొన్ని, నెపోలియన్ యందలి యభిమానముచే, వీరిని వదలకుండినవి. అంతట వారిని పిలుపించి వారు తనయందు జూపినప్రేమకు సంతోషించితిననియు, అయితే మీరు మీరాజుగారి యాజ్ఞానువర్తులగుట ధర్మము గనుక, వెళ్లిపొండని సెలవిచ్చి, యీ క్రిందియుత్తరమునుమాత్ర మారాజునకు వ్రాసి, యిచ్చిపంపెను.

" బవేరియా, యేలాటి హెచ్చరికలేనిదే
ఫ్రాన్సుమీద యుద్ధ ముపక్రమించిన కారణముచే,
యీసైన్యములను ఖయిదీలుగనుంచుట నాకు యుద్ధధర్మ
మై యున్నను, సైనికులకు నాయం దుండునమ్మకమునకు
భంగకారణమగునని, అట్టి ప్రత్యపకారమును నీకుఁ
జేయజాలనైతిని"

అని వ్రాసియుండెను. ఆసైన్యములు విశేషదుఃఖముతో నెపోలియన్‌ను వదలి వెళ్లిరి.

పోలండుసేనలనుగూడ అట్లే వెళ్లిపొమ్మనెను గాని, వారు నెపోలియన్‌నువదలి వెళ్లమనియును, తమప్రాణసమర్పణకు సిద్ధముగ నున్నారమనియుఁ జెప్పి వెళ్లిపోరైరి. స్పెయిన్, పోర్చుగలు దేశములందు, యింగ్లీషువారు 250 కోట్లఫ్రాంకులను ఖర్చుపెట్టియు, ఆదేశములకు విశేష ధనమిచ్చియు, వారిసేనలకు గావలయుయాహారములు, వస్త్రములు, ఆయుధములు, సర్వము వారే భరించుచుండిరి. వారి నావికాదళము, ఫ్రాన్సుతీరములం బడుచుండిరి. ఈసైన్యములను డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్టన్ నడపించుచుండెను. వీనిని ఫ్రెంచినాయకుడగు జనరల్ సౌల్ట్ (General Soult) చేతనయినంతమట్టుకు నెదిరించుచుండెను.

యర్‌ఫర్త్‌లో నెపోలియన్ రెండురోజులుండి తిఱుగ బ్రయాణము సాగించెను. త్రోవలో శత్రువుల గుఱ్ఱపురౌతు లాటంకములఁ గలిగించుచుండిరి. ఇట్లు అయిదురోజులు 200 మయిళ్లు బ్రయాణము జేసి, అక్టోబరు తే 30 దికి 'హేనా' యనుగ్రామము జేఱుగలిగెను. ఇక్కడ బవేరియారాజు 60 వేల సైన్యములం జేర్చికొని, నెపోలియన్ బోకుండ నడ్డగించుటకు సిద్ధముగనుండెను. అయితే, ఫ్రెంచిసేనలు కోపోద్రేకులై, శత్రువుల నుఱుమాడి దారిజేసికొని ముందునకునడచి రెండురోజులకు ఫ్రాంకుఫోర్టునకు జేఱిరి. నవంబరు తే 2 ది యుదయమునకు 'మేయన్సు' గ్రామము జేఱి నవంబరు తే 4 ది రాత్రి పారిసునకు బ్రయాణమయి, మఱుసటిదినము సాయంత్రము 5 గంటలకు పారిసులోని సెంట్‌క్లవుడ్ భవనము జేఱియుండెను.

'మేరిలూయిసా.' రాణి చింతాక్రాంతురాలయి భర్తను గవుగలించికొని యేడువ సాగినది. ఆమెతండ్రిగారే సైన్యములతో ఫ్రాన్సుమీదికి దాడివచ్చుచుండెను.

శత్రువులు జర్మనిరాష్ట్రములనన్నిటిని యాక్రమించి వారిజండాల నెత్తించిరి, డ్రెస్డన్‌నగరముందు 30 వేలసైనికులతో 'సెంట్‌సిర్' (St. Cyr) యను ఫ్రెంచి సేనాని యుండెను. ఆయనను సైన్యములతోగూడ వెడలిపోనిచ్చుటకును, అయితే

శత్రువులమీఁద యీయనచేయెత్తఁగూడదనియు శత్రువు లొడంబడిరిగాని, ఆయన నగరము వెలువడినవెంటనే, అట్టి గౌరవషరత్తుల తా మంగీకరింపజాలమని, ఫ్రెంచివారిని ఖయిదీలుగజేసి వారి నాస్ట్రియా కంపివేసిరి. ఈవిధముగ 36 వేలు ఖయిదీలుగ జిక్కిపోయిరి. 1796 సం. మాంట్యుయాముట్టడిలో, నెపోలియన్ శత్రుసేనానాయకుడగు 'వంజర్' న కెట్టిగౌరవము జూపించియుండెనో, యిపుడు వీ రెట్లువర్తించిరో చదువరులు గమనింపగలరు.

నవంబరు తే 29 దిన, 'జనరల్ రాప్' (Rapp) 15 వేల సైనికులతో డాంజిక్‌లో నుండగ, వారిని ఫ్రాన్సునకు తిఱిగిపోనిచ్చునట్లు ప్రథమమున యొడంబడియు, వారు లోబడినయనంతరము, వెంటనే ఖయిదీలుగ జేసిరి.

నెపోలియన్ వెనుకభాగమందుండిన 80 వేలుగల సైన్యభాగములు, వొకటొకటిగ శత్రుజేతులఁ జిక్కియుండెను. ఇప్పుడు సర్వము సమాప్తమయినది. 10 లక్షల శత్రుసైన్యములు ఫ్రాన్సులో జొఱబడి, జనపాలనా ప్రభుత్వమును హతమొనరించి, పూర్వపుబోర్బన్‌లనే తిఱుగ సింహాసన మధిష్ఠింప జేయుటమాత్రమే, కొఱవడి యున్నది.

ఏబదితొమ్మిదవ అధ్యాయము.

(59)

ఫ్రాంసులో కుట్రలు. సెనేట్‌సభ నాహ్వానించి స్థితిగతులు దెలుపుట. శత్రువుల తీర్మానము. టెలిరాండు మంత్రిద్రోహము. జోసఫ్ గుణవర్ణన.

ఇప్పుడు నెపోలియన్‌ను పదభ్రష్టతగావించి, జనప్రభుత్వ మనుమాట నిర్మూల మొనరించుటే, శేషించిన వివాదాంశముగ నేర్పడినది. ప్రతిరాష్ట్రమందును ప్రభువర్గ సానుభూతు లనేకులు శత్రువులం జేఱ సిద్ధముగ నుండిరి. శత్రుసేనలు రైన్‌నదీప్రాంతములకు త్వరితముగ వచ్చుచుండినవి. వలసబోయి, సకలకష్టము లనుభవించుచుండిన, ప్రభుకుటుంబీకుల నెందరినో తిఱుగ రానిచ్చి, యభయ మొసంగి, నెపోలియన్‌చే సంరక్షింపబడినవారు, దుర్మార్గులై, యీ కష్టసమయమందు నెపోలియన్‌మీదికే దిఱుగబడుట కుద్యుక్తులయిరి. వీరు శత్రువులతో నుత్తరప్రత్యుత్తరముల జరుపుచును, ఆయుధముల బంచిపెట్టియు, నెపోలియన్‌ను అనేకవిధముల దూషింపసాగిరి. మత గురువులు,తమ పదవిప్రతిష్టలు నాశనమయి,జింకలవలె వేటాడబడుచుండిన కాలములో, సంరక్షించియుండు నెపోలియన్‌నే బాధింప నుద్యుక్తులయిరి. ఆదుర్మార్గుడగు 'టెలిరాండు,' తా నేదయిన, గొప్పపదవిని సంపాదించికొనదలచి, శత్రుపక్షముం జేఱి యుండి, సమయమొచ్చినపుడెల్ల శరణుజొచ్చుట మంచిదని సలహా నివ్వసాగెను.

అంతట డిసంబరు తే 20 ది నెపోలియన్ సెనట్‌సభవారి నాహ్వానించి యిట్లు జెప్పెను.

“ ఈదండయాత్రలో ఫ్రెంచిసేనలు జయ మొందినవి. అయితే, సాటిలేని మిత్రద్రోహములచే, నివి ఫలవంతములు గాకున్నవి. ఆద్రోహులే, యిపుడు మనమీద తిఱుగబడుచున్నవారు. అయితే, ఫ్రాంసు ఐకమత్యముగ నుండక పోయినట్లయిన, యిప్పటికి

ఫ్రాంసు అపాయస్థితియం దుండియుండెడిది. ఈస్థితు లలో మిమ్మునందరినిఁ జేర్చి, మీతో నాలోచింపదల చితిని. మీ ప్రేమాసముఖము లనునవి, నామనస్సు నాకర్షించినవి. ఐశ్వర్య మెపుడును నన్ను మోసపుచ్చ జాలినది గాదు. కష్టములనన్నిటిని జయింపగల సామర్థ్య మున్నది. నెమ్మది నెఱుగనిదేశములకు నెమ్మది నిచ్చితిని. నేనుజయించిన కొన్నిరాష్ట్రములకు, కొందరిని ప్రభువులుగ జేసితిని. వారు ద్రోహులై నన్ను విడనాడిరి. ప్రపంచము సుఖవంతముగనుండుటకై గొప్ప గొప్పయాలోచనలఁ జేసియుంటిని. నేనొక ప్రభువును, తండ్రిని యగుటచే, నెమ్మదే రాజులకును, సంసారులకును, సుఖదాయకమని యెంచితిని. నే నెన్నడును, నెమ్మది కడ్డుపడియుండినవాడఁ గాను. మీరందరు సింహాసనాంగములవంటివారు. మన వెనుకటివారు మనల శ్లాఘించున ట్లొకతీర్మానమునకొచ్చుట ముఖ్యము. దేశాభివృద్ధిని నాశనపఱచి, నాలుగుశతాబ్దములుగ ఫ్రాంసు నొడంబడ బ్రయత్నించిన, ఇంగ్లండువారిచట్టములకు, లొంగిపోయిరని, మనసంతతివారు మనల ననకుండునట్టి గౌరవతీర్మానమునకొచ్చుట యావశ్యకము ” అని చెప్పెను.

ఆవెంటనే, తనకును శత్రువులకును జరిగియుండు యుత్తరప్రత్యుత్తరములను, సెనట్, శాసనసభలవారి కంపియుండెను. వాటివలన సాధ్యమయినంతవరకు తాను సంధియే గోరుచుండెనని స్పష్టమగుచుండెను.

ఫ్రాంసుదేశ మిపు డధైర్యపడసాగినది. గొప్పసైన్యమొకటి రష్యాలో నాశనమయి యుండెను. మఱియొకటి సాక్సనిమయిదానమందు హతమయి యుండెను. పన్నులవలనను, బలవంతముగ సైన్యముల జేఱవలసివచ్చుటలచే, జను లసంతుష్టులయి యుండిరి. సర్వ యూరపుఖండమంతయు చెలరేగి ఫ్రాంసుమీఁద రానుండినది. ఈకారణములచే, నిక యుద్ధమాడ సాధ్యపడదని యాసభలు దీర్మానించినవి. ఈతీర్మానమును నెపోలియన్‌కు దెలియజేసిరి. నెపోలియన్ యిట్టియధైర్యమునకు జింతించెను.

ఇట్లుండగ, నెపోలియన్‌కును, జనులకునుయుండు నైకమత్యభంగమునకై, ఇంగ్లీషువారు సర్వప్రయత్నములఁ జేయుచుండిరి. యూరపుఖండమందంతట నెపోలియన్ మీద దూషణలువ్రాసి బ్రకటించిరి. నెపోలియన్ మీద దిఱుగబడువాని కెవ్వనికైనను, యపార ధనమిచ్చుటకు, యింగ్లీషువారును వారి మిత్రకోటియు సిద్ధముగ నుండిరి. తాము దేశనెమ్మదిం గోరగ, నెపోలియన్ భంగపఱచి నెత్తురువారలు గావింపనున్నాడనియు, ఫ్రాంసుదేశముమీద, తమకు యుద్ధమే లేదనియు, అక్రమముగ రాజ్యమాక్రమించి, తనస్వలాభమునకై దేశమంతయు నెత్తురులోముంచి తేల్చుచుండు యా నెపోలియన్ మీదనే తమ యుద్ధమనియు, కరపత్రములం బంచిపెట్టిరి. ఈ పరిస్థితులన్నియు నెపోలియన్ గమనించియుండెను.

అంతట నెపోలియన్ 'కలెన్ కోర్టు'ను బిలిచి, శత్రురాజసముఖమునకుం బోయి, సంధిప్రయత్నము జేయుడనియును, అయితే ఫ్రాంసు గౌరవమునకు భంగములేకుండునట్టి షరత్తులతో సంధి గుదిర్చికొనిరమ్మనియుఁ బంపించెను. అక్కడనే గంటలో, యేమిజరుగునది, వర్తమాన మంపునట్టియేర్పాట్లఁ జేసిపంపెను. ఆ యాజ్ఞానుసారమే బయలుదేరి వెళ్లియుండెను.

రాష్ట్రోద్యోగముల నుండువారు, తమకాయుధముల నిప్పించినచో, యుద్ధమాడెదమని నెపోలియన్‌కు వ్రాసికొనిరి.

ఫ్రాంసులోని యల్లరిమూకలు, తమ్ము నెపోలియన్, తమపక్షమునం జేర్చికొని తమపాటలకును, తమచేష్టలకును, చట్టము లన్వయింపకుండ జేసిరేని, నెపోలియన్ పక్షమున జేఱి, యుద్ధమాడెదమని చెప్పిరిగాని, యీ దుర్మార్గులసహాయ మక్కఱ లేదని నిరాకరించెను.

పదభ్రష్టుడయిన స్వీడన్ రాజు, యీవిధముగ తనరాజ్యమును,'బర్నదొట్టి' వద్ద నుండి లాగికొన వీలగునని, నెపోలియన్‌కు సహాయ మొచ్చెదననెను గాని, అంగీకరింపడయ్యెను. బంధువర్గములోని కొందరు విదేశములకుబోవ యత్నించుచుండిరి. అన్నియు విపరీతముగ బరిణమింపసాగినవి.

END OF
TITLE